
3 1761 07832100 7

Církew
Ewanjelicko-Lutheránská

w její

wnitřních žiwlech a bojích na swětě

se zláštním ohledem

na

národ slowenský

w této církwi spasení swé

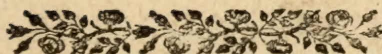
hledající.

Z Knih
M. Janko

Sepsal

Jozef M. L. Hurban,

Swatého Bohoslowí Doctor, Důstojné Superintendencie A. W. Pressburské Consistorialni Radda, Slaw. a Wel. Seniorátu Nitranského Consenior a Farář w Hlubokém.

W Skalici, 1861.

Tiskem Františka Xaw. Škarnycla Synů.

Předmluwa.

Podáwaje spis přítomný welectěnému obecenstwu slowenskému nemohu newrhnauti několik běžných pohledů na ruch času nynějšího, ne jakobych milost snad wyžebrati chtěl pro pojednání toto, jako raději, abych ani w předmluwě nezapřel toho ducha, jimž weden sem byl při spisowání, které se stalo dříwe, než wznikla tato horowání náramná myslí a duchů lidských.

Prwní polowice „Církwe ew. lutheránské“ wydána byla o nowém roku, an druhá pomalu se tlačila; tu přátelé wěci litowali spolu se mnau, že knižka tato newyšla, jakž umíněno bylo w jeseni minulé. Mezi tím čas neměni nic na té říši, jižto jsem já půjčil pera swého, ačpráwě se i takowi nalezli, kteří dokonce spis celý jako na nečase wyhlásili! „Kdož bude čítati nyni „Církew ewanj. lutheránskau,“ když každý jen na politiku myslí a ohlédá se jen po udalostech swětských?“ Tak jedným stisknutím ramen a s litowáním spisowatele i nakladatele odsaudili obcť srdce a ducha církwi křesťanské wěnowaného. K této wěci tedy promluwit krátce je úloha předmluwy mé.

Otázky welikého wýznamu hýbají teď celým swětem; tyto wšak otázky tak hluboce za-

sahujicí na osudy člowěčenstwa jsau i pozdwihnuté i pojednáwané a bezpochyby také i rozlusstěné budau konečně od malické částky lidstwa, od menssiny na hmotu a počet nepatrné, od křesťanstwa. Neníliž hodno pro myslitele zastawit se při wnitrných žiwlech této mohutné menssiny lidstwa? To může jen tupohlawec opilý newidauci jiné, leda obrazy rozpálené fantázie swé žádati! Myslitel přísný pozoruje, že wssecka pohnutí mysli a duchů lidských, wssecky weliké myssleuky společnosti lidskau hýbající, konečně wssechny rozhodné udalosti a swětoděje i pojaté i rozmysslené i wywedené byly od křesťanstwa. To je skutek nepopiratedlný, že menssina křesťanská, protipostawená welikánské wětssině nekřesťanů rozhoduje o welikých záležitostech okrsslektu zemského; to uznáwá i pohan i muhamedán i neznaboh w církwi křesťanské se potulující a křest na darmo wzawssí. W nassí řeči se skutek tento wyslowuje krátce „Krystus přemohl swět.“ Nám to za neymenssí wěc jest, když udalost a děj tento slyssíme jinak wyslowowat, aneb jinak krautit, my sme spokojni se skutkem, že Krystus jest pánem skutečným celého swěta. My to widíme a makáme, že wětssina swěta, wětssina hlasů lidstwa celého, wůle tu zbožňowaných, tam strasslivých odwahau a ukrutnostmi swětowladarů a jejich ozbrojených pomocníků, sta a sta millionů jinak wěřících, aneb do konce newěrných, a wssecky ostatní těmto podobné hmotné důwody nic nemohly wykonat proti „Ukřižowanému“ a chtěj nechtěj musejí se pořád wzdáwati marného od-

poru swého mdlí jsauce a nedostateční k oblažení a spasení pokolení lidského. Ale onen „wítězící Lew, kterýž jest z pokolení Jůdowa, kořeň Dawidů," na wzdor wšem pohanům i rozumowěrcům zaujímá a poddáwá sobě pořád a pořád ne snad jen krajinky, národky, králowstwa, ostrowy w dalekém okeaně — swětomoři —; ale celé částky okršleku zemského z jejích nepočetnými národy!

Moc weliká, nepřemožitedlná a swět přemáhající jest křesťanstwí, i jakože by tedy práwě w tomto nynějším, nowowěkém ruchu časů nebylo „na čase" mluwiti, psáti a knihy wydáwati o těch wnitřných žiwlech, které se staly hýbadlami nowými celého společenstwa lidského? Hlaupý člowěk zapomíná na jádro, když se nasítil owocem z něho půwod wzawším, ne ale wděčný a maudrý zahradník; hlaupý sedlák zapomíná i na zem i na zrno i na toho, jenž zrůst dal, když kosákem sráží klasnaté hrstě na roli, ne ale pilný, pečliwý a pobožný rolník, který s díkůplnau modlitbau zdrawé a čisté zrno zlášstně wybírá, zem předkem nákladně připrawuje, aby budaucně možnoli zase tolký a trebas wětší užitek mu z boží milosti přinesla. Tak jen hlupec a tupoumý křiklaun zapomíná se na jádro křesťanstwa, z něhož nowowěký swět wyšších taužeb a znamenitějšího žiwota člowěčenstwa wykwetl. Proto wšak, že w tomto nowém hýbání se moci a žiwlů protikřesťanské také natrefujeme křiky a mudráctwa, proto-li my mlčeti máme, kteří pozorujeme, že na wzdor napuchlé maudrosti pohanské Krystus

wítězí a přemáhá swět? Každodenný oznamowatel wítězstwí Krystowého, jakowým má býti každý kněz křesťanský nesmí ani na chwíli postawiti swětlo swé pod nádobu. To nic nedělá, že praud časů a přirozenosti — tedy zmáhání se wždy nowé a nowější člowěka pohanského w odpor se stawí Krystu, Ewanjelium i skutky potwrzují nás u wíře té, že Krystus přemohl swět. Historia widěla mohutnější ještě praudy pohanstwa na swětě — a předce konec těch wěcí bylo wždy wítězstwí Krystowo. Nuž rozbauřte se wětrowé a rozdujte žiwlowé swěta, bez Krysta zahynele na okršlku zemském, který jednau přemožen jest Krystem a nesebere se wíce nikdy k zahanbení Wítězitele toho z Golgatha.

„Ale cože má křesťanstwí waše do naší swobody, rownosti před zákonem, samospráwy obecní, krajinské, rownopráwnosti národní? Co má to waše křesťanstwí do našich slobodomyslných nowin, do psaných i malowaných obrazů tyranstwa, despocie a ukrutnosti samowladařů, kterýmižto prostředky my chceme spasiti společnost lidskau, mezi tím co wy nábožnůstkáři křesťanští jen darmo lid mámíte, odwahu národů oslabujete a člowěčenstwo w jeho otroctwě pokolimbáwáte!“

Takto hřmí z rozehřátého a od křiku již zachřiplého hrdla hlas proti wšemu co náukami čistého křesťanstwa zawání w tom hrdém sebewědomí, že na smělé otázky nemáme my pokorní duchem křesťané odpowědi přiměřené.

Ach, odpowídáme pokorně s důkazy hroznými w ruce, ach mnoho má křesťanstwí pra-

wé do těchto otázek, ano jediné ono umí na ně konečně platně odpowídati. Bez křesťanstwa i wezmete swobodu i neobdržíte ji, wyhlásíte rownost před zákonem a nesprawedlnost wítězně se posadí za zelený stůl, sami se budete sprawowat a sežeřete sami sebe, nadmete se wladobažností a obce i krajiny pod waššim panowáním spustnau, wyhlásíte i rowneprávnost národní a wšak bez křesťanstwí jsauce stanete se sami krwí pošškwrněnými šerhami a katany buď menších, buď prostějších a nepřesikaných národů, namnožíte si nowin psaných i obrázkowých a předce bez křesťanstwí jsauce wším tím nerozšíříte upokojení a utíšení duše, wysměšjete tyranů jedných, aby ste zakládali tyranstwí černější ještě jiných, wykřičíte se za spasitelů společnosti lidské, ješto sami neywíce Spasitele potřebujete, ale w tělesné pýše swé jej nenalezáte, třebas i on sám klope a stojí u dweří hříšného žiwota wašeho: slowem, bez prawého, žiwého křesťanstwa wšecky waše reformy a přewraty jen do horšího stawu uwrhnau towaryšstwí lidské nepomůželi wám samým křesťanstwí.

Wy obwiňujete těch, ješto s wámi do jednoho měcha nedauchají, že nechtějí swobody, ale lžiwě; nebo není prawda, že by se nalezal kde člowěk při zdrawém rozumu, ješto by nechtěl swobody jsa uwězněn, nežádal sprawedlnosti, jsa nesprawedliwě odsauzen, nežížnil jako jelen po tekutých wodách po rowneprawnosti jsa od práwa odstrkowán, nebažil po swobodě mluwení a psaní jsa probuzen k poznání po=

třeby té, sdělowat s bližním swým mysl a přeswědčení! A jestli toto jest lež, co řeknem o tom úsštipku, kterým se prohřessujete proti křesťanstwu, obwiňujíce je, že by ukolimbáwalo člowěčenstwo w otroctwě? To je ohawnost pochabá a chabá útržka! Ach né, Dárce neywyšssí swobody, twůrce nowého swěta, pokořitel wítězný howadného, přirozeného tyranstwí — křesťanstwo — neukolimbáwá lidské pokolení do otroctwa, nebo práwě opak jest wsselikého otroctwa, opak i wsselikých hríssnými lidmi psaných zákonů, wynássených priwilegií a přednosti práwa, jimižto se jen Božská sprawedliwost a prawda zahrabáwá a člowěčenstwo w lup a kořist kastám wydáwá. Křesťanstwí jest neyostřejssí zbraň we wssech násilných a přirozených poměřech jakéhokoli tak řečeného práwa lidského k wydobytí sobě pokoje a blažení na wzdor podwodným zákonodarcům, chtějícím pro sebe tolikо nastawěti zákonů ku zkrácení práwa bližních jejich; nebo wsseliká přirozená síla jest nepřítelkyně Božské sprawedlnosti a práwa lidského. Zbraní tauto neylépě se obraňují potlačení, neyjistěji wítězí odhodlaní přátelé a zástupcowé sprawedlnosti Boží. Tauto zbraní ozbrojení lidé i samých sebe zachrání před tyranstwím lidí, i swědomí zachrání wlastní, aby se sami nestali w době sobě příznіwé ukrutníkami jiných; nebo bez křesťanstwa chodí utlačenost s sserhowstwím a katanstwím!

Prawda jest, že křesťanstwí nikdy nezadalo moc swau nižádné wládě, nižádné ústawě, nižádné spráwě swětské, nižadnému byť jak wy-

chwálenému zřízení lidskému, ono se nikdy nestalo služebníkem žádného způsobu wlády politické, ale wždy bylo naprawitelem losů lidských pod každau wládau swětskau tak welmi tohoto Božského pomocníka potřebující. Každá spráwa bez křesťanstwa je přirozené, bestiální tyranstwo; kde wšickni wládnauci jsau bez něho, je tyranstwí a despocie neywyšší — pod kterým mimochodem budiž řečeno, může jednotliwých slobod a křesťanských ctností weliké množstwí zůstat, jako pod panowáním i těch neyukrutnějších Císařů zhowadilého pohanstwa římského —, kde jednotliwí wladarowé jsau „howadní a ducha Krystowa nemající,“ jest tyranstwí jednotliwé sice, které wšak nakazí záhy celé tělo společnosti lidské. Toto jednotliwé tyranstwí neodstraní žádná ústawa, ale tamto mírnit a ničit a toto nemožným činit a je do konce wykořenowat neyúčinliwěji pomáhá křesťanstwí. Může ti služného do okřesu slowenského poslat pán Radwanský nadžupan, nebo pán ministr Bach, anebo si ho můžeš třeba sám zwolit, jeli tohoto služného Bůh břicho a Krystus mu není wíce, než kterýkoli jiný mudrc z wýchodu o němž tolik jen a tak wí, co o Krystu, můžeš byt jistý, že takowému služnému twá sprawedlnost méně na srdci ležeti bude, než ten šperk a dar, který přinesti hodlá swé — saułožnici. Naopak budeli prawý, wěřící křesťan — ještě i posílatele swého snad hlaupý, neb ukrutný rozkaz bude wědět zmírnit tobě k oblehčení a utěšení. W této částce sprawedlnosti zemské nepomáhá žádná ústawa — každá w rukách nekřesťanských na howadné ty-

ranstwo a každá w rukách křesťanských na požehnání prawé člowěčenstwa se proměňuje. Čím žiwějssí, čím rozssířenějssí jest křesťanstwí w třidách po panowání a spráwě bažících, tím sstastnějssí a spokojnějssí jest staw společnosti lidské!

Když pohledneme na ten nynějssí ruch, jenž zawládal wssemi národami wzdělané, křesťanstwím ozářené Europy, když se wmísíme mezi ty sporem a bojem uchwácené strany dwoje praudění docela sobě odporné spozorujeme. Powrchně slowa jinak zněji, a u wnitř jiné jádro schowáwaji: na powrchu křik o slobodu neb neslobodu, centralisacii neb decentralisacii, o historické práwo, neb nowé zřízení sstátné, w hlubinách wěci těchto, tisse pod wodami na wrchu rozpěněnými, stoji ty dwa wlastní nepřátelé proti sobě, pohanstwí a křesťanstwí.

Z nejednoho řečníka liberálného, z nejedněch ust o ničem jiném než o zákonnosti mluwících hledí strapatý a naježený ďábel pauhého pohanstwí, jessto se o soběckých cílů dosažení namáhá. Nejeden upějící wyhnanec, pokud byl we wlasti na ssibenici bližních swých odsuzowal; mnohý z králowstwí Božího chléb jídající a bílé ssaty jeho nosící o nic méně se nestará, než o zrůst tohoto králowstwí. Wýsledky bojů posledního století byly jiné než programmy počátků jejich; programmy na obau stranách byly blyssklawé slowa o zákonnosti, slobodě, práwě, ciwilisacii, křesťanstwě, bratrstwě a rownosti, wýsledky služebnomyslnost k wůli chlebu, w požehnání a pokoji wybujnělost, zkaženost mrawů

až na zhowadilost wycházejíci, nowé, rafinowané ukrutnictwí, posměch z práwa rownosti. Každý ten ruch počínal i končil se s utlačením, a jakoby kassírowáním křesťanstwa, ačkoli na programmoch wssady sliby králowstwí Božího na zemi wypsané byly. W stonání swém wssak moc swau dokazowalo křesťanstwí, ssířic se tisse u prostřed bolestí swých, aby záhy powstalo slawněji w samospasitedlnosti náuk swých a zásad welikých. Jako wssak se prawé křesťanstwí takto zmáhati počíná, cyhle již tisícery odpory proti němu powstáwají a pohanstwí se pod rozličnými plásstěmi proti němu pozdwihuje. Boj se počíná na nowo s jinými programmy — s jinými oswědčeními, a wlastně jest to jen boj pohanstwa s křesťanstwem. Sebectwo, tělesný prospěch stran, zabezpečení prostředků k žiwotu a márnosti na jedné, taužba po usskutečnění křesťanstwa a dosažení žiwota wěčného na druhé straně. Tato druhá strana jest rozssířená w obau leženích; na obau stranách proti sobě stojících má i křesťanstwí swé horaucí milowníky a zástupce, i pohanstwí břicha a tělesného člowěka swé mnohomluwné representanty. Pauhá náhoda jsau w tomto rozestawení lidé, duch který wssím hýbá je ten dwojí duch pohanstwa a křesťanstwa, to jsau ty dwa odpory w člowěčenstwě ustawičný boj proti sobě wedaucí. Na powrssí widí se jen hmota, surowá tělesná síla. Či bodáky a policie, či kočičiny, či armády, či zbura massí lidu, na powrssí bojů swěta widíme jen hmotu; smíssné jest když hmota hmotu obwiňuje ze surowosti, jakoby hmota wůbec mohla byt

nesurowau! Sprawedlnost a duchowni sila ženauci a hýbajici hmotami jest jedině křesťanstwi, samo pohanstwo, jeho odpornik, od něho w boji tomto přijimá na sebe duchownost. Mezi tim pak, an hmota hmotu poráži, twoři mudrcowé obau stran saustawy k wyrownáni odporů směřujici; poněwádž ale wyrownáni mezi pohanstwem a křesťanstwem nemožné jest, každý pokus k wyrownáni jest jen simě nowého boje.

Nowějši wěk donesl nowau otázku o centralisacii a decentralisacii wlády swětské, hádá se mnoho pro a proti tomu a onnomu. Z našeho stanowisstě uwažujicim tuto mlatbu slámy při wšši tragičnosti historie nowejšši nám to hrozný smich nejednau wywábilo do twáře, když jsme takto slyšeli hromžit naššich politický prey zralých pánů proti německé centralisacii, nebo w tom okamženi mysleli již na maďarskau centralizacii! Dostalyli — národnosti neněmecké puto z centralizacie německé, kuji puto centralisté maďaršti pro národy nemaďarské. O křesťanstwi žiwé bezpochyby nejde ani jedněm, a wěřime, že w obau leženich nalezнau se lidé, kteři nezpohani se w nižádném způsobu centralizacie ani decentralizacie. Rozděleni pak samo wlády na mnohé hromady jednotliwých krajin a zemi, — decentralizacia — mnoho může dobrého s rozššiřenim křesťanstwa wypůsobiť, práwě tak, jako nedostatek tohoto rozcaparti na odrobinky společnost lidskau, z které zmatanice howadni tim ukrutnějšši zwykl powstáwat tyrannismus.

Prawý blahobyt národů nespočiwá na žá-

dné saustawě; w křesťanstwě jedině jest položená wýminka a rukojemstwo sstěsti národů. Skussenost historická, že z tribuny slobodau rozehřatých pohanů wytekla krew národů a z ruky samowládců Krystu oddáných powstali nowé, sstastné národy a říšse, nesmí z očí se spustiti. Když se s křesťanstwím radí manžel, otec, saudce dědinský, župan malý i weliký, saudce krajinský, snèmownik, sstatník, minister, sněm, král a císař jinak zřizuje jednání swé, než když se filozofiau pohanskau užitku tělesného řídí a zprawuje. Národy proniknuté křesťanstwím na toto jednání wíce stawí daufanliwosti, než na přefikanost politickau, která wždy wíce méně pohanská jest! Kdekoli tedy a pod jakowaukoli záminkau podstrčíte národům křesťanským na místě Krysta lidskau, přirozenau, tedy jen pauze pohanskau saustawu, tam wssude ujarmili ste lid do jha zlámaného, Krystem prolomeného, pohanstwím ale na nowo wyslekowaného, které wssak dolomí sám lid pomocí Wítězitele toho nad swětem. Sejete wždy takowým jednáním bláznivým mnoho, a shromáždíte málo, rozsíwáte neprávost a žnete trápení, množíte s každau saustawau jen tyranstwí na swětě.

Kasty byly jednau slowutné křesťanstwím, potomstwo jejich kde koli se wrhlo pohanstwu zpět do náručí, zohawili na sobě historickau památku pradědů; sláwa národů posud žijících, ač sem a tam i upadlých jistě založená jest w křesťanstwě; kdekoli ji wnukowé wymáhají nyní ciwilizacii pohanskau — wssecko jim jde na opak

aniž by pozorowali, kde leží příčina tolik nezdarů lopotowání a namáhání se jejich. Obnowte národy křesťanstwí u sebe a při sobě — a obnowí se žiwot wáš, pokoj a blahoslawenstwí. We wssech saustawách bez Krysta stwořených símě leží jejího nezdaru a wasseho hynutí.

Wytýkáte jesstě křesťanstwu, že odwahu národů oslabuje, a to bez pochyby proto nadwrhujete, že zákonné wlády lidské není odpornikem a poraučí i zlé wládě poddánu býti. Tak jest, ale této weliké zásadě wy nerozumíte. My máme pro ni weliké udalosti historické. Prwní křesťané tak se byli w prwních třech stoletích pod krwežižniwým panowáním caesarů římských rozssířili, že legie římské jimi přeplněné byly, a předce zákonné stáwání sstátu swého a jeho panowníků nepřekáželi zbraní hmotnau a zburami, nebo žiwě drželi aposstolské nařízení, aby poddáni byli wsselikému lidskému zřízení pro Pána. A nejen tento čas útrpení třistaletého neyžiwějssí pomníky sláwy křesťanské pozůstawil po sobě, ale ten důwod, že i bez násilnické zbury umí Bůh wytrhnauti národy w Krysta uwěřiwssí z rukau pohanských ukrutníků mocně zakořeněn jest wssude, kde swětlo ewanjelium oswítilo národy. Zbury nesly za sebau wždy tresty, tak jako i wladarů činy pohanské bez pokuty nezůstaly nikdy. Není to oslabení odwahy národů, když se křesťanstwa drží i w tomto punktě. Domnělá odwaha wasse jest častě jen wypuknutí přirozených, tyranských a pohanských sil cizích sprawedlnosti k sobě i bližním. Takto křesťanstwí žije a dýsse — a o jeho wnitrných

žiwlech mluwiti by nebylo na čase w tomto práwě neynebezpečněgssím čase pro dusse lidské a prawý pokrok na draze blažení lidského?

Wěru že w nynějssím praudění časowém na čase jest rozmýssleti o základech bezpečnosti lepssí, než rozmýssleno před bojemi jen nedáwno minulými, to dokazují znamení časů mnohá. Křesťanstwí hrdé ciwilizacii nowowěkau nesmí zapomenauti, že pohanstwí w něm weliké spausty a otewřené rany zanechalo, ano pořád je wíce a wíce rozrýwá. Teď slussí předewssím tau daufanliwostí se zmoci, znaloli křesťanstwí dosud přemoci swět powssechně, ono samo a jediné může býti i lékařem ještě zbýwajících a z pohanstwa pocházejících nemocí a ran člowěčenstwa a ono také musí býti rozsudím we welikém praudu nynějssích bojů myssleukowých. Hrdým na sílu přirozenau a saustawu rozumu lidského poukážeme jen některými tahy pera na spausty w té sebewědomé ciwilizacii ssklebící se na nás, aby wstaupili do sebe. Pohanstwa wítězstwí tisse dosažené sláwí se welmi okázale w těch zástupech mudrckých i nemudrckých, wysoce i nízce urozených samowrahů, jimiž se wyssperkowal rámec ciwilisacie pohanské! Toto wítězstwí oslawují žaláře přeplněné zločinci a wražedlníky, pluky smilnic a cizoložnic, statisíce rozwázaných a potrhaných manželstwí, lazarety kostliwcami žiwými zalidněné, milliony sirot, jejichž otcowé skwostně žijí, aniž by jich hladní sirotkowé jejich poznali byli! A co prawí ta hrozná nespokojnost, anaž jako strassný stín sprowází nyní wětssinu těch pohanskau wycibrenosti

ciwilizowaných lidí? Sláwí witězstwí swé nepřitel křesťanstwa, jemuž za oběť padly s nárużiwostmi swými lidé. Wssecko to hlasitě křičí, že křesťanstwí wymizelo znenáhla z domů, rodin, obcí, sněmíků a sněmů lidských, z krajin a národů a zawládalo pohanstwí a muhamedánstwí sseředné. Nectí se sice na ryncích a „w hájích poswatných" pohanssti bohowé, a derwiš newolá do messit wzýwat Allaha, ale na místě bůžků a derwissů stawí sobě lidé za bohy zlato, zysk, lidskau přízeň, a derwissů jest w křesťanstwě dost, jessto háremy u jiné podobě než muhamedánstwí — kwésti nechávají U prostřed tělesné bezpečnosti zapomenula ciwilizacia na půwod swůj, na křesťanstwí, zamotala se w táto hrozná osídla.

Teď přissel weliký wěk péči o společnost lidskau, nebo se wsseobecně cítí hniloba na těle staré Europy; w ní to ssumotí a waří se, o weliké otázky se wede boj, myssleňkowý jen sice teď, ale záhy snad přestrassený bude swět hřmotem děl naprackowaných po wrssích panujících nad dolinami a rowinami usilownosti lidskau a milosti Boží wzdělánými a požehnanými. Než pomůželi konec boje hrozícího člowěčenstwu? „Jen do boje, jen do boje, jen na to pole sláwy," zawzniwá hlas z konce do konce Europy. Ale pomůželi rozohněný boj ten člowěčenstwu? Toť otázka weliká. Kdo bude witěz? Kolik wssak witězů sme již widěli přemžiknaut se před zraky bádawými — a jsmeť pak tam, kde sme byli. Jediný witěz donese blažení lidstwu, budeli jim křesťanstwí. Nezwitězíli křesťanstwí, tuť wssecko usilowání lidí bylo daremné, a nowé

rány na swízelích starých se rozewrau; dluhy na dluhy se namnoží, nespokojnost na nespokojnost přijde, tyranstwí tyranstwím se zamění, zkáza mrawů zkázau se přikryje, aby se nowé širší pole otewřelo k činnosti křesťanstwa. Příčina nemoci wěku jest: množící se pohanstwí w společnosti lidské, a není léku nikde jedině w žiwém křesťanstwě. Pohanstwím uchwácené rewolucie zachwátily wlády, a obojí wzali za swé; čas jest, aby se národowé zpamatali a wlády pokání činili z hříchů swých, toť jest hlas té weliké opposicie, kterau křesťanstwí wede na prawo i na lewo.

My sme w opposicii proti pohanstwu w každé formě, nebo prawá swobodomyslnost jest: žádati křesťanstwí we wšech formách a způsobích wlády; takowáto opposicia jediná nepřechází nikdy w tyranstwí; kdežto jako nás historie pohanských doktrinárů učí neywětší liberalisté začasté neywětšími tyranmi se stali. Kossut liberálný proti Metternichowi, stal se tyrannem proti millionům Slowáků, Srbů, Chorwátů a Romanů. Bach, jenž útokem hnal proti zámku císařskému na čele národů wolajících o rowneprawnost, stal se utlačitelem národnosti neněmeckých; hrdinowé w říšské radě maďarstwa liberální proti Bachowi, ukrutně tlumočili národů nemaďarských žalosti a bole, tisícnásobně wětšími jsauce w zásadě tyranny, než byl Ministr Bach. Nedostatek žiwého křesťanstwí příčina jest těchto chawnosti; křesťanstwí žiwá je opposicia každého systemu na pohanských zásadách spočíwajícího.

Než kdo toto křesťanstwí wytlumočí, když tolik jest křesťanstwa pochopů, co jest zláštních církwí křesťanských, ohledem pak ewanjelické církwe práwě, když tolik jest pochopů křesťanstwa kolik kněžů, učitelů a jednotliwců? My, na tyto chybně postawené otázky odpowídáme určitě. Křesťanstwí, pokud jedna církew byla, tato církew tlumočila a my wíme, co sme i w přítomném spisu dokázali, co by toto křesťanstwí bylo; weliké dějinné události, památky, ústawy, weliké charaktery zachowali nám pamět o něm na dnešní den. Po rozpadnutí se křesťanstwa na wícero církwí pozůstáwá křesťanstwí we wšech a jedna každá z nich má práwo i powinnost říci a tlumočiti, co by ze smyslu jejího bylo křesťanstwí. W podstatných, welikých otázkách o podstatě křesťanstwa nepřijde jedna s druhau do odporu, když se swáží wýroky její s písmem swatým a potřebami hynaucího člowěčenstwa. Zajisté žádná z církwí křesťanských neposwětí to moderní pohanstwí w poměřech lidských zawládawší. Chceme-li tedy w nynějším ruchu času wědět co jest křesťanstwí a které jsau wýroky tohoto saudce neywyššího, tu musíme sestaupit do bohatých komor nauk církwí těchto.

Já jsem mluwil ze smyslu církwe, jejíž údem to štěstí, jejíž knězem tu čest býti mám. Newolal sem „pokoj“ tam kde skutečně plápolá boj, nenamáhal sem se wystawowat swoje náhledy a náuky, ale tlumočil sem co církew skrze swé orgány učí a prawí. Myslím pak, že kdo takto pochopuje swět a události jeho, a takto křesťanstwí uwažuje, neřekne, že by na čase

nebylo práwě teď mluwiti o něm otewřeně a upřimně.

Wssecky církwe mají swůj kontingent žalostný w onech na hoře wyratowaných pelessech společnosti lidské, wssech tedy jest powinností swatau warowat křesťanstwí swé před neyauhlawnějssím nepřitelem člowěčenstwa. Tolik tedy sem musil řici těm, jessto chtějí zříditi bez křesťanstwí nowau obec a nowý sstát a přiči se w pyssných sborech swých wssemu co křesťanstwím zawání.

Naposledy jesstě slowo wděčné chci powěděti těm Přátelům weliké zásady křesťanstwa ewanjelicko-lutheránského, kteři práci mau buď z rukopisu, buď z prwního swazku tiskem wysslého poznawsse žádali, aby co do neywice ewanjelických domů přissla, tím pak cílem i penězitými pomůckami mne podepřeli. Předewssím děkuji Wám srdečně za probuzení i pomoc hotowau, a poswěcuji Wám dílko toto s želáním od Boha wssemohaucího, aby slowo Milosti jeho stále přebýwalo u Wás a wedlo Wás k žiwotu wěčnému.

Pro památku a na důkaz wděčnosti mé stawím zde jména hlawních podporowatelů laciného wydání knížky této spolu s oběti přinessenau, a sice: W Lipsku: P. T. Dr. Ahlfeld, ew. luth. farář při církwi Mikulášské (25 tolarů = 50 zl. r. č.), Dr. Lechler, superintendent (2 tol. = 4 zl. r. č.), Dr. Kahnis, professor (2 tol. = 4 zl. r. č.), Candidat Günther (1 tol.), Candidat Höhne (1 tol.); w Pessti: „Bohu známý“ (20 zl. r. č.), tamže Mat. Fabry,

Jan Kowáč, Mart. Melfelber (15 zl. r. č.) w Modře: professor J. Maier (2 zl).

Požehnejž Bůh dárce a oblibiž sobě dílo jejich. Wšem budiž zde weřejně oznámeno, že pomoc jejich obrácená jest jen na rozšíření spisu tohoto mezi třídami těmi, které pro nedostatek wšeliký ku známosti církwe swé přijíti nemohau. Budu-li i od jinud na tolik napomožen, že útraty na wydání toto učiněné, — které bez něčeho na 2000 zl. wycházejí — bez wlastní škody zaprawiti budu moci, každý zwyšujicí halér obrátím opět na wydání laciného spisu pro lid náš slowensko ewanjelický. Welmi žádám neypředněji wydati žiwotopis pobožného zpěwce a bohoslowce ewanjelického A. W. Gerhardta, jehož žiwot je weliký důwod milosti Boží a prawdy církwe našší potwrzení a swědectwí. O čemž wšem dáli Bůh pomoci a swého požehnání k tomu — při zawdané takowé příležitosti weřejnau zpráwu podám.

Dáno w Hlubokém dne 30. Března 1861.

Dr. J. M. L. Hurban.

Obsah.

I. Úwod do spisu, w němž se nastiňuje boj církwe ew. A. W. Odpory w zásadě str. 1. Útoky na ni činěné od Katolíků, Kalwinů, od wlastních nezdařených dítek, 2—3. Snahy unistické neywětssi útok proti nám. Synoda pessťanská. Stromsky a Zay, pronasledowání kněžů a mládeže, 4—6. Pressburssti kněži, jejich katechysmus, rok 1848, 8—10. Nátlak rebellie na církew — protitlak a nowý obrat. Žaloby na protitlak tento, jako utlačení církwe, lepssi stránka duchowní tohoto ohowáraného desetletí, adressa nitranská, činnost wůkol sewnitrného řízení církwe, initiatiwa wlády, prwní a druhý september 1859, 11—16; protipatentalní hnutí, 16—20; útočisstě utisknuté církwe Biblí Páně a knihy Symbolické, 20—22. Swědectwí Gedulyho — jak sobě nadrobili pressburssti opowrhowáním Symbolů, 22 pozn.

II. Písmo swaté star. a now. Zákona jest neywyšsi prawidlo žiwota, grunt církwe a saudce w rozepřích o wíru. Církewní wědomí w hlubokém ponížení, 23—25; falessné náuky, 25—27; swědectwa starých o neywyšsím prawidle, počínajíc s Janem Chryzostomem a končíc s reformatory, 31—41; rozdíl mezi pochopowáním církwe nassím a hraběte Zayho, 29; Form. Concordie, 30. Poznamenání o Zayho náukach, 25, o Augustinowi, 28, o Woltérowi, 30, o bludařích Pelagianských, 32—33, o Claudiowi Turinském, 35.

III. Saudy otců církewních o wážnosti saudcowské Biblí Páně jsau na Písmě swatém založené a dle nich jest Písmo sw. neomylné slowo samého Boha 42—47; nepřátelé Symbolů se zrádně na Písmo swaté odwoláwají, 47—49; jejich wlastní cíl jest do zmatku uwest pochop o wážnosti Písem sw. 49.

IV. Církew křesťanská Symbola swá úplně a dokonale dle Písem swatých zřídila, 51—75; pochop a původ Symbolů: snessení Apossstolské 51—53, Nycenské 53; Athanasiowo 53—55; církewní Concilia 56—59; Symbola jsau wýraz prawého smyslu Biblí Páně 59; jsau z Písma sw. wážená a jím odůwodněna 60—65. Zakládání

Symbolů: přičiny wnitřní 65—67, sewnitřní 67—69; církew měla práwo a powinnost k zakládání Symbolů 69—71; wespolná sauwislost jejich 71—72; Symbola církwe ew. lutheránské: Swatá Swornost 72—75. Poznam. Gregor Nazianzenský, arianstwí witězné, Theodosius starý — Theodosius budauci, 68—69.

V. Církew Ewanj. A. W. založila swá Symbola na základu písem a starších oecumenických církwe obecní Symbolách 75—164; Symb. knih církwe Ew. A. W. půwod a wážnost 75—78: poměr Symbolů w církwích římské a lutheránské 78—80; Symb. lutheránská jsau neywětší swědectwí proti římské, 80; Symb. kn. církwe ew. lutheránské tisíc kořeny jsau w Písmě sw. založené, 81; bolestný nedostatek knih těchto w slow. národu 82; ony určují ew. křesťana w každém konání 82—83, obsahují w sobě smysl prawý Biblie, 83, potwrzují a opětnjí prawowěrná wyznání církwe obecní křesťanské 83—84. Rozdílnost pochopowání článků některých naší a římské církwe, ku př. o církwi, 84—86, o zastaupení církwe 86—89; o pramení wíry křesťanské, u římských 89—90, u Ewanjeliků A. W. 92—94; wážnost Symb. knih 94—97. Články, w nichž se různí církew ew. A. W. s církwí kalwinskau podstatněji než s církwí římskau neb prawoslawnau, 98—99; Syncretismus co je? poznam. 98; článek o slowu Božím dle učení ew. A. W. 99—100, dle kalwinského 100—102; o osobě Krystowě: Zwingel a jeho Allöosis, 103—108, církew ew. A. W. jak učí 108—111; o Swátostech náuka prawá církewní 111—115, učení kalwinské, 115—118; o křtu učení lutheránské 119, kalwinské 120—124; twrdý ořech 124; o swátosti Wec. Páně, církew ew. luth. 125—128; boj církwe naší o tento článek s římskými i kalwinskými 128—134; pokus ku smíření 135; Hesský Filip 135—136; sněm augšpurský 136—137; Zwinglowo wyznání 138—139; rozkol 140; sakramentáři 141—142; starobylá lithurgie 143; Karlstadtowa budowa 144—145; co jest Wečeře Páně? 146—147. O predestinacii dle písem 148—150; Zwinglů blud 151—154; Kalwin o predestinacii, decretum horribile 154—155. Naše Symbola o tom 155—160. Symbola naše stojí i padají se slowem Božím 161—164.

VI. Zopětowání dokázaných wěcí w kapitole předcházející a následek newyhnutedlný z toho přísaha na Symbola, 165—166. Že Symbola ew. lutheránské církwe nebyla jen časowý a pomíjející zjew, že to nebylo dílo lehkowážně a powrchně učiněné to se widí z historie Symbolů, zewrůbně nastíněné w této kapitole od 169—274; kde se jedná: o příležitosti a přičinách reformacie 169, moci proti sobě

stojicí, starý a nowý wěk 170: pohledy Lutherowé, střed nowého hy=bání on, 171, prwní trojletí boje, 1517—1520, 172; rok 1521 a zrůst Lutherowých usilí do 1529, protestanti 172—173; protestacia a wyznání, Spaier a Augšpurk 174; kurfiřt saský Jan posluchač Lu=therů, powzbuditel k sepsání určitého wyznání; Aug. Wyz. je saubor prácí a študii od 1517 do 1530 se zrodiwšich w cirkwi křesťanské, 175—178; Napraweni cirkwe Lutheerowo co bylo? 179; konečné práce při sepsání A. W. 180—188. Den sw. Jana a slawnostné čtení na sněmě Wyznání Augšpurského 188—191. Obsah A. W. 192—193. A. W. a Kancional Tranowského 193. Odpor katolíků a jejich protiwné študia, Confutácia, nepatrnost těch úsilí 194—197.

Apologia čili obrana A. W. její příčina, její obsah, půwodce, 197—199. Čl. Šmalkaldické, jejich půwod, příležitost a sepsání, pů=wodce, podpis a zapříčinění tímto osudné hádky, welikost a duch prorocký Melanchthonů ohledem socialního zřízení a poměru k štátu cirkwe obnowené, osudné následky oslyšání rady Melanchtonowy 199—204, poznam. na str. 203—208, obsah Čl. Šm. a weliká wážnost tohoto Symbola 205—212.

Čtwrtá kniha Symb. Katechysmy oba Lutherowé. O půwodu a jméně Katechysmů 213—218. Kat. a pohyby wěků 215—216, Kat. a scholastikowé 217, Husitowé prwní rozšířili Katechysmus, na základě jejich stawěl Luther a neydokonalejší Katechysmus sepsal 218—221. Dor. Luther učedlník Katechysmu 219—220. Příležitost k sep=sání Katechysmů Lutherowi podaná a jak se staly knihau Symbolic=kau? 221—224. Chwála jejich a odporníků wztek 225.

Záwěrná kniha Symb. Form. Conc.; útok na ni činěný, ona jest koruna Symbolů a spolu strávený obsah jejich, co jiné nadřekly ona dopowídá, co jiné w praudu boje nestihly říci, ona prawí, ona jest weliká obrana cirkwe proti wnitrným i sewnitrným wrahům kře=sťanstwa našeho, kdo Form. Conc. trhá od Symbolů předchodných utrhuje hlawu arcidílu ducha cirkewního, sborníku totiž Symbolickému cirkwe ew. lutheránské 225—229; bludy zapříčiniwší záwěrné toto Symbolum 229—236.

Hlawní půwodcowé Formule Concordie, Dor. Andreä a kníže saský August a jejich usilowání z počátku neprospěšná 237—244; obrat šťastnější bere dílo spasitedlné, schůzky, rady, oběti, od=por až do r. 1576, 245—251; 4 wýminky každého Symbola 251—252; wěrných Lutheránů sněm cirkewní w Jüterboku 1579, a doko=nawatelé knihy Symb. Form. Conc. Andreä, Selnekker, Chemnitz,

Musculus, Cornerus a Chyträus, 250—254; skončené bllo 1580 na den sw. Jana, tedy půl stoleti po odewzdáni A. W. na sněmě říšském, podpisy, zahraničné uznáni F. C., marnost odporů proti Arcidilu tomuto, 254—255. Plnost, krása, důslednost, historická cena předmluwy F. C 256—260; obsah F. Conc., chowáni se ostré proti bludům, šetřeni osob bludarů 261—272; Form. Conc. a Kancional Tranowského 272—274.

Podwráceni summowni odporniků a jejich základ 274—288, kde se dokazuje: že wira ew. lutheránská wážená je z Pisem sw. a obsažená w kn. Symb., jako je Liber Concordiae obsahuje a proto ti, kterých cirkew k této wiry wyznáwani a rozšiřowáni powoláwá musejí na sborník tento přisahati, k čemu práwo má cirkw, námitky nic nedokazuji 274—275; poměr Symbolů k Pismům swat.; swoboda swědomi a přisaha na Symbola 276; kdo má jinau wirau probuzené swědomi — nech přestaupi k cirkwi, neb sektě, jejiž wirau swědomi swé probudil, 277; nepoctiwost těch, jessto jedi chleb cirkwe lutheránské a nemohau se swědomim swým srownat wiru lutheranskau 278; našši kněži a professoři, kteři nechtěji býti spoluswědkowé a spoluwyznawačowé cirkewnich sněmů, ale za saudců cirkwe se směšně natiskaji jsau posměchu hodni pidimužikowé 279—280. Prawý kněz lutheránský — je služka milostná spojujici pokoleni s pokolenim a roztrhané údy s cirkwi jejich 280—281. Ukrutnost hierarchie lutheránské Symbolami neobmezené hroznějši, zatratitedlnějši nad wšecky jaké koli hierarchie 281. Sám rozumowěrec Semler co držel o Symbolach? 281. Potřeba Symbolů uznaná od jistých pánů — ale nezdařený pokus takowé samowolně spisowat 282. Röhrowské Symbolum — a protikřesťanstwi 283; o neywyšši zásadě protestantismu neni pochyby wice u neylepšich theologů nowějšich 284—288.

VII. Kterak se cirkew sama chowala k Symbolám swým? O tom pojednáwá táto kapitole str. 288—306, a jedná: o stálém sice odporu proti nim, a wšak i stálém jich se přidrženi cirkwe. Mnohý wrah wztáhl ruku na Symbola — ale wždy to bylo neprávni, nezákonné násilnictwi, swatokrádež. Odpornici tito Symbolů nemaji za sebe a swoje blauzněni tak slawnostného a wšeobecného pohnuti, jako Symbola našše od r. 1517—1580 se stwořiwšši. Přiklad za Symbola na unistickém králi Pruském Bedřichowi—Wilémowi III, 289—291. Přiklady z historie na zawazowáni se na Symbola w Německu 292, w Uhřich 294, přiklady odpadáwáni od Symbolů obmezené jsau jen na jednotliwců, — Děwaj a přeššewšši s Melanchthonem a Lutherem

293; synoda Erdöbská, Mediáš, 5 král. sl. měst slowenských, Leonhard Stöckel, boj o podstatné články wiry w Hermanstadtě w Sedmihradsku, uzawření přísahu skládat na Symbola 294; Matěj Lauterwald, 7 baňských měst za lutheránstwo zaujatých, arcibiskup Olah 295; staw konfessionální na dolních stranách Uherska, arianstwí w Sedmihradsku, synoda Waradinská, antitrinitáři w boji s bohoslowci uherskými, obojích kroky 296. Lutheráni sedmihradští na synodě w Mediassi. Po r. 1580 kniha swornosti w Uhřích přijatá. Synoda žilinsky 1610. Příklad zapřisahání knih Symbolických w knize swornosti obsažených 297.

Hrozný příklad wztěkání se proti Symbolám na synodě peštianské 1791, utěšený příklad horliwosti prawowěrné wětšiny. Jména zástupců i odporníků Symbolů 299. Nowějšího wěku důkazy wěrnosti k Symbolám; náwod superintendentowi Grudymu daný, Symbola ochraňující. Mimo wšech důwodů i tradicie žádá newylaučit se . poslaupnosti prawowěrné, a radi zůstat při přísaze na Symbola 300 násl. Následky hrůzy plné zawrhowání neb zanedbáwání Symbolů dle swědectwí přátel i nepřátel Symbolů. Porážející důwod Ammonů 302—306.

VIII. Strážce, který nespí ani nedříme ostříhá církew Sw. Az W. 307. Conwentů a Synod decreta nemají zawazující moci, když proti základům církwe wynešena jsau 308. Zewnitrní zřízení církwe chybné proto, že Symbolů náuk nešetřeno naskrze. Ohledem mnohých otázek praktických obsahují Symbola drahocený material k zbudowání i sewnitřného zřízení, přiměřeného we ■lkým náukám a zásadám wnitřným církwe Sw. A. W. Co jest Církew kdo jsau její údowé, která znamení prawých, jaká powaha falešných údů její? Ona je nepominutedlná, jedna toliko; jednota wšak tato nezáleží w jednakosti wšech lidských ustanowení. Kdo jest hlawa Církwe? Že jen w této církwi dosahuje se spasení 309—310.

Ohledem zřízení sewnitrného, co jest Církew — a co není? kdo náměstek Krystů prawý? Nemoc nemocných a kolek na č.lách falešných údů církwe 311. Cíl wlády církewní 311. Pořádek k dosažení tohoto cíle jest od Boha ustanowený a nesmí od lidí proměněn býti. Swědek na to historia 312.

Církew Páně wysoce postawená — powýšená nade wšecku skwělost swětskau, nawzdor dočasným její ponížením. Symbola jsau múr a ochrana proti swewolem swětských i duchowních rušitelu Božích ustanowení w církwi. 313. Církew ku swětským cílům upotřebowaná

býwá jen náſilenſtwim. Symbola dáwaji náwod jak ſynody církew zprawowat maji. Weliká moc uſtanoweni ſynod ze ſlowa Božího wyneſſených 314. Prawá moc kněžſtwa řádného a wěrného. Práwo Božſké a práwo lidſké. Úřad zláſſtni kněžſký neſmí ſe máſt s kněžſtwím wſſeobecným 315. Ceremonie jſau wěci ſice obojetné, ale neſmí při nich nic býti, co by ſe s Piſmem ſw. neſrownáwalo. Cirkew naſſe a řeč národní. 317. Potworný ſtaw těch kněži — jeſſto w cirkwi nařízeni toto Boží k dobrému lidſkému uſtanoweni, úřad totiž kněžſký pro cíle ſwětſké rozumowěrcům zaprodali. Poměr cirkwe k ſſtátu ze ſmyſlu cirkwe Sw. A. W. Obráceni hřiſſnici. Proteſtantiſmus a rewolucia 318—319. Boj w Uhřich o dáni, neb odepřeni daně ciſaři, nemaji w ſmyſlu záporném kněži lutheránſſti rozhodowat 320—321.

Pohledy na Cirkew ewanjelicko-ſlowenſkau 321—334, kdežto ſe pojednáwá o ſlowenſkém tiſíciletém křeſťanſtwi, rok 863, — Cyril a Method — Raſtiſlaw — Weliká Morawa — řecký ciſař Michal — oſudy prwého ſſířeni ſe křeſťanſtwa — bohoſlužba ſlowanſká — Kyrillica — Piſmo ſw. přeložené do staroſlowenčiny — odpor činěný proti ſlužbě B. ſlowenſké od kněžſtwa římſkého a pápežů — witěžſtwi ſlužby B. ſlowenſké — hřiſſni ſynowé Swatopluka krále a pád ſlowenſké Bohoſlužby, dlauhé wěky bidy duchowni i ſwětſké národu ſlowenſkého! Hrobaři řiſſe ſlowanſké 321—326. Swita na Sioně ſlowenſkého křeſťanſtwa. Pamět bohoſlužby ſlowenſké po 4 ſtoletich obžiwená Huſity, — pak později reformacii Slowenſkoewanjelickým učiněno na wzdor ukrutným zákonům proti lutheránům, přátelſtwi cirkwe ſlowenſké s římſkau 328. Zemanſtwi uherſké a kněžſtwi křeſťanſké, — Pilec žalobnik. Baurky wzniklé — útiſk cirkwe, odpadáni panſtwa od wiry 329. Zaſwitli dňowé z ruk požehnaných panowniků Jozefa II. a Leopolda II. cirkwi ſewnitrné. Wnitrně hlodal čerw. Slowenčinu wytiſkla latinčina, — latinčinu maďarčina, tato ſe ſtalo pro křeſťanſtwi ſlowenſké wražedlnějſſi než onna 331. Mučedlnici bohoſlužebné řeči ſlowenſké. Tyrannowé ſlowenſkého národu. Hrdinowé apoſſtolſſti wzteku tomuto ſe protipoſtawiwſſi Dr. Jozefy, Dr. Seberiny, ſeniorowé Chalupka, Hodža, Ferienčik 332. Na ſwewoli ariſtokracie přiſſla ſwewole maďarónů — r. 1848 — nowé mučedlnictwi. Oddechnuti cirkwe ſlowenſké w deſetleti od 1849— 859. Na chwili ſwitá dne 1. Septembra 1859, aby naſtúpila neſlýchaná pronaſledowáni ſlowenſkoewanjelické cirkwe. Superintendent Kuzmány a ſila i prawda Žalmu 44. Halleluja. 232—235.

☞ Značnějſſi chyby tiſku, poznamenané na konci, proſíme před čtenim knihy laſkawě oprawit.

I.

Od kterého čaſu církew ewanjelicko=lutheranſká ſtojí, od toho čaſu také ſtojí w ní ten hrozný boj o její církewní učení, o to tetiž učení, které ona ze Slowa Božího, z píſem ſwatých Starého i Nowého zákona wáží, a jako jedině prawé a ſpaſitedlné wyznáwá a na potomſtwo ſwé přenáſſí. Že ſe útoky na učení církwe ewanjelicko-lutheranſké dály a dějí od církwe římſko-katolické, tomu ſe nikdo diwit nebude, kdo powáží, že mezi těmito církwemi leží ſedem ſwátoſtí, pápež, bezmanželſký žiwot kněží, řeč bohoſlužebná latinſká a jiné rozdíly, které je různí a rozdělují; nýbrž že ſe útoky činí na učení církwe ewanjelické Augſſpurſkého wyznání ſe wěrně přidržející, ze ſtrany ſpolubratří jejich wyznání helwetſkého, aneb kalwinſkého, také ſe nezadiwí ten, kdo wí, že i mezi těmito církwemi a wyznáními leží učení o praedeſtinacii, (moci které jedni k wěčnému zahynutí určeni jſau, takže jim ani krew na kříži wyletá Kryſtowa pomoci nemůže, jiní zaſe ku ſláwě a žiwotu wěčnému od wěčnoſti předzřízeni) *) za-

*) Pátá kniha Symbolická církwe ew. lutheranſké, Formula Concordiæ takto ale učí o předzřízení k žiwotu wěčnému: „Kryſtus wſſech hříſſníků k ſobě wolá, a ſlibuje jim odpočinutí a žádá mocně, aby wſſickni obrátili ſe k němu a u něho radu i pomoc nalezli. Jim ſe on za Spaſitele ſkrze ſlowo ſwé dáwá a

pírání skutečnosti a prawdy té při swátostěch, která w slowích ustanowení se zaslibuje a wyhlassowání wody při křtu a chleba a wína při welebné Swátosti těla a krwe Páně za pauhá sewnitrná znamení, s nimiž není spojen žiwot wěčný a prawý, žiwý, tělem a krwí swau přítomný Spasitel Ježíš Krystus, kdo wí, že i mezi těmito dwoma wyznáními leží práwě rozdílowé w službě sewnitřní; že se ale útoky činí na učení církwe ew. lutheranské od její wlastních dítek, kněží, učitelů a wyznawačů, to jest owssem i podiwení i politowání i konečně odsauzení a

chce, aby slowo jeho slyssáno bylo a ussi jejich se nezatwrzowali, aniž slowo Boží zanedbáwalo a potupowalo. Slibuje pak moc a působení Ducha swatého a pomoc Boží, aby sme stáli u wíře zůstáwali a žiwot wěčný dosáhli. O prawém tedy předzřízení k žiwotu wěčnému z Ewanjelium Pána nassého Ježísse Krysta učiti se máme. W něm zajisté zřejmě se wykládá, že zawře Bůh wssech pod newěru, aby se nad wssemi slitowal a že nechce, aby kdo zahynul, ale žádá, aby se wssickni obrátili a w Krysta uwěřili. — Pročež zato máme, že se nemají za wywolených powažowati ti (Mat. 22, 6; Skut. 13, 46.), jessto slowo Boží potupují, zamítají, za něj se stydí a je pronásledují, jessto slyssíce slowo srdce swá proti němu zatwrzují, (Skut. 7, 51.) Duchu sw. se protiwí, (Luk. 14, 35.) w hříssích bez pokání zůstáwají, (Mark. 16, 16.) na Krysta newěří oprawdowě, (Mat. 7, 22.) sewnitřně toliko Pane, Pane říkají! (Ním. 9, 31.) anebo mimo Krysta jiné příčiny sprawedlnosti a spasení hledají. Nebo jako ustanowil Bůh w radě swé od wěčnosti, aby Duch sw. wywolených slowem powoláwal, oswěcowal a obracel a wssechněch těch, kteří Krysta prawau wírau přijímají ospraweđlnil a jim žiwot wěčný dal: tak w té swé wěčné radě uzawřel podobně těch, kteří slowem powolaní bywsse jemu se protiwí, zamítají a Duchu swatému (který w nich skrze slowo platně působiti a žiwým býti chce) se protiwí a twrdossijně w zatwrdilosti té zůstáwají zatwrditi, pohaniti a wěčně zatratiti." Hase str. 618, 619 a 808.

zatraceni hodno. Nebo w skutku učeni cirkwe ewanjelicko-lutheranské nemůže zawrhowati nikdo, kdo ho jednau gruntowně poznal, leč by snad známost ta byla toliko powrchni bez probuzeného swědomi, takowá asi, jako ji má Žid, neb Muhamedán, neb Pohan, když se nauči jako prawime nazpamět články nauky nassi křestanské, ale při wědomosti té nenarodil se ještě znowu, neobrátil se, neuwěřil, nebyl pokřesten, nestal se aučastným těla a krwe Páně. A proto na neywýsse jest potřebi i w těchto baurliwých a zmatečných časich, abychom sobě sami my wůdcowé cirkewni lidu ewanjelického a aby sobě i údowé cirkwe nassi z wyšsfich stawů, konečně aby sobě i sám náš pobožný lid ewanjelický pospolitý čerstwě a opětowaně ty útoky na učeni nasse cirkewni w každém wěku se obnowujici a opětujici w pamět uwozowal a wždy také swědomitě učeni cirkewni w paměti měl, chcemeli jináče společně dědictwi po otcich dáwnich potomkům swým čisté a neporussené zachowati a cirkew swau před nakaženim a zahynutim zachrániti.

Z dosawádniho běhu losů a osudů cirkwe ewanjelicko-lutheranské se učime to dwoji, že nebezpečenstwi a pronasledowáni wssecko trpěliwě a w oddáwáni se powolném do wůle Spasitelowy snesla tato cirkew sama, a pak že, když se zastkwěly z wůle Boži lepssi a swobodnějssi časy na jeji wiru, na jeji učeni cirkewni spausstěli se co orlice na kořist mnozi a klopotně se klonili ku Kalwinům! W baurech trpěli lutheráni o samotě, bez pomoce; w pokoji wywoláwani byli

k jednotě s Kalwiny. Každý wěk wyznačen jest těmito pokusy, setřít barwu i wůni líbeznau z učení církewního lutheranského, a překotit je do praudu rozumárstwa od zjeweného slowa Božího bočícího, jakowému se w kalwinstwě wolnější pole otwírá.

Kdykoli se nějaký nowý obrat we wěcech swětských stal, tu wždy se strhla bauře proti učení církewnímu lutheranské církwe; neynowější sme sami swědkowé, i jak otcowé nám stížnosti zanechali, i jak sami sme se nekonečně mnohokráte stěžowati musili u Boha, u církwe, u swěta celého na nesprawedlnost páchanau proti nebeskému učení církwe nassí ewanjelicko-lutheranské. Sotwy byla přestála církew ewanlická hrozné wěky pronasledowání, ant ji wytrhli byli z ruk krwežížniwich blahoslawené paměti Císařowé Jozef II. a Leopold II. dadauce ji swobodu wíry, wyznání, sskol a samozpráwy její weřejných i domácích wěcí, ay tu již se pozdwihla newěra w samé Synodě Pěsstanské r. 1791 a chcela zrůssiti církewní učení, pro které tolika snesla církew útrpení! Již tam chceli nepřátelé církwe Boží propustiti kněžů z přísahy na wěrné přednássení Církewního učení, jako je obsahují Knihy nasse sněmowní, nebo symbolické; a wssak toto samowražedlné předsewzetí roztřískalo se na mocné wíře a wěrné stálosti zmužilých wyznawatelů wíry ewanjelicko-lutheránské. Had newěry a zrady této plazil se potom jen potají, až se osmělil pán Samuel Stromský, kterého swětská strana, pro swětské naděje klamliwé za Superintendenta slowenským církwim

podſtrčila *), při naſtaupení ſwém weřejně oſwědčiti, že on nebude kněžů přiſahati na knihy ſymbolické. Toto bylo prwé weřejné jakoby neuznání církwe ewanjelicko-lutheranſké; ale nebylo práwné, nebo té moci nikdo nedal, a nemohl ani conwent diſſtriktualní toho čaſu pána Stromſkého ſwětſkým, nepobožným křikem oſlawowawſſí dáti jemu té moci, aby wyzdwihl přiſahu na wěrné učení církewního zachowání a na potomſtwo přenáſſení, k čemu předewſſím Kněžſtwo a Profesſorowé theologie zawazowáni býti muſejí. Nebo kdože bude bdíti nad učením církewním, nad duſſí církwe ewanjelicko-lutheranſké, když ne ti profesſoři, kteří budaucích kněžů wychowáwají, když ne kněži, jimžto ſwěřila církew ſſafarſtwí tajemſtwí Božích? ſpráwu nad neydražſſími poklady ſwými?

Pod neſſťaſtným ſuperintendenſtwím pána Stromſkého ſe kluwalo toto pekelné kuře nepobožnoſti wždy wíce a wíce ze ſſkrupiny ſwé, až jeſſtě hlaſitěji ſſkřečeti počalo úſtami generálného Inſſpektora pána gréfa Karla Zayho Co pán Stromſký nedopowěděl, — nebo tento kněz předce ſi netrúfal proti ſwé přiſaze oſobní zrowna zatracowat Symbola a zwěſtowat ſtečení ſe lutheranſtwa s kalwinſtwem — to dopowěděl w málo ſlowích pán hrábě Zay, řka: w Uherſku muſí panowat maďarſký jazyk, a aby

*) Při wiſitacii ſwé r. 1836 německými uſtami, ſprawenau ſobě od jiného jednau kázničkau, w každé církwi mizerně čitanau krmil ty církwe, jejichž ſe byl ſtal biſſkupem. Takowé hanby od reformacie neſtalo ſe církwi ewanjelické-ſlowenſké.

ſe to čím ſpíſſe ſtati mohlo, lutheráni ſe muſejí
ſpojit s kalwiny! To jeſt: w Uherſké krajině
bydlící ſlowáci, němci, ſrbi, románi, židé atd.
muſejí ſe pomaďarčit a lutheráni pokalwinčit.
Tímto cílem počalo ſe prenaſledowání kněžů,
professorů, ſſtudující mládeže i lidu poſpolité-
ho, takže od r. 1840, do oſudného roku 1848
trwala předehra tato rewolucie a běda bylo w
tedy ſlowenſkým lutheránům, běda lutheranſkým
ewanjelikům. Preſſpurſſtí kněži poſhazowali kom-
že, opuſtili ſlawnějſſí ceremonie u oltáře, wy-
hnali ze ſſkol ſwých Luthera, poſſlapali do blata
ohawného rozumárſké ſwewole ſwé ſněmowní
knihy, zapomenůwſſe docela na ty zákony, které
předkowé jejich zapřiſahali a hrabě Jiří Thur-
zo, palatýn krajiny jím jich zwláſſtním diplo-
mem potwrdil r. 1612. d. 22. liſtopadu, w
kterých hned w prwním punktě takto ſtojí:
„Poněwádž toto jeſt wěčný žiwot, abychom Bo-
ha znali a toho, kteréhož on poſlal Ježíſſe Kry-
ſta, Pána naſſeho, známoſt pak tato odnikud
ſe nemůže ani nemá wážiti, leč toliko jedině z
píſem prorockých a apoſſtolſkých: má o to pra-
cowati přiſluhowatel Swátoſti a ſſafař wěrný
tajemſtwí Božích, aby předně ſám cele byl od-
daný ſamému a jedinému Slowu Božímu zje-
wenému a ſnažně utíkal ode wſſech nauk a po-
dání lidſkých s tímže ſlowem Božím ſe neſro-
wnáwajících Po píſmě ſwatém neypředněji ať
ſe celým ſrdcem a bez pokrytſtwa drží ſwato-
ſwaté knihy Swornoſti *), ji podpiſſe a Kate-

*) To jeſt: Liber concordiæ; w této knize ſwornoſti obſažené jſau wſſecky knihy ſněmowní církwe naſſí, jako: Augšpurſké Wyzná-

chysmu Lutherowému a ne jinému co neypilněji wyučuje.“ *) Tyto zákony, tato pravidla swatá církwe naššj oni hodili mezi staré železo, a oblékli se do nauk swěta a šškol neewanjelických a nekřesťanských, říkajíce: My jen Biblii máme za základ, které my již lépě rozumíme než Luther, než Melanchthon, než wšickni církewní Otcowé, než náš Předchůdce Heuchlin **) i s Jiřím Thurzem palatinem! My swatoswaté knihy Swornosti již nepotřebujeme a na místě Katechysmu Lutherowého si my sami lepšší Katechysmus napíšeme! Poněwádž ale zawrhli knihy sněmowní církwe, tedy s nimi

ní, Apologia, Články Šmalkaldické, oba Katechysmy Lutherowé a Formula Concordiæ. O těchto wšech knihách bude dále a častěji řeč.

*) Wiz: Memorabilia Ecclesiæ Aug. Conf. in Hung. Recens. Jo. Ribini. Posonii. 1787. str. 389.

**) Na Synodě Žilinské maudří Otcowé naššj oddělili Maďarů a Němců od Slowáků tím způsobem, že poněwádž zwolení tam Superintendenti Eliáš Láni, Sam. Melik a Izak Abrahamides byli biskupi slowenského národu, widělo se jim slušné, aby w tomto okresu bydlící Němci a Maďaři, také měli swých biskupů, a tak Němcům jest dán Prešpurský farář Šimon Heuchlin, Maďarům pak farář Serebský Štef. Kürti za Superintendenta Náměstného. To byla sprawedlnost a ne za naššich časů, kde p. Stromský superintendentowal 12 let w slowenské superintendencii bez toho, že by se w téže řeči byl i jen prostředně byl naučil wyslowit, aneb kde w Pešti zwolili toho roku za Superintendenta pro 200.000 duši slowenských pána Jozefa Sekáče, který ani slowa po slowenský neumí. Bylibyže mi to za biskupi kteříby slowo Boží neweděli owečkám swým w řeči jejich zwěstowat! Ale na Wás je ted čas ewanjeličtí Slowáci žádati neustupně slowenského Superintendenta; nech si důst. p. Sekáč Maďarům superintendentuje, jejichž řeč zná.

zawrhli wssecka swědectwi cirkwě časné o zjewení Božím Nebo w knize swornosti je wsseckо sebrané, co swět křesťanský od prwopočátku swého o Bohu wyznáwal, a co i nasse cirkew wěři a wyznáwá.

Následkem tohoto kroku presspurských kazatelů nasledowali potom již sami od sebe jiné bludy. Malickau ukážku z učeni presspurských kněžů, jimž oni mladá srdce Confirmandů otrawuji zde po předku podat nassemu čtenářstwu za potřebné držime. Podle presspurských ewanjelicko=lutheranských kněžů, neni ku přikladu: Swátost wečeře Páně „prawé tělo a prawá krew Pána nasseho Ježisse Krysta pod způsobem chleba a wina nám křesťanům k jedění a piti od samého Krysta Pána ustanowená," jako nasse sněmowni čili symbolické knihy uči, ale „weřejné sláweni památky smrti Ježisse Krysta, kde skrze znameni chleba a wina zpřitomňuje se nám útrpeni a smrt Páně a při hodném požiwáni jejim účastných nás čini těla a krwe Krystowy, a tím způsobuje neywraucejssi zjednoceni Spasitele s jeho wykaupenci a odpusstěni hřichů!" Oni toto okolkowáni podhodili cirkwi presspurské na mistě onnoho čistě ewanjelického učeni.

Dle sněmownich kněh nassich „křest swatý neni sama pauhá woda, ale jest woda w Božském přikázani obsažená a slowem Božím spojená i spečetěná," působi pak takowýto tento křest swatý „odpusstěni hřichů, wyswobozuje od smrti i ďábla a dáwá žiwot wěčný wssem, kteřiž tomu wěři, což slowa a slibowé Boži zasli=

buji;“ podle presspurského Katechysmu tomu již nemá tak býti, nebo dle těchto swětskau maudrosti napáchnutých mudráků „jest křest jen pokropeni wodau noworoženátka we jménu Otce i Syna i Ducha Swatého,“ a nepůsobi již wice to, co církew nasse wyznáwá s celau křesťanskau řissi, ale jest jen k tomu: „aby slawně bylo dítě přijato do společnosti nábožensko-křesťanské, aby slawně se zawázalo dle předpisů Krystowých myslet a žit, a aby mělo práwo účast míti na wssech dobrodinich, které křesťanstwo dáwá.“ Jakowé to okolky, jakowá neupřimná překrucowání smyslu Biblie swaté, přijatého a jedině prawdiwě od církwe užíwaného! Wěru nad Katechysmus Lutherů dosud jesstě žádného Katechysmu nebylo. A jakowau že modlitbu dáwaji presspursstí kněži těm ditkám, které se po prwnikráte byly staly účastny těla a krwe Páně? Wizme tu modlitbu, aby sme widěli zač to dítě ubohé Krystu Pánu děkuje: Modlitba po požíwání: „Děkuji tobě, můj Spasiteli, za wsseckо to posilnění, které mi prwni swaté sláweni twé smrti posskytlo. I já chci teď býti twůj, twojím zůstati, tebe we wíře, w lásce a we wssech dobrých skutcích nasledowati. Twůj příklad wediž mne ku pokoji s Bohem, a jednauc k žiwotu wěčnému.“ *) Po-

*)' Je to wsse wytaženo z knižečky pod názwem: „Leitfaden zur Vorbereitung ewangelisch-protestantischer Confirmanden für Lehrer und Schüler. Herausgegeben vom evangelischen Ministerium in Preßburg.“ To jest: Nawedeni k připrawě ewanjelicko-protestantických Confirmandů, pro Učitelů a učedlniků, wydané od ewanjelického 'azatelstwa w Presspurku. Tato knižečka je na 47 strankách w 8-erce sepsaná, a obsahuje z toho wsseho jen

rowneyž to milý Čtenáři s modlitbami jakowé prawo-lutheránské poklady modliteb, Postyly, Kancionál Tranosciusůw a jiné nábožné knihy w sobě obsahuji a nalezneš jak dalece odešli tito nowomódni kněži od Biskupa duší našich Ježíše a od nowého našeho Otce Abrahama Dra. Luthera a od swatoswaté naší knihy sněmowní „knihy Swornosti.“

Na pána Šimkowé působení protilutheránské w onné době nešťastné památky Zayowských protilutheranských bauřeni sem častěji slowenské ewanjelictwo již upozorňowal,*) zde tedy nowého o něm nemám co powědít, jest on pořád ten starý nepřítel Lutherů a knihy swatoswaté Concordie. Rok 1848 a 1849 překazil další wztek těch protiwníků wíry naší; wěrní lutheráni i w rewolucii wěrní zůstali symbolam swým, a dle jejich nawedení a napomenutí modlili se za císaře a wšecky w přednosti postawené, mládež a muži bojowali po straně zákona Božího a lidského, dáwajíce co jest Císarowo Císaři, a co Božího Bohu. Církew sewnitrně byla sice wše-

w 33 řádkách naučení o Swátostech! Z toho již se patrně wídí, jak ochládla lásta k staré wíře Otců dáwných, Patriarchů tak někdy horliwého we wíře lutheranské města Prešpurka. Potom: „ewanjelicko-protestantických Confirmandů“ ani neznáme, jsauli prešpurčané Kalwini, tak mělo stát: „protestanticko-kalwinských;“ jsauli lutheráni, mělo stát: „ewanjelických dle A. W., anebo ewanjelicko-lutheranských.“ Ale i tytul ukazuje — že prešpurští mudráci od Luthera odpadli a ku Kalwinům se nepřiznali.

*) Wiz: Unia r. 1846. Zneuctění památky Dra. M. Luthera 1846. Odpoweď na nepředpojaté náhledy, w Skalicy 1847. Článek w našich Círk. Nowinách: Základy, at.d.

lijak zmítaná, ale wnitrně tím mocněji se naukami swými sílila. Po utišsené zbuře železné rameno wlády zemské pronasledowalo buřičů a tím Bohužel zachwácen byl nejeden i z prostředu té církwe, která nikdy neschwalowala zburu a násilné přewraty, z církwe našší ewanjelicko-lutheranské. Ohledem sewnitrných práw také stenčena byla swoboda natolik, že se po každé žádati muselo dowolení k držení konwentů, k nimž wysílaní byli Comissářowé císařští, ne aby snad obmezowali konwenty w rokowáních církewních, ale aby wtrhnutý obyčej w konwentech politické pletichy snowat odstránili a konwenty církewní na otázky pauze církewní obmezili. Na místě zwržených superintendentů ustanowila swětská wláda prozatýmních Administrátorů superintendenciálních, a odewzdala správu Conwentu do ruk jednoho předsedníka ze stawu duchowního. Toto byl háček, na který se po 6 letech ohromená strana politiků zawěsila — a kedysi cosi domáhati se počala na práwa swoje we spráwě církwe, lamentujíc a naříkajíc nad nešstěstím církwe. My musíme upřimně poznamenat, že, byloli to nešstěstí pro církew, zapříčinili ho sobě sami ewanjelíci tím, že církew swau obrátili na peleš náružiwosti a pletich politických. Kdo se do rebellie zapletá, nech nerumádzgá a nesmokli se, když ho po prstoch i chrbtě pocukají. Ale jsau ještě i jiné náhledy na toto desítiletí té tak wyhlášsené potlačenosti naššj; mají zato welmi mnozí, že w tomto desítiletí, totiž od 1849 do 1859 církew ewanjelicko-lutheran-

ſtá práwě ſe wnitrně ſeſílila, duchowně obžiwla a k cíli ſwému, jakowý na této zemi wyměřený má blíže přiſſla, jelikož byly pod tímto čaſem poněkud oſtřihané křídla těch diwokých orlic, které i církew jen za kořiſt ſwau powažowati ſe během čaſů naučili. Náhled tento nalezáme zaſtaupený w poděkowacím připiſu ſeniorátu Nitranſkého, w kterém Jeho Weličenſtwu, Ciſaři Pánu takto píſſí církwe ew. A. W. nitranſké:

„Poſlední deſítiletí, na které práwě z některých Conwentů hořké žaloby ſe až před Waſſe ciſ. kr. Apoſſt. Weličenſtwo wzneſly přiſtawilo mohutně — nebezpečný tento praud (t j. neznabožſké církewního učení opowrhowání a z církwe ew. maďarſkau ſſkolu náhončích činění); chůrawá ſtrana církwe naſſí, wychowaná záſadami proti-církewními donucena byla ku prowiſorním pořádkům metlau čaſu od Hoſpodina na hříchy jejich přiſſlého (Žid. 2, 2.) a pod tímto čaſem krátkého jednoho 10letí nalezla církew naſſe příležitoſt i pooddechnauti ſobě i rozwinauti činnoſt ſobě přiměřenau a ſobě náležitau. W deſetletí tomto wíceť ſe pak ſtalo pro rozkwět její wnitřní, pro wznik ducha cílů ſwých wědomého, a zrůſt církwe Boží we wěcech powolání jejího na zemi, než za půl ſtoletí bojů protiſymbolických. Do tohoto deſetletí padají hlubſſí ſſtudia theologická naſſich, ſwobodnějſſí a otewřenějſſí ſe rozwinutí žiwlů církewních, doſtojnějſſí a ſtawu ſwého hodnějſſí ſebewědomí kněžſtwa, procitlejſſí a práw ſwých wědomějſſí duch církewní jednotli-

wých zborů, zwlásstě pak tříd jejich do toho času tak welmi zanedbaných, měsstanstwa totiž a lidu wenkowského, těchto základů autonomické správy. W tomto desetletí obžiwla sstědrota k domácím wíry pomoce potřebným, zmohl se zápal k wykonání missie wnitřní církwe ew. očistila se w nesčíslných příkladech i sewnitřní podoba a twářnost sskol a chrámů nassích, otewřiny jsau oči církwe na přisluhowání čili přiměřenějssí její financií (t. j. peněžních záležitostí), sami pak Conwentowé wětssích neb menssích okřesů, jak nekonečně se w tomto desetletí dělili od Conwentů předessle slawiwaných.“ *)

Sotwa se ale sebrala ta církewnímu učení protiwná strana z leku swého, když Jeho Excell. p. Minister Cultu a wyučowání roku 1856 wyzwal Conwenty, aby se swobodně wyslowili o té náradě k uspořádání církwe ew., kterau obojího stawu, swětského i duchowního mužowé na wyzwání w. Wlády we Wídni byli wypracowali, již neznala nic lepssího k posdwižení církwe začíti, jako strassliwau, křiklawau

*) Jen powrchně když wezmeme, i to jen jediný článek z těchto důkazů wnitřního žiwota církwe nassí, jen w samém nitranském Seniorátě, totiž záležitost zanedbaných sskol, chrámů, fár, tedy musíme přiswědčit slowům těmto; nebo w krátkém čase wynaložili církwe nitranské wysse 80.000 zl. r. č. na zwelebení chrámů, sskol, wěží, warhanů, zwonů at.d. A toto je neylepssí znak procitlého ducha wíry, nebo člowěk nerád dáwá peníze leč tam, kde ho k tomu pudí mocné hnutí wnitřní. A co je neywíce pozoru hodno, w těch 80.000 zl. r. č. nemá to slawné patronstwo, kteréby rádo i w nitranském Seniorátě panowat, ani 80 zlatých ssainowých. Ostatní si domysli čtenář.

opposicii (odpor) proti wládě, že ta nárada nepossla z Conwentů, že se tam předsednictwi w Conwentech kněžstwu dáwá*), že se ustanowují presbyteria mrawokárné a co podobného. Wláda přeslyssela tyto křiky, popřečitowala tyto wsselike přípisy a protokolly a za 3 roky se díwala na zmatek a nerozumné kwassení. Při mdlobě kněžstwa na wíce stranách do porekadla přesslé, nedospělosti lidu obecního, malátnosti a zbabělosti měsstanstwa, strana w církwi učení církewnímu nepřátelská hodila se zase do sedla, a počala panowati nad kněžstwem a wětssinau lidu w Conwentech. Madarčina se uwáděla do protokollů, sskoly madarčily, jedným slowem cesta připrawowala k tomu, aby se uwedl staw ten, w jakowém sme úpěli pod tressticiwým hospodářením grófa Zayho do rebellie r. 1848.

Přissel 1. a 2. September 1859! „Hosanna, hosanna!" ozwalo se z jedné, „ukřižuj, ukřižuj," ozwalo se z druhé strany; slowensko-lutheránssti ewanjelici radowali se a dobrořečili Císaři Pánu, madaromani a kalwinisté — to jest slowáci, kteří se odrodili národně a zradili učení církwe swé, klonice se ku církwi kalwinské — kypěli hněwem a baukřili wssemi možnými prostředky proti zákonům těm a darům skrze Císaře Pána církwi nassi přinesseným. Není náš cíl zde wznessenost a maudrost, lásku a welkomyslnost těchto septembrowých zákonů wyličowat; odkazujeme čtenáře na přewýborné Cír-

*) Jakoby to něco nesslussného bylo, aby spráwce Církwe w skutku i církew sprawowal, a jakoby to od jakžiwa w užitku nebylo býwalo, a jakoby se to na slowě Božím nezakládalo.

kewni Nowiny Welebného pána Jozefa Podhradského a Jana Seberinyho w Pešti wycházejici, jako též na knižečku p. Podhradského. Wyswětleni c. kr. Patentu w sobě obsahujici; a Důst. p. K. Kuzmányho Superintendenta prešpurského neynowěji wydaný pastyrský list a přewýborné wyswětleni patentu; tolik wšak musime i zde podotknaut, co podotkl sl. Seniorat Nitranský, děkuje Jeho c. kr. WelIčenstwu za Neywyšši tento Patent. Weliká cena patentu takto jest skrze předtytulowaný Seniorat wychwálená:

Děkuje (Seniorat Nitranský): „že nás obě cirkwe Ewanj. A. W. a Kalwinskau každau při swých Symbolách ponechávati ráči Waše c. kr. Ap. Weličenstwo čině konec pohoršliwým periodicky se wyskytujicim pokusům toho nikdy nezdařitedlného micháni wěr a Confessi, nebo my Augšpuršti ač i bratrsky milujeme bratry swé wyznáni helwitskeho, wšak předce tak mocně lneme ku swým Symbolam, jako oni k jejich; že w Cirkwi naši autonomické, tu neywětšši překážku autonomie, kterau synoda peštanská wystawila zpominánim w popředi Patronů (IV. Canon), jakowých cirkew naše we smyslu římské nemá, a jakowých tytul a nadpráwi bez těrch onde na Patronátě ležicich jedna třida nekonečnau menšinu cirkwe naši tworici sobě přiswojowala — odstrániti ráčila Waše Milost Cisarsko-Králowská, sewnitrni stawení cirkwe této welemaudře od spodu, od obce farni, anaž každá sama swůj wlastni jest patron,

až na horu ku Synodě wystawenu a důsledně wywedenu mili žádajíc; že — prostřednictwi úřední mezi církwí ew a poswatným Trůnem ustanowením Oddělení ministeriálního z wyznawačů obojího wyznání zůstáwati majícího zříditi Neymilostiwěji zaslíbiti ráčilo; — že přinawrátiti ráčilo saudům ewanjelickým moc saudní w záležitostech manželských, bez které práwomocné působiwosti církew nasse dosawád zbawena byla té sobě neywlastnějssí, neynewyhnutedlnějssí a přirozené přednosti; — že ráčilo Neymilostiwěji otewřiti wýhled neyradostnějssí na pomoc státní k založení Praeparandie a wůbec sskol ew., kteraužto náději sladkau wážíme z § XVI. (patentu) a kterau neywděčněji pozdrawowati příčin neywíce má církew Ew. A. W. slowenská, tak docela potřebám swým přiměřených sskol zbawená; — že ráčilo Wasse c. kr. Ap Weličenstwo pomoc úhrnkowau k napomáhání superintendenciálních a seniorálních funkcii, jako též ku podporowání chudobných far a sskol neymilostiwěji ze státní pokladnice powoliti; konečně, že wssecka jiná práwa, w jichž skutečném užitku sme mocí smluw a článků předoznámených tímto Neywyšssím patentem znowu potwrditi, w pádu pak potřeby zákonům nassim exekuci státnau přisauditi a wssecky tyto přednosti, prospěchy a práwa mimo Uher i na králowstwa Chorwatské a Slawonské a Hranici wojenskau protahnauti Neymilostiwěji ráčil.“ Nu rcete wy Skaličtí měsstané, wy Seničtí, Wrbowsstí a Nowo-měsstí páni, wy učitelé Wrbowčanský, Bře-

zowský, Sobotišťský, wy faráři Senický, Sobotišťský, Kerlanský a Březowský — reiž i ty zaslepený lide Jablonický, — když odwrhnete ta práwa a dary, za které Nitranský celý Seniorat děkowati dne 7. Decembra 1859 na Myjawě uzawřel, a za které jak hoře uwedeno Seniorat tak wrúcně Jeho c. kr. Weličenstwu se i poděkowal, když ta práwa prawím odwrhnete, a swalíte na církew swau temnau, černau noc nesstěstí a neřesti, reitež před Bohem i swědomím swým, co máte k naprawení chyby? Co ste w stawu wy církwi učiniti dobrého? Reitež jsteli w stawě zodpowěditi osudný blud swůj? Nejsauliž ta práwa Císařem nám potwrzená a rozssířená hodna, abychom je wděčně přijímali a za ně Boha i Císaře chwálili? Wěru — abych mluwil k člowěku — ten wáš p. Conrád Missko s jeho celau minulostí, ani ten wáš pán Tesák, s jeho sskandaly, jakowé w Senioratě nassem od 32 let popáchal, ani ten wáš pán Klsák, který se zjewně w tlačené knížečce proti základům církwe oswědčil a do počtu rozumárů wstaupil, ani ten jakýsi wídensko-skalický sensál, co církew pokojnau a příkladnau pobauřil, ani ten wáš pán Gedeon Zelenay s pánem Fajnorem we Wrbowém s celau jejich do kostela jim chodit nedowolující filosofiau, ba ani s tymi jejich statkami nikdy wám to nenahradí, ani nahraditi w stawě byť nemohau, co odhazowati wám radí. Chtějí wás nahnat s tymi sskřeky protipatentními s wassí národností maďaromannií do pažeráku a s wassím lutheranstwem kalwinstwu do hrdla,

a s Wassi i wrozenau národni, i církwi wassi wám wsstěpowanau wěrnosti k Císaři rebellie do propasti. To chtěji s wami wykonat — baunice a huckajice wás proti císařskému patentu.

Než abych přissel ku swému načatému tam hoře předmětu, řekl sem totiž, že kdykoli se nějaký nowý obrat we swětě stal, tu wždy se strhla bauře proti učeni církewnímu, a wždy poznowu dwihala hlawu ta tak řečená Unia Lutheranů s Kalwiny. Nepotwrdilo-li se to i při Patentě? Kdo je proti Patentu? Uniste. Kdo je za Patent? Horliwi ewanjelici dle A. W. čili jiným jménem Lutheráni. Kde pak patent odstránili, na to místo strkaji unii. Proč to asi? Wyswětlím to neylepè takto: Kdyby Císař Pán byl řekl, Slowáci se musejí pomalu pomaďarčit, bude se kázat neyprwé 1krát za měsíc w kostelech jejich po maďarsky, později 2krát, neskuř 3krát, za 6 roků se přestane po slowenský slowo Boží zwěstowat; Generální Conwent bude w Debrecíně společně Lutheranů s Kalwínmi, na který půjde ze Seniorátu neystarssí kněz, aby slabý byl k wydržení hluku, a 4. swětssti wyslanci; kněži budau woleni od zemských pánů, kde těchto není, skrze Adwokátů, kterých tam neybližssí zemský pán wyssle, a sice na 3 roky, každá církew musí mat zemského pána za inssppektora, aneb když zemského pána nebude na blízku, aspoň takého nějakého pánika, který aspoň ženu má z panského, rytířského, nebo adwokátského rodu! Sprawa nad oběma církwema bude w jedné mocné ruce, jestli ne

w rukách pána grofa Zay-a, tedy w rukách pána barona Way-a.

Kdyby takto asi Císař Pán byl se ozwal — co myslíte asi byllibyy pán Zsedényi s celau tau slawnau společností až hen po Sobotišťského pána rechtora Mandelíka, tolik lomu a křiku nadělal? Jistě by pán Zsedényi s pánem grofem Zaym, baronem Pronaym a Waym prwní éljen wykřikli, nu a snad by potom ani pán Tesák, s pánem Mandelíkem nebyli pozadu zůstali. Aneb snad pán Mandelík by se předce byl někde ohlásil k obraně církwe a národa? Kde se neywice wztekali páni zemšti proti patentu, tam již také unia s Kalwiny se wykřičela. A není nám potřebí ani welmi důwody sbírat, jen se podíwejme na ty osobnosti, které se cpají do předu, za zelené stoly, a snadně sobě wytlumočíme i wíru jejich, jako také to — coby oni s wyznáním naším učinili, kdyby se wrátili časy jejich panstwa.

Nitranský přípis wděčnosti na prwním místě wyzdwihl tau okolnost, že Císař Pán patentem Swým Lutheránů pod wlastní jejich a Kalwinů také pod wlastní jejich správu postawil, nechtěje, aby jeden nad druhým panowal. A sprawedliwě!

Z tohoto ohledu patent dále a hlauběji k wěci prohlížel, než mnohý ewanjelík myslí, a práwě proto má patent i církew ew. A. W. dle něho zřízená welikau budaucnost, že jde wěcem na dno a n e m i s í s w a t é w ě c i s e s w ě t s k ý m i. Žiwel práwě ewanjelicko-církewní, cíle swatého náboženstwa napomáhající

wyswitá z každého paragrafu; takže kdo nepředpojatě a pobožně wssecky ty zákony powáží a srowná patent od 1. septembra 1859 se zákony, pokojesmluwami a patenty dosawádnimi, přijde zajisté k tomu přeswědčeni, že pokud stáwati bude slowenských prawých ewanjeliků, dotedy i pamětné tyto poklady septembrowé wzácné a mocně držené budau, na wzdor tomu nesmyslnému bauření proti nim. Přijde čas, že se wyjasni i w těch slowenských cirkwich, které posawád zawedené, oslepené a zmámené byly politickými pohnůtkami, a daly se schwátit praudu, který se dowalil z hor tělesného rozumu a zysku i panstwachtiwých stran národňo-politických. Cirkwe, jesstě se zřidily budau se množit ze dne na den wice, nebo i zawedeni poznaji záhy ohawné osidla, do nichž je přesikanost wladobážniků a rozumowěrců uwedla. A potom běda swůdcům, nebo je lid, který oni měli wésti slowem Božim ukamenuje slowy pisma swatého a probuzeného powědomi ewanjelicko-luteranského.

Než i neylepssi spráwa neni předce podstatná wěc při cirkwi, a zwlásstě při cirkwi ewanjelicko-lutheranské; cirkew tato může zahynaut i při neydokonalejssim zřizeni swém, a proti tomu skwětnaut i při chybných ústawách, jestli w onnom pádu strati s mysle swé základy a cil rytěrowáni swého, w tomto pak, jestli podrži je w srdci, paměti a žiwotě. Cirkew ew. luteránská má wěčné trwáni, nezbořitelnau podstatu, jestli zůstane sobě a swé zásadě wěrná, jestli se nedá z gruntu swého přesadit na grunt cizý.

A odkudže poznáme této časné cirkwe — jako společnosti w jistém čase powstalé, a u prostřed powěr, newěr, bludů a náružiwosti swěta žijici základy a prawý jeji žiwel, cil a wssecko jeji usilowáni? Od nikud jinud, leč toliko a jedině z jeji knih sněmownich, čili symbolických; *) kdo chce i wěděl co jest cirkew ewanjelicko-lutheranská, i poznat jeji cenu, widět jeji wnitrnost, dussi jeji jakoby spatřowat, musi jiti ku knihám swatým symbolickým, nebo w těchto ona poznačila smysl zjewených písem, Božiho to zjewení. Co jednotliwci kdy popísali, to jest jejich domnění, cirkew swoje domnění odznačila od domnění swěta; jeji knihy symbolické jsau ona, a ona s tamtěmi stojí a padá. Jen dotedy stáwá cirkwe ewanjelicko-lutheranské, anebo Augsspurského wyznáni, dokedy platnost knih symbolických nenarussená zůstáwá; proto se i pisseme ewanjelická cirkew podle Augsspurského wyznáni! Pokud tedy se takto pisseme, to i býti máme, jaknáhle tím býti přestaneme wnitřně, čím se býti nápisem oswědčujeme, již sme we lži, která jest z ďábla, tedy aneb nejsme cirkew, aneb sme cirkew ďáblowa a společnost ďábelníků, bludařů a kacířů.

Já sem sobě uminil wyučen jsa boji w tomto ohledu mnoholetými lidu nassemu ewanjelicko-slowenskému odekrýti wznessenost knih nassi cirkwe symbolických a ukázati jakowá by

*) Z Biblie můžeme poznat historii Boží, jsmeli dostatečně k tomu wyučeni, i celý obsah zjewení Božiho, ale cirkew swau, jejiž ditky sme, jeji učeni, kterým nás k žiwotu wěčnému odchowala poznati můžeme toliko z jeji knih Symbolických.

potřeba byla, aby místami samowolně zrussená přísaha Kněžů, Professorů a Doktorů Theologie na Symbola církwe zpět uwedená byla: nebo tam se započal rak hlodající na nebeském žiwotě náboženstwa drahého, kde se započelo opowrhowání sněmowních kněh *).

II.

Že mají přísahau zawazowáni býti Kněži, Professori a Doktori Theologie na učení církewní w knihách symbolických obsaženém, to dokázati mají listy tyto. Od r. 1840 sem kněžem církwe ewanj. A. Wyz. a přissel sem do úřadu w čase neyhorssím, w čase to onnom, w kterém i národ náš slowenský, i církew ewanjelicko=lutherenská již již zemírati se zdáli. My sme byli mladíci ohniwí, naděje nejžiwějssí nás obžiwowaly, ale předce žáden z nás by se nebyl wtenkráte osmělil na to pomysleti, že za 20 let na takowý stupeň žiwota se dostane i národ ten, i církew ta, na jakowém teď (roku 1860) oba spatřujeme! Budiž z toho pán Ježíš pochwálen, zwelebená Trojice swato=swatá. W bojích těch od r. 1840—1850 na poli církewno=národním zwedených, byl sem i já čá=

*) Dct. p. Geduly se r. 1858 na disstriktualnim Conwentě w Kubině stěžowal, že w Presspurku je nepočetné množstwi míchaných manželstwí a rewersů, takže tato církew očiwidně hyne a se tratí, ale si nepomyslel, že za časů těch, když Symbola w úctě byly, nebylo toho zlého w Církwi pressburské a newidí on i s pánem Stromským a Šimkem, že příčina toho je jedině k hledání w jejích nowých naukách, kterými rozklepali wážnost swatoswatých Symbolů církwe ewanjelicko=lutheranské. Co sic si nadrobili, to si jezte.

stečka maličká a kamének můj, i tihelka má ku stawení žiwota nassého přinessená, dá Bůh nebude zamítnuta Pánem a stawitelem budowy té. W boji tom proti těm wítězným praporcům, jessto reformacií wztýčeny byly na weřejích církwe obnowené, proti Symbolam totiž, jejichž wážnost třistaletým wyznáwáním a ctěním jich poswěcená jest — w boji prawím tomto nejedenkrát sem pocítil potřebu pojednáwat důkladněji o otázce a záležitosti této: nebo nowáčci a cizinci sme my wssickni byli we swém wlastním. Nassi učitelé nás wssemu učili, jen wyznání nasse, církew nassí milowat a práwě poznáwat nás nenaučili. A staw a položení nasse dosawád se nezlepssilo, i nynějssí kandidáti lutheransstí, budauci to spráwcowé církwe nassí swaté — nakolik ze sskol domácích do úřadů přicházejí, jestli jen zwlásstní puzení ducha wlastního je nežene k wyhledáwání čistějssích pramenů církewní náuky — studení k wíře otců, neuměli we wědách církew pozdwihujících do úřadů přicházejí, a dlauho jesstě přicházeti budau. Myslím tedy, že i z těchto lepssí duchowé brzi pocítí nedostatek swůj — a rádi sahnau po knižečce této. Knižečka tato sice jest hlawně a předewssím pro lid náš dobrý, pobožný, ale na mnoha místech tu zanedbáním rozsíwání semene dobrého, tu přijetím semene otrawného zmýlený sepsaná; *) nicméně nalezne w ní i mnohý

*) Učinil sem to i puzením wlastním i powzbuzowáním přátel, kteří měli příležitost čítati mé wědecké, w latinské řeči sepsané pojednání o předmětě tomto; prostorozumným spracowáním pro pospolitý lid práce této ubudne mnoho takowých wěcí, které lidu potřebné nejsau, a tím i knížka zlaciní. Časem dáli

učený aspoň zopětowání studii swých, jiný powzbuzení, jiní upokojení.

Když žádá pán od služebníka, hospodář od šafaře, císař od úřadníka přísahu wěrnosti, to není nic podiwného na swětě, ale když prawíme, že i církew ewanjelická A. W. od swých služebníků, šafařů a wůdců má práwo, ano powinnost žádati, aby jejímu, od ní přijatému a wyznáwanému učení wěrnost přísahau potwrzowali: tu se často střetáme s tak ohawnými bludami a tak nedůwodnými odpowěděmi, že se w prawdě styděti musýme, kterak sůl a swětlo církwe tak neslaná, tak čirohustá tma býti může. Z tohoto ohledu mezi učenými ještě tolik předsudků a bludů jest, že jest se welmi čeho obáwati, aby i lid pospolitý nezalezl do bahna, který bohužel často nowých wěci žádostiwý a klopotný po cizotě, zwlášť když jest w šatách nádherných, býwá a tak lehce od prawdy se odwésti dáwá. Každý pán může žádat wěrnost od služebníka, ale církew ew. lutheranská nemá míti práwa žádat přísahu na swé učení! Již takto postawená tato sada ukazuje i neumělému klam a podwod a neprawedlnost těch lidí, kteří neyswětější šafářstwí chtějí swěřit nezodpowědným swewolníkům. Pramen bludu toho, že nemá kněz přísahat na učení církwe swé, která ho ku šafářstwí tajemstwí Božích powolala, jest to welmi falešné přeswědčení, že církew Lutherem obnowená, jest

Bůh zdraw, síly, času a pohodlí i pokoje potřebného hodlám i wědeckým požádawkům wyhowěti. Na tento baurný čas postačiž i to pokynutí k lepšímu!

nějakowé stwoření a ustanowení lidské, které by nepřestajně se měnit, oprawowat a z místa na místo překládat a přenášsat mělo. *) A když

*) Wiz Egyházi és iskolai lap (maďarské Nowiny p. Sekáčem a Törökem wydáwané od roku 1846 — až do dnešního dne), Egyházi Unio od p. Šimky; spisy: p. p. Klsáka, Adamisse, hr. Zayho at.d. Tento poslední, na jehož maudrost wíce přisahají tam ti, než na swaté Symbola, takto pisse: „Bohorauhawý zločin jest to, chtíti lidskému duchu, který práwě jen swau nepřesteynau libostí w twoření dokazuje, že k obrazu božímu jest stwořen, wěčné meze klásti. Sto míst Písma sw. swědčí, že sama podstata křesťanstwí člowěčenstwu ne jako dokončené a uzawřité dědictwí, ale jen jako klíček blažícího zemského a nebeského owoce, ne jako polštář záhalky, ale jako nesnadná a nekonečná úloha dána byla!" „Protestantská církew nemá žádné ustálené, úplně uzawřité nepromĕnitelné saustawy učení, aniž takowé míti může. Ona může od času k času jistau saustawu učení postawiti a přijati, aneb raději jednotliwí učitelowé a zborowé této církwe (nebo ona nikdy nečinila sewnitrně spoluspojeného, společenského tělesa, jako je katolická církew posud činí) pro zwlášstní potřeby, k jistým cílům, dle míry jejich náhledů mezi sebau we wětším nebo menším počtu se mohau w jistých wyznáních a wyswětlowáních spojiti, tato uweřejniti, jim mezi sebau jistý stupeň wážnosti, jistau zawazující moc přiwlastniti." (Wiz: Nepředpojaté Náhledy o Unii, od Hraběte Karla Zayho, w Pressspurku 1846 str. 3. 9. 10.) Z čehož patrno: a) že pán Hraběě newěří w ukončené dílo Krystowo: „wzdělám církew swau a t. d." ale myslí o sobě sám, že tolikо musí on oprawowat, b) proto také newěří: „w církew swatau obecnau," ale w rozklopané, rozdrobené církwe, které dle jednotliwých lidí náhledů mohau swé wyznání twořiti k jistým cílům a potřebám. Tedy k. p. lotři, zbojníci, kurwáři, mohau si pro swau potřebu, k jistým cílům církew založiti, c) p. Hraběě newěří, že knihy Symbolické pod wplíwem Ducha sw. a z wůle Boží sepsané, w sněmích církewních zkaussené, přijaté a

my prawíme, že církew ewanjelicko-lutheranská není taká žwatláčka lehkomyslná a opilá sstěbetnice, která by wždy jinak o sobě a swém učení blabotala, ale jest církew swatá, pewný smysl zjewení Božího mající, jistau a určitau wíru w Ježíse Krysta wyznáwající, jejíž kněži, učitelé a doktoři theologie nejsau bez základu a prawidla, nejsau bez wesla na moři, a proto mají na tento základ, na tuto majetnost církwe, k jejímuž ssafářstwí oni powoláni jsau, přísahau zawazowáni býti, aby byli jedno, jako církew tato wssudy jedna jest we wíře, we wyznání, w službě Boha trůjjediného, když takto prawíme, takto určitě na církewního, w symbolách obsaženého učení jednomyslné zadržení dorážíme: tu nás neypředněji ohromiti chtějí mudrlantowé newěřící wssemu co Proroci a Apostolowé zwěstowali tau námitkau:

„Nynějssí století jest již oswícenějssí, lidé w něm ostrowtipnějssí, wycwičenějssí, saudu mnohými známostmi a wědami wybrausenějssího, než bylo století 16-té a lidé w tedy žijící; symbola tedy w tom wěku temném sepsané nesau na sobě powahu té temnoty wěku, takže jejich domnění na tolik se dělí od wěku nassí oswícenosti, že by w prawdě zawazowání na ně přísahau nemohlo býti bez weliké porážky swo=

důwodně za prawidla nauky církewní powýssené byli; než d) wěří sám we swau maudrost, w swé wyswětlowání smyslu Zjewení Božího. Proto ale e) musí také wěřit, že má práwo církew zakládat nejen Straus, Feuerbach a Ronge, ale i Rozsa Sándor, Sóbry a Pissta Kurtaforint. Níže w textu obssírněji o tomto.

body nám skrze reformátorů wydobité.“ Z těch-
to a podobných wýčitek zřejmě se widí, že ne-
přátelé knih symbolických podstatně rozdílné na-
uky trausí o církwi a její powaze, než je cír-
kew sama o sobě má, podstatně se učení jejich
různí od učení starobylé církwe, a konečně pod-
statně rozdílný grunt kladau reformacii, než
ho sama reformacie položila. Lépe by bylo slu-
ssel o křesťanům odwoláwati se w hádkách těch-
to církewních na Písma swatá, než na domnění
swěta byť jak oswíceného, neb i neyoswíceněj-
ssích wěků a lidí, sskol a akademii domnění se-
třena byla již mnohokráte na swětě, takže ne-
zůstalo nic po nich; ale Slowo Boha nasseho
zůstáwá na wěky. W otázkách bohoslowno-cír-
kewních žáden zápal a zanícení dusse, žáden
důwtip rozumu, žádná swětská oswěta mysli tak
neprospíwá při wyswětlení prawdy otázek zá-
hadných, jako písma swatá Starého a Nowého
zákona. Církew křesťanská, w které zajisté ney-
wíce bylo wždy známosti prawdy, w běhu
wssech století a we wssech těch hrozných bojech
se swětem nikdy se neodwoláwala na wěku a
swěta oswícení, nesmírný ale počet swědectwí
jest mužů oswícených, theologů pobožných, že
písma swaté St. a N. zákona byla za jediné-
ho a toho neydokonalejssího saudce we wěcech cír-
kewních a náboženských otázkách powažowaná, a
ona za prawidlo jediné držená. Měli i odpor-
níci knih a snèssení sněmowních k obraně swé
strany prawiti s Augustýnem: „Nemluwme:
toto prawím já, toto prawíš ty, ale slyssme co
prawí Pán. Písmům Páně máme wssickni wě-

řiti, wssickni s nimi se srownáwati, wssickni jim k službě býti, w nich hledati máme církew, dle nich rozsuzowati hádky swé. Pryč se wssím co společně sobě nadwrhujeme ne z písem sw., ale od jinud. Nebo nechcem důwody lidskými, ale wýrokmi Božími míti dokázanau církew swatau. *) Obyčejně sice tito mudrlanti přeoswíceni potupowati chtějí maudrých starobylých církewních otců a chutná jim jen nowota; ale církew a wssickni wážni a pobožni křesťané kochají se we swědectwích, jakowá wydali oni o církwi Boží na swětě. Myslím, že se zawděčím welectěným čtenářům mojím, když jich uwedu do společnosti wznessených postaw ze staroweku na nás hledících, z nichž každá nekonečně příjemnějssí nám býti musí, než tito nowí žwáči. Swědkowé nassi wssickni jedným wěřícím srdcem, jedným wyznáwajícím jazykem swědčí, že w otázkách wssech křesťanské církwe se týkajících písmo swaté jediná byla a býti má regule, jediný rozhodující rozepři saudce **).

*) Augustinus byl z počátku bludům manichejským oddaný mladík, jehož bůh břicho byl a sláwa w mrzkostech swěta, jako i nyní takowých wyhýralců oswícených swětem dosti máme, ale Augustin uposlechl hlasu ze sausedního domu na něj wolajícího: ber písmo a čitej, ber a čitej, a wezma Biblii nalezl i hned místo k Řím. 13, ř. 13 a 14, a tím powzbuzen byl k dalssímu čtení a předewssím k opusstění toho žiwota swětského, w 33. roku wěku swého dal se pokřstiti, nebo uwěřil slowu Božímu, potom se stal z něho nástroj Boží k rozssiřowání církwe Páně, byl biskupem a jedným z neyznamenitějssích církewních spisowatelů. Kwetl okolo roku 420. Luther čtením jeho spisů wzdělal se na refarmátora (obnowitele) církwe.

**) Užiwati budu zde w uwádění mluwících církewních Otců a hodnowěrných swědků starobylosti krajana nasseho frasstackého ně-

My zajiſté i tím dokazujeme úctu a wážnost k církwi swé, že ji neſtawíme, tak jako hrábě Zay na klamliwých wlnách ſamowůle lidſké, ale na základu ſlowa Božího a wſſech wyznawačich tohoto ſlowa zjeweného. My ſe cítíme býk jedno se wſſemi, kteří wěřili kdy na ſwětě ſlowu žiwota, a jako jim byla, tak i nám jeſt pořád Biblí Páně: „wěže Dawidowa, wyſtawená k chowání zbroje, w níž na tiſíce pawéz wiſí, wſſe ſſtítů (mužů) udatných.“ (Píſeň Šal. 4, 4.); jeſt nám ona ten potok Dawidů, plný kamení hladkého k poražení Goliáſſe (1. Sam. 17, 40.), „ſwíce nohám naſſim a ſwětlo ſtezce naſſí.“ (Žalm 119, 105), „ſwítící w temném miſtě.“ (2. Petr. 1, 19.); jeſt nám Biblí Páně: „tajemſtwí ſkryté od wěků a národů, nyní pak zjewené ſwatým jeho,“ (Koloſ. 1, 26.), jeſt nám manna žiwota, „man, to jeſt ten chleb, kterýž nám dal Hoſpodin,“ (2. Mojž. 16 15.), a onno „zlato ohněm zprůbowané“ (Zjew. 3, 18.), a onna „maudroſt a umění“ hojného ſpaſení (Izai. 33, 6.) a onnen „pramen žiwota, k wyhýbání ſe oſidlům ſmrti“ (Přiſl 14, 27.), ona jeſt i nám knihau žiwota, z které kdo ſe učiti chtějí, „wyučeni budau od Hoſpodina a hojnoſt pokoje míti budau“ (Izai. 54, 13.), a nebude jim potřebí mnoho pſáti o

---

kdy faráře a ſeniora lutheranſkého M. Dan. Láního, který pamatným ſe ſtal wydáním we dwau welkých dílech ſpiſu wíru ew. A. W. obraňujícího pod názwem: Ignea veritatis evangelicæ columna. at.d. we Witenbergu r. 1654, druhý pak díl w Lipſku 1659. Po ſlowenſký zní ten nápis takto: Ohniwý ſtlaup prawdy ewanjelické.

láſce, „nebo jſau od Boha naučeni, aby milowali jedni druhé.“ (1. Theſ. 4, 9.)

Prwé wſſak, jeſſtě, než přiſtaupíme k swědectwím ſtarobylým, wizme co tá tolikráte a tak ohawně ohowořená a tolik napoſmiwaná od neznabohů ſwatá kniha naſſe ſymbolická Formula Concordiae o píſmě ſwatém prawí: *) „Rozdíl tento jeſt mezi píſmem ſwatým St. a Now. zákona a wſſemi ſpiſami jiných: že ſamé píſmo ſwaté jeſt ſaudce, měřitko a prawidlo, na kterém jako na průbiřſkém kameni wſſecky články wíry ſkauſſeti ſe mají, a podle něho rozſauditi ſe má, jſauli pobožné, jſauli prawé neb falſſowné.“ A tak i my to wypuchlé chwaſtání ſe oſwětau wěku při rozſuzowání otázek církewních, nepowažujeme jinak, než jako oſudné znamení ſmutného rozpadnutí ſe naſſich oſwěcowatelů s celau pobožnau ſtarobyloſtí křeſtanſkau; owoce tohoto odřezání ſe od ctihodné ſtarowěkoſti křeſtanſké nezáwidíme wſſetečným těm ſynkům ſwětla ſwětſkého **), litujíce toliko tu

---

*) Wiz: Libri symbolici Ecclesiæ evangelicæ, sive concordia. Recensuit C. A. Hase. Editio tertia novis curis castigata. Lipsiæ 1846. ſtr. 572. Kdykoli od nynějſſka citowati budeme ſymbolické knihy, wždy w zátworkách dodáme čiſlo, které značit bude ſtranu teto ſbírky knih naſſich ſymbolických.

**) Obrázek jejich na ſobě wymalowal neywětſſí na ſwětě neznaboh Woltér, když kázal ctít Boha, rozuměl pod tím ſwau myſſlenku, které ſám nerozuměl, když kázal být přítelem lidí, byl ſám neywětſſím nepřítelem křeſtanů, když kázal ſhowíwawoſt s pověrau, byl ſám pronaſledowníkem wíry w Kryſta, když kázal ctít každau ſpolečnoſt, ba každau ſektu, byl ſám auhlawní nepřítel církwe Kryſtowy, když poraučel ctíti Kryſta jako člowěka, ukázal hned jako ſe mu má zlořečit. Oběť Ieſty, mu byla oběť

částku národu naššeho jedem swěta toho protibiblického a protikřesťanského nenakwaššenau, že i oni již uchážeti se a i ji do osidel swých zamotáwati počíná duch tento newěry a neznabožnosti.

Wizmež tedy jakowá swědectwí o bibli Páně wydáwá ta weleslawná starowěkost, kterau by rádi ti našši „oswěcowatelé swěta“ tak nekonečně hluboce pod swé nohy zmakositi:

Jan Zlatoustý (Chryzostomus) prawí; „Bez písma sw. pokulháwá mysl posluchačů; neznámost písem zplodila kacírstwa, žiwot přewrácený uwedla a wšsecko čím hoře tím dolu zpřewracela; písma sw. nás k Bohu wedau, kacířů porážj a zablauditi nedají. Těmito dwermi wcházejí pastýřowé i owečky, který písma sw. nepotřebuje ku wjití, ale jinau stranau přichází, ten zloděj jest. — Kdyby ste byli lépě na písma dbali a w nich denně se pilněji byli cwičili, neodrážel bych wás od boje s Marcionity (sektau kacírskau). Poněwadž ale písmo swaté upotřebowat neumíte, bojím se, že wás w půtce přemohau! — Proč přijímáš křest swatý, když písmům newěříš? w Krysta se nedůwěruješ? — Kde jest wíra, tam jest církew, kde wíry není, tam ani církwe není. Kdo zapírá prawdu Krystowu, Krysta zapírá. Církew jest Jeruzalem, jehož základowé položeni jsau na wršsích písem swatých.“ (Chryzostomus tento žil

---

pohanská Idomena, sskopec Izaků, kráwau Iphigenie, Mojžíš při skále wodu wydáwajíci byla mu Minerwa a Pegasus, až tak zpohanil celau Bibli Páně a zhowadil těch, kteří ho posslauchali.

okolo r. 420, jako biskup carihradský; máme po něm mnohé wýklady písem sw. a jiné spisy.)

Jeronym dalmatynský (před Chrysostomem okolo r. 390 žiwší) dí: „Ani rodičů, ani dědů blud nemá se následowat, ale wážnost písem swatých a rozkazy Boha mluwícího, (we wýkladu na 9. kap. Jeremiáše). Wšecko co mluwíme, máme potwrzowat písmem sw. Proti Pelagianům *), prawí: to, co mluwíte, musíte

*) Tito pelagianští bludaři posud se ukrýwají mezi námi, a my máme mnoho příčin domýšleti se, že wšickni, kteří tak wztekle brojí proti Symbolám Pelagiani jsau, a proto brojí proti nim (Symbolám), nebo tyto jich welmi ostře zatracují. Wizme tedy co chtějí Pelagiani? Pelagiani neweří písmům sw., že zawřelo písmo wšecky pod hřích, neweří w dědičný hřích a twrdí, že nemají potřebí zásluh Krystowých, ztenčujíce sláwu zaslaužení Krystowého. Oni si myslí, že wlastními silami wytrucují si u Boha ospraweдlnění. Aug. wyznání je zatracuje těmi slowy: Zatracujeme Pelagianů, kteří dědičný hřích zapírají býti hříchem at.d (str. 10.) Pel. učí dále, že bez Ducha sw., samými silami přirozenými, můžeme Boha nade wše milowati, což proti písmům jest, a proto A. W. Pelagianů zatracuje w článku XVIII. (str. 15.) a Apologia w člán. VIII. (str. 217.) Tak Melanchton w Apologii swědčí (str. 222.), že Pelagiani již za starodáwna proto, že učili, jako by milost Bůh dáwal za skutky naše, od církwe odsauzeni byli.

Dále učili Pelagiani, že člowěk i po pádu neporušený zůstal w přirození swém, a jmenowitě w duchowních wěcech docela dobrý a čistý jest at.d., pro které kacířstwo Form. Con. w I. (na str. 575.) Pelagianů zatracuje; podobně jich i proto opětowaně zatracuje (580.), poněwádž zřejme proti Písmům sw. učili, že oni i bez milosti Ducha sw. k Bohu se obrátiti, ewanjelium wěřiti, zákon Boží zachowati a tím způsobem odpuštění hříchů a žiwot wěčný sobě zaslaužiti w stawě jsau. Ten kněz, co to z lutheranského kancla nedáwno wřeštal, že krew Krystowa neočisťuje, byl tedy Pelagian; nediwme se pročež, že tak harusí na Symbola, nebo tam stojí: zatracujeme Pe=

nám potwrdit swědectwím písem swatých, w nichž každodenně mluwí k nám Bůh. — Církew nepozůstáwá z múrů a stěn ale z prawdy článků wíry. Církew tam jest, kde prawá wíra jest. A když kacíři drželi našše chrámy — církew prawá tam byla, kde wíra byla prawá. Nám wydal Bůh zákon a swědectwí písem sw., která jestliže nasledowati nebudete, mrákota wás zahlussí, jessto potáhne wassím učením. (We Wýkladu na Izaiasse kap. 8.). Cokoli nepřichází z hor písem swatých, tau jistau lehkostí se wywrátí, kterau i přednessenо bylo.

Weliký pak odporník Ariů, a obhajce wíry biskup Alexandrinský Athanasius (žil okolo r. 364), prawí we swém pojednání o wtělení se slowa: „Jestli ste učedlníci Ewanjelium nemluwte lež proti Hospodinu, ale skrze písma s nami kráčejte. Jestli ale chcete o jiném sstěbetat, než jest w písmích, proč se wpaussťíte do hádky s nami, kteří ani mluwit, ani slysset nechceme to, což by cizí bylo proti písmům!“

A m b r o s i u s M i l a n s k ý, biskup za časů císaře Theodosia okolo r. 378, we swé knize o

lagianů — učicích at.d. Mimo těch uwedených míst jesstě zatracují se Pelagiani we Form. Conc. na str. 642, čís. IV. a na str. 677, pod čís. II.

Jestli tedy se tito nassi nowí Pelagiani odwoláwati budau na ten oswícený wěk, na tých maudrých Pánů w Pressspurku a Pessti, my jim powězme: že tak oswícení a maudří byli i Pelagiani, kterých wssecka století křesťanská, wssecky wěřící dusse a každá církew křesťanská až dosawád odsaudila, odsuzuje a odsuzowati bude, či by w Pessti, či Presspurku, či w Radwani býwali, nebo bojowání jejich jest proti písmům swatým, bez nichž není církwe na swětě.

pokání di: „Což pak opowrhneme proroctwami Božími a budeme nasledowat domněnky lidské? Boha poznáwati máme ne z domněnek lidských, ale z jeho wlastního slowa.“ W knize pak o powolání národů táže se: „Kdyby nemluwila písma swatá, kdo bude mluwiti?“ W listě na Gratiana císaře takto se oswědčuje: „Neweř, ó swatý Císaři! žádnému důwodu a nassím hádkám, zeptejme se písem, Aposstolů se zeptejme a Proroků, zeptejmež se Krysta. Zeptejme se Otce k jehož cti a sláwě wssecko činiti se oswědčují.“ W kázni pak jedné proti Arianům hrmí takto: „Kacíři mají býti kamenowáni důwodami písem swatých!“

Cyprian mučedlník (okolo r. 250.) a biskup karthaginensky prawil: „Nemáme na to pozorowat, co někdo před nami za dobré měl činit, ale na to, co ten, který přede wssemi nami jest Krystus prwe učinil, aniž zajisté máme nasledowat lidské zwyklosti, ale prawdu Boží, jenž skrze Izaiasse proroka mluwí, řka: darmo mne ctí, učíce ustanowení lidská.“

Olympiodor, cařihradský diakon (okolo r. 570.) učil to samé, co i nasse knihy sněmowní na swém čele nosí, že totiž písma swatá St. a N. Zákona neyhlawnějssí základ a jediné prawidlo a měřítko jsau we wěcech wíry.

Žiwotopisec Tertullianů, Pamelius, wyswědčuje, kterak Tertullian křesťanem se stal čtením písem swatých, nad jejichž wážností tak bděla starowěkost křesťanská a jejichž božský půwod potwrzowalo naplňowání se předzwěstowaných proroctwí.

Tak ſaudila ta neyſtarſſí ſtarowěkoſt církwe křeſťanſké, a na ní ſe bezpečně opírali pozdějſſí učitelé církwe, poſlyſſme jen Claudia Turinſkého (biſkupa o. r. 820.), jako ten mluwí o poměru wěku ſwého k píſmům ſwatým, a jako ſe žaluje na těch, jeſſto wíce na lidſké nálezky, než na zákon Boží drží; prawil Claudius *): „Až poſawád pronaſledují církew Kryſtowu ti, jeſſto židowſkým způſobem rozuměji píſma a obrácejí ji w pauſſť, né zachowáwáním zákona Božího, ale lidſkými podáními pokaženi.“

Poſlyſſme Bernarda (Opata Klarewallenſkého, ſwědka ze ſtoletí 11-ho: „Oplýwejž, prawí on, maudroſtí wlaſtní kdo chceš, a kolik chceš, jen nechcejte oplýwati nás maudroſtí píſem ſwatých!“ Tentýž ku ſhromažděným Opatům prawil: „Taužímť předewſſím po takowém církewním ſněmě, na němž by ſe ne lidſké nálezky a podání twrdoſſijně zaſtáwali, půwěrčiwe zachowáwali, ale kde by ſe pilně a pokorně zpytowalo, která by byla wůle Boží dobrolibezná a dokonalá: taužby mé wſſecky ſem ſměřují, to wraucně žádám, na tom s láſkau a

*) Tento ſe má od mnohých ſpiſowatelů za wůdce Waldenſkých, wſſím práwem jej můžeme powažowati za jednoho z neyznamenitějſſích předchůdců reformácie, který již w dewátém ſtoletí učil, že ſe nemá žádná pocta ſkládat obrazům a křížům, hrobům a reliquiam ſwatých; že putowání na míſta ſwatá neužitečné a marné jeſt; že powěděni Kryſtowo k Petrowi: na téť ſkále wzdělám Církew ſwau, nemá býti wztahnuto k oſobě Petrowě, ale k wyznání Petrowému (t. j. k wíře jeho w Kryſta P.) at.d. Wiz: Láni, ſtr. 543, a **Biblotheca maxima patrum. Tom. XIV.** ſtr. 144.

utěšsenim lpim, o to stojim celau mysli, o záwod jen k tomu pracuji! *)

Školské učeni tak jmenowaných Scholastiků w té sadě se zakládalo: „Nejen proti pismu sw., ale ani bez pisma swatého nesmi nic we wěcech wiry stanoweno býti!“ Neyprednějssi ze Scholastiků, dle swědectwi Luthera byl Petrus Lombardus **), a tento otewřeně uči, že Bibli Páně celau wiru obsahuje.

Tomáš Aquinský uči: „žádný nemůže o Bohu prawdu mluwit, ba ani jen práwě myslet leč toliko jen, na kolik to zjeweno jest w pismě swatém,“ a opětuje sadu Jeronymowu: „newěř mne, když tobě prawim něco takowého, co by nemohlo ze starého a nowého zákona býti dokázano,“ totiž we wěcech wiry a náboženstwa křesťanského; a na jiném mistě: „poněwádž cirkew se na wiře a swátostech zakládá, proto nemaji práwa kněži ***) nowé články wiry a nowá wyznáni wydáwati, wydané pak (od cirkwe) zawrhowati, toto jest dilo samého Krysta, který jest základ cirkwe. — Wira nasse

*) Opera S. Bernardi. Paris. 1621. str. 1480. Rudelbach: Die Reformation, Lutherthum und Union. Leipzig 1839, str. 54. a nasl.

**) O kterém Luther prawil: „W známosti Otců cirkewnich žádný nepřewyšsuje Lombarda, nebo w žádném cirkewnim sněmě, w žádném cirkewnim Otci tolik se nenalezá, jako w Knize Lombardowě (Sententiarum) Nebo Otcowé a sněmy cirkewni pojednáwaji toliko o jednotliwých článcich, ale Lombardus pojednáwá o wssech at.d.“

***) Srownej toto s tim, co pán hr. Zay prawi, a co sme na hoře z jeho „Nepředpojatých náhledů“ citowali a wiz, že maudrost tohoto pána, neni na základě Božském postawena.

postawena jest na zjeweném Prorokům a Apoštolům učení, kteří sepsali ty kanonické knihy, a ne na zjewowáních, jestli které se jiným učitelům církwe staly!“

Anselm Cantabrenský, weliký spisowatel církewní při konci XI. a na počátku XII. století žiwší (zemř. 1109.) tím předewším welikých zásluh a sláwy sobě nadobyl, že nejen sám byl neyhlawnějším wyznáwatelem Božstwí Krystowého a wýmluwným jeho zastáwatelem, (w knize: Proč se stal Bůh člowěkem?), ale též, že čtení písma swatého poraučel a jeho rozumění napomáhal, prawdu a dokonalost jeho potwrzowal. Jeho jest ta pamatná sada: „písmo sw. nás dokonale wyučit, to jest dostatečně způsobných učinit může k dosažení žiwota wěčného.“

Herwaeus, mnich benediktinský (o. r. 1130.) *) mezi mnohými přepamátnými wýroky i toto swědectwí wydal o písmě swatém: „Ewanjelium Páně úplně nám podáwá příklady i náuky k žiwotu dostatečné.“ Pochop jeho o církwi úplně přijala a potwrdila i reformacia Lutherowa, dle Herwea „jest církew město Boží, poswěcené obrácenými hříšníky; nyní ji u prostřed tolika zlého, u prostřed tolika pohoršení a rauhání bezbožníků nemůžeme swatau jmenowat, swataut bude ona až potom, když ode wšeho zlého zbawena we wěčné radosti bude s Krystem Pánem wšeho dobrého

*) Památku tohoto znamenitého učitele Církwe zaslauženě wzkřísil slawný Bohoslowec německý Dr. A. G. Rudelbach w díle hoře uwedeném na str. 46 a následujících.

požíwati, owšsemž potom bude w ní tak swatost panowati, že nebude míti na sobě poškwrny ani wrážky."

Jan Gerzon, kancellař pařížské uniwersity (u Láního str. 48.) praví: „Písmo swaté zjewené jest nám jako neomylné a dostatečné prawidlo, ku zprawowání celého těla církwe a wšsech jejích údů až do konce wěků!" A w řeči jedné před Pápežem držané wyjadřil se nasledowně: „Kolik zlého, kolik nebezpečenstwí a zmatků uwedlo na swět potupowání písem swatých, owšsem dostatečných ku zpráwě církwe — zeptejme se skaušsenosti!"

Jan Tritemius (u téhož Spisowatele): „Poněwadž písmo sw. Boží jest dílo, newyhnutelně odtud nasleduje, abychom je we wšsem za dokonalé wyznáwali. Jestli by se písmo sw. we wšsem za prawé, swaté a dokonalé newyznáwalo, wíra křesťanská by se o swůj základ připrawila."

Na počátku XVI. století pamatné slowo powěděl Jan Picus *), gróf z Miranduly: „Mimo Biblie není prawdy neomylné na swětě."

Erasmus Roterodámský powěděl: „Jen to jest prawá učenost theologická, we wěcech wíry ničeho neučit jiného, než co jest zjeweno w písmích sw., a wšsak to, co jest zjeweno prawau wírau držet."

Konečně sami pápežšští theologowé, kteří buď za časů Luthera, buď po něm žiwi byli, až na našse časy, ačkoli sobě, rozsuzujíce weřej=

*) Wiz: Ignea verit. Col. str. 49.

né otázky cirkewní částě protimluwí a od přijatého prawidla se uchylují, dostatečnost písem sw. uznáwají a mnozí z nich i písemně to potwrdili. Jejich oswědčowání jsau nám o tolik wážnějssí při nassem bádání, že pocházejí od nepřátelů zásady a učení ewanjelického a nechtějmo potwrzují toho, proti čemu se tak opowážliwě do boje stawí. J těchto tedy uwedeme.

Neznámý spisowatel knihy: Onus Ecclesiae (Břemeno církwe), za času počátku reformácie žiwý, wydal swau knihu (r. 1519), w které pisse, že se měl Krystus zjewit Brigittě a toto říci: „Waruj se owssem, aby si byť i jen jedno slowo z ducha swého přidala ku slowům Ducha Božího. Zákon Ewanjelium, který Duch swatý wydal, jest neypůsobiwějssí a ku wssem wěcem k nassemu spasení potřebným úplně dostatečný“ Nás ewanjeliků toto wyznání těssí, ačkoli ne proto, že ho Pán ku Brigittě powěděl, ale, že to na sta místech Ewanjelium swého sw. k nám wssem prawí.

Cardinal Cajetanus: „Písma tě wyučují maudrosti ku spasení skrze wíru; nebo neylépě znají učit maudrosti ne tohoto swěta ale spasení wěčného, aby se stal člowěk boží dokonalým, to jest sprawedliwým, stálým we wssech wěcech potřebných k zdokonalení se jeho w člowěka božího.“

Jan Fischerus, wys. sskol w Cantabrii w Anglicku Kancellár proti Lutherowi toto napsal mezi jiným méně platným: „Písma sw. jsau síň wssech prawd, jessto wssem křesťanům jsau potřebné.“

Jakub Andradius, tajemník sněmu církv. Tridentinského prawí: „Písmo sw. stanowíme za saudce rozepří; — ono jest kánon, to jest prawidlo a míra nám z nebe z Boží milosti seslaná."

Conrad Klingius: „Líbilo se lásce Boží uwest do písma a na papír slowo swé, aby sme měli na něm wíry naší přepewný důwod, podobu a způsob, a aby sme wěděli, co wěřit a co newěřit máme proti wztekům jedowatým newěřících a kacířů."

František Costerus, proti Frant. Gomarowi takto píše: „Písmo swaté Duch sw. Boží wnukal a diktowal, jednotliwá slowa složil a na swé místo uložil, tak aby ani jen jotta, ani tytlík nebyl zbytečný."

Matěj Bredenbachius, w knize o pokonání swárů Církwe prawí: „Písmo swaté jest od Boha Církwi dané za prawidlo, dle kterého jako wedle šnúry, aneb jako se zwyklo mluwiti dle průbiřského kamene každý člowěk swůj žiwot, wíru a swé učení uspořadowat a zpytowat má."

Odpadlec od wíry ew. Pistorius w psaní swém na Wittenberských Bohoslowců dne 24. dubna r. 1589 daném oswědčuje se, že „není žádného článku záhadného mezi ním a jimi, který by on z milosti Boží ze swé strany proti nim důwodami písem sw. bránit nedowedl."

Podobně Jezuitowé w hádce Rezňanské (Regensburg) s doktory lutheranskými wedené doswědčowali, že jen z písma sw. chtějí církew římskau proti Lutheranům bránit.

Na posledy, neypřednějšší pápežšstí Bohoslowcowé na sněmě Augšspurském roku P. 1530 drženém jednėmi ustami wyznali, že Augšspurské Wyznání toho času Císaři Karlowi V. podané z písma sw. se podwrátiti konečně nemůže. Sám ten weliký odporník Luthera Dr. Eck knížeti baworskému Wilhelmowi, tázán jsa odpowėdėl: „Z písem Otců církewních by se mohlo wywrátit učení ewanjelické, ale z písem sw. nikoli." Na čež Wilhelm, jako swėdčil Spalatin, odpowėdėl: „A tak jako widím, Lutheráni sídlo swé mají w Písmích swat., my pak Pápežšstí mimo písem!"

Než dost již těchto wýtahů a swėdectwí, postačujíť místa uwedená zajisté čtenáři Církwe swé milownému k tomu, aby se přeswėdčil, o tom, že wšech století a wšech dobrých Bohoslowců křestanských až do Reformácie ta sama e jediná myšlenka a nauka a saud o písmě swatém platila, totiž, že Písma sw. St. a N. Zákona jsau summa žiwota, učení a wíry, jsau kněžím a učitelům Církwe prawidlo a měřitko, jsau neywyšší saudce lidí w různicech a swářích jejich ohledem na záležitosti wíry a církwe křestanské.

Tu wšak powstati může otázka: srownáwajíli se ale tito náhledowé církewních Otců s písmy swatými? Jeli to w skutku wůle Boží? Nebo newíme proč by našši Odporníkowé knih symbolických pro jiné tak zlořečili na starobylost tu ctihodnau, než že snad ohledem wůle Boží, ohledem písem swatých nedost oswícená byla, tak že oni již lépe poznali obsah písem

swatých, než ti starobylí učitelé církwe. Proto w následující kapitoli dokážeme, že ti weleslawní a swatí učitelé církwe Boží wssecky onny swé náhledy pauze a čistě ze slowa Božího, w Biblí Páně zjeweného wážili a nám k následowání pozůstawili.

III.

Že dobří učitelé Církwe, wssech století křesťanských newynímajíce ani ty doby, w kterých církew Krystowa zewssad sſaužená a sama w sobě skažena, seswětsstěna a docela ponížena byla na základě písem sw. stáli a wyznání swá o jediné platné wážnosti saudcowské Biblie z ní samé wážili, toho nám nezčíslná místa St. a N. Zákona potwrzují.

Uwedeme doslowně ta swědectwí, aby nassi rozumowěrci odhaleni byli, jessto starowěkost křesťanskau odsuzují, a lid je poznal, že wlastně ne temnost wěků starých, ale swětlo, které wtedy tak dobře switilo wěřícím a na písma swatá se dotazujícím, jak i nyní — nenáwidí libující sobě tmu rozumu wlastního a domněnek nesteyných. Wýroky ducha Božího o neomýlnosti písem swatých takto znějí:

Zákon Hospodinů jest dokonalý, občerstwující dussi; Hospodinowo swědectwí prawé, maudrost dáwající neumělým. Žalm 19, 8. Rozkazowé Hospodinowi přímí, obweselující srdce; přikázaní Hospodinowo čisté, oswěcující oči. w. 9.

Písmo sw. jmenuje se prawidlem, jehož kteřížkoli následují pokoj přijde na ně a milo-

srdenstwí, dle Galat. 6, 16; pročež také zřetedlně nakládá sw. Pawel Filipens. 3, 16: K čemuž sme již přissli, w tom při jednosteyném zůstáwějme prawidle a jednostejně smyslme. Nebo prawé jest slowo Hospodinowo a wsselike dílo jeho stálé. Žalm 33, 4. Deuter. 13, 4. a 18.

Hrozí Bůh neposlussným w 5. kn. Mojž. 28, 15: „Jestliže pak hlasu Hospodina, Boha swého poslauchati a wssech přikázaní a ustanowení jeho, kteráž já dnes přikazuji tobě ostříhati a činiti nebudeš: přijdau na tě wssecka zlořečenstwí tato a postihnau tě.“ Podobně 5 Mojž. 8, 20; Saudc. 2, 20.

Že slowo Boží jest písmo sw. čteme 5. kn. Mojž. 18, 18 a 19; že jsau pak dána neyradostnějssí zaslíbení těm, jessto slyssí slowo w písmě swatém zjewené poučujeme se zase z 5. Mojž. 30, 10 násl.

Wssecky rany, wssecka ponížení, nesstěstí a nebezpečenstwí do nichž kdy upadnul, a které kdy přissli na národ židowský připisují se w písmích swatých neposlussenstwí k slowu Božímu a neslyssení jeho, jako lká Jeremiaš 3, 25: Ležíme w hanbě swé a přikrýwá nás pohanění nasse, že sme proti Hospodinu Bohu swému hřessili, my i otcowé nassi, od dětinstwí swého až do dne tohoto, a neposlauchali sme hlasu Hospodina Boha swého! Aneb w kapitole 7, 28: Tento jest národ, kteříž neposlauchají hlasu Hospodina Boha swého, aniž přijímají naučení; zhynula prawda, a wymizela z úst jejich! Aneb: 22, 21: Mluwíwal sem s tebau w neywětssím sstěstí twém, říkáwalas: Nebudu po-

slauchali; tak jest cesta twá od dětinstwí twého; neuposlechlas zajisté hlasu mého. Aneb Daniel 9, 10 a nasl. stěžuje se: Neposlauchali sme hlasu Hospodina Boha našeho, abychom chodili w naučeních jeho, kteréž předkládal před oči naše skrze služebníky swé proroky; ano wšičkni Izraelští přestaupili zákon twůj a odwrátili se, aby neposlauchali hlasu twého: protož wylito jest na nás to prokletí a klátba, kteráž jest zapsána w zákoně Mojžíše, služebníka Božího, nebo sme zhřešili proti němu t.d. Pročež pro wšecko napomínal Izraele Jeremiaš 26, 13: Protož nyní polepšte cest swých a předsewzetí swých, a poslauchejte hlasu Hospodina, Boha swého; i bude litowat Hospodin toho zlého, kteréž wyřkl proti wám.

Že pak písma swatá jsau duchem Božím nadšena, jím wnuknuta a diktowaná, čteme 2 Tym. 3, 16: Wšeliké písmo od Boha jest wdechnuté a užitečné k učení, k trestání, k naprawowání, k zpráwě, kteráž náleží k sprawedlnosti, aby byl dokonalý člowěk Boží ke wšelikému skutku dobrému hotowý. Připoj k tomuto i Ew. Mark. 12, 36. 37. Skut. 1, 16; 28, 25; 2 Petr. 1, 21; 1 Petr. 1, 23.

Wšecko co písmo sw. prawí, má se powažowat; jako by to sám Bůh teď k nám mluwil, nebo k tomu nás wedau a napomínají sama nesčíslně mnohá místa písem swatých. Prosím otewříti Biblí Páně na následujících místech: Řím. 11, 4; 12, 19; 14, 11; 9, 15; 2 Kor. 6, 16; Mat. 22, 29—32; Mark. 12, 26; Skut. 2, 17; 3, 25; Žid. 8, 9. 10; Žid. 10, 16. at.d.

Protož jakž prawí Duch swatý: Dnes uslyšselilibysste hlas jeho, nezatwrzujtež srdcí swých, jako při onnom popuzení w den pokussení toho na paussti, kdež pokaussčli mne otcowé wassí i zkusilit mne a widěli skutky mé po čtyřidcet let, — jako prawí sám Duch sw. skrze usta sw. Pawla k Žid. 3, 7—9.

Když sme wssecko to z čáštky doslowně podané, z čáštky jen udáním místa, kde to psáno stojí dobře promyslelí, otewrau se nám samy nekonečně mnohé jiné prameně w Biblí Páně, z nichž se dostatečně napijeme tím potěssujícím přeswědčením, že skutečně Bůh sám nám oswědčuje, že Písmo sw. St. a N. Zákona jest jeho slowo, jeho wůle a on sám to od nás žádá, abychom mu úplně wěřili a Slowo jeho za jediný zákon, míru a prawidlo wíry, žiwota a náuky powažowali, k tomu tedy otewřeme jesstě Biblí Páně a čteme: 5 kn. Mojž. 4, 2. zde jest nepopiratedlný důwod neomýlnosti Písma swat. co slowa Božího, zníť pak místo to swatoswaté: „Nepřidáte nic k slowu, kteréž já přikazuji wám, aniž co ujmete od něho; abysste tak přikázaní Boha swého, kteréž já přikazuji wám zachowali.“ Srownalé s místem tímto prawí Duch Boží i w Zjew. sw. Jana 22, 18. 19: Oswědčujiť pak každému, kdožby slyssel slowa proroctwí knihy této, jestližeby kdo přidal k těmto wěcem, žet jemu přidá Bůh ran napsaných w knize této; a jestliže by kdo ujal od slow proroctwí tohoto, odejmeť Bůh díl jeho z knihy žiwota, a z města swatého a z těch wěcí, kteréž jsau napsány w knize této.

Na těchto hle wýrocích wěčných písma swatého gruntuje se onen saud starobylosti křesťanské o písmě sw. St. a N. Zákona, jakožto neywyšším saudci swrchowaném prawidle a míře wíry, žiwota, náuky a církwe křesťanské. Oni tak saudili, ti patriarchowé pobožní, nebo měli wíru jako zrno horčičné (Mat. 17, 21.) a přijímali prawowěrně písmo sw. celé a nezkrácené. Oni nebyli oswíceni snad w těch wěcech, w kterých oswíceni jsau tu tito naši bohorauhawí Pelagiowí učedlníci, ale byli oswícenější swětlem tím wěčným z Písem sw. se zářícím, než wšecka tato zběrba namazaná firnisem pokaženosti, znemrawělosti, smilstwa duchowního i tělesného tohoto století.

Národe náš slowensko-ewanjelický! rozhleď se po tom jasném swětě zašlé, Krystu wěrné starobylosti křesťanské, a porownej jej s těmito módními swěta mudráky, pak chraň dědictwí po Otcích twých tobě pozůstawené wíry celé w písma swatá celá, neumenšená a neskrácená. My wěrní twoji synowé, co kněží Ewanjelium Páně a šafáři tajemstwí Božích předcházíme tě příkladem, ó následujž nás. My pro wíru, kterau sme sobě retowali pomocí Ducha sw. proti uštknutím a usmrcení hada toho pekelného, neywraucnějším citem přijímáme, podpisujeme a za swau přijímáme tu sadu pamatnau Tertullianowu o písmě swatém: „Toto prawidlo nám od Krysta ustanowené nepotkáwá se u nás se žádnau pochybnosti, leda snad pochybowáním kacířským, které ale jen kacířům wlastní jest. Pročež hledej (w písmich) pokud nenalez-

neš, a wěr, když nalezneš, potom pak již nic dále, toliko ostřjhey čemus uwěřil. *)

Nasſim pak nepřátelům wſſem, jeſſto swědectwa Božſká a mužů swětlem Ewanjelium oswícených zawrhuji a rozumu swému prefikané polituře swětſké oswícenoſti tak wýlučně ſe koři, že jim nic neni již Mojžiš, Prorokowé, Apoſſtolowé, těmto přiwoláwáme ſlowa Mikuláſſe z Clamengis**): „Widíme teď mnohých z Scholaſtiků nepodwratitedlná swědectwí píſem swatých tak málo sobě wážiti, že důwodění naſſe podpirané wážnoſti swědků těch za ſlabé a nedoſtatečné wyhlaſſuji a je hwizdáním a ſſklebenim ſe wyſmiwaji, jako by wětſſí wáhu měly nálezky a ſmyſſlenky lidſké obrazotwornoſti, nežli swědectwa Bohem samým z nebe nám ſeſlaná.“

My ſme tato swědectwí Božſká a Bohoſlowců sprawedliwých a wěrných tim cílem uwedli zde, aby widěl lid, widěla církew, widěli sami ti zmateni i zmatečni duchowé, jak weliký jeſt rozdil w pochopowáni církewnich záležitoſtí mezi nami a těmi mudrlanti swětſkau oswícenoſti ſe chwaſtajícími Nebo nemůže býti wětſſí převrácenoſti, jako jeſt pokračowání těch podiwných mudrců, jeſſto rokujíce o wěcech wíry a církwe ſe týkajících píſma swatá aneb zawrhuji, wedeni jſauce jen domnělými zyſky swětſkými, aneb je natahuji tu, zkrꞇuji a zkra-

*) Tertullianus de præscriptione hæreticorum. Srowncj Rudelb. knihu uwedenau ſtr. 16. naſl.

**) Nicol. de Clamengis libellus de studio theol. U Rudelb. w kn. uw. ſtr. 68.

cují tam, a když chtějí swědectwí nějakowá uwesti, tu ne na oswícenost tu, kterau zjewené učení poskytuje, ale na oswícenost blyšťlawau swěta a domnění bídných hřissných lidí se odwoláwají. A práwě pohorssliwé jest to, když ti, co písmům jako Božím wýrokům newěří, ale je jen co staroweké, skrze nich se prebrokowat, poopraw owat a podoplňowat mající tradicie, místní a národní rozpráwky, mrawné příklady a t. d. powažují, když tito lidé práwě na písma swatá se odwoláwají. Jako může člowěk při rozumě jsa zdrawém něco, někoho zawrhowat a spolu na to, na toho se i co na swědka odwoláwat?

Nassích sněmownich knih nepřátelé toto činí, dohnaní k tomu prawda a donucení důwedením prawowěrných (orthodoxních) lutheranských theologů, jessto tito mocně stojí w písmích založení, naučení a wyučení základu přepewnému knihami církewními, symbolickými, a wěc církwe swé brání toliko a jedině písmem swatým Nebudiž nám to wssak diwno, jako my se učíme wíře od starých wěrných Patriarchů církwe, kteří nic neměli dražssího nad písma swatá; tak wyznawačowé swěta učí se od starých nepřátelů slowa Božího důwodům, kteří se w ka dém wěku nalezali. Newěr lide náš drahý, že by to něco nowého, nějaká nowá, newídaná maudrost byla tu tyto rozumkářstwa, tu tyto missaniny wěr a wyznání, tu tyto odpory proti písmům a tato odwoláwání se na oswícené 19. století; již při Pelagiowi a Pelagiánoch sme ukázali, že ta maudrost, kterau se teď le-

dakdo chwastá, dáwno byla na swětě, brojic proti slowu Boha naſſeho. I ten způſob zachowáwají naſſí protiſymboliſté, kteří měli od jakžiwa wſſickni kacíři; citují píſma, aby píſma podwrátili, jakoby možné bylo, aby Duch swatý ſobě protimluwil. Kdo w píſma nezmenſſená, celá newěří, ten je ani citowati nemůže, jeſtli nechce ſamému ſobě ſám do bláznů nadat. Tito lidé obyčejně mají na jazyku plnodrkotném citata z Biblie, w ſrdci pak ſwém cizí jſau ode wſſeho co mluwili Proroci a Apoſſtolé.

Boj jejich proti Symbolickým knihám není jejich wlaſtní cíl, ale jen proſtředek k doſažení jiného cíle; naſtrojili ſi to takto: wážnoſt píſem trpí tím, jeſtli w Církwi mimo Biblí Páně jeſſtě i Symbola mají býti přiſahau potwrzowané, proto, aby wážnoſt Bible byla zachowaná, muſí ſe Symbolické knihy wyhodit z církwe. Kde to takto dowedli, co ſe tam ſtalo? To práwě nám ukazuje wlaſtní cíl toho boje: tam wſſude, kde zkaſſírowali knihy ſymbolické wtrhla neyprwe ſwéwola we wykládání píſem, kolik hlaw, tolik ſmyſlů, kolik kněžů, profeſorů tolik církwí, až přiſſel do toho ďábel a pomáhal tím, kteří neyhůře zůřili a ſe wztěkali proti ſamé Biblí Páně a celému pořádku ſpaſení lidſkého, z čehož powſtal zmatek nekonečný, tak že ſe lidé wíce nepoznáwali co jſau, kam náleží, komu ſlauží. Jen ſi deyte wzít církewní učení, jako je w knihách ſymbolických obſažené, a hned nebudete ani wěděť, který jeſt prawý ſmyſl Biblie, a to jeſt práwě konečný cíl těch útoků necírkewních, jatowé neznabožſtwo činí na

tyto knihy swaté, o něž se za tři sta let církew naše s neywětšší jistotau a bezpečností opírala.

Nejsau wšak wšickni odpornici Symbolů jednací, a welmi, welmi mnozí jsau, kteří s oným cílem pekelným nic miti, ani po něm taužiti a k němu pracowati nechtějí, ale pochybnost jistá, pocházející z aumyslu poctiwého nepowýšit snad nad Krysta a jeho swaté Ewanjelium ustanowení nějakowá lidská s falešnau jakowausi stydliwostí, temeř po šepky wyslowují „Concordia“ a newědí majíli w skutku žádat přísahu na knihu Concordiae. A tu je jediná otázka na swém místě, otázka totiž: Jdáli církew swé symbola dle prawidla toho jediného, a saudce neywyššího we wěcech wíry, dle písem sw. St. a N. Zákona zřídila a ustanowila? Pak z některých stran, ačkoli méně důwodně i tá otázka powstáwá: mělali církew práwo symbola zakládat, které by měli takowau zawazující moc, žeby i neydalší potomci pautáni měli býti jimi?

Nebo — wyzneymež upřímně — kdoby se mohl opowažiti žádati od neyučenějších mužů, spráwců duchowních tisíců duší, professorů a doktorů písem swatých, aby přisahali na nauky, které by se s písmem swatým nesrownáwaly? Žádná moc lidská není tak účinliwá a mohutná, aby toho wynutit dowedla, ba žádná není tak strašná a hrozná, aby, žádajíc toto a moci prowesti chtějíc nenalezla odhodlaný odpor u wšech, kteří pobožně ctí, čtau, wáží sobě, s wírau přijímají a s rozkoší wyznáwají nebeské učeni Biblí Páně.

Pobožným duššem slowenských ewanjeliků doráži to, že církew Symbola swá úplně, dokonále dle prawidla písem swatých zřídila, sepsala a ustanowila, pak ale krátce a dostatečně také potwrdíme, že k tomu nejen práwo měla ale i powinna byla to učinit. O tomto tedy jednati bude kapitole následující.

IV.

Nebudeme pátrat po půwodu neyhlawnějšího církwe křesťanské symbola, totiž snešení apoštolského, o kterém pro jeho welikau starobylost nic jistého se newí; tolik jisto jest, že podání wíc než tisíc let toto wyznání wíry od samých Apoštolů odwozowalo, aniž komu napadlo pátrat po důwodích jeli tomu tak. Symbolum*) tohoto weliká wážnost jak w neystarších časích, tak až dosud nemohla býti zmenšená nižádným odporem a protiwenstwím, ono bylo, jest a bude neymocnější páska, anaž spojowat bude na wěky wšech wěřicích w Krysta Ježíše. Byly již časy takowé a dlauho trwaly w nichž jedině toto wyznání držela církew křesťanskau pohromadě, aní písma swatá „dlauho byla w temnostech.“ W tedy jen Snešení apoštolské, čili „Wěříme,“ činilo zeď, která oddělowala od církwe křesťanské swět, ďábla, bludy a sektyrstwa. Kdokoli snesl do jednoho hesla obsah ten-

*) Jest to recké slowo, jehož wýznam učení rozdílně udáwají, a wšak neylepší theologowé ho w tom smyslu užíwají, jako znamení, heslo, formula wyznání, dle kterého se mají rozeznáwat wěřící od newěřících, křesťané od pohanů a sekt kacířských.

to celého zjewení, či Apoštolé sami, či prwotní církew křesťanská, nebylo dílo toto wykonáno bez moci a působení Ducha swatého, působícího w půwodcích jeho, že mohli dílo wykonat „podle toho, jakož psáno jest: Uwěřil sem, protož sem mluwil; i myť wěříme, protož i mluwíme. (2. Kor. 4, 13; a Žalm 116, 10.) Tímto kratičkým, obsažným mluwením přelela se jakoby jedným daušſkem celá Bibli Páně do člowěčenstwa. W jakowé wážnosti za starodáwna u církewních otců bylo „Wyznání“ toto wíry, swědčí mezi jinými Augustin, který je jmenuje prawidlem wíry kratičkým a welikánským: kratičkým počtem slow, welikánským wáhau wýroků, ježto máte wždycky na mysli a w srdci míti, které na cestách wašich sobě opětowat, o němž po ulicích rozmýšlet máte, a na které při jídlách zapomínat nesmíte, ano we spání má srdce nad ním bditi.“ Luther o něm prawí: „Prwní Symbolum apoštolské jest to neyutlejší, ješto krátce a prawdiwě wšecky články wíry welmi útle pochopuje a je i dítkám a pospolitým lidem lehce k naučení se podáwá.“

Základem wyznání tohoto byla bez pochyby slowa Ježíše Krysta Mat. 28, 19: Jdauce učte wšecky národy, křstíce je we jménu Otce, Syna i Ducha swatého, ku kterému napomenutí dle potřeb času přidali se základní články wíry křesťanské, wybrané z písma swatého, tím pak způsobem wzrostlo wyznání, dle kterého skušowaná byla wíra těch, jenž měli pokřštěni a proti útokům kacířů potwrzeni býti. A toto jest domnění těch, kteří myslí, že Symbolum apoštol-

ſké nepocházi bezproſtředně od Apoſſtolů, ale jeſt plod církwe prwotní. *)

Čím wíce ſe hnízditi počaly ſekty kacirſké a učení jejich ſe ſſířiti, tím ohniwějſſích Wyznawatelů mělo Symbolum apoſſtolſké, tím wýmluwnějſſí zaſtáwatelé a rozſſiřowatelé jeho působit počali w církwi, w domích, w ſněmích a na ſwětě, tak že celá toho wěku theologia, wſſickni pobožní theologowé, biſkupowé, kněží a učitelé církewní na wzdělání, pochopení a utwrzení ſe Symbolum tohoto pracowali. Na ſněmě církewním (r. 325) Nycenſkém a (r. 381) Konſſtantinopolitanſkém určilo ſe důkladněji učení o Bohu Synu w potahu totiž Syna Božího k Otci we ſmyſlu píſem ſwatých, který poměr w ſamém Symbolum apoſſtolſkém pro tu tam panující krátkoſt nemohl býti důkladně naznačen a který nedoſtatek kacirſké, newěrců ſekty užíwali k ſwéwolným ſwým wýkladům. Stlaup neymocnějſſí a podpora učení tohoto byl biſkup Alexandrinſký Athanaſius **), neydříwe diakonus

*) Wiz: Symbolik aller chriſtlichen Confeſſionen, von Dr. Eduard Köllner, Hamburg bei Fried. Perthes 1837, ſtr. 17 naſl.

**) S Konſſtantinem welikým, prwním ciſařem křeſťanſkým započal ſe nowý, radoſtnějſſí wěk pro církew Kryſtowu třiſtaletým krwawým kaupelem sſužowanau; pod ním ſmířila a ſpojila ſe říſſe ohromná římſká s církwí Kryſtowau. Křeſťanſtwí ſe bylo již tak wzdělalo, že ſe mohlo ſtat církwí ſtatnau, způſoby pak krajinſkého zřízení byli takowé, že ſe církew w nich znamenitě ſſířiti mohla, přijímajíc mnoho ſil k napomáhaní ſwému. Pod mohutných cárů rozkazy důraznými, kleſlo mdlé pohanſtwo do ſwé nicoty, to pohanſtwo, které církew křeſťanſkau sſužowalo tři ſta let, opuſſtěnau od ſwěta, haněnau wladary ſwěta tohoto, tříbenau ze wſſad neuſtále. Po wítězſtwí kříže na trůnu ciſařſkém, pojednau připadli wſſickni obywatelé neſmírné říſſe

u Alexandra biskupa w Alexandrii, potom nástupce jeho w hodnosti biskupské. A jako Athanasius proti Ariowi (tento byl Presbiter w církwi alexandrinské a bludy swými mnohých kněží a biskupů wýchodních, jessto již dříwe uchylowali se od učení trojičného po swé straně obrátil), tak mnozí jiní otcowé starobylé církwe, proti jiným zase bludárům a kacírům *) wy-

římské, církwi křesťanské za údů. Statky zemské, wyznačení měsťanské a krajinské, práwa a přednosti, wplyw na weřejné wěci krajinské, dwory saudné, spráwu zemskau at.d. to wsse spojeno bylo s wyznáním křesťanské wíry. W tomto náwalu hrnaucích se owec do owčince Krystowého, přissli wssak ze swěta zhynulého, z táborů rozprássených i wlci hltawí. Proto církew pečliwá o stawení učení swého nástojila neunawenau práci o to, aby ze wssad ohražena byla wíra její mocnými basstami a wěžemi, aby se do lůna, do srdce jejího nemohl prodrat nepřítel. Kacířské sekty a jejich bludní učitelé, množící se w této obrowské říssi, nalezli nerozbornau hrázi na sněmích církewních, jakowé se držely w Nicei a Cařihradě, kde se učení církewní stanowilo proti ssířícímu se kacířstwí. Imenowitě mohutné Ariánstwí bylo zde z důwodů písem swatých poraženo a odsauzeno. Dusse tohoto hýbání swatého byl tento weliký prorok církwe starobilé Athanasius, biskup alexandrinský. Wiz: Die Lehre vom Abendmahle, von Dr. Carl Fried. Aug. Kahnis ɩc. Leipzig, Dörffling und Franke. 1851. str. 280.

*) Kacířstwa se wrhala přede wssím jako také diwoké, drawé káně na osobu Pána Ježísse Krysta, neboť arci tolik rozumu měli tito bludaři předwídat, že jestli se jim podaří Krysta Pána swrhnaut z trůnu wssemohaucnosti jeho, tím snadněji potom a jakoby hračkau rozcapartí na kausky a drobky wesskeré stawení církwe jeho a učení wíry křesťanské. Mimo Ariusa náleží do řadu tohoto i w Symbolách nassich zpomínaný Nestorius, který byl okolo r. 428 biskupem w Cařihradě, a wssak potom swržen byl z úřadu a zemřel we wyhnanstwí l. 439. Tento trausil bludné učení: Bůh a člowěk nejsau w Krystu jedna osoba; ale že jiný jest Boží Syn, a jiný zase Syn Člowěka.

dáwali wyznání wíry, aby zjewně potwrdili toho, že drží na wyznání, čili symbolum prwot=

zřejmě proti písmům. Podobně Eutyches, mnich a opat w jednom klášteře bliže Cařihradu na počátku 5=ho století učil, že w Krystu jest jedno přirozeni, tělesné, lidské, že pohlceno jest od božského. Na sněmě Chalcedonském r. 451 i toto bludné učení, poněwádž se s písmem sw. nesrownáwá co kacirské zawrženo bylo od wíce než 600 shromážděných biskupů. Běžně sme již také i Marcionitů připomenuli. Marcion byl syn jednoho pobožného biskupa w Sinope w Pontu — na černém Moři — a obdařen jsa zlášstními dary, prospíwal w mnohém umění a stal se Presbyterem, Starším w Církwi. Poněwádž ale zablaudil od prawdy, naklonil srdce rozkošši a naukam bludným, wydaw při tom tělo swé za kořist newěstkám, byl od wlastního otce proklet a wyobcowán z církwe. Tento Marcion učil: že jsau dwě bytnosti, co základ a půwod wšech wěci, jedna úplně dokonalá, dobrá, druhá dokonale zlá, a to sice od wěčnosti. Tamta dobrá že jest Bůh, tato druhá že jest ďábel. Tak jsau dle něho dwa Krystowé. Bůh zaslíbil Židům Spasitele, který ještě nepřišel, a tento nemá býti mýlen s Krystem Ježíšem, prawým Spasitelem. Ježíš jest syn toho dobrého Boha, a nemá přirozeni lidského prawého, ale přijal toliko podobu člowěka. Poněwádž tedy tělo jeho bylo toliko stín těla prawého, nemohl oprawdowě ani ukřižowán býti, ani zemříti, ani z mrtwých wstáti. †) Marcion šel r. 142 do Římu a prosil tamějších kněží, aby ho přijali zase do společnosti wěřících, a wšak tito mu odpowěděli: „Není nám dowoleno, učiniti toto bez přiwoleni twého ctihodného otce. My jednu wíru s ním wyznáwáme a mezi námi jest to neyauplnější duššewní spojení. My nemůžeme proti naššemu, w tak weliké wážnosti stojícímu Bratrowi, jako je twůj otec ničeho podnikauti. W tom čase, jak w Římě byl, postřetl ho jednau ten slawný biskup ze Smyrny, Polykarp, bezprostřední, osobný učedlník Swatého Jana. Marcion lehkomyslný obrátil na wznešeného biskupa tuto otázku: „Uznáwáš=li mne za bratra?“ Polykarp ale mu odwětil: „Uznáwám tě za prworozeného syna Satanowého!“ (Wiz: Beckerowu knížku, níže uwedenau.)

†) Ze wšech těchto uwedených kacirských blauznění to wyswitá jasně

ném, apoſſtolſkém, které jediné mělo platnoſt, jako wyznání weřejné církwe prawé, wſſeobecné křeſtanſké. Mezi těchto wyznáwatelů náleží: Lucianus, Baſilius weliký, Damaſus a jiní. Z těchto bojů z prwopočátku oſobních rozpřádli ſe boje celých ſekt, — tak že církwi hrozilo nebezpečenſtwí zahynutí i s jejím wyznáním; proto wydáwala i ona ze ſpolečných, walných a wſſeobecných ſněmů církewních weřejná wyznání wíry, aby wěřící její wěděli a wždy na očích měli rozdíl ten církewního učení od učení neſteyného ſekt nepřátelſkých. W těchto wyznáních opětuje ſe wždy Symbol apoſſtolſký, ale poněwádž wždy nowé odpory proti němu wymýſſlela newěra tu, powěra tam, tamta ujímajíc, tato dokládajíc ku ſmyſlu prawd zjewených w píſmě ſw, rozſuzowání ſe ſtáwalo prawdy wedle zřetedlného ſmyſlu píſem ſw. St a N. Zákona. Proto také wyznání tato wždy roz-

a nepochybně, že jak náhle ſe kdo byť jen na maličký, tenuščičký wláſek uchýlí od píſem ſwatých, již ſe wyſtawí wětrům neuſtawičnoſti lidſké a zamění prawdu neomylnau za fantaſie a blauznění ſtonáſobně w každém okamžení barwu a podſtatu ſwau měnící. Kdo žádá ohledem těchto hádajících a mátajících blauznění Marcionowých zřetedlně poučen a o těchto tajemſtwích ſummarně z píſem ſw. wáženými naukami oſwícen býti, ať otewře 5-tau knihu Symbolickau Církwe naſſí, Form. Conc. Článek 8, na ſtraně 761—788. Aby kdo Marcionowé bludy dokonále z píſem podwrátiti mohl, wěru ten nemůže bez naſſich Symbolů býti. A běda těm kněžím, kteří jeſſtě nyní, ani ſnad ſami newědauce do Marcionowých kacírſtwí lid náš uwozují. A wſſak ne tak jim běda, jako běda těm, kteří přísahu na Symbola ruſſiti ſe opowážili, nebo tito zapříčinili hlawně newážení ſobě, a proto zanedbáwaní těchto pokladů nauky křeſtanſko-církewní.

sáhlejšími a určitějšími se stáwala. Takowéto sněmy církewní byli: Toledanské r. 400, Arelatenské r. 472, Orange-anské r 529 a jiné, w jejichž wyznáních se děje oswědčení, proti jistým bludným domněnkám, jejich wěku. Wšeobecné sněmy, aneb Concilia platné pro weškerau říši křesťanskau byly již připomenuté Nycenské (325), Carihradské (aneb Konstantinopolitanské r. 381), Efezské (431) a Chalcedonské (r. 451) jejichž wyznáními a wýroky potwrzowalo a oslawowalo se Symbolum apostolské, zděděné od otců a prwotní apostolské Církwe, na které zawázáni byli při křstu, které wyznáwali před swětem i Bohem a smysl písem sw. newěrně od kacírů humplowaný a přewracowaný ustálowal, učení pak jistých sekt písmům se protiwících, jako: Arianů, Nestorianů a jiných bludarů zatracowalo. *)

Tato wšecka wyznání k tomu toliko slaužila z prwopočátku, aby se oddělila čistá wíra křesťanská od domněnek mudráků newěřících, kteří rozklopati chtěli mocné stawení spasitedlného učení církwe křesťanské na drobky a mrwu osobných bájek a básní horující lidské obrazotwornosti, a aby, — poněwádž počet údů církwe nepřiprawených dostatečně příznivými křesťanstwu obraty krajinskými (wiz poznamenání při Athanasiowi podané) náramně a neočekáwaně se zmohl — aby každý křest přijímající

*) Srownej: Bibliothek der Symbole und Glaubensregeln der apostolisch-katholischen Kirche. Von Dr. Aug. Hahn. Breslau 1842. 8. Téhož: Das Bekenntiß der Ewang. Kirche ꝛc. Leipzig 1847. 8. kr. 30.

wěděti mohl, které jest wyznání prawokřesťanské, bez kterého owšem žáden nemohl přijat býti do počtu wěřících duší. Co církew zajisté učila z písem swatých, kterak smysl zjewení Božího pochopowala, to se nemohlo slepě ponechat každému jednotliwcowi, ani kněži a zboru jednotliwému, tím méně jednotliwcowi *); ale muselo od Církwe samé určitě naznačeno býti. Těmito wyznáními ozářen byl dům Hospodinů a obnažené w celé swé ničemnosti bohopusté, ohawnosti bezduššné plné postawy bludářů; tak že mohlo každé srdce wěřící rozeznati Sion swatý od hnilých močárů nanichodného kacířského učení. Wyznání tato wšecka byla jen jako koruna toho hlawního wyznání apoštolského, pročež se

*) Nejen ten ohled, že wtenkráte nebylo Biblií, aby mohl každý ji míti, jako nyní, ale ani možnost není, aby si každý byť by i měl Biblii Páně w rukau, mohl z ní wybrat obsah nauky její w obsahu. Pán hrabě Zay chce dáti práwo každému zboru, každému kněži, učitelowi, ba každému jednotliwci zakládati moci wyznání a wyslowowati církewní wyznání. Kdo newidí, že tímto způsobem chce toliko rozklepati na omrwiny celau církew Boží a wydati ji do ruk millionů hlupáků, newěrců, smilníků, lotrů a samowrahů! On prawí, že jest áš wěk oswícený a nemusí se ani w ohledu Biblí Páně držeti na dané a určené církewní učení a pochopowání smyslu písem swatých; ale zeptáwáme se, kde jest wíce smilstwa, samowražd, hrozných útisků a tyranstwí, u těch i Millionů, ješto w citu nábožném o Církew swau se opírají a na jejich prsau mlékem ewanjelium chowáni jsau, čili u těch tisíců mudráků, kteří si traufají nepotřebowat církwe a směli jsau dosti sebe nadwrhowati za Tlumačníků písem sw., za Otců církewních, za náhradníků Symbolů? — Odpowídeyte pánowé Székács, Radwanský, Tesák, Klsák, Zelenay, Boleman Šimko, Zay, Stromský, Haubner! Odpowídeyte na tuto otázku porážející razem wšecky waše swobody a rozumářstwa

také wýlučně jen to apoſſtolſké wolalo: Symbolum! Ono bylo heſlem wſſech, známkau prawého křeſťanſtwí, liſtem uwěrným, na ſwětě plném odpadelſtwí, kacirſtwa, ſmilſtwa duchowního i tělesného; proto ſtarobylá, Auguſtinowi chybně připiſowaná, ale nic méně přepamatná chwála jeho zní: že jeſt ono oſwicení duſſe, plnoſt wěřících at.d. (Köllner, ſtr. 22.) Ta jiná wyznání jmenowala ſe k rozdílu od onnoho základu hned jen proſtě wíra (k. p. fides Nicaena, wíra nicenſká), hned řeč (k. p. řeč Athanaſiowa, lat. sermo Athanasii); čím ale dále trwalo a prokwetalo křeſťanſtwo, a čím lépe ſe wěřící přeſwědčowali, jak apoſſtolſké ſymbolum základem jeſt tamtěm (totiž wyznání Nicenſkému a Athanaſiowému) a tito jſau jen dokonalejſſí jeho rozwedení a odůwodnění, tím wíce zroſtala wážnoſt jejich a tím čaſtěji i tato wyznání jmenowala ſe ſymbolami, tak že w 13. ſtoletí, již wſſeckа tato troje wyznání, apoſſtolſké totiž, Nicaenſké a Athanaſiowo ſymbolami ſe nazýwati počali *) a tak ſe až do reformacie nazýwali, reformacie je wſſecky za wýraz prawého ſmyſlu Biblie ſwaté uznala a na čelo knih Symbolických co ſymbola ſwatoſwatá i Církwe obnowené poſtawila.

Že ſe toto twoření ſymbolů ale nedálo tak, jako w těchto nowějſſích „oſwícených čaſích“ mnozí by rádi činit — chytice péro a ſednauce k ſtolíku s fajkau, aneb cigarem w uſtech píſſí wyznání, církwi wnucují ſwoje fantazie za ſym-

*) Srown.: Köllner w ſu. uw. ſtr. XXXIV a naſl.

bola, jedným tahem péra symbola stará přečmarují, ničí, kazí, mění, humplují a wyřítice se s ledajakau knížečkau, katechysmusskem, článkem nowinářským a td. myslí, že již zatemnili sláwu Apoštolského, Nicaenského, Athanasiowého, Augsspurského Symbola —, že ne takto činili církewní otcowé na Conciliách, twořící a zakládající wyznání swá, o tom nás poučují hodnowěrné zpráwy dějepisné o sněmích těchto swatých.

Jak pobožnau myslí, jak skrausseným a potřeným srdcem Otcowé tito přistupowali k dílu tomu, určení a wyslowení smyslu zjewení Božího a sepsání wyznání wíry křesťanské, to nám potwrzuje ten chwalitebný a weleslawný, swatý obyčej, který se zachowáwal ode wssech wsseobecných sněmů církewních, že se totiž wssecka písma swatá postawila na prostřed stola, aby upozorněni byli Otcowé církewní na to, že toto jest jejich cíl, zde složené jsau wssecky jejich zbraně, jimiž jedině bojowati mají pro prawdu Boží a proti nepřátelům článků wíry křesťanské. — Cyprianus *) swědčí: že do sněmů církewních weliký počet bisskupů se scházel a po přednessení z obau stran míst dotyčných z písem sw. uzawírali, jako by pokoj padlým nawrácen býti měl

Alexander bisskup alexandrinský **) písse ku wssem bisskupům swěta: že Arius a jeho společníci w sněmě 100 bisskupů z písma sw., z

*) Láni, w kn. uw. str. 19.

**) Týž, tamže.

bludu obwiněn byl; a w listě na Alexandra konsstantinopolitanského: že předložil sněmu mimo podwrácení bláznivého učení Ariowého i písma swatá a w nich to, co o Krystu píssí Žalmy, Jan, Pawel a jiní.

Na sněmě církewním Nicaenském odkazowal císař Konsstantin přítomných wssech biskupů na písma sw. těmito slowy: „Knihy ewanjelistů a apossštolů, a proroctwí starého zákona proroků zřetedlně nás wyučují, co bychom o swatých wěcech smýssleti měli: warujíce se tedy nepřátelských hádek ze slow Božího zjewení rozlusstíme otázky záhadné *). Athanasius w úwodu k dissputacii s Ariem takto se wyslowil: „Když w městě Nicaci od 318 biskupů s písem ewanjelistů a apossštolů, duchowní žiwosti plných wíra církwe se potwrzowala, w tedy Ariowa newěrnost u přítomnosti samého císaře Konsstantina odekryta jest **).

Na sněmě w Aquileji, něco před sněmem konsstantinopolitanským proti Arianům odbýwaném postawená byla do prostřed sněmu Písma swatá a jejich swědectwími dokázáno, že podlé Božstwí rowný jest Otci Syn: jako píssí Otcowé sněmowní ku Gratianowi, Walentinianowi a Theodosiowi císařům. Pročež w písmích sněmu prawí se k Odporníkowi: „zde jest Apossštol, zde jsau wssecka písma swatá; odkud chceš dokazuj, že není Syn Boží wěčný. Načež biskup Sabinus, když Palladius wstal a wen ze sněmu wyjíti chtěl, swolal: proto chce ode-

*) Láni, str. 20. **) Týž, tamže.

jít Palladius, poněwádž zřetedlnými swědectwami písem se widí býti přemoženým a jest také skutečně přemožen.

Na sněmě konsstantinopolitanském prwním proti Macedonianům, Otcowé církewní z písem swatých boj wedli, jako jim tři císařowé swědectwí wydali: Gratian, Walentinian a Theodosius, poraučejíce: aby dle učení ewanjelistů a aposstolů Božstwí Otce, Syna i Ducha swat. w Trojici blahoslawené wyznáwáno bylo *)

Podobněž na sněmě círk. Efezském prwním proti Nesteriowi, Chalcedonském proti Eutychenowi, konsstantinopolitanském wssеobecném pátém proti spisům Mopsestena, Theodoreta a Iby, konsstantinopolitanském 6-tém proti Monotheletům 1) donássеny byly wýroky, odsuzující bludy jejich na základě písem swatých; tito jsau otců těch církewních wýroky: „Tomuto sme se wyučili od swatých Aposstolů a Ewanjelistů! a z písem wssech od Boha zjewených, jako též z blahoslawených Otců wyznání na prawdě založených.“ Stalo se někdy, že Císařowé zawedení — moci swau swětskau chceli zasahowat do církwe a nutili k tomu neb onomu proti církewnímu, písmům se protiwícímu učení, neb weřejnému kacírstwa uznání, ale wždy na darmo, někdy pak k weliké hanbě swé. **)

*) Prameně i wýpisky u Lánlho, str. 20.

1) Téhož prameně a wýpisky, str. 20, a 21.

**) Pronikawý příklad nám zachowala historie církewní, kterak sám Bůh církwi pomáhal w tworění článků wíry a wyznání weřejných. Zpomenuli sme již kacíře Ariusa, který Božstwí Ježisse zapíral a nadstawil nowý článek domnělé wíry: že Syn Boží

Otcowé ti církewní na Conciliách shromážďowaní nechceli nikdy wýrok donést o bludech kacířských sekt prwe, než by se byli spo-

---

jest docela od Boha rozdílný; on že jest jen neypřednější a neyšlechetnější ze wšech tworů bytnost, člowěk jako kterýkoli jiný, jen ctnostnější. Powěstný sněm církewní Nicenský roku 325 držaný zatratil toto kacířstwí, jako písmům sw. se protiwící, jako se to widí z Wyznání Nicenského. Ale ďábel nespal a wzbuzowal swé nástroje k zrušení díla Božího. Jeden kněz arianský uměl se wetřít až ku pobožnému císaři Konstantýnowi a r. 330. tak zmámil tohoto prwního císaře křesťanského, že ho přeswědčil jakoby se Ariusowi křiwda byla stala. Rozkázal tedy Konstantin powolati Ariusa zpět z wyhnanstwí a naložil prawowěrnému biskupowi Athanosiowi, aby ho slawně uwedl do úřadu jeho. Athanasius ale wíce poslauchal Boha než i neymocnějšího císaře, a odepřel službu tuto člowěku církew Krystowu potupujícímu, pročež také do nemilosti upadl, ano z úřadu swého zesazen byl. A wšak ani to nemohl o jej od wíry w Jezu Krysta oddělit, a církew celá křesťanská má důkaz posawad w rukách a ústech Athanasiowy nezlomené wíry, we Wyznání tak řečeném Athanosiowém. Arius takto swětem podpíraný — byl r. 335 s jeho přiwrženci w Jeruzalemě do církwe zpět přijatý. Roku 336 pozwal jej císař Konstantin do Cařihradu, a rozkázal tamějšímu biskupowi Alexandrowi, aby Ariusowi chrám slawně otewřel. Alexander wšak rowně tak jako Athanasius odepřel poslušnost a Ariusowi chrám neotewřel. Poněwádž ale Císař již raz to do swé hlawy wzal Ariusa zpět uwest, šel sám do kostela a padna na swé kolena modlil se wraucně k Bohu, aby on sám slávu jména swého, Církew swau a prawdu retowati, a boj tento rozhodnauti ráčil. Načež Arius se swými přiwrženci we wítězoslávě neyhlawnějšími ulicemi města ku chrámu táhnul. Na náměstí Konstantinowě ale jej napadla přirozená potřeba, tak že musel do neybližšího weřejného záchodu se ukrýti. Tu bylo místo jeho skonání, nebo wšecky jeho wnitrnosti wywalili se z něho a on bez wíry w Jezu Krysta, bez obrácení se skonal, wychwácen jsa z prostřed prostopašné slávy swé. Z toho příkladu saudů Božích widěl Konstantin, jak sám neprozřetedlně, nepobožně

lečně shromaždili, jeden každý swůj saud přednesl, a swědectwími písem swatých potwrdil a dokázal. Nesčíslná swědectwí máme i církewních hodnowěrných Otců i samých Císařů, jenž jedněmi ustami swědčí, že neypřednějssí péče byla těchto církew zastupujících sněmů stále udržowat starau, prawau wíru křesťanskau dle učení a podání, jakowá na nich přeneslo Ewanjelium, swatí Aposstolé a ustanowení swatých sněmů a Otců církewních. Odpornikowé jejich mluwili ze swého; oni z písem sw. a wěrných zpráw swých starssích; odpornikowé wíry zatemňowali wýmysly a nálezky swými čisté slowo Boží a zázraky, jessto působilo na swětě a w církwi, sněmy a Otcowé čelední wždy hlauběji nahlíželi do slowa Božího a wynásseli z něho poklady drahocenné; odpornikowé opíjeli se duchem času, nakwassowali se jeho marnostmi, dali se točit časů nesteynosti, církew skrze swé sněmy církewní, Bohoslowce pobožné a lid wěrně nesaucí swatá podání o zjewowáních se Páně po-

učinil, když se moci swětskau do církewních otázek zamíssal. On se obrátil zase. Modlitba jeho byla mocnějssí, působiwějssí než wssecka síla jeho císařských rozkazů. O bychom wssickni při bojech nassich o církew a wíru swatau neoblewowali a neustáwali w modlitbách. Konsstantina jediná onna modlitba retowala před zahynutím lépe, než wssecka maudrost neb tělesná panownická moc a síla. Wiz: Ist eine wahrhafte, schriftmäßige Union zwischen der lutherischen und reformirten Kirche denkbar, wenn letztere ihre schriftwiedrigen Lehren nicht aufgibt? Von Carl Becker, ev. luther. Pastor zu Königsberg, in der N. M. Berlin, Verlag von Gustav Schlawitz, 1860. Knížečka tato je hodna, aby každý ew. kněz ji w knihowne swé měl. Jestiť ona nowé potwrzení toho, jak mocně Církew ew. lutheranská w písmě založena jest.

hřižowala ſe jen w ducha píſem a duch ten dobrý ſwatý oſwěcowal těch, jeſſto ji wedli, ſprawowali a wíru jeji wyſlowowali a wyznáwali.

Církew tedy, proti wſſem útokům zuřícího ſwěta i dábla, na wzdor wſſem od jinud — než z Píſma ſw. jdaucím oſwícenoſtem založila ſwé Symbola na základě píſem ſwatých St. a N. Zákona.

Nowí ſwěta oſwěcowatelé ale práwě odepírají práwo církwi takowéto wyznání cílem zawazowání naň jiných ſkládati; nebo oni za to mají, že ſwoboda je neywyšſſí dobré na ſwětě, a tak že ſe na ſwobodě muſí nechat každému, aby ſi z Biblie wybíral co ſe jemu líbí a co on wěřiti může. O tomto bludu čaſtěji nám přijde prohodit porážející námitky, zde ſe s tau otázkau jen krátce pobawíme, měla-li církew práwo učení ſwé w jiſtá wyznání obſahnaut, a na ně wyznawače ſwé zawazowat? Zdá ſe nám, že otázka tato jeſt zbytečná, ba wěru nanichodná. Nebo církew byla práwě wždy ta ſpolečnoſt, která ſe ſhromáždila na ſwětě žádným jiným cílem, než aby wyznáwala a to wyznání oſtříhala, aby wyznáwala totiž wíru ſobě od Proroků a Apoſſtolů odewzdanau a oſtříhala ji před ſkrácením, zfalſſowáním, pomíſſením s bludy pohanů a kacířů. Poněwádž ale tato wíra muſila býti určitě wyſlowená, bludy do ní ſe wtírawſſí krátce odſtraňowané a porážené, to učinit ne jen práwo měla církew, ale práwě za powinnoſt ji to nakládalo jejj powolání. Ne tedy ſwoboda, ne jakowéſi ſwětſké

oswícení jest síl církwe, ale ona jest společnost wyznáwající wíru křesťanskau a ochraňující ji. Neypřednější její powinnost byla a bude na wěky wssecko zachowáwat, což jí koli přikázal Pán a přikázal jí předewssím wyznáwati sebe řka: „Prawímť pak wám: každý kdožbykoli wyznal mne před lidmi i Syn člowěka wyzná jej před Anjely Božími." Lukáš 12, 8. (srownej: 1. Tim. 6, 12; 2. Tim. 1, 5 a násl.; Mar. 8, 38, at.d.). A tak zawázaná k tomuto církew musila newyhnutedlně wyznáwání swé jistými mezemi a hranicemi opewnit, nechcelali aby se stádo její rozprchlo a ona rozklepaná byla na částice a drobnosti jednotliwých smyslů a pochopů; když ale takto měla práwo určit a wyslowit swau wíru, samo sebau se rozumí, že měla i práwo od těch, kteří chtěli do počtu wyznawačů její přijati býti žádat, aby tuto wíru přijali a ji tak čistě, jak ona žádá wyznáwali. Kdož pak měl býti auředným a zodpowědným strážným této wíry a tohoto wyznání, kterak mohla církew jemu úřad tento strážce syonského swěřiti dříwe, než by ho byla zawázala k téže wíře a témuž wyznání? když měla powinnost bdíti nad wírau, měla i práwo těch, kteří jinau wíru zwěstowali odstraňowati a na jejich místo wěrných wyznawačů wíry swé dosazowati. Ale říkají na to odporníkowé: takowými wyznáními se obmezuje swoboda swědomí, uráží práwo myslet dle wlastního přeswědčení; owssem uráží se a obmezuje swědomí pohanů, židů a sekt kacýřských, ale upewňuje se swědomí a basstami ohražuje wíra

wěřících křesťanů a církwe křesťanské, do které nenáležejí onnino! Symbola jsau wyznání wěrných křesťanů weřejná, jimiž oni sewnitrně wyznáwají to, co wnitrně dobrowolně s láskau k Bohu a písmům jeho swatým wěří a wědí. *)

Mimo těchto wnitřních důwodů požadujících důkladné a určité wyznání wíry křesťanské, přistupowaly ještě k tomu i sewnitrné okolnosti, w kterých církew žila u prostřed swěta, otočená nepřátely wíry její. Nebo wždy byla a jest otočená církew tu neznabohy zjewnými podstatné články wíry přewracejícími a zawrhujícími, tam pohany, židy, muhamedány na místo těchto články powěry swé stanowícími a kříž Krystů potupujícími, onde kacíry wzteklostí swau pokoj církwe trhajícími a nauky rozumu swého protipostawené písmům prorockým a apoštolským rozšiřujícími. Naproti tedy těmto nepřátelům církwe Boží a wíry w Ježu Krysta podwrátiti chtějícím zjewení Boží, na kterém základu Církew jedině státi může, musila Církew postawiti mocné hráze a bašty, ješto by se z daleka ode wšech widěli, z blízka nedostupitedlné, mocí a wztekem nepřestupitedlné byly; takowýmito hrázemi a baštami stala se wyznání církwe, Symbola určitá církew Boží od nauk swěta bludných oddělující.

A jako nikdy nescházelo na odpornících písma sw., tak také nescházelo w žádném čase na nepřátelích těch symbolů; neb s pádem symbolů, zřetedlně a určitě písma swatá tlumočících, tím

*) Srownej: Davidus Hollazius: Examen theologicum. Holmiæ et Lipsiæ 1750. str. 59.

snadněji na swětě — ank lidé hledají swých wěci, jeden každý dle swého powolání — padlo by i celé písmo sw. do zapomenutí. W jednotliwých oblíbených wýrazech a slowích písem, stratil by se postupem časů celek a smysl celý zjewení Božího. Milosrdný wssak Bůh pomáhal wždy církwi swé a wzbuzowal neylepssích duchů, neybystřejssí hlawy, neywýmluwnějssí jazyky, jessto weřejná tato wyznání církwe proti nápadům sekt jim nepřejných obraňowali; takowí byli za starodáwna: Irenaeus, Tertullianus, Gregor Nazianzenský *), Augustin a nesčíslně mnozí ji=

*) Nazianz jest hlawní město Cappadocie, kamž sw. Petr swůj prwní list psal, podle něhož dostal příjmení Gregor, který tam byl okolo r. 389 biskupem. Paměti hodné jest powědění tohoto welikého wyznáwatele wíry, které i nyní probuzuje, posměluje a zápal za wíru wzbuzuje we wěrném křesťanowi, jeho jest wýrok: „Darmo se bojíš člowěče wyznáwat, co wěříš, aneb marně wěříš, jestli to i newyznáwáš." — „Zeptáwáš se, co potom učiníš, když tě wypowědí ze země, wyženau z města?" prawil Gregor w kázni jsa wypowězen pro wíru: „O zdaž tě i z nebeského toho města Jeruzalema, jenž jest matka wssech nás budau moci wyhnat a wypowědit? Zajisté nebude tam wyhnancem ten, jessto Boha w mysli swé měl, nebo Páně jest země a wssecka plnost její. Srowney: Láni w předmluwě.
W roztržitostech arianských w Cařihradě tak ztenčen byl počet wyznawatelů wíry křesťanské, že we wssech neyhlawnějssích chrámích se roztáčeli kněží s bludy Arianskými: církew prawá byla wysotěna do jedinkého i to pokautného kostelíčka. W tomto kostelíčku kázal a wyznáwal prawau wíru církwe křesťanské Gregor Nazianzenský. Dlauho byla wíra w temnostech, až přissel na trůn Theodosius weliký, a tento wywedl Gregora z pokautného kostelíčka a uwedl jej do neyhlawnějssího chrámu! Wiz: Die Sache der lutherischen Kirche etc. von Dr. C. Fr. Aug. Kahnis. Leipzig 1854, str. 82. Tak to bylo — a tak jest bude wždy s prawau od předků wyznanau wírau; ona

ní; takowí byli w čaſu reformácie Dr. M. Luther, Mr. Filip Melanchthon, Andreä, Chemnitz, Selnecer, Chyträus, Muſculus, Cornerus; takowí byli z pozdějſſích a neynowějſſích čaſů: Pawel Gerhard (1670), Schroer (1699), Hollazius (1750), Rudelbach, Harleſs, Thomaſius, Hahn, Sartorius, Delič, Philippi, Petri, Kahnis Luthardt, a mnozí jiní.

A tak i měla Církew práwo i ho užíwala ſnážně zakládat a určowat a pak wyznáwat Symbola, to jeſt Wyznání a wyznáwaní ſmyſlu zjewených prawd Božích wykonáwat, rozſſiřowat na potomſtwo, a nic jiné nemít za prawau wíru křeſtanſkau leč a jedině to, co ona ſama we ſwých ſněmích za takowau uznala a wyhláſila. Dílo pak toto wydáwání Symbolů, určowání hranic a mezí, w kterých wíra křeſtanſká zwěſtowaná býti má wykonala a dokonala církew wždy we ſmyſlu píſem ſwatých *) na ſwých wſſeobecných ſněmích (ſynodách, Conciliách).

---

může poodſtaupit náwalu wzteku Arianſkého, ale witězně ſe nawrátí opět do chrámů ſwých. Naſſe Arianſtwí w Uhřích zdá ſe, že ſwětí witězſtwí ſwé, a prawá wíra lutheranſká utekla ſe do chrámů jedněch neſlawných, měſteček a dědin. Oſtrchy, klobůčky, lupecký krám, kramarſká filozofie, ſmilné zábawy, ohawné ſpuſſtění, nepečujicí o duſſi witězit ſe zdá nad wírau ſtarau, ale wſſak přijde Theodoſius i do Uherſka a naplní chrámy zwěſtowáním wíry a ne ducha ſtoletí. To při Gregorowi Nazianzenſkém ſluſſí zláſſtě nám ſlowenſkým lutheránům pilně a ſnažně rozmyſſlowat.

*) Muſíme zde předchytit, co později přijde obſſírněji k řeči, totiž: že když odſtaupili jednotliwé ſněmy od ſmyſlu píſma ſw. a to odſtaupení tak wniklo do žiwota církwe, že bylo nebezpečí wyhy-

Concilia, sněmy pak tyto byly sjezdy a schůzky neypřednějssích učitelů Církwe a mužů pobožných a církwe milownych, w nichžto dle písem sw., jako sme to ukázali tu o náuce církewní, tu o učitelích, tu o článcích wíry záhadných, tu konečně o službě Boží sewnitrní, a ceremoniech jednomyslně se rozhodowalo; wýrok takowýto za wýrok církwe samé zajisté se i musel držet, i se skutečně za to držel, nebo ho wynesli nejlepssí theologowé, neypobožnějssí mužowé, a prwe než se co za platné usnessení wyhlásilo, muselo býti stwrzeno písmy swatými. Aniž zajisté rozumné jest, aby bylo dowoleno jednotliwým lidem wýroky wynásset o učení Církwe, a wssickni známí odpůrcowé symbolů byli jen jednotliwí lidé, jejichž smysl osamotě stál, a jestli i měl přiwrženců množstwí, toto přiwrženstwí nezakládalo se na písmě sw. a na wyznáních Církwe, ale toliko na wážnosti je-

nutí w církwi Boží, Božího zjewení, w tedy se ozwala církew na jiném místě a ta wydala swědectwí písmům. Tak se roztrhowání dála té jediné i sewnitrně we wyznáních swých zjednocené církwe; tak se rozpadnutí stalo církwe římské, na západní a wýchodní, tak se západní rozčessla na římskau a ewanjelickau, tak ewanjelická, na lutheranskau, kalwinskau, anglikanskau. Teď není jedné Církwe, co do sewnitrnosti, jest jich wíce a každá má swé Symbola, na kterých se zakládá co sewnitrní společnost. Boj jde toliko o to, a o to jedině může jíti, která má lépe pochopený w Symbolách swých pochop písem sw. a zjewení Božího w nich. Tyto wypočtené Církwe jednotliwé mají weliké přednosti, tyto přednosti činí z nich stupně po kterých se jde k té budaucí očekáwané Unii. O čemž wssak později. Zde jen pro dorozumění připomínáme, že oprawowání, doplňowání, zdokonalowání Symbolů nenáleží žádnému člowěku byť jak učenému, ale toliko a jedině Církwi.

dných učitelů. Stálo wždy i to neypočetnější přiwrženstwí jen o samotě a opuštěné, jako n. př. Arianstwí w Cařihradě za Gregora Nazianzenského, byť i bylo zaujalo wšecky chrámy, wšak předce opuštěné bylo, a jediný Gregor s hrstkau prawau wíru křesťanskau wyznáwajících zahanbil toto množstwí bludařů. Newěra a powěra jednu má budaucnost: ony zahynau konečně pod ranami wšemohaucích blesků wíry w Krysta Ježíše toho ukřižowaného!

Wšecka wyznání Církwe weřejná, tedy wšecky Symbola zřetězené a co neymocněji spolu spojené jsau, což se welmi snadně dokazuje tomu, kdo sobě dá na tom záležet, aby je srownáwal a jedno po druhém mysli pobožně pozornau četl a zpytowal. Na symbole apoštolském (Wěřím), jako na podstawku mramorowém spočíwá Symbolum Nicenské, na obau těchto ugruntowané mocně leží wyznání Athanasiowo; po těchto wšeobecných křesťanských Symbolach, a zláště po wynešeních wšeobecních církewních sněmů w prwních 5 stoletích nastaupili dlauhé wěky temné, w nichž se bez písem sw. mnohá ustanowení lidská popřipínala na Církew Boží, tak že pro ustanowení lidská, nebylo téměř widět samého Spasitele Boha našeho. Což byla příčina mnohostoletá reformácie. Reformacia co učinila? Zdaž něco nowého uwedla, zdaž k ustanowením lidským nowá lidská ustanowení přidala? Nikoli, ach nikoli: ona neznala nic maudřejšího učinit, jako jíti nazpět ku pramenům apoštolským, a k těm prwním 5, stoletím nenarušeného wyznání církwe apoštolské, a tam

zakoſidlila dilo ſwé, tam na ta Symbola ſtará zawěſila Wyznáni ſwé w Augſſpurku učiněné, aby ſe dokázalo, že ona jeſt prawá cirkew, ješſto nechce uſtanoweni lidſkých, ale žádá zpět přinawrácenau miti wiru a wyznáni apoſſtolſké. Tim důwodem, w podobných okolnoſtech, proti těmže žiwlům jako prwotni cirkew křeſtanſká činila i cirkew ewanjelická wyznáni ſwé. Tento jeſt pořádek ſtaweni naſſeho cirkewniho. Základ wſſeho Piſmo ſw. St. a N. Zákona, na tomto apoſſtolſké Symbolum, tak Nicenſké, tak Athanaſiowo, tak Augſſpurſké wyznáni, tak apologia, tak články Šmalkaldické, tak Katechyſmy Lutherowé, tak Formula Concordiae! Wſſecky tyto Symbola ſebrané jſau w jedné knize, která kniha ſe jmenuje: Swatá ſwornoſt! Ano, totoť jeſt ſtaweni naſſe cirkewni, tuto jeſt ſmyſl naſſi Cirkwe wyprawený, tu jeſt obſažen duch a učeni Bibli Páně pro Cirkew naſſi a wſſech wěrných ewanjeliků, ješſto ſe piſſi podlé Augſſpurſkého wyznáni. Formula Concordiae takto prawi: „Summa ſummarum: poněwádž hned po Apoſſtolſkém čaſu, ano ješſtě za žiwota Apoſſtolů faleſſni proroci a učitelé, kaciři powſtali, proti kterým w prwotni cirkwi Symbola ſe uſtanowila, to jeſt krátká určitá wyznáni, anaž jednomyſlné, obecné křeſtanſké wiry ſneſſeni a wyznáni prawowěřicich a cirkwe prawé křeſtanſké obſahowala, jakožto jſau: Symbolum apoſſtolſké, Nicenſké a Athanaſiowo, wyznawáme weřejně, že my tato wyznáni úplně přijimáme, a zawrhujeme wſſecka kacirſtwa a wſſecka učeni, ješſto proti ſmyſlu a wýroku těchto

kdy do Cirkwe křesťanské uwedená byla. *) Symbola tedy tato, takto od společnosti wěřicích uspořádaná a za wýminku přijetí a wyznání jich těm položená, jessto chtěli být údami společnosti jejich, neomýlně musila míti i moc zawazujici: nebo jakáže by to byla církew křesťanská býwala, kdyby byl mohl někdo i jiné něco wyznáwat a předce být křesťanem, i jiné něco učit, a předce byt Církwe učitelem? Takowého něco tárat může jen člowěk obecného wzdělání, powrchní hubač a klebetník liberální. Církew prwotní práwem žádala, aby její a ne jiná wíra wyznaná byla od její spoluúdů. Když se rozpadla tá wsseobecná církew, na církwe ty zwlásstní, každá tá zwlásstní církew zase práwně žádala od swých wyznawačů, aby chtějíce do jejího počtu přijatí býti, wyznali wíru její we weřejných Symbolách obsaženau a ne jinau Nebo i církwe ewanjelicko = lutheranské Symbola jsau „Wyznání, jimiž křesťané z částky swé rytěřowání duchowní, které pod korauhwí Krysta krále, proti ďáblu a jeho towaryssům wedau, z částky pak smlauwu s Bohem při křtu učiněnau potwrzují," jako Hollaz wýborně učí. **)

Směssné by bylo, kdyby církew měla práwo wíru wyznáwat a určowat meze její w Symbolách, ale tato wyznání a sywbola neměla by moci zawazující! Symbolum jest heslo a odznak, pomocí jehož se rozeznáwají wěřící od neměřících; poněwádž ale toto určení platilo

*) Srowey: Hase, str. 571. **) Exam. theol. str. 54,

jen dotedy, dokedy jedna jediná i sewnitrně byla církew, odkedy wšak i wíce církwí jest, tu musí být dodáno, že dělí symbolum nejen wěřících od newěřících, ale zwláštní symbolum je zwláštní odznak a heslo, pomocí jehož se jinak wěřící křesťan odděluje od toho, který se ku zwláštní některé církwi přiznáwá. Tak Bibli Páně je wšech církwí heslo, prwní tři hlawní symbola podobněž jsau odznak wšech wěřících, bez Bibli a těch tří symbolů — nemůže být žáden křesťanem; ale bez symbolů ew. lutheranských, nemůže být žáden křesťanem ewanjelickým dle A. W. Kdo toto chce být, musí míti při Bibli Páně Swatau Concordii.

Což jestli tak jest, myslíme, že sme dokázali, co sme sobě předložili, totiž: že Církew symbola swá dle prawidel písma sw. zřídila, k čemuž také úplné práwo měla. Owšem nemluwili sme, leč tolikо o té církwi obecní, ještě na Církwe zwláštní nepodělené, wyjmauce pobočně prohoděné některé poznamenání; a práwě tu sme na té neyháklíwější otázce, nebo nejen římšti katolíci, ale sami naši „ewanjelicko-protestanšti," stále jen protestující odporníkowé to naší církwi nadmítati se osměluji, že práwě naše Symbola nejsau na základu písem sw. postawena, alespoň tito poslední prawí, že w těchto písmích církwe symbolických není dobře obsažen a udán smysl písem swatých, že oni mají již potřebu nowých Symbolů, které by lépe s písmem swatým, jako s jediným prawidlem žiwota, wíry a nauky křesťanské sauhlasili. Neywyšší prawidlo pak ewanjelicko-pro-

testantské, že jest swobodné zpytowání a wždy obnowowání, proti čemuž že by byla přísaha na Symbola, a tak aby se na wěky tato zrušila a nowá duchu času přiměřená wyznání učinila.

Než my tu zase dokážeme, že dosawád žáden z těch minulého i tohoto století mudráků nic podstatného nepodwrátil z písem swatých ze Symbolů církwe naší, a owšem ani nemožno to, nebo i Církew naše symbola swá auplně a dokonale z písem swatých wážila, proti swého wěku bludům tak w nich bojujíc, jako prwotní a starobylá církew proti swého wěku bludným naukam bojowala w symbolach a dekretech swých sněmownich. Tuto úlohu wywesti a potwrdit bude dílo a předmět následující kapitole, která wystawí nám církew naši w odporu jejím proti těm naukám, které se s písmem sw. nesrownáwají.

V.

Obnowení církwe působením Dra. M. Luthera způsobené nic nebylo jiného, než přinawrácení se ku společnému prameni spasení a wíry, k onomu neywyššímu saudci a prawidlu člowěčenstwu z nebe seslanému, k písmům swatým a wíře apoštolské a prwotní církwe. Když totiž čistota učení kalem těch neytemnějších bludů a nálezků lidských zawalená byla, ustanowení lidská písmům sw. se protiwící ustanowení Páně odtiskla, aneb znešwařila, obnowitelé církwe wolali hlasem hromu: nawraťmež se wšickni

wěřjcí k pramenům žiwým, čistým, swatoswatým žiwota a spasení. Než tu jim hned na mysl přišlo, jak mluwili proti učení církewnímu i za onněch časů, kdy ještě čisté wládlo w Církwi Ewanjelium, wyslowené w symbolách těch hlawních a we wýrocích wšech sněmů obecních církwe křesťanské w prwních 5 stoletích, jak prawím mluwili: Ariani, Nestoriani, Pelagiani a jiní sektýři církew Krystowu a její náuky o Krystu nenáwidící a potupující, a proto i mocně se ohradili proti wýčitkám jakoby po jejich šlepějích kráčeti chtěli. Nebo i kacíři odwoláwali se na některá místa wytržená z Biblie, prawíce proti církwi, že ji oni neuznáwají, nebo že jim k tomu práwo písmo sw. dáwá, jakoby písmo swaté mohlo bojowat proti wíře w Krysta. Naši Obnowitelé tedy ne tak powstáwali proti nálezkům a ustanowením lidským, oni sepsali spisy, w nichž důwodně ukázali, w čem odstaupili ti, kteří we jménu církwe nadstawowali wšeliká nowá učení a ustanowení a prawá nařízení Páně přejinačowali, aneb do konce odstraňowali — od písem swat. a odznačili se jak od těch starých, již prwotně od církwe odsauzených kacířů, tak od nowějších, po šlepějích oněch, pod nowými jmény proti smyslu písem sw. powstáwajících *), pak wyznali na nowo wíru obecní církwe Krystowy, nejen tu w Symbolu apoštolském obsaženau, ale i onnu w rozšířených wyznáních pozdnějších před-

*) Wiz na konci tohoto čísla obšírné sestawení nejhlawnějších punktů a článků wíry, w kterých se církew mohautně ohradila proti bludům skrze Karlstadta, Zwingla a Kalwina hlásaných.

nessenau. Spisy tyto jsau ode wssech pobožných obnowených církwí za základ obsažný náuky církewní powažowány, a jako takowé w chrámích a sskolách užíwané byly. Co mělo weřejnau platnost, a jako náuka církewní ode wssech powažowáno bylo, to byli jediné tyto spisy Reformátorů; tyto owssem wyjmauce Augssp. wyznání neměli hned z prwu wýznam a wážnost symbolů, tato wážnost se jim až později dostala. Že pak takowáto wyznání, jessto wážnost symbolů později dosáhla newyhnutedlná byla, to dokazuje ta okolnost, že Obnowitelé církwe museli neyprwe ukázat w čem církew římská byla odstaupila od ustanowení a učení Páně a prwotní, starobylé církwe, a kterak to a ono ustanowení lidské není wedle písem nadstawené. Jak se oni hrozili, widauce se býti otočenými samými nálezky lidskými, jessto nedali se písmem swatým ospraweditniti! Stránka římsko-katolická ale podobněž se náramně zhrozila widauc newídané a neslýchané obnowy, jakowé se dosawádnímu užitku tak weskrz protiwili. Obě strany připisowali sobě prawost a prawdu we wykládání smyslu písem sw, kdože tu měl rozhodnaut? Písmo sw. owssem, ale tu se práwě ukázala ta wlastní nesnadnost, nebo každá strana ku swému dobrému wykládala písmo sw. Proto musili obě strany sestaupit na cestu důkazů z písem swatých wážených; tak powstala nowá wyznání, w nichž obě strany snažily se články swé písmem sw. potwrditi. Nassi sepsali hoře udané spisy, jessto znenáhla wážnost symbolů dosáhly, římssti katolici podobně učinili a sice

hlawně w uzawřeních sněmu tridentského. Způsob, přičiny a pohnútky zde byly takowé, jako w prwotní církwi s tím toliko rozdílem, že zde církew sama se na dwa hlawní tábory rozpoltila, kdežto prwe ona sama w sobě pewně stála a jen kacířské a pohanské sekty symbolami swými odsuzowala. Bassty a ohrady proti starým sektám máme společné s církwí římskau; mezi sebau máme pak bassty a ohrady jedna každá swé, proti sobě obapolně zřízené, my proti římské církwi máme swá symbola, ona pak symbola swá má oproti nám. Nassi reformátorowé zopětowali stará symbola proti kacířům a pohanstwu, učinili pak wyznání proti wssemu co se proti písmům naustanowowalo w římské církwi na důkaz, že oni jsau w jednom spojení stálém s církwí prawau obecní křesťanskau. Tuto staran wíru církwe křesťanské wyznali reformátorowé, aby dokázali, že oni od obecní církwe křesťanské a prawého učení jejího neodstupují. *)

I proč tedy se stalo rozdwojení, zeptáwáme se slussně, když tak obě strany se na písma odwoláwaly? Jiné je owssem odwoláwat se a jiné úplně písma swatá w jejich čistotě a bezwýminečnosti přijímat a zachowáwat. Církew římská neměla je za dostatečné ku spasení lidskému; proto museli obnowitelé církwe úplně

*) Wiz: Institutiones Symbolicæ, Doctrinarum Catholicorum, Protestantium, Socinianorum, Ecclesiæ Græcæ, minorumque societatum christianarum summam et discrimina exhibentes. Scripsit Ph. Marheineke. Editio tertia. Berolini 1830, str. 17.

wywážit wssecko, co wýwáženo nebylo w symbolách starých. W symbolách starých a nařízeních sněmů církewních wssecbecních nebyl smysl celý zjewení Božího proto obsažen, že ani odpor ten starých sekt nebyl tak wywážený a do sspice wyhnaný. Čím wíce časy odstupowaly od wěku apossstolského, tím i wyznáwání wíry w Krysta nabýwala wětssích rozměrů; to pozorowat lze we wssech Symbolách, tento pokrok do wýssky zjewení Božího, do hlaubky i ssířky. Jak by bez wyznání byla mohla býti církew obnowená, když církew římská pořád wyznáwala? Wyznání římsko-katolické wýmluwných nalezlo obranců a wyznáwatelů w Pallawičinim, Bellarminowi, Baroniowi, Zaccariassowi, Mamachym, Orsim, w Barruelowi a w jiných. Nassili měli mlčet a newydat swědectwí prawdě? Oni, jessto cítili úplně, že w prawdě slowa Božího založeni jsau, neměli wyznáwat tu starau, ale z rozwalin wěků w nowě se pozdwihujíci wíru? Bylo by Lutherowi, Melanchthonowi, Adreä-mu, Selneckerowi, Chemnicowi, Chyträowi a jiným slussclo mlčeti, an gágor swůj otwírala z prawa i lewa neyhroznějssí nebezpečenstwí? An se mysli, dussi, srdci bauře s bleskem a hromobitím kolísala nad Církwí, w Církwi a wůkol ní? Žáden zajisté, leč by byl z kterého koli důwodu církwi obnowené nepřítel, nepřítel článků wíry podstatných, nepřítel zřízení jejího, neb Symbolů, jednoho nebo wssech, žáden prawím nemůže tajiti, že by nebyla weliká, ano ta neyswrchowanějssí potřeba býwala wydat weřejná wyznání, jakowá se za

půl ſtoletí prwního církwe obnowené, totiž započínajíc s podáním Wyznání w Augſſpurku r. 1530 až do zawrſſení wſſech Symbolů s formulí Concordiae roku 1580 wywařila w boji ukrutném! W tedy nic nekonali neylepſſí duchowé, leč ſeděli w píſmích a boj wedli o to, co z nich do weřejných wyznání, jako ſummy článků wíry křeſťanſké přiſſlo, když pak utwořili ſobě w powědomí ſwém ſtawení neomylné wíry na Píſmě ſw. založené a bauře ſwětſké přiſſly, trpěli mučedlnictwí a wydáwali krwí ſwau pſaná ſwědectwí o wíře ſwé. Obnowitelé církwe „Mluwili o ſwědectwích Božích i před krály a nehanbili ſe!“ (Žalm 119, 46.) Tak ſe ſtalo, že když římſký katolík umí wážiti zprávy a známoſti o církwi ſwé, náuku křeſťanſkau na ſlowě Božím zakládat ſe majíci z wýroků ſněmu církewního Tridentinſkého, z wyznání a katechyſmu římſkého, wyſoce wynáſſeje wyznání církwe ſwé, lutherán je tak ſſťaſtný, že může drže lewicí na knihách církwe ſw Symbolických, prawicí ſměle ukazowati — odkud ty knihy wzaty jſau — na Biblí Páně! Proti římſké církwi nemůžeme proti poſtawit Biblí, tu ona také má, proti ní ale s neywětſſím ſwědectwím ukázati můžeme na Symbola naſſe. Tam jeſt naſſe wíra wypſaná perem i krwí! Toť — ſymbola naſſe — korauhew ſwatá, pod kterau bojujeme proti ďáblu i ſwětu, za Boha a Pána Jezu Kryſta w ſmyſlu wyznání učiněných a krwí od pradědů a otců ſpečetěných.

Wſſickni ti jeſſto křičeli od jakžiwa, pryč ſe Symbolami, my máme píſmo ſw. za jediný

základ wiry a nauky církewní, jedno a to neyhlawnějssí zapomenuli dokázat, totiž: že symbola církwe nassí nesrownáwají se s písmem swatým, anebo aspoň, že w podstatných otázkách opět hlaubèji do zjewení nahledla církew nasse, tak že by již byl čas, aby poznowu učiněna byla wyznání, jimiž by se jesstě lépe wyjasnilo na obzoru tajemstwí Božích! Nic z toho wsseho jesstě nedokázáno, a již by chceli jistí lidé zhazowat welebná stawení náuky z krysstálů, zasyrů a karbunkulů písem swatých wystawená! Probowali sice mnozí dokazowat něco, ale nepodařilo se jim, nebo na písmě sw. leží celá tíže učení nassého, tu neprospèje tihelku jednu, tam nějakého příkladu, zde nějakého wýrazu, neb slowa wydrapkáwat ze Symbolů nassích, tu musí do ohně přijít smysl a jádro zjewení Božího, jak ono jest pochopeno a přednesseno w Symbolách nassích a tu stojí wtipálků wssech rozum tak, jako dřewěný meč proti žulowým skalám křiwáně. Jak do jádra symbolů nassích zatne kdo zúbek swůj, tak ho wpustil již do samého jádra Biblí Páně, a tam se ten zúbek hřissníka podobá psíčkowi, co sstěká na měsíček.

Knihy nasse symbolické do konce a weskrz tisíc kořeny wpustěné jsau do písem swatých; nám by zrostla kniha na tlausstku welikau, kdybychom wsse hoře brat měli, čím toto se potwrzuje. U obecenstwa k. př. německého možno jen pokázat tu na Symbola samé, tam na množstwí nesmírné spisů w této příčině wydaných, u nassého wssak slowensko-ewanjelického obecenstwa

se toto státi nemůže, nebo toto wyjmauc Augsp. wyznání a katechysmů Lutherowých ze Symbolů žádné jiné knihy w rukau nemá, místami pak zrádní kněži wyhnali již prawě i katechysmy Lutherowe a Augsp. wyznání, i tak ode dáwna již wydáno nebylo, tak že úrlný jest nedostatek kněh těchto swatých. Proto zde na některé aspoň hlawní punkty a články ze Symbolů nassich upozorníme čtenářstwo, aby zřetedlným se stalo, jak mocně Církew nasse na písmě sw. stojí, proti jednotliwým od sebe rozdílným církwím, anebo prawě sektám. Zde dostatečně se nám objewí i kalisstě bludů i swětlo zjewení Božího, i ohawné kacířstwí a newěra, i čistá na slowě Božím a wyznáních starobylých ugruntowaná nauka křesťansko-církewní.

Římská církew má Biblí swatau, církew nasse také; tuto Biblí my užíwáme ku spasení swému, k službě Boží a k žiwotu křesťanskému na této marné zemi dle prawidla Apossstelsk. wyznání, Nicenského, Athanásiowého, Augsspurského, dle prawidla Apologie, článů Smalkaldických, Lutherowých katechysmů a Formuly Concordie; římssti katolíci pak dle těch prwních třech wyznání, pak dekretů Tridentinských a wyznání i katechysmu římského. Nasse knihy symbolické setři a setřeš swé jméno, swůj cíl žiwota, swé dějiny, swau wíru a wyhodíš sebe samého na rynk swěta, kde se wedle tebe hemží množstwí lidu, ze wsseho národu a náboženstwa. Ty se přiblížíš k tomu, co nese korán, on tě přijme, co nese Biblí i ten tě přijme, za chwíli se počnete modlit oba, a jistě ty — jestli jen

žináče nejſſ při nedoſtatku Symbolů bez wiry w Boha a modlitby k němu — budeš ſe modlit modlitbu ſwau! Zeptáwám ſe: proč ſe nemodlíš s Muhamedánem ku wſſemohaucímu a wſſemaudrému Allahowi? Ano proč ſe nemodliš s nim, wſſak i on prawi, že wěři w Boha wſſemohaucího, wſſemiloſrdného a wſſemaudrého? — Nebo Tě Symbola naučili ſe modlit. Nýbrž, proč neřikáš Zdráwas Maria s katolikem, wſſak ta modlitba jeſt pauhé, čiſté z Bibli ſwaté wyňaté ſlowo? Řekni proč, když jedinau Bibli máš za prawidlo, a odwrhuješ wyznáni wiry twé cirkwe wlaſtni — proč neřikáš Zdráwas? Zaſe ten ſamý důwod, poněwádž Cirkew zprawuje naſſi ſlužbu Boží, a tato we ſwých ſymbolách jiný pořádek, jiné jádro modliteb pro ſwé wyznawače uſtanowila. Ale řekne někdo, nu já nechám ſe modliti každého, já ale ſi wyproſim, aby mne kdo k modlitbě nutil, ji mi do uſt wkládal, já mohu ſe modliti jak mi duch můj diktuje. Nu owſſem, ale o těch neni zde řeč, kteři takto rozumuji, nebo ti ſe jiſtě nemodli. Lepſſíchť modliteb jen málo kdo může zprawit, než jſau ty, které Cirkew ſwým wěřicim z pramenů wěrných zjewené náboženſtwi podala.

Naſſe knihy ſymb. nepodáwaji jiného učeni, než to, které Cirkwi Boži zjeweno a obſaženo jeſt w Bibli Páně; co wyznáwala Cirkew prwotni z podáni apoſſtolſkého, z oſobnich nauk očitých ſwědků, a učedlníků těchto a co ſtarobylá cirkew w prwnich pět ſtoletich jako nerozdilná, ſama a jediná wyznala, a co jeſt

znamením toho, že kdo to wyznáwá, přiznáwá se ku té prawé, obecní, na žádné zwláštní Církwe se nerozcaparkiwssí Církwi křesťanské — to wsse se i na čele nassich Symbolů i w nich samých mnohokráte co wyznání nassí Církwe přijímá a radostným srdcem wyznáwá. Zawrhuje se toliko to, co w běhu 10 století ne z písem swatých, ale z lidského rozumu a náhledu na Církew Krystowu a nad ustanowení Ježisse Pána přiwěsilo bylo.

Obnowitelé církwe křesťanské, když započali boj oproti nálezkům lidským a ustanowením římské stolice, uzawření a učení swá odwodili z písem swatých. A poněwádž oboji strany odwoláwaní se děla na písma sw., ten rozdíl nám slussí krátce ohlednaut, jessto místo má mezi nassí a římskau církwí ohledem podstatných některých článků, aby tak se widělo, že odwoláwání se na písma swatá prawého smyslu dosahuje teprwe, když to Církew wyswětlí! Nebo písmo swaté w ustech na př. bludného kacíře, jiný má smysl než w ustech wěřícího křesťana; mezi wěřícími křesťany pak, poněwádž lidé jsau a zde auplně wěděti nemohau, co Bůh w radě swé uzawřel, a pak že bludům poddány jsme wssickni — rowněž písma swatá rozdílní smysl dopausstějí, jako to i hned uwidíme. Blaze tomu, komu se písmo swaté stalo pramenem oswícení a wíry w Jezu Krysta.

Mezi články záhadné mezi církwí římskau a ewanjelicko-lutheranskau bez odporu patří na prwním místě článek o Církwi. Spisowatelé římssti poučení o tom co jest církew, stwořili

sami z swého náhledu a rozumu, a sněm církewný tridentinský newydal o církwi žádného pojetí a poučení úředního, a mluwil raději jménem a na rozkaz církwe, než aby powěděl byl co ona jest *)

Z domnění Bellarminowého, neypřednějšího zastáwatele pápežsko-římského učení jest církew společnost lidí wyznáwajících jednu a tu samu wíru křesťanskau, spojených užíwáním těch samých swátostí pod zpráwau řádných kněží a předewším jednoho Náměstka Krystowého na zemi, římského pápeže **). Od wážnosti a saudu takowéto církwe záwisí wážnost písem swatých, prawí Viglius ***). Samé wyznání římské nečiní rozdílu mezi církwí widitedlnau pšškwrny a wrásky na sobě nesauci, a newiditedlnau, tu dokonalau, ale prawí, že tato dokonalá církew — budaucí dle písem a našeho učení — jest již tato přítomná římská církew ****)

Učení toto o církwi naši Reformátoři odwrhowali a hrozili se nad tolkým bludem, pamětliwí jsauce prawidla neywyššího, od nás již uwedeného, že totiž písmo swaté jest neywyšší saudce we wěcech wíry a církwe křesťanské, a proto i jediný pramen, z něhož má býti wáženo i poučení o tom, co jest církew. Proto prawili reformátoři s celau ctěnau starobylostí křesťanskau: že církew jest shromáždění a obcowání swatých, w němž se čisté Ewanjelium káže a prawě přisluhují swátosti;

*) Marheineke w kn. uw. §. 11. **) Lib. 3. de Ecclesia cap. 3. ***) Lib. 1. hierarchiæ Eccles. Láni w kn. uw, str. 145.
****) Marheineke w kn. uw.

pak že ku prawé jednotě Cirkwe dosti jest zjednocowati se w kázaní Ewanjelium a přisluhowání swátosti, aniž že jest potřebí, aby wssude jedna byla podání lidská, jednaké obyčeje a ceremonie od lidí ustanowené, jako prawí sw. Pawel Apossto1: jedna wíra, jeden křest, jeden Bůh a Otec wssech nás! (Efez. 4, 5. 6.) *) Toto učí jedněma ustu wssecka Symbola, jmenowitě pak porowney laskawý čtenáři s tím Apologii IV, o cirkwi, str. 144—145; Články Smalk. XII, též to, str. 335, Form Conc. str. 571 (wydání totiž kn. S. Haseho). Sprawedliwý saudce rozhodniž mezi učením o Cirkwi — pochopem totiž o ní — nassich kněh symbolických a učitelů římsko-katolických, anebo nassich od učení cirkewního ustupujících hádatelů a narázatelů nowomódních a s Bybli w rukau wynes saud twůj.

Takto jest určený pochop o Cirkwi od římských, takto od nassich theologů a kněh symbolických. Cirkew we smyslu římských pochopů představuje jediná hierarchia římská, to jest kněžstwo, i to jen wyšssí, biskupowé a pápež, moci zákonů tridentinských wýlučně jim práwo toto přiwlastňujících **). Pápež jest obdařen neywyšší moci w celé cirkwi ***). Jemu se jakoby přisahá wěrnost: „Uznáwám swatau a apossto1skau cirkew římskau za matku a učitel-

*) Aug. Conf. VII. De Ecclesia: Hase str. 11.

**) Wiz: Concil. Trident. sess. 23. c. 6.

***) Wiz: Conc. Trid. sess. 14. decret. de pœnitentia. Conf. sess. 13, decr. 2. c. 8.

kyni wssech církwi, římskému pak pápeži, nástupci swatého Petra, neypřednějssího z apossstolů a Ježíisse Krysta Náměstkowi slibuji a přisahau potwrzuji prawau poslussnost,“ dí wyznání wíry římsko-katolické. Má i hlawu, a sice newiditedlnau, Ježíisse Krysta, jenžto jest spráwce a ředitel její, jehož wěčný Otec dal za hlawu Církwě, která jest tělo jeho: widitedlná pak hlawa církwe jest ten, který drží římskau stolici Petrowu po práwě nástupnictwa *). Toto asi jest učení o zastupitelstwě církewním w smyslu církwe římsko-katolické.

Mnohém jinak o tomto článku učili nassi Obnowitelé církwe; poněwádž zajisté dělili se od nich w určení pochopu církwe, neomylně museli se dělit od nich i w učení o zastupitelstwě jejím.

Augspurské wyznání (strana 37) takto wyznáwá: „Mnohé byli hádky o moci biskupů, w kterých mnozí míchali do hromady moc církewní a moc meče, pro kterau příčinu i neywětssí wojny a baufky wznikly, když pápežowé, opírajíce se o moc klíčů, nejen nowé služby boží ustanowowali, zadržowáním pádů a násilným wyobcowáním (z Církwe) swědomí obtěžowali, ale práwě králowstwí přenássetí — na jiného — a císařům odebírati se usilowali.“ Weliké tyto rozepře to tedy způsobily, že i Reformatoři přirazili se ku wssem pobožným a učeným mužům w Církwi, jessto tyto hříchy kárali a tak cel-

*) Professio fidei rom. cath. Catech. romanus, částka I. otázka 10.

kem protiwné těm římským náukam o zastupitelstwe církwe náuky oni založili a dle písem wyslowili. „Tak zajisté smýssleji nassi (prawí Aug. Wyzn. VII, str. 37—38) že moc klíčů, čili moc biskupů wedle Ewanjelium jest moc aneb rozkaz Boží kázati Ewanjelium, odpausstěti a zadržowati hříchy a přisluhowati swátosti. Nebo s tím přikázaním Krystus poslal Apoſstoly: jakož mne poslal Otec, tak i já posílám wás. Přijměte ducha swatého, kterýmžkoli odpustili bysste hříchy, odpausstějíť se jim; a kterýmžkoli zadržalibysste, zadržánit jsau. Jan 20, 21 násled. Jdauce po wssem swětě kažte ewanjelium wssemu stwoření a t. d. Apologia odkazujíc na to, co we Wyznání o moci biskupské powěděli reformátoři, mezi jiným dodáwá toto: (str. 294) „Máť biskup moc kázaní slowa Božího a přisluhowání swátosti a moc prawomocenskau w církwi, t. j. moc wyobcowati zjewných hříssníků z církwe a opět jestli se obrátili přijat je žádajících to do církwe. Aniž mají plnomocenstwí tyranské, to jest: bez jistých zákonů, ani králowské, t. j. nad zákonem, ale mají jisté přikázaní, jisté slowo Boží, kterému wyučowat, wedle kterého prawomocenstwí swé wykonáwat powinni jsau. Pročež nenásleduje odtud, že mají některau prawomocnost, aby mohli ustanowowat nowau službu Boží. Nebo služba Boží nepřináleží k prawomocnosti. Ale mají slowo Boží, mají přikázaní, jakoby měli moc swau prowozowat, totiž jestližeby kdo zhřessil proti tomu slowu a přikázaní, které přijali od Krysta.“

Jesstě dokonalejssí naznačení welikého rozdílu mezi učením o zastupitelstwě Církwe nassím a římsko-katolickým nalezá se w 3-tí nassí knize symbolické, totiž w Článcích Šmalkaldických, w kapitoli o moci a přednosti pápeže. Obssírně se tam dokazuje z Ewanjelium, že biskup římský není dle Božího práwa nad jiné biskupy a kněži powýssený, z míst Luk. 22. 25; Jana 20, 21; Galat. 2, 7. a násl; 1. Kor. 3, 6. Že nemá wedle Božího práwa oboji meč, to jest moc králowstwá jednomu brat a na jiného přenásset; a tak, že není potřebné ku spasení wěřit to, co pápežssti o této moci učí. Čl. Šm. str. 340 násl.

Co se pak dotýče samého pramene wsseliké známosti a wíry křesťanské, totiž písma swatého St a N Zákona, i w tomto článku podstatně se lissí a rozděluje učení církwe nassí od římské. Rozdíl ten obzwlásstě w tom je zjewený, že symbola církwe ew. lutheranské na neywyšssí místo wážnosti a moci stawí Písmo sw., římssti katolíci pak přední místo dáwají lidskému podání (tradicii), aniž zato mají, žeby písmo swaté wssecko již obsahowalo, co jest ku spasení wěčnému potřebí *), co nassí snažně zapírají,

*) Jan Fischerus (in Confutat. Lutheri, art. 27.) prawí: Neprawda jest, že by w písmich wssecko obsaženo bylo, co buď k wíře náleží, buď k zákonům mrawnosti a skutků nassich. A art. 28: Ty žádáš, aby písmo sw. bylo saudcem (mezi námi) to ale sem již dokázal, že ono saudcem být nemůže.

Podobně saudí Conradus Clingius (lib. 3. loc. commun. cap. 11.): Písmo sw. nemůže býti saudcem w církwi.

Rowně s předesslými saudí: „Censura Coloniensis,“ dialogo 6: Neynebezpečněјssí kacířstwí to jest učiti, že se nemá

písmo swaté za úplně dostatečné ku spasení majíce *).

Spisowatelům římským nepostačowalo wšak, že písmům swatým odepřeli neywyšší saudní a rozhodující moc we wěcech wíry a w roztržitostech církewních, než mnozí práwě pustili se do bohorauhawého Biblí Páně utrhání. Tak psali o ní: že jest písmo sw. bez wážnosti církwe — římské — nic wíce, a nic wíce také neplatí u nich, než fabule Esopowé [1]; že jest ono chatrná knížečka knih [2], litera černidlem napsaná [3], mrtwá, zabíjející [4], němá, bezdušná, která ani necítí, ani nerozumí nic [5], jest swědek mrtwý, který s protiwníkem w boj se pustiti nemůže [6], at.d., at.d. Konečně sněm tridentinský poněkud uctiwěji se chowati počal k

nic jiného wěřit, leč co zřetedlně písmo sw. učí. To samé prawí Gregor z Walentie.

Belarmin pak, který jináče ne nečastě Písmu sw. přikládá chwálu tu, že jest neywyšší saudce we wěcech wíry, předce w knize jedné (De verbo Dei.) prawí: Znalí Bůh že w Církwi powstanau rozmíšky a hádky o wíru, pročež musil také ustanowiti saudce nějakowého; a wšak takowýmto saudcem býti nemůže písmo sw.! Jak weliký to rozdíl mezi Belarminem a Lutherem.

Costerus (in Enchiridio pag. 133.) prawí: kdyby Krystus Pán jen samé písmo sw. byl zanechal za rozsudího, tímto saudem by zajisté Církwi málo bylo posluženo. Ejhle jakowé to myšlénky o písmě sw., jak rozdílné od těch swědectwí starobylých, a od knih symbolických církwe ew. lutheranské!

*) Marheineke, str. 28.

1.—6. Wiz wypočtení pramenů u Laniho, na str. 57 a násl. Bohužel podobné saudy a rauhaní wychrlowali a wychrlují dosawáde na swatoswaté zjewené učení w písmích sw. i mnozí ewanjelíci, starší i nowější, Biblí Páně za historii jakausi a

písmu sw., nebo prawí takto: „nahlédajíc (sněm tridentský), že učení (o Biblí Páně) toto obsaženo jest w knihách psaných a podání ustním — nepsaném —, které z úst samého Krysta přijali Apoštolé, anebo od Apoštolů wnukáním Ducha sw., jakoby z ruky na ruku podáwané až na nás přešlo: následujíc w tom prawowěřících otců církewních příkladu — i podání samé, wztahující se tu k utwrzení wíry, tu k napomožení mrawů, jakoby z úst Krysta Pána pocházelo, aneb od Ducha sw. nadřeknuté a dědičně w Církwi obecní zachowané bylo, w rowné s písmem sw. úctě má [7].

Wyznání wíry římsko-katolické toto wyznáwá: „Apoštolské a církwe římské podání, jakož i wšeliké obyčeje a ustanowení co neypewněji držím a přijímám. Knižˇ písma swat. kdy, leč toliko wedle jednomyslného snešení Otců církewních přijímat a sobě wyswětlowat budu [8].

Z toho widno nejen že podání ustní se stotožňuje wšade s písmem sw., ale práwě na přednější místo se stawí, než sama Bibli Páně.

---

knihu mrawních toliko naučení wyhlašujíce. Toto wšak prach nineujímá wážnosti církwe ewanj. lutheranské, která nikdy takowáto bláznowstwí za swoje učení neuznáwala, ale wždy co neypřísněji od sebe odstraňowala, zawrhowala a zatracowala. Učení její, co Církwe křesťanské zláštní může byt jedině z knih symbolických wáženo. S písmem swatým wolá Církew tato k newěrným protestantům, ješto se kdy neumytau rukau dotkli toho swrchního Jeruzaléma písem swatých takto: „Z náší wyšli, ale nebyli z nás, nebo byť byli z nás, bylit by zůstali s námi, ale wyšli z nás, aby zjeweni byli, že nejsau wšickni z nás."

7) Wiz: Con. trid, sess. IV. decr. 1

8) Professio fidei, (Wiz: Marheineke, Pr. 29.)

Wizme nyni tedy, kterak církew ew. lutheranská z ohledu tohoto saudí a učí; reformátorů saukromné spisy a náhledy nebudeme bráti do ohledu; nebo jakkoli i tyto by rozdíl onen welmi podstatně dokázali, předce scházelo by důwodům takowým swětlo a sláwa weřejnosti, aněť církew ew. luth. za učení swé powažuje jen a toliko učení w symbolách obsažené, wedle tohoto ona se řídí, wedle toho chce také býti znaná a posuzowaná. Předmluwa ku Wyznání Augšpurskému tato slowa má: „Podáwáme w těchto náboženských rozmiškách našich kazatelů a naše wyznání, kterak totiž oni učení z písem swatých a čistého Božího slowa wzaté w našich zemích, držáních, wýwodstwích a městech přednášeli a w církwích wykládali“ *).

W druhé částce Augš. wyzn.: „kdyby se něco proti Ewanjelium učilo, aneb ustanowiti chtělo, wtedy mají církwe přikázaní Boží, ješto poslušenstwí zbraňuje. Mat. 7, 15: Pilně se pak warujte falešných proroků! Galat. 1, 8: Ale bychom pak i my, neb anjel z nebe kázal wám, mimo to, což sme Wám kázali, prokletý buď. 2. Kor. 13, 8: Neboť nic nemůžeme proti prawdě, ale k rozšiřowání prawdy; a ỳ 10: Dána jest nám moc „k wzdělání a ne k škáze.“ Odwoláwá se při tom Aug. wyznání na wýrok Augustinů jenžto zní: „Ani katolickým biskupům nemá se přiswědčowat, jestli kde chybují aneb na odpor kanonickým písmům Božím smýšlejí!“ **) Au konci pak Aug. wyzn. ***) takto

*) Hase str. 6. **) Tamže str. 44. ***) Tamže str. 50.

piſſí: „Nyní ſe nejedná o to, aby odjato bylo panſtwí biſkupům, ale to jediné ſe žádá, aby nezbraňowali Ewanjelium čiſtě wyučowat a upuſtili od některých obyčejů, které ſe bez hříchu zachowáwati nemohau.“

Celá pak obrana Augſſ. Wyznání (Apologia) což jeſt jiného, než ſtálé ſe opírání o píſmo ſw., nepřeſtaynė ſe odwoláwání naň. Hned w úwodu k obraně té ſtojí: „Tento článek, t. j. o ſw. Trojici wždy ſme bránili, jemu wěrně wyučowali, jelikož za to máme, že za něj mocně a bezpečně ſwědčí píſma ſwatá, které ſe podwrátiti nedají. A to twrdíme ſtále, že ti, jeſſto o Trojici jinak cítí z Církwe Kryſtowy ſe wywrhují, modloſlužebníci jſau, a Bohu ſe poſmíwají.“ *)

Formula Concordie w I. čáſtce (Epitome) tak wyznáwá: „Wěříme, wyznáwáme a učíme, že jediné prawidlo a měřítko, dle něhož wſſecky články wíry a wſſickni učitelowé ceněni a poſuzowáni býti mají žádné jiné není, než prorocká a apoſſtolſká píſma jak St. tak Now. Zákona, jakož pſáno jeſt (w Žalmu 119, 105): Swíce nohám mým jeſt ſlowo twé a ſwětlo ſtezce mé. A ſw. Pawel dí: ku Galat. 1, 8): „Byť pak i anjel z nebe kázal wám jiné ewanjelium prokletý buď“ **). W čáſtce pak II. (solida declaratio etc.) ſlawně opětují obſah a prameně wíry naſſí a ukazují meze a hranice učení a wyznání církewního, kdyžto takto prawí: ***)

*) Haſe ſtr. 50. **) Tamže ſtr. 570. ***) Tamže ſtr. 632 a náſſ.

Pod čislem I: Předně tedy celau dussi přijimáme a držime prorocká a apoštolská pisma St. a Now. Zákona, jako neyčerstwějssi a neyčistějssi pramene Izraele, a pisma tato swatá sama za jedinau a to tu neybezpečnějssi reguli wyznáwáme, dle které wssecky články wiry spořádané a wedlé které o wssech náukách a učitelich rozsuzowáno býti má.

Pod čis. II: A poněwádž za starobylosti upřimné učeni Krystowo, w zdrawém swém, půwodnim smyslu z pisem sw. wybrané a do článků aneb kratičkých kapitol proti pokaženosti kacířské uwedené jest; přijimáme i onna slawná, obecná a wsseobecně ctěná troje wyznáni, neb Symbola, totiž: Apoštolské, Nicenské a Athanasiowo. Nebo my tato wyznáni kratičká sice, a wssak welmi pobožná držime za weleslawná wyznáni wiry, jessto se mocně gruntuji na čistém Slowě Božim, kterými se wssecka ta kacířská učeni, jenž za oněch časů cirkwe Boži baueřily zřetedlně a důkladně podwracuji.

Pod čis. III: Potom, poněwádž w těchto posledních časich milosrdný Bůh z neywětssi lásky swé čistotu slowa Božiho z hrozných temnosti, w jakowých se pod pápežstwim potlačená nalezala působenim wznesseného muže blahoslaweni paměti Luthera, muže Božiho opět na swětlo wywesti ráčil, kteréžto upřimné učeni nejen proti pápežstwu, ale také proti bludům jiných sekt ze slowa Božiho wyňaté a do článků a kapitol jako se w Augssp. Wyznáni čtau uwedené jest: i Augsspurské, to prwni neproměněné Wyznáni přijimáme. Ato

čjme ne snad proto, že ono od nasſich theologů sepsané jest: ale poněwádž jest ze slowa Božího wybrané a na základu písem sw. mocně wzdělané, we weřejný spis uwedené a r. 1530 císaři Karlowi V. skrze některých wolenců, knížata a stawy římské říſſe jako společné pobožně obnowených církwí wyznání w Augſſpurku oddané. Toto wyznání nasſeho wěku, za prawé Symbolum, pomocí jehož obnowené nasſe Církwe od církwí římských a od jiných odhoděných a odsauzených sekt a kacířstwí se oddělují uznáwáme.

Pod čísl. IV. A poněwádž i o to má býti péče wedená, aby učení to půwodní a wlastní Augſſpurského wyznání zachowáno a proti útržkám pápežských následowníků obhajowáno a úplněji wyswětlowáno býti mohlo, aby pod pláſſtěm a ochranau Augſſpurského Wyznání ti odsauzení bludowé do Církwe Boží pomáli se nevkradli: po odewzdání Wyznání Augſſp. zřetedlná a jasná Obrana jeho (Apologia) sepsaná a r. 1531 tiſſkem wydaná jest. Tuto tedy též jednomyslně potwrzujeme a přijímáme, nebo w ní ne toliko Aug. Wyznání pochopitedlně se wyswětluje a proti nepřátel utrhačstwám obraňuje, ale také neymocnějſſími písma sw. swědectwími potwrzuje.

Pod čísl. V. Mimo toho celau duſſí přijímáme i ony články, které w městě Šmalkaldě roku Páně 1537 sepsané, potwrzené a přijaté jsau. Rozumíme totiž ony články, které

tím cílem sepsané a na swětlo wydané jsau, aby mohli Sněmu církewnímu w Mantowě, neb kde jinde drženu býti majícímu, jménem Neyoswícenějssích Wolenců, Knížat a Stawů říssé (jako Augsspurského wyznání obssírnějssí wyswětlení, kterého z Boží milosti wěrně a stále se přidržet ustanowili) předloženy býti. W těchto zajisté článcích učení Wyzn. Augsspurského zopětowané jest a w některých punktech ze slowa Božího jesstě obssírněji potwrzeno; nad to též základy a důležité příčiny se přednesly, pro které od pápežských bludů a modlářstwa sme se oddělili a proč w těch wěcech s římským pápežem se srownati nemůžeme.

Pod čísl. VI. Oswědčuje Form. Conc. jesstě, proč katechysmy Lutherowe za knihu symbolickau přijímá Církew obnowená, a prawí: „že wssecky církwe Aug. Wyzn. tyto Katechysmy potwrdily a přijaly, tak že napořád w chrámích a sskolách weřejně, ano i w saukromých domích přednássené byly. W nichž se toliko pobožné učení ze slowa Božího wzaté co neyzřetedlněji a neyprostěji k dobrému laiků a obecnějssích lidí přednássí a zřetedlně wyswětluje.

Rozdíl mezi božím psaným slowem a spisy lidskými ale takto stanowí Form. Conc. (635): že totiž jen samé písmo sw. za prawidlo a měřítko wssech článků wíry uznáwá církew nasse, a že žádného člowěka spisy písmu sw. se přirownáwat, ale owssem wssecky jemu podrobowat musejí!

A tímto způsobem pojednáwají knihy nasse symbolické o wssech záhadných článcích, wždy

se na písmo sw., na Symbola prwotní, na koncilia w smyslu písem wýroky donesssí a na Otců církewních hodnowěrných odwoláwajíce a jen to zawrhujíce, co se písmům sw. protiwilo *). Než jako sme připomenuli již, nejen proti Římu stáli nassi, oni wedli boj i proti jiným bludům, a o těch také slussí promluwiti.

Zde jest tedy místo promluwiti jesstě i o těch článcích, jessto postawené jsau proti *bludnému domnění stran w reformacii se stwořiwssích*; církew ewanj. lutheranská jako církew křesťanská bojowala proti kacířům a pohanům s církwí starobylau, proti pápežským pak ustanowením, nálezkům a naukám lidským w církwi římské, bojowala s Apossštoly, ona wssak mocně stála i proti tělesnému wyswětlowání písem sw, a zakládání falessných článků wíry skrze těch, jessto byli Lutherem ze tmy wywedeni a řítili se poznowu ne sice do tmy pověry, ale do žalářů newěry a swéwolného písem sw. natahowání. A tu jsme na punktě Unie lutheránů s kalwíny w článcích wíry. Nebo očiwidná lež a osidlo satana jest to li=

*) Srowney: Aug. Wyz. I. čl. 1. (str. 9.); 2. proti Pelagianům (str. 10.); čl. 3, 5, 6, 7, 8, 14, 15, w kterýchžto článcích odwrhují se křiwá učení, „poněwadž se protiwí Ewanjelium a učení wíry" (str. 14); čl 9, 10, 11, 12, kterými články se opět dokazuje, že reformatorowé skutečně sídlo a základ swého učení položili na písmích sw.; čl. 16, 17, 18, 19, 20, a t. d. Jak weliké zde množstwí neywěrnějssích, z písem wzatých důwodů! A co platí o Aupssp. Wyzn., platí o wssech knihách symbolických církwe ew. lutheranské, w nichžto jesstě důkladněji, nebo obssírněji pojednáwá se o článcích wíry, jako to tam dále zewrubně dokážeme.

chotiwé wikřikowání Synkretistů *) jakoby nebylo žádného rozdílu mezi wirau lutheranskau a kalwinskau. Naše církew tak odwažně, tak určitě wedle písem swatých stojí proti Kalwinům, jako proti Římu k dokázání, že jí nešlo při obnowení se jejím o witězstwí nad Římem, ale o witězstwí prawdy celé křesťanské. Co křesťanského, s písmem sw. se srownáwajícího kde nalezla, to wšecko wzala za swé, nechť bylo u kalwinů, neb u římských katolíků, ale co nalezla proti písmům sw. postaweného, proti tomu nemilosrdně tasila meč Slowa Božího a chradila sebe článkami a wyznáním mocným proti bludům takowým či zde, či onde rozšířeným.

Podstatný, weliký rozdíl, podstatnější owšem a wětší jest mezi námi a kalwiny, než

**) „Synkretismus jméno wzal od kretenských, kteří w častých wálkách s nepřátely hned s těmi, hned s oněmi, aby jiným odpírati mohli, powrchní toliko a na oko příměří činili a takowý pokoj, neb spolčení Synkretismem nazýwali. A tak Synkretismus jest kwapná, neprozřetedlná i neupřímná swornost, kterau Dr. Dannhaver nazýwá společnau lží poněwádž i ap. Pawel wedle řeči Epimenedesa poety, prawí, že kretenští jsau wždycky lháři. Tit. 1, 12. Dnes Synkretismus wyznamenáwá pohráwání w náboženstwí, poněwádž Synkretistowé, po obnowení Církwe Páně, tyť jsau, kteří pod pokrywkau pokoje a swornosti do Bratrstwa duchowního pojímají i těch, jenž se w článcích wíry podstatných s nimi nesrownáwají,“ a t. d. Toto wyswětlení podáwá o Synkretismu Tobiaš Mašník (Masnicius), kněz Illawský, pro wíru wyhnaný z krajiny, w swé knize „Wywolená Boží winnice,“ wydané w Drážďanech, r. 1682. na str. 250. To je znamení, že na takých mudrákech, wíry do hromady matajících a žádné nemajících, jako nyní, tak ani za starodáwna nescházelo.

mezi námi a římſkými katolíky, neb prawoſlawnými w učení o Slowu Božím, o Ježíſſe Pána oſobě, o Swátoſtech wůbec a zláſſtě o křtu ſw. a Wečeři Páně, a o Předzřízení k žiwotu wěčnému.

O ſlowě Božím we ſmyſlu obojí ſtrany obſſírněji ſem pſal w mé Unii roku 1846 wydané na ſtr. 82 a náſl., zde něco krátce připomeneme. Zakladatelé Kalwinſſtí jſau wlaſtně Zwingel a Oecolampad*) jichž jen naſledowali Kalwín a jeho přátelé, nu wizmež tedy jak oni pochopují ſlowo Boží w píſmích ſw. St. a N. Zákona zjewené. O Lutherowi wíme, že mu jeſt ſlowo Boží w St. a N. Zákoně zjewené wſſecko we wſſem, základ wſſeho, cíl i wíry i žiwota křeſťanſkého i ſláwa wſſecka Církwe ſwaté. Jen tímto ſlowem může člowěk býti práwě oſwícený, wyſwobozený z hříchů a zahynutí, ono jediné učí ho znát Boha a Syna jeho Ježíſſe Kryſta, a Duch ſw. půſobí diwy a zázraky. Proto Kryſtus poraučel ptáti ſe na píſma, proto wſſickni církewní ſněmowé a doktorowé píſem, wſſickni ſwatí Boží Mužowé a Otcowé církewní na tomto základu ſlowa zjeweného Bohem ſamým ſtawěli ſwé náuky, wyznání a učení wſſecko. Luther prawí: „Člowěk muſí ſe utéci do Ewanjelium a do ſlowa Božího celého a daufanliwě jíti za jeho zaſlíbením, w tedy nebude lhářem, wtedy ſeſleče ze ſebe ſtarau hříſſnau kůži ſwau, opuſtí a zanechá ſwé

*) Zwingel byl kněz w Curychu w Šwaičarſku, Oecolampad profeſsor w Baſileji, Kalwin jen dále ſtawěl na jejich základu.

wlastní swětlo, swé marnosti, wůli swau, lásku swau, swau rozkoš, swé slowa i skutky a stane se zcela nowým člowěkem, který na wssecky wěci jinak hleděti, jinak je posuzowati a uwažowati, a slowem jinak smýssleti bude, než dříwě! Ach — jen slowo, slowo to Boží wssecko zprawí! Nebo kdyby Krystus tisíckráte byl za nás obětowán a ukřižowán byl, wssecko by to nic platno nebylo, kdyby slowo Boží k tomu nebylo přistaupilo a nebylo ta wssecka dobrodiní nám rozdalo, řkauci: „Hle, toto wsse jest twé, přijmi to, a měj to wsse, co tobě dáwá Krystus.“ Sám pak o sobě prawí: „Mne slowo u wězení swém drží, já nemohu z něho wyjíti!“ Proto také tak mocně stál Luther, že ani nemohl, byť by i byl chtěl ze swazků jeho, jimiž spaután byl se wymoci! On jen w této swé nerozlučitedlné wazbě slowa božího mohl wywolat s nadssením: „Naději zřítiž se nebe a země w hromadu, než by měl a byť i jen jeden tytlík ze slowa Božího zhynauti.“ A Luther nesiglowal se slowem Božím, nepřekládal čárky a punktíky, newsauwal mezi slowa slowíčka a částečky swého rozumu a řeči swé, ale přijímal slowo Boží tak, jak ono zjewené a napsané bylo a jest w Bibli Páně Tohoto ducha wíry wlel on také do Církwe obnowené a jeho jméno nosící. W tomto duchu wznássí se nad swěta maudrosti sw. Symbola nassí Církwe.

Docela jinak učili zakladatelé kalwinsstí. Zwingel pisse: „Církew se nemá zakládat na tom slowě Božím, které bylo mluweno a které napsáno jest, ale na tom, které wnitř w

srdci switi.“ *) To jest tolik, jako kdyby někdo saudci řekl: ne slowo zákona twého mne wáže, ale smysl, který já si wyswětlujem z něho! Oecolampad se posmiwá z Luthera, žádajícího slowo Boží celé: „oni (t. j lutherani) myslí, že w těch slowech duch jest, ó kdyby to bylo, nebylo by žádné učení zmařené u lidí! **) To je práwě zase tak, jako by někdo řekl: slowo Krystowo bylo na Jidášowi a židech zmařené, tedy slowo Krystowo není slowo Boží. Již z toho se widí jako chápali slowo Boží Zwingel a Oecolampad. Naši křičeli za Krystem a nesli witězně to slowo jeho do bauří swěta: „Slowa kteráž já mluwím wám, d u c h j s a u a ž i w o t j s a u!“ A naše Církew n a t o m slowu stojí!

Zwinglowi a Oecolampadowi bylo slowo Boží, to zjewené a w písmích sw. St. a N. Zákona obsažené n i č í m a n i c o t a u, a w š e c k o jim byl ten d u c h, k t e r ý s e w n i c h tím slowem wzbudil; nu, to je wěrn důkaz celé falešnosti jejich náuky, nebo to wíme, že na příklad: jedna kázeň mezi míšaným obecenstwem powěděná, různé wtisky, ano často ta neyrozdílnější a sobě na neywýš odporující rozumění způsobí. Kdo může ale lépe tu určit, jak má byt kázeň ta rozumena, než kněz ten, který ji držel. Tak jest i s písmem, ono musí býti přijímané t a k, j a k o z n í, ne j a k je s o b ě k d o w y s w ě t l u j e, a w y s w ě t l o w a t pí-

*) Wiz Zwinglůw: Commentarius de vera et falsa religione, str. 138. **) Oecol. Antwort auf d. Schwäb. Syngramma.

smo musí se zase jen písmem. Oecolampad prawí: „Sewnitrní slowo Boží (to jest: psané w Prorocích a Apoštolích) nedáwá wíry, nepotřessuje, newyučuje, neoswěcuje; ale náš wnitrný, tajný, nebeský učitel Krystus.“ Tak aby sme wlastně mluwili, slowo Boží, jest jen znamení napomínající a ponaukající nás, aby sme w sobě samých hledali ty wěci, které to slowo zpomíná, a ne jakoby sme se těm wěcem ze slowa toho Božího učiti měli, to slowo nás jen pobádá k tomu, aby sme w sobě prawdu hledali, a tak učeni byli!“ Tuto máme tu maudrost proti postawenau slowu Božímu, které zawřelo wssech pod hřích, a dle kterého na nás nic dobrého není. Jen hledey w tom člowěku prawdu, a naleznеš w něm jen materiální, howadní žiwot. Neoswícený slowem Božím, zjeweným w písmích swatých člowěk jest pln sspiny a ran nečistých. To si wyčitáš w sobě samém člowěče, nemusím tě na sauseda odkazowat; co je w tobě lepssího jistě slowem Božím je w tobě stwořené.

A poněwádž Luther a Odporníkowé jeho o slowě Božím rozdílně smýssleli, rozdílné také založili náuky o osobě Ježisse Pána. Že se na tomto orechu wylámali zuby wssech kacířů, již sme w poznamenání, tam wýsse poznačeném dokázali; každý se zawadil o osobu Krysta Pána, ale každý také padl, kdo se nedal ohledem tímto Písmům sw. St. a N. Zákona wyučiti. Kdo odstraňuje slowo Boží maje učiti o Krystu Pánu, wydá se do říſſe

snářské obrazotwornosti wlastní, jako toho potwrzují hubačstwa a fantázie Ariowé, Nestoriowé, Macedoniowé a jiných bludarů.

Zwingel musel Nestoriusa welmi pilně studowat, když jako tento oboje to nerozlučitedlné přirození Krystowo dělil a jedno od druhého marným a falessným natahowáním písem sw. trhal. Tento swůj kunsst pojmenowal Zwingel i nowým jménem Allöosis, ačkoli i samé to jméno on newynalezl; nebo slowo Allöosis užíwal již Jan Damascenus, když učil, že wlastnosti obojího, lidského totiž i božského přirození w Krystu obapolně se pronikají a jedno druhému sdělují. Ale Zwingel jinak rozuměl toto a jiné učení wymyslel, na které jméno Allöosis potom přilepil, mysle, že Bůh wí jakowé nowé wěci a swěty wynalezl. On (Zwingel) totiž toto rozuměl pod swau Allöosis, že každé to přirození Krystowo jest do konce od sebe rozdílné, jedno druhému cizí, tak že co jedno učinilo, druhé na tom žádného podílu nemělo. Přirození lidské Krystowo ku př. nemělo prý wlastností božských, tak že tedy Krystus z této strany wzýwat se nemá. Zwingel neměl pochopu o powýssení člowěčenstwí Krystowého, proto wssecko, cokoli se w písmích sw. o wíře w Krysta prawí, on zapuzowal od toho Krysta, který nejen Synem Božím ale i Synem člowěka se jmenowal. On chce wzýwat jen jakéhosi Krysta duchowního, který jakowý by byl, žáden z nich newí, nebo každý ho sobě jinak představuje, ani žáden newěří wyprawowáním sw. Ewanjelistů a Apoštolů, kteří nám wyprawili wsse

o Krystu, tak jak byl, prawý totiž Bůh i člowěk w jedné osobě, jako nám jej Bibli celá stanowí, ku němuž prorokowáno za starodáwna a od něhož učeno bylo až po dnes ode wssech swatých a pobožných mužů Božích.

Celá tato Allöosis Zwinglowa nalezla w Drowi. Lutherowi mocného prorocko-apossstolského odporníka, a wsse co proti tomuto kacířstwí tak důkladně a jadrně napsal we swém welikém wyznání o wečeři Páně wtahnuto jest do Symbolů nassich, čímž přestáwá náuka jeho býti jeho wlastní a stáwá se učením církewním. „Toto učení,“ pissí půwodcowé páté knihy nassí sněmowní, Formula Concordie *) „Dr. Luther we swém welikém wyznání o wečeři Páně obssírně a důkladně wyložil, když bohorauhawau Zwinglowu Allöosis, w které se učí, že jedno přirození (Krystowo) za druhé se béře a wyrozumíwá w písmích, jako sskrabossku čili larwu satanowu do horaucího pekla odsaudil.“

A aby církew před bludem tímto kacířským ohražena byla odsauzení té Zwinglowy Allöosi Lutherowo přijali Půwodcowé Formuke Concordie do této knihy nassí symbolické a prawí: „Isauť pak slowa Dr. Luthera naslcdující **): „Zwingel to jmenuje allöosin, když se něco o božstwí Krystowu prawí, co wlastní jest přirození jeho lidskému a na opak. Ku příkladu: když se w písmě prawí (Luk. 24, 26.): Zdaliž nemusil těch wěcí trpěti Krystus a tak wjíti

*) De Persona Christi, Hase, str. 766.

**) Hase str. 770.

w sláwu swau. Zwingel tu nezdobí a prawí, že to slowo „Krystus," wyznamenáwá jeho lidské přirození. Waruj se, prawím tobě, waruj se této allöosi: nebo toto učení jest toliko sstrabosska (larwa) ďáblowa, která takého nám Krysta wymýssli, po kterém bych já nijak se nechtěl křesťanem jmenowat a jím být; Krysta takowého, který by nebyl wíce tím Krystem prawým, který jest a pořád působí swým utrpením a žiwotem, ale jakowýmsi Krystem, který nic není lepssí, než který koli jiný swatý obyčejný. Nebo kdybych jen to wěřiti měl, že pauze to lidské přirození za mne trpělo, w prawdě Krystus by byl ubohý pro mne Spasitel, jako takowý totiž, kterýž sám jesstě jiného Spasitele potřebuje. Summau ani se to nedá slowy wypsat, co ďábel skrze tuto Allöosis zamýssli."

Poněwádž ale byly bludy jednau za půwodcem Eutychesem w církwi powstaly *), které protipostawené učení wymýsleli, ohradil se proti těmto také Luther a za ním církew nasse, zatracujíc blud ten, jako by oboje přirození Krystowo w jedno, totiž pauze w božské stenčeno bylo. Proto prawí dále we swém wyznání o weč. Páně Luther a prawí církew nasse za ním we Form. Concordie **): „Kdyby tedy ten starý bosorák, to jest pán rozum, kterého wnučka je allöosis Zwinglowa powěděl: že božstwí

*) Wiz na předu poznamenání o hlawních kacířích, kde i o tomto Eutychesowi zmínka se děje.

**) Hase, str. 771.

ani trpět, ani umřít nemůže, ty odpowíš: prawdať jest to owšem, a wšak poněwádž božstwí i člowěčenstwí w Krystu w jednu osobu přijaty jsau, písmo swaté pro toto podstatné a osobní spojení i božstwu wšecko to připisuje, co přirození lidské Krystowo koná, anebo s ním se děje a na opak. Jistě, jistě tak se wěc má. Nebo to wyznat musíš; že tato osoba (rozuměj Krysta), trpí a umírá, ale práwě tato osoba jestiť prawý Bůh. Práwě se tedy říká: Syn Boží trpí. Nebo ačkoli, abych tak řekl, tato částka, totiž božstwí netrpí, předce wšak osoba, která jest prawý Bůh w druhé částce, totiž w člowěčenstwí swém trpí: w prawdě zajisté Syn Boží za nás ukřižowán jest, to jest osoba, která jest Bůh.“ A zase dále prawí Luther: „Jestli stojí allöosis tak, jako ji Zwingel přednášší, následowati musí, že w Krystu dwě osoby jsau, božská a lidská, poněwádž Zwingel písem sw. místa w útrpení pauze na lidské přirození Krystowo wztahuje a je wšeckau mocí od božstwí jeho odděluje. — Oni křičí na nás, že my to dwoje přirození Krystowo w jednu bytnost mísíme, nemísíme: my zajisté neprawíme, že božstwí jest člowěčenstwí, aneb božské přirození, že jest lidské přirození, což by owšem znamenalo tato přirození mísit w jednu bytnost. Ale my spojujeme, dwoje rozdílných přirození w jednotu jedné osoby a prawíme: Bůh je člowěk a člowěk jest Bůh!“

Dle Zwinglowého učení nemohli bychom nábožně a utěšitedlně zpíwati se wšeobecnau církwí Krystowu na tomto bídném swětě: „O

zármutku, Nedostatku! Bůh na křiži umírá, tak králowstwí nebeské, Z milosti nám dáwá." (Tranoscius, píseň: O těžkosti, ó žalosti, str. 183.) Aneb: „Jsa (Krystus) prawý Bůh wěčný, na swět z nebe zstaupil: pro nás swůj lid hříssný, welmi se ponížil." (Tamže str. 166.), aneb: „Nebeský Pán, Aby dokázal k nám Dobrotu swau welikau, Člowěčenstwí na se přijal, Podstaupil smrt těžkau." (str. 170.); aneb: „Spasení mé, spasiž mne, Ježissi hříssného: Neb tebe wždy chci při mně Mít, Boha žiwého." at.d.

Ale nejen tyto staré, prawowěrné písně otců blahoslawených bychom musili zawrhnauti, kdybychom se k allöosi Zwinglowe připojili, než musili bychom wysskrknauti z Biblie wssecka ta místa, která swědčí o tomto podstatném, osobním spojení obau přirození Krystowých. W exempláři Biblí Páně, který má náš weliký unista p. Šimko a jeho Patron p. hrabě Zay bude bez pochyby presskrknuté místo jednající o tom, kterak w Krystu přebýwá wssecka plnost Božstwí tělesně, (Kolos. 2, 9.); aneb místo, obdiwující to weliké tajemstwí, že Bůh zjewen jest w těle. (1. Timot. 3, 16.) a t. d. a t. d. A pak Symbolum Apostolské, Nicenské a Athanasiowo bezpochyby dáwno již zatratili; jakby né, když wssecká tato Symbola to podstatné, osobní spojení obau přirození Krystowých wyswětlují a hlásají, wssickni pak unisté zase Symbola tato buď zawrhují a potupují, buď pak nessetří a z paměti swé wytláčejí, ano celau církew o poklady tyto zděděné připrawit se usilují.

Kalwin chtěl se powýšiti nad to tělesné, ano pohanské Zwinglowy Allöosie wyswětlowání této náuky, ale nepřeletěl hranic, které roztahnul Zwingel. Nebo i on zapírá konečně sdělowání se božských wlastností přirozenj lidskému Krystowu, i on neumí pochopit wírau, které owšem neměl, to tajemstwí, mocí kterého wěčný Syn Boží a Syn člowěka jedna osoba byl. On prawí: že lidské přirozenj w Krystu dosahuje spojením swým s božstwem jen „neywyšší lidské hodnosti přede wšemi jinými twory a přijímá dary, jakowýchž jen schopno jest stwoření, wětší než Anjelé," *) tímto wšak wychwalowáním ponížen jest Krystus, a Kalwin háže ještě nyní kamením fariseů a židů po Krystowém Božstwí. Odtud pochází, že we wšech těch mnoha wyznáních kalwinských, tento blud protibiblický, protikřesťanský se nachází, wšude natrefujeme u kalwinů ten blud, že Krystus jen dle swého božského přirozenj při nás jest, jelikož na nebesa wstaupil; a pro toto bludné učení o osobě Ježíše Krysta wšude také u kalwinů boj se wede proti prawé a podstatné přítomnosti Krysta Pána při Wečeři jeho swaté, kteréžto opět učení na základu písem swatých církew ewanjelicko-lutheranská mocně drží. „Nebo," jak prawí Luther w připomenutém wyznání, „nejsau dwě rozdílné osoby Krystus, ale jedna jediná osoba. Kde ona jest, tam jest ona celá, nerozdílná osoba. A kde můžeš

*) Calwin: Institutiones II, 14. Srowney: Becker w uwedené knížce str. 16.

říci: zde jest Bůh, tam musíš také říci: a proto jest zde i Krystus člowěk. A když bys místo ukázal, kde by byl Bůh ale ne spolu Syn člowěka, již by byla osoba (Božsko-lidská) rozdělena, a já bych potom mohl powěděti práwem: Zde jest Bůh, který není člowěk, aniž byl kdy člowěkem. My ale nejsme takowého Boha. Nebo odtud by následowalo, že prostora a sídlo ta dwoje přirození jedno od druhého roztrhli a osobu rozdělili, kdyžto předce ani smrt, ani ďábel je rozděliti a roztrhnauti nemohau. Tak by nám zůstal jen planý Krystus, který by toliko na jedno místo jako božská a lidská osoba přiwázán byl, a na wssech jiných místech by musil pauze co oddělený Bůh a božská osoba beze swého lidského přirození býti. I pojď že příteli, kde mi postawiš Boha, tam mi musíš spolu postawiti i člowěčenstwí; božstwí a člowěčenstwí nedají se od sebe odděliti; oboje se staly osobau jednau, a božstwí nesesleká ze sebe člowěčenstwí tak, jako zesleká ze sebe mistr Jan kabát, když se béře k spání.“

Nasse církew stojí úplně w Biblí swaté s jejím učením o osobě Jezukrystowe, podle jejího nerozlučitedlného božsko-lidského, w jednotu osoby spojeného přirození. Nebo dary, jimiž Syn člowěka ozdoben byl, jako wssecken saud na nebi a na zemi, a že wsseсko jemu poddáno jest, že má moc spasiti a zatratiti, očistiti hříssných a zawrci nekajících a t. d. nikoliw nejsau dary přistwořené, ale wěčné, nekonečné wlastnosti, které wssak (dle swědectwí písem sw.) Krystu

člowěku dané a sdělené jsau! *) A w těchto náukách opírá se církew lutheranská o neklamné wýroky písem sw. Přeslyšme je: Jan 5, 27: A dal jemu (Krystu) moc i saud činiti, že Syn člowěka jest! 6, 39: Totoť jest pak wůle toho, kterýž mne poslal, Otcowa, abych ničeho toho, což mi dal, neztratil, ale wzkřísil to w neyposlednějssí den! Mat. 28, 18: Dána jest mi wsseliká moc na nebi i na zemi! Daniel 7, 14: I dáno jest jemu **) panstwí a sláwa i králowstwí, aby wssickni lidé, národowé a jazykowé slaužili jemu: jehož panstwí, jest panstwí wěčné, kteréž nepomíjí, a králowstwí jeho, kteréž se nerussí. Jan 3, 35: Otec miluje Syna, a wssecko dal w ruku jeho. Jan 13, 3: Wěda Ježíš, že jemu Otec wssecko w ruce dal, a že od Boha wyssel a k Bohu jde. Efez. 1, 22: A wssecko poddal pod nohy jeho a jej dal hlawu nade wssecko církwi. Žid. 2, 8: Wssecko si podmanil pod nohy jeho. Poddaw pak jemu wssecko, ničeho nezanechal nepodmaněného jemu. 1. Kor. 15, 27: Wssecky wěci poddal pod nohy jeho. a t. d. Wlastní tedy spojení lutheranů s kalwiny jen w tedy jest i možné i žádaucí, když kalwini upustí od bludného swého učení w Allöosin Zwinglowe obsaženého a pořád bez důwodu z písem sw. wažených od nich wyznáwaného. Církew luthe-

---

*) Hase str. 775.

**) Rozuměj zde Krysta, toho nerozděleného, celého, jehož widěl Daniel a o jehož osobě a úřadu prorokowal.

ranſká drží pořád mocně učení biblické o oſobě Kryſtowe.

Z tohoto učení o oſobě Kryſtowe plynau potom i náuky o ſwátoſtech; rozdíl obojího učení těch dwau proteſtantſkých církwí, kalwinſké a lutheranſké teprwe jaſně w oči padá w učení o Swátoſtech wůbec. Přehledněme toto učení w krátkoſti.

Církew jeſt Matka wíry, když ſlowem a Swátoſtmi wychowáwá wěřících k žiwotu wěčnému; bez církwe nemůžeme doſáhnauti tohoto nebeſkého dobrodiní. W ní toliko máme základ i cíl wíry naſſí. Wſſickni pak, jeſſto na tomto základu ſtojíme a cíl tento pronáſledujeme, půſobíme a ſtanowíme jednotu wěřících. Tato jednota wěřících udržowaná jeſt Duchem ſwatým, kterýž jeſt žiwel žiwotný Swátoſtí welebných. Swátoſti obě jak je Ježíš Kryſtus nařídil neſměji trhány býti, ony k ſobě náležejí a jſau jako dwě dcery jedné matky, dwě ratoleſti na jednéni pni, jejich základ jeſt jeden a týž pochop. Toto muſíme tak powažowat již wedením piſma ſw., které je na mnoha míſtech Biblí Páně ſpolu klade a připomíná, ku př. 1. Kor. 10, 1 a náſl.; 1. Kor. 12, 13; Efez. 5, 29 a náſl.; 1. Jan 5, 6 a náſl.

Tyto Swátoſti na prwní již pohled objewují ſe nám co ſewnitrní ſtarozákonním zodpowídající formy, které nowozákonní dobrodiní nejen předſtawují, ale i dáwají a poſkytují nám. Tyto formy jſau od Boha ſkrze Ježíſſe Kryſta uſtanowené. Slowo, které je uſtanowilo, dáwá jim ſpolu moc, to poſkytnaut ſkutečně, co wy=

znamenáwaji. Oni dáwaji těm ſwůj obſah ku ſpaſeni, kteří jej wěřicim ſrdcem přijimaji. A takto powſtáwá pochop Swátoſti, jakowý w podſtatě ſwé we wſſech čaſich w cirkwi ſtanowen byl. Swátoſti jſau známeni nowé ſmlauwy od Boha ſkrze Kryſta jako Naplněni ſtározákonnich znameni ſmlauwy uſtanowené, které nebeſká dobrodini nowé ſmlauwy, jakowá ony předſtawuji, moci ſlowa Kryſtowého ſkutečně podáwaji ku ſpaſeni těch, kteří je we wiře přijimaji. *) Říſſe forem jeſt ſtarý zákon; jeho formy jſau ſymbola a typy. Ony předſtawuji poměr ſmlauwy Boží a pokazuji k přiſſtímu naplněni ji. Sama ſmlauwa zaſlibeni pokazuje již na naplněni. Znameni ſtaré ſmlauwy jſau rukojmi naplněni w zákoně ſmlauwy nowé. W zákoně ſtaré ſmlauwy přicházel jednotliwec k Bohu proſtředkem králowſtwi; když wſſak přiſſel jednotliwec ten k powědomi nedoſtatečnoſti céſt, jeſſto jej přiwéſti mohly k oſprawedlněni před Bohem, tu rozpuſtil Bůh králowſtwi izraelſké, aby ho naplnil w Kryſtu. Podſtata této nowé ſmlauwy jeſt, že obcowáni jednotliwce s Bohem ſproſtředkowáno jeſt ſkrze Ježiſſe Kryſta. Oſoba Kryſtowa, w které newiditedlný Bůh zjewen, a w niž Božſtwi a člowěčenſtwi w jednotu ſpojené jeſt, jeſt ſama to weliké znameni této nowé ſmlauwy. On,

---

*) Wiz přewýbornau knihu Dra. Kahniſe: Die Lehre vom Abendmahle, etc. Leipzig, Dörffling u. Franke. 1851 ſtr. 279 naſl.

ten prostředník mezi Bohem a lidmi smrtí swau smířil lidské pokolení s Bohem Nowý swazek smlauwy swé, jejíž střed jest krew jeho, uzawřel Krystus se zástupci prwními člowěčenstwa wyswobozenu býti majícího, když jim při ustanowení wečeře swé krew nowé smlauwy k požíwání dal, jako Mojžiš uzawřel smlauwu zákona krwí obětě beránka. Krew nowé smlauwy wyswobozuje toliko wěřících. Wěřit může ale toliko ten, jessto s Krystem umřel, aby s Krystem také z mrtwých wstáti mohl. Wíra pak jest owoce znowuzrození: proto ustanowil Krystus křest swatý, swátost nowého se zrození k wíře. A jako Krystus shromážďowal sobě učedlníky skrze powoláwání jích, skrze slowo swé, skrze křest Ducha swatého na den seslání Ducha sw., tak měli i učedlníci jeho zase jíti po wssem swětě a wolati skrze kázaní slowa národy, a kteréby přijali slowo činiti je učedlníky (Mat. 28, 19.) skrze křest na jméno Otce, Syna a Ducha swatého, t. j. aby skrze znowuzrození toto k wíře přiwlastnili sobě Otce, Syna, Ducha swatého a wyznáwali toto obcowání u wíře jedné. Ustanowením Wečeře swé swaté poswětil Krystus obět anaž Boha s lidským pokolením smířila, skutek to retující a wyswobozující padlé člowěčenstwo: ustanowením pak křtu swatého poswětil wíry, která obět tuto, skutek tento spasitedlný Krystů k smíření člowěka s Bohem wedauci uznáwá a ku swému dobrému obrací. Krew jest znamení smlauwy té, kterau Krystus obětí swau spečetil, woda jest znamení smlauwy té, že znowuzrozen jest

člowěk z ducha k wiře w Ježu Krysta. U wodě a w krwi přichází Krystus (1. Jan 5, 6.). Bylali starozákonná znamení smlauwy zaslíbení toho, kterýž přijíti měl, tedy jsau nowozákonná swědectwí o přišslém w těle Spasiteli, w kterýchž i pořád a pořád přichází k nám: jsauť swědectwí trwání té jeho smlauwy. *). Konečně jsau ona znamení a prostředky toho, že jednotliwec přiwlastnil sobě nowau smlauwu, stal se občanem králowstwí Krystowého, dědičem zaslíbení Božích. Pochop o swátostech podán jest jadrně w 13. článku Augssp. Wyznání nasledowně: Swátosti jsau ustanowené netoliko proto, aby byla znamení, dle kterých by se křesťané sewnitřně poznáwat měli; ale wíce aby byly znamení a swědkowé wůle Boží k nám a aby wzbuzowaly a posilňowaly wiru u těch, jessto je požíwají. I majíť se požíwati swátosti tak, abychom wěřili zaslíbením, která se skrze swátosti ukazují a podáwají."

Apologia Conf. w článku VII. (str. 200 násl.) pak učí: „Coby swátosti byly, již z toho wyswitá, že my swátosti jmenujeme obřadem swátostným, jessto possel z rozkazu Božího a má Boží zaslíbení milosti. Nebo obřady od lidí ustanowené nemohau wlastně swátostmi býť pojmenowané, poněwádž nemůže člowěk dáwat zaslíbení milosti. Pročež znamení a obřady bez rozkazu Božího ustanowené nejsau znamení milosti, třebas jináče snad dítky a obecný lid wzdělávají a poněkud napomínají."

---

*) Dr. Kahnis w knize uwedené. str. 273.

Při tomto naſſi prawowěrni bohoſlowcowé wždy zůſtáwali a wèrnè z piſem tlumočily weliký ſmyſl ſwátoſti; prawá rozkoš jeſt otewřiti nèkterau knihu ſtarých naſſich a čiſti co oni o ſwátoſtech držeti. Zde na přiklad ſlyšte ſlowa z uſt Mikuláſſe Hunniuſa *). Co jſau Swátoſti wſſeobecnè? Swátoſti jſau: 1.) Swatá jednáni, nebo obřady, 2.) které ſám Bůh nařidil a uſtanowil, 3.) w kterých nám nèco podáwáno býwá, totiž: nèco ſewnitrného, tèleſného, widitedlného a potom nèco nebeſkého, duchowniho a newiditedlného, 4.) aby byly jako pečetě, jeſſto ſlowo Boži potwrzuji, 5.) a proſtředky jimiž ſe nám zaſlibeni miloſti Boži přiwlaſtňuji, 6.) při čemž my i mnoha jiných dobrodini aučaſtni ſe ſtáwáme.“ A takto wždy a pořád uči cirkew ew. lutherauſká a wyhlaſſuje, že Swátoſti jſau proſtředky miloſti, náſtroje, ſkrze které Bůh miloſt a dobrodini nebeſké ſkutečnè udèluje wèřicim. Oni nejſau jen ſewnitrná znameni, aneb proſtředky jimiž bychom mèli ſobě toliko předſtawowati w myſli a přiwáděti k powèdomi to záſlibeni takowé miloſti Boži. Dále: působeni Swátoſti je uwázané na ty žiwly ſewnitrné. Slowem Božim ſe z proſté wody ſtáwá woda žiwota wèčného. Na poſledy i to drži cirkew naſſe, že člowěk aučaſten ſe ſtáwá we ſwátoſti miloſti takowé, které před tim účaſten nebyl.

Wſſecko toto ale zapira Zwingel a s nim wice neb méně, ſurowèji, neb ukrytèji wſſecka

*) Des alten Nikolaus Hunnius Glaubenslehre der evangelisch-lutherischen Kirche. Nördlingen bei Beck. 1850. 2. Aufl.

ta rozdílná kalwinská wyznání. Zwingel zřetedlně prawí: „Swátosti tak dalece wzdálené jsau od toho, že by milost udělowaly, že owssem ji ani neslibují, neponaukají.“ Křest sw. jest mu toliko znamení toho, že pokřstěný wstupuje do církwe. Wečera Páně znamení obcecenstwa, skrze společné se rozpomínání na Krysta. Kalwinowi jsau swátosti též toliko podobizny a známky, skrze které Bůh zaslíbení milosti nám spečeťuje, i to jen w tenkrát, jestli sme již prwe wywoleni byli k milosti.

Z celého rozumowání Zwinglowého a Kalwinowého newidí se proč Krystus swátosti ustanowil, nebo za pečeť, záwazek, rozpomenutí, znamení mohau přijata býti i jiná slowa, skutky, děje, obřady ze žiwota a učení Krystowého. Proč ale Krystus jen práwě křest a wečeři swau swatau za swátosti ustanowil? My určitě odpowídáme, že proto, abychom my z wody a Ducha sw. se znowuzrodili k té wíře, že jen skrze Ježísse ospraweslněni býti můžeme před Bohem, a sice krwí jeho za nás wyletau na Golgata. A toto wssecko se děje w swátostech nassích skutečně, nebo slowo Krystowo wssemohaucí wyznáwáme a jeho wssemohaucnost neumenssená a tátaž jest, která byla, když je sám Spasitel mluwil. Slowo Krystowo my při swěcení žiwlů neužíwáme jen proto, poněwádž ho Krystus při ustanowení užíwal, proto toliko, abychom se rozpomínali, jím napomínali, jím oswědčowali, ale proto, že ono jest samo jediné, které dáwá to, co zaslíbil Ježíš, dáwá w sprosté

wodě, wodu žiwota, w chlebě a wíně tělo prawé, krew prawau Páně. My slowo netrháme od wěci. U kalwínů není dítě znowuzrozeno skrze křest, křest mu nic nedáwá, proto že samo ono ješstě wěřiti nemůže; tak též nekající při wečeři Páně nepřijímají tělo a krew Páně, ale toliko chleb a wíno, nebo u nich swátost a zaslíbení její zawisí od člowěka. Důsledně tedy Anabaptisté zawrhují křest swatý dítek, a prawí: že křest má býti prwotina wíry člowěka. Odtud wyswitá, že dle kalwínsko-anabaptistických bludů wšsecko jest při swátostech člowěk a jeho wíra a nic Bůh a Krystus Pán. Slowo Boží jest zde jen ššum a hlas pustý nemající moci a prawdy, odwislé od hříšsného člowěka wůle. Helwetské wyznání doslowně toto prawí: „Že jest to jen mámení připisowat slowu Božímu — při poswěcowání žiwlů odříkanému, moc tu poswěcující.“ Církew kalwinská nemá ani jen zdání o hlubokém smyslu těch slow pamětných Augustinowých: „Když slowo k žiwlu přistane, tu z toho swátost powstane.“ *) Zwinglowi jsau swátosti pauze podobizny boží milosti. Proto i Kalwín po šslepějích tam toho kráčeje roztrhuje Ducha swatého od jeho prostředku působení, od slowa totiž Božího; w slowě Božím není mu Duch swatý, proto i on neklade wáhu na swátost, ale na člowěka. Jemu, Zwinglowi a Oecolampadowi a za nimi celé církwe kalwin=

*) Accedat verbum ad elementum, et fit sacramentum,“ srowney Symbola u Haseho, str. 553.

ské neywyšší určení swátosti není žádné jiné, jako zpečetění, upewnění, představení Boží milosti a dobroty, tak aby o ni ujisstěn byl člowěk, že ji chce Bůh dat, nikoli ale, jako w Církwi lutheranské, mocné, prawé a skutečné milosti té sdělení, podáwání a účastenstwí, tak že co u kalwinů toliko chce Bůh dáti, to w lutheránských swátostech Bůh skutečně dáwá moci zaslíbení swých a wssemohaucího slowa swého. A toto jest předce tak podstatný rozdíl, že kdo ho newidí a rukama nemaká schází mu wůbec buď na wíře, buď na takowém duchowním nástroji, kterým se rozdílowé náuky rozeznáwají.

U nás mají Swátosti jistý, určitý cíl a wýznam, ony wíru twoří, dáwají, wzbuzují a působí, ony žiwot, znowuzrození, hříchů odpusstění poskytují. U kalwínů ony nemají ceny u dítek a newěřících, nemají cíle a konce; jsau swátostmi jen u swatých, jakowých w tomto žiwotě není, a neyméně tam, kde se twoříwá moc wíry wyhání z neywlastněgssího sídla a bydla swého, totiž ze swátosti. My jdeme z jistotau ka křstitedlnici, že tam z wody a z ducha zrozeno bude dítě nasse k žiwotu wěčnému, s jistotau k stolu Páně, že se staneme účastni těla a krwe Páně a tím i odpusstění hříchů.

A jako se rozcházíme s kalwíny wždy wíce a wíce w těch wssеobecných ponětích o swátostech, tak auplně rozpadlinu tuto spatřujeme, když se dáme spytowat jednotliwě swátosti. Wezmeme do ruky ten průbiřský kámen, na kterém se pozná čisté zlato a oddělí od

planého kowu anebo falessné pozlátky. Církwi lutheránské rowně tak, jako té prawé wssеobecné církwi křesťanské za kámen průbířský w těchto wěcech slaužilo wždy písmo swaté a swatá wyznání církwe. Nu wizme w krátkosti učení nasse o křtu swatém.

Článek 9. Augssp. wyzn. (str. 12.) zní takto: „O křtu učíme, že jest potřebný ku spasení a že skrze křest milost Boží zwěstowána býwá; majíť pak i dítky křtěný býti, jessto skrze křest Bohu se poswěcují a na milost jeho přijímají. Pročež zatracujeme Nowokřštenců (Anabaptistů), kteří učí, že dítky i bez křtu spasené jsau."

Článek 5. Šmalkadických článků (str. 329.) zní pak: „Křest není nic jiného, než slowo Boží spojené s pohřížením u wodu dle jeho ustanowení a příkazu, aneb jako Pawel dí k Efez. 5, 26: obmyti wodau skrze slowo, jako i Augustin prawí: Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum! (když slowo k žiwlu přistane, tu z toho swátost powstane.) K tomu připojíme ješstě malého Katechysmu učení: „křest není sama pauhá woda, ale jest woda w božském přikázaní obsažená a slowem Božím spojená i spečetěná." „Působí pak odpusstění hříchů, wyswobozuje od smrti i ďábla a dáwá wěčný žiwot wssem, kteříž tomu wěří což slowa a slibowé Boží zaslibují."

A tak w tomto duchu znějí wssecka Symbola nasse; wssude jest základem učení církewního písmo swaté, wssude stojí psáno: kdož uwěří a pokřtí se, spasen bude. *)

*) Wiz obssírně těchto slow wyswětlení we welkém katechysmu Lutherowém.

Na cože tedy proti tomuto čistě biblickému učení církwe lutheranské kalwinská církew stanowí a učí? Wizme tak wůdců její, jako jsme widěli wůdců našich. Zwingel a Oecolampad wyhlašují křest za ceremonyi, kterau se wěřící a wywolení uwádějí do církwe, a tak postawují tuto swátost na rowen křstu Jánowa, a obřízky starého zákona. Luther proti tomu postawil se na slowo Páně a řekl, že wšecko i při křstu swatém na slowě Božím záleží, které působí znowuzrození jako následek křstu. Ne rozum lidský, jenž překrucuje, točí a walchuje slowo Boží, ale toto samé jako zjeweno jest a zní musí drženo, zachowáwáno a jemu musí wěřeno býti. Kalwin za Zwinglem pokulháwaje newěděl se z osidel jeho wymotat a učil též že křest jest znamení milosti učiněné (factae gratiae). Dle Kalwina a Zwingla nepůsobí křest odpuštění hříchů, znowuzrození, ale jen wětší známost a jistotu toho pro nás. „Dey se pokřstiti a obmey hříchy swé, wzýwaje jméno Páně.“ (Skut. 22, 16.), wyswětluje Kalwin (Institutiones, kniha IV. hlawa 15; §. 15.) tak, že Krystus prawil Pawlowi: „abys byl jistý Pawle, že tobě budau hříchowé odpuštění dey se pokřstit.“ To owšem w powědění onnom není řečeno, nebo tam stojí určitě, ani wíce, ani méně, „dey se pokřstiti a obmey hříchy swé.“ My tedy při tom stojíme a dáwáme se pokřstiti a obmýwáme hříchy swé. Naše církew na písmě stojí a s písmem padá. Jen kdo písmo podwrátí, podwrátí církew lutheránskau.

Kalwini mají mnoho wyznání, ne tak ja=

ko my, kteří jen jedn[illegible] máme, nebo nasstch 5 knih symbolických jsau jen obssírněgssí a důkladnějssí wyloženi wyznáni augsspurského; w některých tedy wyznáních kalwinských s radosti a zadostiučiněním pozorujeme značné blížení se ku prawdě biblické. Confessio Tetrapolitana má toto: „Skrze křest pohřbeni sme w smrt Krystowu, w jedno tělo s nim spojeni sme, obléкáme Krysta, tak že nám jest křest kaupel nowého rozeni, skrze který nasse hříchy obmýté a my spaseni sme.“

Rowně prwni Helwetské wyznáni uči: „Při křstu jest hlawni wěc znowuzrozeni a přijeti za lid Boží“ Škotské wyznáni pak w kap. 28 prawi: „Křest jest Swátost Nowého Zákona, ustanówená od Krysta Pána, netoliko jako slawnostné přijímáni nowokřstěného do církwi widitedlné, ale také aby mu byla znamenim a pečeti smlauwy milosti a důwodem nowého rozeni, odpusstěni hřichů a poswěceni se jeho Bohu skrze Ježísse Krysta, aby chodil w nowotě žiwota.“

A wssak zdá se, že tato wyznáni buď nepochopila prawý smysl Zwingla, Oecolampada a Kalwina, buď pak jest to jesstě ozwěna mohútného lutheránstwa, které nakwasilo dobrým kwasem uchylujících se od slowa Božiho násslapniků Zwinglo-Kalwinowých. Nebo wssecka ostatni kalwinská wýznáni mluwi pořád jen o jakémsi sewnitřnim křstu a čini u nás neznámý rozdil mezi sewnitřným a wnitřným krstem, z nichž tento posledni teprwe w obráceni se prawým křstem sluje. Oni wssickni tedy odpiraji

křstu tu moc, že by mohl býti prostředek milosti k znowuzrozeni se před Bohem a wssecku tu činnost, kterau my slowu Božimu při wodě a s wodau obfáženému připisujeme, oni člowěku samému přiwlastňuji. Jest jim tedy ne prostředek, ale znameni milosti Boži, Néwime při tom jen to pochopit — že již dáwno kalwini nezawrhli wůbec křest swatý; nebo jest dle onnoho učeni skutečně křest zbytečným, anž znameni milosti Boži, může byt třeba i kolébani se na lodičce, duha, beránek, holubice, skála, anebo jedeni beránka, nebo cokoli takowého, co Ježiš činil, neb jej wyznamenáwalo, kdyby se to we společnosti některé přijalo za znameni takowé. Kalwini newědi biblický odpowěděť na tu otázku: proč a k čemu jest ustánowen křest swatý? Mimo toho musime řici, že znameni neni swátost, sic bychom tolik měli swátosti, kolikkoli jest znameni milosti Boži w St. a N: Zákoně.

Než jest i wice těch bludů, jessto w učeni o swátosti křstu swatého kalwini proti zřetedlným wýrokům písem mezi sebau přechowáwaji; tak na př. Helwetské Wyznání II, kap. 20 uči: „že křest jest znameni toho přijeti za lid Boži těch, jessto k tomu předzřízeni byli,“ a tak tedy křest ani nepřijímá ten, který neni předzřízený k žiwotu! Dobrý kalwín nemůže se těssiti duchowně z toho, že mu dítě pokřstěno jest, nebo newi, zdali jest ono předzřízeno k žiwotu wečnému. Jistý jest jedině toho, že přijalo dítě jeho ten sewnitřný — jako oni řikaji — křest, který nic jim neprospiwá.

Kalwín tak že učí, že „dítky wěřících přicházejí na swět již co dědičowé králowstwí Božího;“ proti pelagianismu tomuto ohradila se církew nasse na mnoha místech symbolů swých a hned w předu Aug. Wyznání, w článku 2. kde učí: „že se lidé po pádu Adama rodí w hříssích, t. j. bez bázně Boží, bez důwěřowání se Bohu a se žádostmi zlými, a že nemoc tato, čili hřích dědičný skutečným hříchem jest a odsauzení i wěčnau smrt přinássí těm, kteří nezrodili se znowu skrze křest a Ducha swatého.“ A proto že církew lutheranská nikdy neupustila od slowa Božího, neupaussti ani při křtu sw. od slowa toho, Efez. 5, 26: mocí kterého Bůh církew swau „posmětil, očistiw ji obmytím wody skrze slowo,“ odkudž neomylně následuje, že dítky před tímto obmytím jich nemohau za spasené a čisté powažowané býti. Oni se teprwe skrze křest dítkami Božími stáwají, kdyžto je on „pokropí wodau čistau a očistí je ode wssech posskwrn jejich.“ (Ezechiel 36, 25). A jako že obstojí Kalwínowo dítek za spasené wyhlassowání s powěděním sw. Pawla (Gal. 3, 22.): „Ale zawřelo písmo wssecky pod hřích, aby zaslíbení z wíry Jezukrystowy dáno bylo wěřícím?“ K tomuto slussí připomenaut: „Amen, amen prawím tobě, nenarodíli se kdo z wody a z Ducha, nemůže wjíti do králowstwí Božího.“ (Jan 3, 5.). Srowney jesstě s tímto 1. Petr 1, 23; 3, 21 a t. d. Církewní učení lutheránské o křtu nic není jiného, než toliko sumowně sebrané z písem, kde se po různu nachází učení o křtu. Církew nasse nerozumuje, jak co jest? Ale wy-

hledáwá, jak o tom písma znějí. Proto tu otázku kalwinskau, kterak může woda tak weliké wěci působiti? my po lutheransky zodpowídáme: Woda owssem toho nepůsobí, ale slowo Boží, kteréž při wodě a s wodau jest. „Když slowo k žiwlu přistane, Tu z toho swátost powstane.“

Kalwin howoří, že křest není potřebný k spasení a zapírá twrdossijně, že by Krystus byl na křest myslil w tedy, když prawil: nenarodili se kdo z wody a z ducha nemůže wjíti do králowstwí Božího; Luther a s ním církew lutheránská neučí sice to, jako by dítky před křstem odsud powolané, zatracené byly, nýbrž i takowéto dítky za blahoslawené má, i onen lotr na kříži zajisté bez křstu spasen byl wírau, a wssak to drží církew, že jest křest potřebný ku spasení prostředek p r o t o, ž e j e s t t o n a ř í z e n ý o d B o h a p o ř á d e k s p a s e n í n a s s e h o, k t e r ý ž t o p o ř á d e k k d o k o l i z a w r h u j e n e m ů ž e w i d ě t i k r á l o w s t w í B o ž í h o. Žádná newěra to nezmění, co jest psáno w tom učení: „K d o ž u w ě ř í a p o k ř s t í s e, s p a s e n b u d e; k d o ž p a k n e u w ě ř í, b u d e ť z a t r a c e n.“

Kdo chce o spojení lutheranů s kalwiny myslit, musí tyto silné ořechy neydříwe prolauskat; newěrau a lehkomyslností nanichodných swěta synů nebylo jesstě nikdy ani jen jedno slowíčko učení církwe lutheránské podwráceno, aneb k mlčení přiwedeno.

Jak se tedy bludy ssíří a jeden z druhého wylihují widíme, pakli pozorně stopujeme myssjlenky zde wywinuté; bludné pochopowání slo=

wa Božího stwořilo bludné učení o Ježíše Pána neysvwětějšší osobě, osoba Krystowa zle pochopená nese za sebau mylné ponětí o Swátostech wůbec, a kdo o swátostech mysle bosoráka rozum na pořadu béře, wylíhne se mu křest, který nic není méně než křest prawý.

Nu již wizme co učí naše Matička Církew lutheranská o **Welebné Swátosti těla a krwe** Pána našeho Ježíše Krysta.

Tato swátost jest srdce křesťanstwa, w kterém se krew žiwota jeho praudí. Kdo o ní dle písem sw. saudí, nemůže ani w jiných wěcech poblauditi, nebo i kdyby zblaudil, tento článek jej zpět na cestu prawdy uwede: ale blud zde zawedený w zmatek uwádí celé hospodářstwí a přewrací pořádek spasení skrz Ježíše ustanowený. Uwidíme to, když sestawíme obojí strany náuky a nad oběma necháme swítit swětlo Ewanjelium Krystowého.

A jako celé křesťanstwí na této swátosti stojí, tak obnowená Lutherem církew zde jest neymocnější w prawo i w lewo, i proti Římu i proti kalwínům; nebo jako wšude a we wšech článcích, tak i w tomto neypodstatnějším, w němž wšecky články wíry stěsnané a obsažené jsau opírá a gruntuje se jedině na zřetedlné slowo Ewanjelium. Luther wyšel z punktu toho, že hříšný člowěk ne ze skutků a pro zásluhy swé, ale z wíry w Jezu Krysta ospraweedlněn býti může před Bohem a udeřil tím do náuky církwe římské w středowěku wywinuté, která skutky požadowala a kladla je za wýminku spasení. Užíwání swátosti ex opere operato,

t j. proto samé, že se užíwali, donášelo dle té náuky spasení. Luther proto tak mocně powstal proti odpustkům. Jeho způsob mluwení jest mohutný. On prawí: „Wždyt snad žáden nebude tak bláznivý, aby powěděl, že ten robí dobrý skutek, který w nauzi a chudobě postawen jsa, přichází k bohatému a přijímá od něho, z prawice jeho dobrodiní. Swátost Wečeře Páně ale práwě jest dobrodiní božského zaslíbení rukau kněze lidem rozdáwané, a proto Wečeře Páně nemůže býti dobrý skutek, jessto by mohl sdělen býti jinému, ale jest předmět wíry, skrze který se wíra jednohokaždého obžiwuje a posilňuje! Proto jest to weřejný a bezbožný blud, Wečeři Páně za hříchy, za ospravedlnění, za mrtwých aneb za jakowaukoli bídu jiných obětowat a jim přiwlastňowat chtít. *) Luther Wečeři Páně pochopowal čistě dle písem a ne dle církwe římské, kde ona jako obět powažowána byla. Dwě wěci rozeznáwal za wčasu — bojů swých proti Římské církwi — Luther při Swátosti, slowo a znamení. Podstata swátosti mu wždy bylo slowo, slowo ale má moc a sílu jen pro wěřícího. „My," prawí on w knize uwedené (str. 79.) „musíme oči otewříti a učiti se wíce slowo než znamení powažowat, znajíce, že kde jest Boží zaslíbení, tam se wíra požaduje, a oboje že jest tak newyhnutedlně potřebné, že jedno bez druhého působiti nemůže: když ale oboje, jest pospolu, dodáwají swátosti prawé a weliké moci." I zde se tedy Augustinowo powědění

*) De captivitate babylonica, Walch, XIX. str. 52, 56.

stwrzuje: Když slowo k žiwlu přistane, Tu z teho swátost powstane! A kterak Luther wýmluwně spojowat uměl slowo se znamenim při swátosti, čteme w jedné jeho kázni o zákoně nowé smlauwy *), kde prawí: „Bůh dáwal při wssech swých zaslibenich obyčejně ku slowu i zewnitrná znamení k wětssí bezpečnosti a ku posilnění nassí wiry. Tak dal na znamení slibu sweho Noachowi duhu, Abrahamowi obřízku, Gideonowi rosu na wssí zemi a rauno. Nebo takto se děje i při swětských testamentech, že netoliko se pissi slowa poslední wůle, ale se k tomu přidáwají i pečeť a podpis notáře, aby to mělo stálost a hodnowěrnost. Tak učinil i Krystus w nowém Zákoně, w tomto Testamentě swém a připojil ku slowu swému tu nejussleehtilejssí pečeť a znamení, totiž swé prawé tělo a prawau krew pod způsobem chleba a wína.“ — Podstata wečeře Páně jest slowo. „A tak“ — prawí Luther **) — „učme se, že w každém slibu Božím jsau dwě wěci, na něž pozorowati slussí obzwlásstně, a sice: slowo a znamení. Při křstu jsau slowa křtitelowa a woda; při wečeři Páně slowa ustanowení, chleb a wíno. Slowa zde jsau zaslíbení Boží, přiwlastnění a zákon. A tak o tolik wíce leží na zákoně než na swátosti, o tolik i wíce záleží na slowě, než na znamení, a kdyby i znamení nebylo, nechtíby jen slowo zůstáwalo, spasen by byl člowěk; nebo bez zákona Krystowa nemůž spasen býti žá-

**) Sermon, von dem Neuen Testament: Walch XIX, str. 1274.
***) Tamže str. 1280 : srow. De capt. babyl. str. 47 nasl. Dr. Kahnis w u. k. str. 311.

dný.“ Ale Luther i hned sobě sám nadwrhnul, že když wšecko záleží na slowě, swátosti by mohly za zbytečné wyhlášeny býti, a pak také sám i spolu odpowídá, že požíwání a upotřebowání swátosti jest příkaz Boží, jehož zachowati nutno i tam, kde nechápeme jeho požehnání a duchowní cenu. Prawiť o tom Luther: „Swátost wečeře Páně ustanowena jest, abychom zwěstowali a chwálili Krysta, oslawowali jeho útrpení, smrt a wšecka nám dokázaná dobrodiní, a abychom tak powzbuzeni byli k milowání jej, k wěření jemu, k daufání a náději w něho, a na to wše, na slowa tato a kázeň jeho, abychom přijímali i sewnitrná, tělesná znamení, t. j. swátost, aby tak wíra naše božskými slowy i znameními chowána a utwrzowána byla proti hříchu, útrpnostem wšelikým, proti smrti, peklu a wšemu což proti nám jest.“ *)

Luther byl na žiwot a na smrt zapleten do boje s náukami římskými o swátosti W. P. o kterémžto boji my zde obšírněji rozpráwět nemůžeme, to toliko podotkneme, že by snad mnohý jiný w praudu diwokém boje toho a rozpálenosti té ochotně byl se chýtil pomocníků těch, kteří saučasně — w tomtýž okamžení — bojowali proti římskému učení, jako byl Karlštadt a Zwingel; ale Luther náš dobře se držel písem, a swědomitě uwažowal wěc swatau, nechtěje okamžitě nad jedným pomocí jiného wítěziti, maje přeswědčení, že jeden i druhý

*) Sermon v. d. N. Testament, str. 1297.

bláudí. Řím držel substanciacii a Karlsstadt s Zwinglem jen holé znamení při Večeři Páně; Krystus ale zřetedlně prawil: „Tetoť jest tělo mé," a nebudeteli jísti těla Syna člowěka a píti krwe jeho, nemáte žiwota w sobě!" Tu zwolal r. 1524, w listu ku Štrasburským psaném: „Prawím wám, že by mi to proti Pápežstwu welkau službu bylo proukázalo, kdybych byl od Karlsstadta, neb jiného někoho přijal před pět lety učení to, že we Swátosti Weč. Páně jest toliko chleb a wíno. A napádalo mne také pokussení toho bludu, takže sem se trápil, bojowal se sebau a swíjel se duchowně, wida ty prospěchy, které mi odtud kynuly proti pápežstwu. A psali mi dwá také mnohem wtipnějssí a ssikownějssí mužowé než Dr. Karlsstadt, kteří tak přílissně newalchowali rozumem swým slowa: Ale wsse na darmo, já sem konečně wězeň písma, a nemohu wen: text swatý je přímohutný w tomto punktě a nedá se rozumowáním wytrhnauti ze swého zřetedlného smyslu." *)

A co teprwe máme říci o tom boji, který Luther podstaupil s Karlsstadtem o Welebnau tuto Swátost? W boji s římskými náukami rozwinul se duch Lutherů a wždy hlauběji pronikal do tajemstwí Swátosti Weč. Páně; w boji s Karlsstadtem a Zwinglem ale prawdu a poswěcující moc swátosti této poznal. Pod tím

*) List ten wiz: de Wette II, str. 577. Srow. Dr. Kahnis w u kn. str. 314.

totiž časem, jako Luther byl w skrýšši swé na tichém Wartburgu, powstali někteří nepokojni duchowé, jako Dor. Karlsstadt a jiní we Wittenberku a počali tělesně reformowat, oltáře raucat, obrazy Spasytele trhat, swaté památky wyhazowat z chrámů a rozumně se o swátosti Weč. Páně přewráceně učit. Wizme něco na příklad z Karlsstadtowých protibiblických učení: Poněwádž se toho slowa „swátost“ w Biblí nenacházi, není swátost biblická, že by s chlebem a winem tělo a krew Krystowa se podáwala, je proti rozumu a neužitečné učení, w slowích ustanowení Weč. Páně slowíčko „totoť“ (jest tělo mé) newztahuje se na podáwaný Krystem Pánem chléb, ale započíná nowau sadu, při které prý Krystus ukazowal na swé tělo! A jako mohlo tělo Krystowo státi žiwé před učedlníky jeho a spolu w chlebě podáwaném býti? Slowem Karlsstadt neměl wíry a proto zakládal wšše na přirozeném rozumu swém a nelišsil se w tomto punktě od třebas kterých newěřících a pohanů. Luther na wšsecky punkty, jichž nawymýšslel rozum Karlsstadtů proti Swátosti Weč. Páně s neywětšší důkladností odpowídal. Na příklad uwedeme dwě místa: „Totoť jest nasše učení, že chleb a wíno mi nepomáhá, ano ani tělo a krew pod způsobem chleba a wína mi neprospiwá; ano, abych ještě wíce řekl: Krystus na kříži se wššim swým útrpením a smrtí nic nepomáhá, byť by to i jak upřímně, horliwě, srdečně a wraucně přijímáno a sobě představowáno bylo, jako to ty učiš, při tom wššem musí ješstě něco jiného býti. Nu a což

jest to? Slowo, slowo, slowo, slyssiš-li ty lhá-
ři, slowo to wsse působi. *) „A zdaž rozum
pochopuje to, že se Bůh člowěkem stal?“

Luther to stále učí, že odpusstění hříchů je
na kříži zaslaužené a uděluje se w slowu a
Swátosti. Chcemli, aby mi byli hříchowé od-
pusstěni, nesmim běžeti ku kříži ale ku Swáto-
sti, čili k Ewanjelium, kde naleznu ono slowo,
jessto mi onno na kříži zaslaužené odpusstění
hříchů podáwá, daruje a mne jeho účastným
čini.“ A pak: „Nám neni poručeno zpytowat,
j a k o to je, že chleb náš stane se a bude tě-
lem Krystowým. Slowo Boži máme, toto slo-
wo nám to prawi, a my zůstáwáme při tom
a wěříme; mysli brachu hřissný a hledey tak
dlauho, až na sobě skusiš, jako se to děje.“

Karlsstadt byl ze saských zemi potom wy-
hnaný a utekl se do Strasburgu, kde učeni je-
ho nalezlo sauhlas, bár i odsuzowali Kapito
a Bucer jeho bauřeni a wztěkáni se wůbec a
proti Lutherowi zlásst. Luther wždy mocněji
bojowal, nebo potom k Strasburským také psal
a warowal jich před bludy Karlsstadtowými.

Karlsstadt ale nacházel přiznivců, nebo
jeho blauznění bylo welmi pochopitedlné těle-
snému rozumu, kdežto Lutherowo učeni kořeni-
lo se hluboce w písmich a sstudiech cirkewnich
otců Wrch powědomi a náuky o W. Páně jesstě
nebyl dosažen, nebo odpornikowé byli slabi a
Luther nebyl dohnaný jejich důwody k neywyš-
ssich důwodů upotřebeni.

*) Die Lehre v. Abendmahl, str. 325. Tam i prameně jsau udane.

Až mocný rozumáři Swýcarští powstali, kteří bohorauhawá učení Karlsstadta plytkého přechytili a wšemi možnými důwody podepřít se snažili. Zwingel měl neywíce smělosti, nebo to, co jiní okolkowáním toliko, on zřejmě wyslowil, a sice již r. 1523, řka: „Já sem wlastně nikdy neweřil na přítomnost těla a krwe Páně při Swátosti W. P.; ale slowa ustanowení sem wždy bral jen jako allegorii.“ On sice s tímto dlauho se skrýwal, tak že ještě r. 1524 w Nowembri prosil Alberusa, Reutingského faráře, jemuž swěřil swoje tajemstwí newěry, aby žádnému listu toho, w němž se o těch wěcech wyslowil nesdělil. Luther mezi tím s Karlsstadtem bojowal. Roku 1525 wydal Luther proti Karlsstadtowi knihu pod jménem: „Wider die himmlischen Propheten,“ w které poráží mocně šelmu newěry nejen w Karlsstadtowi strašíwší ale i tu ukrytau w jiných falešných a písmům se protiwících proroků. Toto wydořilo z pelechu i Zwingla, tak že i tento powstal proti Lutherowi, a wydal wíce spisů*), podobně i Oecolampadius, oba wysoce učení a přehnaní mužowé, kteří wšecku ostrost rozumu, newěry, bodlawé satyry a posměšného wtipu obrátili proti horliwé wíře a swatému nadšení za slowo Boží Lutherowému. Při Lutherowi stáli Bugenhagen (Pomeranus), Brenz se čtrnácti kněžími šwabskými w Schwäbisch-Hall shro-

*) Ku př.: Commentarius de vera et falsa religione, latinský i německý; Subsidium de eucharistia at.d.

wážděnými, Theobald Billikanus, kněz Nordlingský, Wilibald Pirkhaimer, Norinbergský Radní Pán a jiní. Tam těch 14 kněží s Brenzem w čele wydali na Oecolampada přípis pod názwem: Syngramma, kde wywraceli z písem jeho bludné učení. Obsah tohoto Syngrammu byl — dokazowání, že skutečně přítomno jest tělo Páně při wečeři jeho. Důkazy byly wesměs z písem swatých wáženy.

Že owšem newywážili úplně předmět swůj, není se co diwit, k tomuto musila hlubokost Lutherowa přistaupiti a pomoc přinesti, a wšak i Syngramma dopřineslo mnoho k wywinutí se náuky církewní. Roku 1526 wydal proti tomu Oecolampad Antisyngramma. Bojowáno z obau stran prudce a ohniwě. Jedni čekali taužebně na Luthera co ten powí, jiní se ho báli a radili k pokoji. Strasburšti prosili r. 1525 Luthera, aby mlčel; ale on odpowěděl: „anebo my, anebo oni blaudíme, a tak jedni z nás jsau sluhowé Satana.“ Bucer jmenowitě byl takowýto prostředník, který Lutherowu postyllu a Bugenhagenůw wýklad Žalmů přewrátil do latinčiny a swoje učení o Swátostech hleděl zaplesti do jejich náuk, a jim jakoby swoje wlastní učení — bludné — podhodit a do úst strčit, proti čemuž arci i Luther i Bugenhagen mocně protestowali.

Zwingel byl neywzteklejší ze wšech Sakramentarů — (tak se totiž jmenowali ti, co w swátost těla a krwe Páně newěřili —,) který učení biblické o Wečeři Páně „těložrautstwím a a krwepijactwím“ jmenowal, a posílaje swau

knihu: „Amica exegesis etc." úražliwě psal Lutherowi, tak že tento nasledowně se na to stěžowal: „Zwingel posilaje mi neywarnějšší na swětě knižku swau píšše mi wlastnoruční list, který hodnú jest plod tohoto neynadutějšího ducha. Tak skromně zůří, wzteká se, hrozí a mumlá, že newěřím, aby mohl byt zýskaný i kdyby přeswědčen byl o patrné prwdě." (List na Wáclawa Linka; Kahnis str. 353). A na Spalatina píšše o tomže předmětu: „Zwingel mi psal list plný pýchy, pomluwy, opowážliwosti, nenáwisti a téměř zlomyslnosti, pod způsobem ostatně pěkných, slow." (Tamže) Luther wždy hlauběji a hlauběji nahlídal do prawdy a wydal r. 1527 knihu: „Že ta slowa: Totoť jest tělo mé at.d. pořád mocně stojí." W které porazil witězně bludy rozumárské Zwinglowe. Potom, jakž důwody nepřátel swých popřetrásal prawí: „A wšsak jeden důwod mají nepřátelé Swátosti této, a ten jest owššem welmi mocný." „Těžce jest to wěřiti," prawí oni. A za to je chwálím, že to tak zrowna wyznáwají. Při tomto důwodu mohli sobě ušpořit práce na sbírání dalšího rozumowání; tento jediný dostatečně swědectwí wydáwá o wíře jejich. Tu leží wšsecka příčina. Když komu těžce jest něco wěřiti, ten nech ať řekne: to není prawda, a hnedle to prawda nebude!" A tak jest, wěřící nehledají s Pilátem prawdu, nebo ji mají celau a úplnau a sobě dobře známau we wíře w Krysta Ježíšse.

Tak to trwalo až do r. 1530 *), co strany

*) Srowney obšírně wyprawení tohoto boje w knize uwedené Dra. Kahnisa na str. 267—380 a nasl.

w spisech, kázněch, ze stolic učitelských a při schůzkách rozličných hádky a boj duchowní wedly o náuku o swátosti W P. Neymohutnější mužowé, neyučenější bohoslowcowé, neystatnější charaktery pracowali a bojowali w službě Pána. Tak těžce bylo určit náuku tuto — tak zřetedlně w písmich sw. obsaženau; nebo ďábel překážel. A dobře: bez tolkého boje by církew lutheránská nebyla nikdy přissla ku tak dokonalé náuce, jako se ni teď honosí!

Kníže Hesský Filip mysle poslaužiti wěci nabídnul se, že chce obě strany powolat k rozmluwě osobní do Marburku, idehy snad možno bylo smíření ohledem náuky této. Lutheráni těžce se dali k tomu naklonit, znajíce, že marné jest na písma swatá se odwoláwaní před těmi kteří we wěcech wíry ne písma sw., ale swůj wlastní rozum za prawidlo mají a nedají se písmům učiti, nýbrž učí písma. Odoprná strana rychle přistala k náwrhu. Luther tedy a přátelé jeho, aby se nezdálo, že wyhýbají setknutí se s odporníky, přiwolili na posledy též a tak na Michala r. 1529 shromáždili se w Marburku z jedné strany Luther, Melanchton, Jónas, Osiander, Brenz, Agricola, z druhé pak Zwingel, Oecolampad, Bucer a Hedio, a hádka za wíce dnů trwala. Luther hned na začátku oswědčil, že on od slowa Božího ani na wlas upustiti nemůže, a napsal welikými literami na stůl: **Totoť jest tělo mé!** A tak se i stalo, Luther s přátely swými stáli na slowě Božím a brali za swědků církewních otců a wssech století swědků; Zwingel a jeho

přátelé točili ze suchého jawora pisstalku a rozumu důwody donásseli proti swědectwím zjewených písem. Konec rozumí se, byl tentýž, který i na počátku, že totiž každá strana zůstáwala při swém. Luther to předwiděl, ale Zwingel se kochal naději, že odwráti Luthera od písem a obráti k sobě, proto plakal Zwingel nad nepodařením se jednoty. On chtěl mocně spojení s Lutherem, bez uznání wssak toho základu, na kterém stál Luther; tento takowého spojení se ale snažně wystříhal, oswědčiw, že chce je (Zinglowců) milowat, ale za Bratří a audů církwe že je nemůže powažowat, nebo že — kterak mohau oni bratrstwí žádat s Wittenberskými, když zato mají, že bludné učení přechowáwají? kterak by mohla jednota církewní obstáwati, w níž by se dwoje sobě protipostawené učení přednásselo?

Filip na tolik přiwedl aspoň wěc, že sobě obě strany přislíbili, že boj tento dále wésti nebudau. Články marburské nestaly se základem jednoty, mezi oběma stranama, ale owssem základem, na kterém Augsspurské wyznání potom se postawilo. *)

Císař Karel V. totiž wida, že tyto roztržitosti k žádnému dobrému cíli wésti nemohau, naložil ewanjelikům, aby tedy sepsali swé wyznání wíry, aby se widělo zřetetedlně, jakowauby wíru wyznáwali. Tu sepsali rozliční theo-

*) Dr. Kahnis, str. 379. Wiz kapitoli nasledující VI. w které o Augsspurského Wyznání obssírněji pojednáwáme a jak ono powstalo wykladáme.

Jegowé wyznáni církwi obnowených, a wyznání tato daná byla k zpracowání Melanchthonowi. Tato pak práce, schwálena owssem Lutherem — přehlednutá a posauzená neyčelnějssími muži, může se powažowat za dílo 12. letého přineymeň pracowání neylepssích Bohoslowců německých a toto jest to slawné císařowi Karlowi V. w Augsspurku na sněmě r. 1530 podané Wyznání Augsspurské, o kterém jesstě mluwiti budeme.

Tohoto tedy wyznání 10-tý tolikrát přepálený, tak přemyssleny, tak zewssad písmem swatým ohražený, podepřený a nepřemožitedlně ozbrojený článek o Wečeři Páně zní takto: „O Weč. Páně učíme, že prawé tělo a práwá krew Pána nasseho Jezukrysta we Swátosti Wečeře Páně skutečně přítomny jsau a rozdáwány i přijímány býwají; pročež také zawrhujeme jinak učících.“ A katechysmus wssem nám známé určení této Swátosti w témž smyslu podáwá, odpowídaje na tu otázku: Co jest swátost Weč. Páně? takto: „Jest prawé tělo a prawá krew Pána nasseho Ježísse Krysta, pod způsobem chleba a wína, nám křesťanům k jedění a pití od samého Krysta Pána ustanowená.“ Formula Concordie w 7. článku, částky 1-ní takto wyznáwá článek tento: „Wěříme, učíme a wyznáwáwe, že při Wečeři Páně tělo a krew Krystowa práwě a podstatně přítomny jsau a že spolů s chlebem a wínem oprawdowě rozdáwány a přijímány býwají.“

Při tomto pak učení, wáženém z čistého

prameně písem sw. stojí církew nasse pořád a pořád, ačkoli netajíme, že jsau a byli, a také snad budau dlauho jesstě bludní duchowé i w lůnu jejím, jessto odporowati budau písmům! Hned u počátku učiněného tak slawně, tak wsseobecně — (nebo nassi wyzwáni byli k wyznáwání duchem a bludy časů, Císařem jmenowitě, stranau mocnau církwe římské, a pak činili wyznáni dobře — dlauho a ode wssech, od lidu, učitelů, kněží, měst, rytířů a knížat zemských promyssléné), hned u počátku prawím odporowáno bylo písmům! Zwingel, ačkoli nebyl od Císaře k tomu wyzwaný, anobrž — ačkoli ani nebyl k tomu od zborů, neb wětssích mrawních osob, jako měst, obcí a knížetstwí splnomocněný, předce wida, co činí Lutheráni, i on swým jménem podal císaři w Augsspurku wyznání wíry. O tomto wssak ději — poněwádž jen saukromný byl — nezná jiné swět, než toliko to, že Zwingel konečně neuwěřil zjewenému w Biblí Páně učení. Aby ospravedlněno bylo smělé a neustupné slowa Božího bránění Lutherowo, a aby sme tím wětssí wděčnosti zawázáni byli k tomuto nowého wěku Abrahamowi nassemu, uwedeme zde z Zwinglowého Wyznání hlawní rozumowání:

We Swátosti Weč. Páně, jest tělo Krystowo jen w powažowání wíry přítomno, to jest ti, kteří Bohu děkují za to, že nám w Synu swém milost prokázal uznáwají, že Ježiš tělo swé wydal, w něm trpěl, a hříchy nasse skrze swau krew zmazal, a takto se jím wssecko, co Krystus učinil w powažowání teto wíry jakoby

přítomným stáwá. Učení o prawém a podstatném užíwání těla Páně, jako pápežšti a ti, ješto po masných hrncích egyptských tauží *) wyznáwají, jest blud proti písmům brojící. Jako wůbec swátosti nejsau prostředky milosti Boží, tak ani Swátost Wečeře Páně není prostředek milosti Boží: ale znamení přijaté milosti. Kdo by chtěl říci, že swátost nás wnitřně očišťuje, ten se zpět nawrací k židowstwu. Křest není nic bez učiněného wlastního wyznání. Skrze křest přijímá církew weřejně jen toho, který již dříwe z milosti přijat byl, a tak křest sw. nepřináší žádnau milost, ale jen wyswědčuje církwi, že ten, jenž pokřtěn byl, milosti již dříwe došel. A poněwádž poslední wýminka spasení jest wywolení, čili předzřízení Boží, mohau dítky křesťanské i pohanské i bez wíry a křtu spasené býti. W užším smyslu jest Církew společnost wywolených, w širším smyslu společnost wšech, kteří Krysta wyznáwají. Wywolení jsau ti, kteří wěří, jsau ale mnozí i z těch wywolení, kteří ještě neuwěřili. Zdali jsau ale wywoleni, wí sám toliko Bůh. W tom užším smyslu církew zná toliko Bůh sám **)

Nediwmež se, jestli tyto náuky plytký, tělesný rozum uchwátil s radostí, nediwmež se,

*) Tímto obwiňuje z pápežstwa náuku naši Zwingel; ale kdo zná Symbola naše ten wí, že je to utrhání; kdo wí jak weliký boj wedl Luther proti Transsubstancii římské, nalezne, že Zwingel a wšickni, jenž za ním ew. lutheranskau církew z ukrytého katolicismu obwiňowali, náramně se proti statečnosti prohřešili.

**) Wiz díla Zwinglowa, IV, str. 11. U Dr. Kahnisa str. 381.

že se ony každému sprotiwily, kdo buď hlauběji do písem sw. nahledl, buď žiwěji w srdci swém sladkost slowa Božího a wíry w Jezu Krysta procítil. Konečně nediwmež se, že na tomto punktě, w učení totiž o Swátostech a zlášstně w učení o Swátosti těla a krwe Páně, stala se roztrhlina, a ty do r. 1530 ačkoli uprostřed hádek, a wšsak předce spolu bojowawšsí proti Římu bojowníci Reformácie, při zakládání církwe zlášstní, obnowené, nemohli se sjednotit a na místě jedné založili dwě: Wíra Lutherowa nemohla upustit od Slowa na kterém stála, rozum Zwinglů, postawiwšsí se co saudce nad písmo a slowo Boží nemohl skloniti kolen swých před wšsemohaucností neumenšsenau dnes tak, jako byla, když ho Krystus z ust swých wypaušstěl — Slowa Božího. A znamení tato lpí podnes na následownících těchto Wůdců Reformácie. Lutheráni sklání rádi kolen swých před Ježíšsem a swěcení jejich Weč. Páně jest neyslawnějšsí Bežskolidský děj, k němuž stísknutým a potřeným, od něhož weselým a wděčným srdcem kráčejí. Našse záwěrečná kniha sněmowní, Form. Conc. takto dokládá w 7. článku o Weč. Páně *): „Jest otázka, zdali při Weč. Páně prawé tělo a prawá krew Pána našseho Ježíšse Krysta oprawdowě a podstatně jest přítomná a s chlebem a wínem se rozdáwá a ustami přijímá ode wšsech těch, kteří tuto swátost požíwají, bez ohledu na to, či jsau hodni, či nehodni, dobří anebo zlí, wěrni aneb newěr-

*) Hase, str. 597 nasl.

ní, tak ale, že wěrní ze swátosti této potěšení a žiwot přijímají, newěrní pak užíwají ji na zatracení. Zwingliáni přítomnost a přijímání těla a krwe Páně při swaté Wečeři zapírají, my ale twrdíme."

„K důkladnému wyswětlení této hádky potřebí je předně znáti, že dwojací jsau Sakramentaři, jedni hrubí, a tito otewřeně a zřetedlnými slowy wyznáwají, co w srdci cítí, že totiž při Weč. Páně nic jiného není přítomno, než chleb a wíno a toto také jedině podáwáno a přijímáno jest, (Kdo pozorně čítá widí, že jsau to Zwingliani zde rozuměni), druzí jsau Sakramentáři úlisní a přefikaní a tito jsau neyškodliwější, tito o Weč. Páně mluwíce z částky našími slowy překrásně mluwí a oswědčují, že i oni w prawau přítomnost prawého, podstatného a žiwého těla a krwe Páně při welebné Weč. Krystowé wěří a wšak tuto přítomnost a toto jedění a pití prawí býti toliko duchowním skrze wíru wykonaným (Kalwínowo učení), a tito Sakramentáři pod těmito skwělými řečmi, tu samu hrubau, kterau i ti předešlí ukrýwají myšlenku, že totiž mimo chleba a wína při Weč. Páně nic jiného se nepodáwá a nepřijímá.

Tato náuka nebyla ještě nikdy slýchána, stará církew newěděla nic o těchto roztržitostech, nebo ona wěřila a držela pewně na swátosti těla a krwe Páně. Ona si to nedala žádným pochybenstwím wzít, že křesťané w zwěstowání smrti jejich Pána (Pána jejich, teď již we wšemohaucí jeho účinliwosti oslăweného) jeho těla

a krwe účastni se stáwaji, majice to za pečet wiry swé a swazek mocný, jimž oni s Krystem duchowně i tělesně se spojuji We swátosti té měla církew od wěků a má až do posledni chwile této, w které každý wěrný lutheranský kněz tělem a krwi přisluhuje wěřicim swatoswaté středisstě, w němž obcowala w jednom duchu sama se sebau a s Pánem a Ustanowitelem swým Ježissem Krystem. Protiwné wyznání nemělo nikdy platnosti weřejné; kaciři owssem zapirali wssecko, co zjewil Bůh, proto ale tito nenáleželi do církwe křesťanské: Když Luther obnowowat počal církew, neměl úmysl zakládati církwe nowé, proto opřel se mocně mimo na Bibli Paně i na starobylau aposstolskau církew a církewních prawowěřicich otců, a prawil, že to, co on zwěstuje jest prawá, wsseobecní církew, pro ten důwod také, že od písma sw. a starobylé církwe odstaupili pápežowé on poslussenstwi církwi římské wypowidal a nutil mocným slowem wssech wěřicich w Krysta wjiti do církwe prawé Prawá církew křesťanská we wssech stoletich krmila a napájela se prawým tělem a krwi Krystowau. Historia nám toho potwrzuje. Wssecky liturgie starobylé až do reformácie neznaji jiné swátosti W. Páně, než tu, která jest prawé tělo a prawá krew Pána nasseho Ježisse Krysta; od reformácie pak, wyjmauc Zwinglo-Kalwinských wyznáni, žádné jiné wyznáni weřejnosti nedosáhlo, než to samé, které i nasse Symbola s celau Aposstolskau církwi křesťanskau o Swátosti této w sobě obsahuji. Patrno jest tedy — že Kalwin odtrhl se od aposstolské církwe w tomto

punktu docela, k čemuž Luther přiwolit nemohl, nesměl, nechtěl. Máme jesstě ze 4-ho stoletj liturgii, užjwanau při Swátosti W. P. w Jeruzalemě, která nosj jméno sw. Jakuba, Aposstola a bratra Páně, a tato ukazuje, že hned ta prwnj cjrkew nastaupiwssj po Aposstolich a Učednjcich těchto takto Swátost přijimala. Formula, kterau rozdáwány byly dary swátostné byla z prwopočátku jen welmi krátká: „Tělo Krystowo a krew Krystowa posilniž tě!" Od Řehoře welikého časů (od r. 590—604) zněla formula ta již takto: „Tělo a krew pána nasseho Ježisse Krysta zachowey dussi twau." Od časů Alcuina počnauc (od r. 782—804) řjkalo se takto při podáwánj Swátosti: „Tělo a krew Pána nasseho Ježisse Krysta zachowejž tě k žiwotu wěčnému." Od 9. stoletj užjwáno následujicich slow: „Tělo, krew Pána nasseho Ježisse Krysta poslaužiš tobě k dosaženj odpusstěnj hřichů a žiwota wěčného" *)

Podle toho tedy můžeme se pjtat s hrůzau a třesenjm wnitřnjm: J kterak tedy i proti zřetedlnému slowu a nařjzenj Krystowému i proti swědectwjm celé cjrkwe křesťanské mohla cjrkew kalwinská odstaupit od toho základu neyswětějssjho a wssem společného: Na tu otázku neylepssj odpowěd jest: Rozumem wedenj odstaupili wůdcowé od zjeweného nábožienstwj a za nimi ostatnj! Ale kdo z rozumu swého učj nábožensťwu, ten owssem může dokázati a wywinauti mnoho ostrowtipu:

*) Wiz: Becker w u. k. str. 35.

ale jedno mu schází, schází mu wíra w Ježíš Krysta, a bez této není náboženstwí křesťanského. Lutheránská církew užíwá rozumu jako nástroje, pomocí kterého přijímá swětlo duchowní do dusse, tak jako člowěk okem sewnitřným swětlo sewnitřné přijímá. Rozum nemůže to swětlo nebeské tak mistrowat, jako může oko tělesné to tělesné swětlo mistrowat a učit, naprawowat a walchowat, nebo prawdu řeknauc, wssak jim w podstatě ani nerozumí. A w prawdě, co že ten rozum wí o těch nebeských wěcech ze sebe? Neníliž tu lépe státi mocně w slowě a dat se „jímat w poddanost Krystu“ (2. Kor. 10, 5.), jako „powyssowat se proti umění Božímu?“ (tamže). Lutheránská církew toto zachowala, dala se do wazby slowa Božího a nemohla z ní, a nechce z ní na wěky wyjíti; církew kalwínská chce přewýssit rozumem lidským umění Boží, které je w Biblí založené a církwí křesťanskau wyznáwané. Otec bludného tohoto učení je Ondřej Karlsstadt, jako sme widěli; muž tento z prwopočátku wěrně pomáhal Lutherowi w boji proti wěm Babylona, ale nebděl sám nad swým srdcem, tak že se wkradl do něho Satan pýchy a wysokomyslnosti. Skutky tyto těla po prwé se ukázaly, když lew udatný wíry Luther na Wartburgu seděl, wtedy pýcha pohnula Karlsstadta wystaupiti samostatně, aby nejen Luther, než i on proslávil se w bojích těchto. Proto nowého něco, něco takowého chtěl wystawit, co by jesstě Luthera přewyssowalo, aby sláwa jeho zastínila Lutherowu. *) Ale

*) Tak to jde i nyní. Jen po sláwě swětské zháněji se přemnozí!

pýcha předchází pád. Karlsstadt načřel do jiného pramene — než Luther, on načřel do pramene rozumu swého a proto wýstawět chtěl stawení, které by mimo písma sw. stálo. I stojí také m i m o p í s m a Karlsstadtowa budowa. Zwingel jí dowršil, Kalwín chcel naprawit blud osudný a znesel z písem material, aby jím obtáhel stawení to; pěkný jest material, božský a skwí se nádherně, ale stawení stojí mimo Písma sw., mimo podaného z Apoštolů ruk učení o Swátosti těla a krwe Páně! Stawení je Karlsstadtowo a Zwinglowo, obmýtka Kalwínowa wypožičaná z písem sw., jejichž grunt, není grunt církwe kalwínské. O tom se přeswědčí každý, kdo stopuje učení oboje o slowě Božím, o osobě Krysta Pána, o Swátostech wůbec, o Swatosti křstu swatého zlášť a neyobzwláštněji o Swátosti Wečeři Páně. Jako nebe a země, tak dalece stojí církew ew. lutheránská w těchto podstatných článcích wíry od církwe Kalwínské *) — Naposledy při tomto kratičkém

Míti to za welikau čest býti bojownikem Krystowým, to se zřídka nachází. Po hlučném „éljen" nejeden gróf a nejeden profesorik wíce tauží, než po chwále wěřících wyznáwatelů Ukřižowaného!

*) Mezi Karlsstadtem a Zwinglem není žádného rozdílu, tito jsau jedno; mezi těmato dwoma a Kalwínem není zase rozdílu p o d s t a t n é h o, proto i následowníci tamtěch a tohoto spojili se snadně w jednu církew, nebo nebylo podstatného rozdílu mezi nimi. Kdo ale twrdí, že mezi lutheránskau církwí a kalwíny není rozdílu, ten nerozumí ani tolik do obojího učení, jako hus do piwa, aneb jestli rozumí, jest ukrytý kalwinista, a rád by na swau stranu zwerbuwal lutheránů. Oecolampádowi, Karlsstadtowi, Zwinglowi a Kalwínowi není Swátost W. Páně

wyložení rozdílů w učení naſſem a kalwinſkém nebude od cíle, když připomeneme, že mezi tím, když naſſe o Swátoſti Weč. Páně wždy jednak a wždy to ſamé učí, wyznání kalwinſká toto učení tak točí a obrácejí, jako jim to čas, oſoby jednotliwé, tu knížata, tam bohoſlowci nadiktowali. Coby Swátoſt Weč Páně byla jinak čteme we wyznání Helwetſkém od r. 1532; jinak zaſe w Belgickém od r. 1561; a když r. 1614 kurfirſſt Jan Zigmund ku kalwinſkému wyznání přeſtaupil, tak řečená „Märkiſche Confession,“ prawí zaſe něco jiného o této ſwátoſti (že není ſwátoſt těla a krwe ale památka — potěchy, památka díků, památka láſky Kryſtowy kde wíra jſau ta uſta požíwajícího, uſta pak jeho prawá nepřijímají nic jiného než toliko znamení); welký jejich katechyſmus něco jiného a wyznání englické církwe zaſe jinak tuto ſwátoſt tlumočí; a jinak také ſlowa točí wyznání ſſkotſké. Aniž to jinak býti mohlo tam, kde každý učitel, ano každý wyznawač točil a krautil a walchowal ſmyſl zřetedlný ſlow Páně: my ſme Lutherowi zawázáni k wěčným díkům, že ſe w té bauři rozumů lidſkých nedal zwrátit z poſtawení ſwého, wyhnat z hradu pewného, a ſſtály mocné ze ſlowa Božího! Jak dobře, jak pokojně ſedíme my w ſrdci Biblí Páně: a jak jſau wětry neuſtawičnoſti lidſké ſmýtáni ti, jeſſto hledají základu w rozumích ſwých! Ta připomenutá wyznání jſau ſwědec-

Swátoſti těla a krwe Páně. A na tom má doſt každý, komu oprawdu jde o to, aby ſe přeſwědčil o tom: jeli? a jakowý jeſt rozdíl mezi učením církwe lutheránſké a církwe kalwinſké.

twim, že církew kalwínſká nenaſſla jeſſtě odpowědě na to, co jeſt Swátoſt W. P; jeſſtě pořád hledá odpowěď. (Wiz uwedené ty rozdílne ſaudy o W. P. — když těžko jeſt ſama ta wyznání do rukau doſtat — w knižce hore oznámené Beckerowé na ſtr. 43 a 44.). Luther w Marburgu — a celý ewanjelický ſwět w Augſſpurku roku 1530; Melanchthon w Apologii; celá církew we wſſech ſymbolách — ale jednako, w jednom ſmyſlu, jedněmi ſlowy tobě odpowídá, že jeſt Swátoſt W. P. prawé tělo a prawá krew Pána naſſeho Ježiſſe Kryſta pod ſpůſobem chleba a wína, nám křeſťanům k jedění a pití od ſamého Kryſta Pána uſtanowená! Toho ſe drž — milý wěřící ſlowenſký národe a ſpaſen budeš ty, i celé potomſtwo twé: nebo to jeſt ſamé čiſté Ewanjelium Pána a Spaſitele twého Ježiſſe Kryſta! W tomto punktě ſme ſpojeni s celau křeſťanſkau říſſí, jen s kalwiny ne. *)

K poſlednímu jeſſtě punktu, hoře udawému přiſtupme, k P r a e d e ſt i n a c i i, abybom i zde ſpatřili, jak ſme dalece jedni od druhých poſtaweni, jak ſme ſe w reformácii rozeſſli, a jak ſe darmo tajením rozdílů namáhají jedni ſpojit, co Bůh ſám rozlaučil, když dopuſtil

*) Nech nám nikdo nenamitá twrdoſt, my zajiſté nejſme příčina ſkutečnoſti. Že to tak jeſt, za to nech odpowí Zwingel a Kalwin před Bohem. My ſme s Lutherem a celau církwi křeſťanſkau, a co je neyhlawnějſſí se ſlowem Božím w neyžiwějſſím ſpojení; kdybychom ſe připojili ku kalwinſkému učení, rozpadli bychom ſe se ſlowem Božím, s církwi apoſſtolſkau a s celým křeſťanſtwem.

swobodě rozumu lidského tam zajíti, kde newychází slunce slowa Božího!

Praedestinacie, či předzřízení co by bylo učíme se poznáwat neylépě z Biblí Páně, ale poněwádž z Biblí Páně trhají pro sebe kwítka k okrášlení nálezů rozumu swého i protiwníci, učíme se poznáwat prawý smysl Biblie z cirkewního Symbolů našich učení. W krátce tedy musíme ohlednauti, co je w Biblí Páně o tomto učení zjeweno nám, jak toto zjewení natahowal Zwingel a Kalwín, a jak učení to zformowala církew lutheránská.

Předzřízení k žiwotu wěčnému, anebo wywolení k milosti, stalo se proto, že Bůh milowal swět a milosrdenstwím jsa hnut poslal Syna swého jednorozeného k lidem, aby jich spasil; žádné jiné wywolení w celé Biblí se nenachází; „nebo kteréž předzwěděl, ty i předzřídil, aby byli připodobnění obrazu Syna jeho, aby tak on byl prworozený mezi mnohými bratřími!“ (Řím. 8, 29.). „Jakož wywolil nás w něm (w Krystu) před ustanowením swěta, abychom byli swatí a neposskwrnění před oblíčejem jeho w lásce.“ (Efez. 1. 4.). „My pak sme powinni děkowati Bohu wždycky z wás, bratří Pánu milí, že wywolil wás Bůh od počátku k spasení w poswěcení ducha a u wíře prawdy.“ (2. Tes. 2, 13.). Bůh to nepodwratitedlně wyswědčuje, že „chce aby wšickni lidé spaseni byli a k známosti prawdy přišli.“ (1. Timot. 2, 4.); „paklíby kdo zhřešil přímluwci máme u Otce Ježíše Krysta sprawedliwého. A onť jest smíření za hříchy naše; a ne-

tolik o za nasse, ale i za wsseho swěta." (1. Jan 2, 1 a 2.) Bůh ponauká wssem, i hřissníkům milost a spasení, nebo nemá libosti w smrti člowěka hřissného (wiz. Ezech. 18, 23. 32.; 2. Petr. 3, 9.). Bůh předzřídil zajisté wssech wěřících do počtu dědiců spasení wěčného; nebo „zawřel wssecky w newěře, aby se nade wssemi smilowal" Řím. 11, 32; a rada jeho jest nezměnitedlná, poněwádž pak Hospodin zástupů to usaudil; kdo to tedy zrussí? a ruku jeho wztaženau kdo odwrátí?" (Izai. 14. 27.). Prostředky pak neymocnější, jessto Bůh k tomuto cíli ustanowil, jsau slowo jeho a swátosti. Ale pro to, že jest Bůh sprawedliwý, newywolil také wssech, nebo ne wssickni uwěřili w Krysta, ale toliko těch, o nichž předzwěděl, že wytrwají we wíře w Ježísse Krysta až do konce, na proti pak tomu ti, jessto nedají místa wíře, anebo odpadají od ní winau wlastní tak že naskrze nemají příčiny uwiniti z toho Boha — zahynau. Nebo wywolení jeho jest nezměnitedlné. „Kteréž předzwěděl (že uwěří w Ježísse a w té wíře setrwají) tyž i předzřídil k žiwotu wěčnému. Wyswobozen bude každý kdož koli nalezen bude zapsaný w knize! (Dan. 12, 1.). Žáden nebude moci z Krystowy ruky wytrhnaut těch, kteříž jsau jeho! (Jan 10, 28.). „Předzřídil nás k zwolení za syny" (Efez. 1, 5.), „Aby w dokonání plnosti časů w jedno shromáždil wssecko w Krystu" (10), „w kteréműž i k losu připusstěni sme, předzřízeni bywsse, podle předuložení toho, kterýž wssecko působí podle rady wůle swé" (11), „Duchem zaslíbení

swatým zapečetěni ste, kterýž jest záwdawek dědictwí nasseho, na wykaupení toho, což jim dobyto jest, k chwále sláwy jeho“ (13. 14). Aniž pak to může jinak býti; nebo když Bůh wssewědaucí podle swé neoklamáwatedlné wssewědaucnosti wywolené předzwěděl, nemohau oni z knihy žiwota wytříni býti Mat. 24, 24. Zjew 20, 12 „Darů zajisté swých a powolání Bůh nelituje“ Řím. 11, 29. Když z mdloby a newědomosti hřessí, hojně dáwá Bůh času ku pokání, prostředků ku powstání, aby hřissní se obrátili k biskupu dussí swých 1. Petr. 2, 25. Kdo tedy z lidí zaujistit se chce o tom, zdali jest wywolený, ten musí Krysta se chytiti wírau cele, tuto wýmintu a studnici Božího wywolení a předzřízení oslawowat žiwau wírau, a skutkami, co owocím jejím až do konce žiwota. „Budete w nenáwisti wssechněm pro jméno mé: ale kdož setrwá až do konce, tenť spasen bude.“ Mat 10, 22. „Nebojž se nic toho, co trpěti máš, ay, uwržeť ďábel některé z wás do wězení, abyste zkussení byli; a budete míti úzkost za deset dní. Budiž wěrný až do smrti a dámť korunu žiwota.“ Zjew. 2, 10

Wykřičeno jest učení o předzřízení za těžké a nepochopitedlné a Zwingel s Kalwinem za welikých proroků tohoto článku wyhlássen; ale w prawdě nic těžkého není na něm tomu, komu wíra není „twrdau řečí:“ slowa zajisté Biblí Páně tak zřetedlně znějí, že i w neyprostějssím wěřícím srdci útěchu wzbuzují a pohnutkau jsau k upřímnému se ku Krystu Pánu taulení.

Zwingel owssem dělá z toho těžkosti swým

rozumem, tu dokládaje, tam ujímaje slowům Biblí swaté a twoře sám rozumem swým celau historii Božského zjewení. Zde několik sad z jeho maudrosti: „Dwa jsau žiwly, z kterých záleží wssecko, Bůh a tělo *), z těchto dwau žiwlů powstaly wssecky wěci, a poněwádž Bůh jest w tom hlawní, a činná a obžiwujicí, tělo pak trpná částka, nasleduje odtud, že každá bytnost, jest spolu bytnost i Boží; nebo nic není mimo Boha, nic práwě není co by Bůh nebyl.“ (Jeho wlastní slowa: „Certum est, quod quantum ad e s s e et e x i s t e r e attinet nihil sit, quod non numen sit, id enim est rerum universarum e s s e.“)

Z toho widno, že o stwoření swěta Zwingel nesmýssel tak, jako smýssli církew celá křesťanská; z tohoto základu owssem nemohel wynést připrawené srdce k přijetí wíry w Krysta Ježísse. Zwingel se doslowně přiznáwá k u p a n t h e i s m u p o h a n s k ý c h f i l o z o f ů, jmenowitě Stoických, řka: „když jich jen dobře pochopíme, uznáme, že Duchem Božím oswícení mluwili, říkajíce, že w s s e c k y w ě c y j e d n o j s a u. (Omnia unum esse! **) Zwingel učí i nasledující lež:

---

*) Tuto maudrost neważil Zwingel arci z Biblie, ale z pohanského spisowatele Seneku, kterého nejen pro jeho maudrost wychwaluje, ale prawí, že práwě nábożný jest pro to, że takto táral. — Tu widíme z jakých pramenů počínal píti Zwingel. Nu arci — kdo se takto wykrmil Pantheismem, ten nemohl s Lutherem jedno smýsslet o wěcech křesťanského náboženstwí. Wiz Senekův list na Luciliusa, a Zwinglowé spisy Díl I, fol. 358.

**) Wiz: Zvinglii Sermonis de providentiá anamnema. Díl I, fol. 377. U Dr. Rudelbacha: Refor. Luth. und Union, str. 291. nasl.

„Nechci mluwit, že by Bůh nebyl půwodce hřichu; ano jest Bůh půwod počátečný wšseho hřicha, on sám wede ruku hřišsnika a wražedlnika".*) Ba dále ješstě jde Zwingel a prawi: že wražedlnik nucen jsa od Boha wraždi! **) „Jest prawda, prawi Zwingel, že přičina k hřichu býwá w člowěku náklonnost těla, swod dábla, ale poněwádž Bůh jest tworce wšseho, on jest hlawni přičina hřichu, tělo a satan jsau jen nástroje Boži, kterými on zločin pássе." ***) W této střesstěnosti tak dalece sám sebe posilňuje Zwingel, že prawi: „W stwořeni swěta (w tom Zwinglowském, kde dwa žiwly jsau Bůh a tělo!) je pořádek přičin a účinků tak spletený, že nic nemůže wyhozeno býti, aby se pochop prozřetedlnosti Boži neskydnul na hromadu; a proto nebojime se směle powědět, že Bůh zlých a přestupniků stwořil, nejen proto, aby žili, ale proto, aby bezbožně žili." ****) „Nebo Bůh drži w ruce swé wšsecky úmysly i skutky lidské skrze to swé předzřizeni aneb zwoleni, z kterého powstalo wywoleni k milosti (přijati na milost jedněch) které owssem nekonečně wýsse ceněno býti má, než wira, křest a slowo Boži. A tak, když se prawi, že člowěk spaseni docházi skrze wiru, anebo kdož uwěři spasen bude, tak se to nemá tak rozumět, jakoby wira ta byla

---

*) Tamže, fol. 365.
) Tamže 366. *) Tamže fol. 364. ****) Zvinglii elenchus contra Catabaptistarum strophas; jeho bila III, Č. 1. str. 429. Dr. Rudelb. str. 293.

příčinau jeho spasení, to se zajisté jen proto tak mluwí (slyšte — Zwingel wí, proč písmo tak mluwí, jako psáno stojí! slyšte!), poněwádž wíra pořádným způsobem je znamení wywolení a poněwádž tedy kdo je wywolený Boží nemůže byt zatracený." †) Nu který Lutherán, wolá šlechetný Becker (w kn. uw. na str. 50), anobrž který neyprostější křesťan nezhrozí se před tímto bohorauhawým blauzněním! A Dr. Rudelbach (w knize uwedené na str. 293): tak učí Zwingel o praedestinacii, na kterémžto učení každý křesťan pozná šlepěje pohanstwa! Ó cože prospějí wšecka křesťanská slowa, když wíra křesťanská od swého kořene odřezaná je! Ó poslyšte prawím já k wám Slowáci, poslyšte slowa tato a připusťte sobě k srdci napomínání proroků! Bůh není Bůh neprawosti, jemuž by se zločinci a zločiny líbili. Učte se ne od Zwingla Boha poznáwati, ale čtěte: Žalm 5, 5: „Nebo ty, ó Bože! silný neoblibuješ bezbožnosti; nemá místa u tebe nešlechetník!" Bůh náš dle Izaiáše 65, 6: zapisuje hříchy a nepráwosti národů a lidí a slibuje, že nebude mlčeti, nýbrž nahradí a odplatí do lůna jejích! Ano další máš hříšníče Zwinglowský zaznamenání pomsty Boží w téže kap. od 12—15 werše. Čti a rozuměj — kdo ještě chuť

---

†) Wšecko to se stáwa skrze malé hokus pokus: „Sed levi Synecdoches ictu quidquid insolubile videtur dissilit. Accipitur enim fides pro Dei electione, finitione, vocatione, quæ omnia fidem antecedunt" a t. d. Taký hle je Zwingel čarodějník!

máš zůstáwati při Zwinglowi a jeho učeni o praedestinacii.

Kalwin z nepočetného kamenî Zwinglowských náuk a maudrosti sestawil swau náuku o praedestinacii čili předzřizeni, a on tak jako předchůdce jeho měral božské tajemstwí milosti mirau swého wlastniho rozumu. Chtěje pochopit Boží milost, wymyslil sobě náuku za Zwinglem o „nástrojich Božího hněwu a příkladech zůřiwosti; kterézto nástroje a příklady maji býti ti, kterých Bůh k hanbě na swětě a k zatraceni wěčnému stwořil.“ (Instit III. kap 23. §. 1) A tak dle Kalwina darmo tekla krew na Golgata pro nesmírné množstwí lidu, nebo který koli z wěřících a pokřtěných neni předzřizený k žiwotu wěčnému, každý na darmo zpíná ruce ku Ježíši. Toto sám Kalwin jmenuje „ustanowenim hrozným“ (=decretum horribile), a předce bár o něm nikde w písmích, nikde w církwe Boží wyznáních neslyšel a nečetl, předce tárá o něm a sprostému lidu swoje tárání jako wíru křesťanskau prodáwá! (wiz: jeho Instit. III, kap. 23. §. 7.). W tom samém díle, kap. 21, §. 5, pak tu wšadě u Kalwinů wkořeněnau náuku rozhlašuje: „že Bůh stwořil jedněch lidi k náději žiwota wěčného, jiných k zatraceni wěčnému,“ a tak nejsau wšickni schopni dědictwí Krystowého byť by i wěrni zůstali we wíře až do konce! O kolik že míst potěšitedlných z písma sw. zapečetil Kalwin následowníkům swým!

Kalwin také mate očiwidně pochop předzřízeni k žiwotu wěčnému; Bůh owšem před=

zwěděl wšše, ale předzřídil k žiwotu wěčnému wšsech, kteříž uwěří a we wíře w J. Kr. až do konce setrwají.

Ale Kalwín zaumyslně natahuje wešsterá zaslíbení Boží, a prawí k. p. bohorauhawé slowo: že Krystus neumřel za wšsech lidí, ale jen za wywolené, a tito jedině přicházejí do spojení při wel. Wečeři Páně s Krystem skrze wíru. Tu zas, kdyby toto prawda byla, co Kalwín swým nasledowníkům podstrkuje, musilaby se na wěky zapečadit, anebo wytřít z Biblie ta místa 1. Jana 3, 8: že „na toť jest zjewen Syn Boží, aby kazil skutky ďáblowy;“ a že „přišsel Syn člowěka, aby hledal a spasil, což bylo zahynulo.“ Luk. 19, 10; a že „každý duch, kterýž wyznáwá J Krysta w těle přišslého z Boha jest.“ 1 Jan. 4, 2; A tak nesčíslná místa z písem sw. musejí mlčeti tam, kde otráwil swau náukau Kalwín srdce lidská; tak porownejme s tím učením jeho místa nasledující: Jan 3, 16. 17. Řím. 5, 18; 2. Kor. 5, 15; Izai. 53, 6; 1. Tym. 1, 15; 4, 10; Žid. 2, 9 a t. d. a t d.

Obšsírné by bylo nakreslowat Lutherů boj w příčině této, proto jen uwedeme krátce zde jako církew lutheránská učí o předzřízení; předewšsím musíme i zde podotknaut, že kdo by čekal zde nějakowé důwtipné rozumowání mudrců, welmi by se mýlil, církew našse, jako sme již wíce krát řeknaut příležitost měli pauze a jedině na slowě Božím stojí, proto kdo pozorně přečetl co sme tam hoře z písem sw. uwedli, bude znat ocenit nasledující řádky, w

kterých ne jeden bohoslowec, neb wíce jednotliwců, ale celá církew mluwiti bude. Pátá a poslední, jako záwěrečná kniha symbolická Form. Con. neydůkladněji mluwí o předzřízení a wywolení Božím, nebo w tom ještě času, když se prwní knihy wyznání wydáwaly, nebyla tak nutná potřeba zláštní o tomto článku činit wyznání; jako se ale prwní půlstoletí církwe obnowené ke konci chýlilo, o tom času již náramně se rozežírati počínala tato nemoc w církwi, pro kterau příčinu nutná byla potřeba učinit wyznání weřejné, aby spoluwěřící wěděli, čeho se držeti mají.

Form. Conc. tedy w I. částce Pod číslem XI w 14 punktoch důkladně wykladá učení církewní o tomto článku, potom pak učení Zwinglo-Kalwinské ze jména udané zawrhuje. My zde podáwáme podstatu wěci následowně: (Hase, strana 618 a nasl.):

4. Předzřízení čili swolení wěčné (za synů a dcery) Boží wztahuje se toliko k dobrým a milým dítkám Božím; a toto jest i půwod jejich spasení, nebo jim ho zaopatruje, a to co k němu náleží dáwá. Na tomto swolení nebo předzřízení Božím spasení naše tak se zakládá, že ani brány pekelné je podwrátiti nemohau.

5. Toto Boží předzřízení nemá se hledat w tajné jakowési radě Boží, ale w slowě jeho, w kterém ono nám jest zjewené.

6. Slowo ale Boží wede nás ku Krystu, kterú jest kniha žiwota, w které zapsáni jsau wšickni wywolení, jenž spasení wěčného dosahují. Nebo tak psáno jest k Efez. 1, 4: wywolil nás w Krystu před uložením swěta.

7. Tento Krystus wolá k sobě wssech hřjssníků a slibuje jim odpočinutí a w prawdě žádá, aby wssickni lidé k němu přissli a u něho pomoc a radu nalezli. Témto se za Spasitele dáwá skrze slowo swé, a chce aby slysseli slowo jeho a nezatwrzowali ussí, aniž zanedbáwali a potuwali slowo. A slibuje moc a působení Ducha Swatého a pomoc Božskau, aby we wiře stáli setrwali a žiwot wěčný dosáhnauti mohli.

8. A proto nemáme o takowémto swolení aneb předzřízení nassem k žiwotu wěčnému ani z wlastního rozumu nasseho, ani ze zákona Božího saud sobě twořiti, abychom buď do diwokého, rozpustilého, epikurejského žiwota, aneb do zaufalstwí neupadli. Nebo kteří koli rozumu swého saud w otázce této následují, ti snadně na ty nebezpečné myssienky, jimž se těžce wzdoruje, přicházejí, říkajíce: jestli mne Bůh k wěčnému spasení předzřídil a swolil, nemohu býti zatracený, nechť bych činil co chtěl. Naproti pak tomu, jestli nejsem swolen k žiwotu wěčnému, nic mi nepomůže, co bych co dobrého činil, nebo wssecka moje namáhání daremna budau.

9. Ale máme sobě saud twořiti a učiti se o předzřízení z ewanjelium Krystowého, nebo zde se zřetedlně učí, že Bůh zawřel wssecky w newěře, aby se nade wssemi smilowal, a že nechce, aby kdo zahynul, ale raději chce, aby wssickni se obrátili a w Krysta uwěřili.

10. Kteřikoli tedy rozmýssleji snažně o zjewené wůli Boží a pokračují při tom tím pořádkem, který sw. Pawel w listu k Římanům

psaném zachowal, (který wede lidi neypředněji k pokání, k uznaní hříchu, k wíře w J. Krysta, ku poslussenstwí k zákonu Božímu a až potom mluwí o wěčném swolení, o tajemstwí předzřízení Božího,) — ti jedine spasitedlně o předzřízení smýssleji a tèm ono i neywětssí potěssení přinássí.

11. Co pak psáno jest u Mat. 22, 14, že mnoho jest powolaných, ale málo wywolených, nemá tak rozumeno býti, jako by Bůh nechtèl, aby wssickni spaseni byli; ale příčina odsauzení nepobožných jest jejich slòwa Božího neslyssení, anobrž práwě jeho twrdossijné potupowání, srdce a ussi proti němu zatwrzowani, kterýmžto způsobem oni cestu pořádnau Duchu Swatému zamezují, tak že nemůže w nich dílo dobré dokonáwat, anebo když slyssí slowo nedbají naň a odwracují se od něho. A když tedy pro tòto hynau, není tomu na příčině Bůh aneb jeho swolení, ale jedině jejich zlost.

12. Až potud pobožný člowěk w rozmýsslení o wěčném Božím předzřízení bezpečně pokračowati může, pokud totiž článek tento zjewen jest w slowě Božím. Slowo Boží zajisté nám Krysta, co knihu žiwota předložilo: kniha tato se nám otwárá skrze kázaní Ewanjelium, jako psáno jest k Řím 8, 30. A tak w Krystu jest k hledání wěčné Boha Otce swolení a předzřízení,“ a t. d.

A k tomuto jesstě dodáme co kniha tato symbolická z učení protiwného zatracuje, aby bylo patrno čtenářům, kteří nemají příležitost Formulu Concordie číst nejen co twrdí církew,

ale i co zapírá. Stojí tedy psáno: (Wiz, u Hazeho stranu 621.)

„A tak zawrhujeme následující bludy:

1. Že Bůh nechce, aby wssickni lidé pokání činili a wěřili w Ewanjelium.
2. Že Bůh, když nás k sobě powolávwá, to upřímně nemyslí a nechce také aby wssickni lidé k němu přissli.
3. Že nechce Bůh, aby wssickni spaseni byli, ale že někteří, ne pro příčiny hříchů swých ale z rady, předsewzetí a wůle Boží k zatracení odsauzeni jsau, tak že pod žádnau wýminkau spasení dojíti nemohau.
4. Že nejen samé Boží milosrdenstwí a neyswětějssí záslula Krystowa, ale i nasse nějakowé zaslaužení příčinau je Božího nás swolení a k wěčné sláwě předzřízení.

Wssecky tyto články jsau falessné, hrůzyplné a bohorauhawé, kterýmižto se wssecko potěssení, jakowé wěrným křesťanům ewanjelium Páně a swátosti podáwají uchwacuje, a proto články tyto nemají w církwi Boží trpené býti.“

Takto hle nasse církew ewanj. lutheránská učí, wěří a wyznáwá, takto swaté kamení drahé, krysstály, zafyry a karbunkuly z hlubin zjewení Božího wynássí a w příbytek Boží, w chrám swatý církwe obrací! Takto hle, stojí osoba církwe ew. lutheránské oddělena od osoby církwe římsko-katolické z jedné strany a z druhé od osob swobody kalwinské po různu a nestejně o smyslu Božího zjewení saudících a církew, neb třeba církwe a wyznání rozličných jmén twořících. Církew nasse wyznáwala proti swého wěku

bludům prawau wiru w J. Krysta, kteraužto prawost hledala wždy w srownalosti wyznání weřejného s písmem sw. St. a N. Zákona a we wyznáních swých wždy se ohlédala na swědectwí církwe apoštolské a prwotní křesťanské, pokud ještě ustanowení starobylá nebyla znešwařena nálezky lidskými. Obnowitelé církwe nepřestejně wolali k Římu a obrancům církwe středowěké: Nawraťmež se wšickni wěřící ku pramenům žiwým, čistým, swatoswatým žiwota a spasení, k církwi prwotní, a apoštolské a k čistému, ustanoweními lidskými nezmýlenému slowu Božímu! Poněwádž ale w kůru těchto prorockých postaw na Sioně, brzi se ozwali hlasowé, kteří pod pláštěm obnow a bojů proti pápežstwu wztahowali nečisté ruce swé na společný základ obau církwí, na zjewení Boží, na apoštolské a ta prwotní církwe wšeobecné wyznání, opravujíce domněle a walchujíce swéwolně zřetedlný smysl písma swatého; proti těmto (Karlštadt,-Zwingel-Kalwinowi) wolali Obnowitelé církwe: Takto psáno stojí a od toho upustiti nesmíme a kdyby země, nebe a wšecko se zwrátilo.

Proti tak hrozným, písma swatá urážejícím bludům, na prawo i na lewo rozšiřowaným, tak mohutná musela učiněna býti wyznání, aby swětlo nebylo ukryto, aby swíce nebyla stawena pod nádobu, ale na swícen, aby ti, kteříž wcházejí, swětlo widěli (Luk. 11, 33.). Tato wyznání jsau samé, čisté, pauhé slowo Boží; pokudkoli toto stojí a úcta k němu w lidech newyhyne, dotud stá-

ti budau i symbola tato wiry a církwe lutheránské.

Ale řekne někdo z těch nám dobře známých mudráčků swěta, nemohliliž pochybiti Reformátoři? A zdaž my na bludy jejich přisahati budeme? Mohli pobloudit owssem a pobloudili také we mnohém, a wssak není zde řeč o jejich saukromných spisech, ale o spisech jessto přijaté jsau od církwe co wyznání a symbola, a o těchto nedokázal jesstě nikdo, že by falessně udáwaly obsah zjewení Božího a neučili we smyslu písem swatých. Z toho tedy, že mohli pochybit Reformátoři nenasleduje, že by Symbola od církwe přijatá w podstatě swé byla chybná a písmům se protiwící. A pak příteli milý, jessto mařiš čas wíce na předkládání a tworení wždy nowých otázek, než na to, kterak by si sám lépe se obeznámil s cestau po níž tě církew ku Pánu přiwází, — příteli, pomysliž pak, že twá otázka jest již we Formuli Concordie dáwno zodpowěděna! Církew sobě weliké ponechála práwo, když zakládala wyznání swá proti swětu, církwím a sektám wztýčic korauhew na Sioně, na níž psáno dodnes: „Wěříme, wyznawáme a učíme, že jediné prawidlo a měřítko, dle něhož wssecky články wiry a wssickni učitelowé ceněni a posuzowáni býti mají, žádné jiné není, než prorocká a apossstolská písma jak St. tak Now. Zákona, jakož psáno jest a t. d. *) I Symbola tedy nasse musejí ceněné

*) Wiz citacii tuto celau na počátku této kapitole, jak sme ji tam ze Symbolum přetlumočili.

býti dle tohoto prawidla, zawrhowati je nemůže žáden, leč důwodem písma sw., které jediné jejich jest základem, wýminkau trwání a cílem, kterýmž sepsané, wydané, přijaté a pořád wyznáwané jsau. Jak náhle by církew pomocí Ducha Swatého odekryla podstatné chyby w Symbolách, následkem nabytého nowého swětla w tajemstwích zjewení Božího, tak že by s jistotau a wssecbecně widěla, že písmům se protiwí některé ustanowení dosawád symbolický platné: tu k jejím práwům náleží poznowu wyznáwati wíru, poznowu swědčiti o smyslu zjewení Božího. *) Než nastalali již ta doba? kdože to pocítil tu potřebu nowých wyznání? kdo pak wyznáwal z těch odporníků symbolů církwe nassí něco, co by jen z daleka a poněkud mohlo se zblížit ku wyznáním prwotním? Ten křik newěrců, deistů, zbožňowatelů Muhamedowých, Woltairowých, materialistů a podobného jádra hrdinů, ten křik hlaupých a wyhýralých swětáčků, kteří ničemu newěří a nic také newědí, ó tento křik nic wíce nedokazuje, jako prawě welikau potřebu symbolů, welikau potřebu lepssích učitelů theologických a wěrnějssích, úřadu a powolání swého powědomějssích kněžů. Wssickni, kteří dosawád baůřili proti symbolám nassím, byli zrádcowé církwe, nebo neměli péči o to, jak by swěřenau sobě náuku k ostřihání a rozssiřowání zdokonalowali w srdci,

*) Srowney: Haseho: Hutterus rediv. de libr. symb.

w domě, w úřadu swém a w církwi celé, ale pospíchali zaměniti církwe swé učení a wíru, za učení církwi a sekt jiných. Sytým břichem chleba lutheránského stali se rozssiřowatelé učení, které církew nasse za bludné a zatracení hodné wyhlassuje. Oni nezdokonalowali — ale zradili náuku církwe u prostřed powinnosti křiwě zapřisahané. Karlsstadtowi, Zwinglowi a Kalwinowi nasledowníci ani jedným slowem nezapřeli půwodců učení swého wyznání, a tu tito pěkní lutheránssti kněžı a professoři odmrsstíce wyznání církwe swé, odhodíce zbraň swau, kterau přijali od církwe, překluzli se zrádně do táboru jejího. Kdyby byli se přewrátili na wíru wyznanau buď církwi kalwinskau, buď sekt jiných, bylıby aspoň tu měsstansko-swětskau čest zachowali; než oni zůstali při stole Lutherowém, zůstali na chlebě lutheránském, a církew, která je krmila a krmí opustili, učíce zamítati učení Symbolů nassích! My ale prawíme jím to w oči a křičíme, nebo to jest nepráwní a nectné, aby kdo w lutheránské církwi žiwý, anebo práwě církwi tauto krmený a od ní k úřadu powolaný mohl a směl se opowážit zahazowat učení její, za jakowé ona jen Symbola swé powažuje. Kdo se se Symbolami nesrownáwá, ať jde do církwi té, jejíž wyznání drží: ale úřad w lutheránské církwi zastáwat, chleb její jídat, a Symbola její zawrhowat, to znamená nectně a zradně se chowat.

Pokud státi budau na swětě bludy kacířské, pokud státi bude Concilium Tridentinského

wyznání, pokudkoli wyznáwatelů nalezne učení bludné Karlſſtadt-Zwingel-Kalwinowe, dotedy mohutně a nepodwratitedlně i Symbola cirkwe lutheránſké ſtáti budau a ſtáti muſejí; nebo tato bludná wyznání wětſſím dílem zapřičinila wyznání naſſe, a wyznání tato naſſí cirkwe založená jſau na píſmě ſwatém, obſahují w ſobě wſſecka wyznání cirkwe wſſeobecné křeſťanſké a wítězně ſe doſud objewila, proti útokům wſſem, na její základy činěným, jak od katolíků, tak od Kalwino-Zwinglowců. Odpadáwání od lutheraniſmu na prawo i na lewo ſtáwati ſe mohau, ale cirkew Lutherem obnowená na wěky upuſtiti nemůže od učení podſtatně w píſmě ſwatém založeného. Žádnému ſynkretiſtowi ani uniſtowi ſe poſawád nepodařilo ani jen jednoho ohniwa wyrazit z řetěze učení Symbolů naſſich, tak to wſſe tuze ſpojeno jeſt a na wěčnau horu Sion, na Biblí Páně přikuto. Wytrhni ze Symbolů jen jeden článek, a již ſi ním wytrhnul celý bok Biblie. My s Biblí Páně ſtojíme i padáme. Kdykoli ſatan je na ſwětě rozpuſtilejſſí, w tedy wždy i cirkew naſſe trpí wíce; kdykoli Slowo Boží ſwobodnějſſího průchodu nachází do ſrdcí lidſkých, w tedy i Církwi naſſí čaſně lépe ſe wede. Na těžké boje o učení ſwé cirkew tato s neywětſſí hrdoſtí duchowní a se zadoſtiučiněním mrawním hleděti může, nebo býwala zapluwaná, potupená, zkrwawená, ale píſmem ſwatým zjeweným zahanbena, přemožena nebyla ješſtě nikdy a nebude také na wěky. Byť ſwět plný i ďáblů byl, chtějících ji ſhltiti.

VI.

A když tedy takto se wěc má, že písmo swaté jest jediným pramenem, z něhož má křesťan wážiti učení wíry, neywyšším prawidlem a měřítkem dle kterého rozsuzowány býti mají wšecky rozepře wzniklé o wíru a náboženstwí křesťanské, když tak jest, že Symbola, wyznání a nařízení církwe wšeobecné starobylé z tohoto pramene wážena, dle tohoto prawidla sestawena a uspořádana jsau, když konečně tak jest, že Symbola církwe ew. lutheránské na těchto přepewných základech spočíwají a ničeho neobsahují jiného, než swědomitě z písem sw. St. a N. Zakona snešený smysl a obsah zjewení Božího w Biblí Páně obsaženého, aniž pak kdy církew ewanjelicko-lutheránská upustila od Wyznání apoštolského, Nicenského, Athanasiowého, ale we swých Symbolach tyto jako základ powažuje a na nich dům swého obšírnějšího a důkladnějšího wyznání stawí, tak že wšecka Symbola tato nic nejsau jiného, jako pokračowání we wyznáních starobylých církwe wšeobecné křesťanské: newyhnutedlně a neupíratedlně následuje odtud, že církew ew. lutheránská má přísahau zawazowat swých kněžů, dokktorů a učitelů theologie na wěrné učení swého weřejně přijatého zachowáwání, rozšiřowání a na další potomstwo přenášení.

Že pak wyznání wíry w Augšpurku učiněné, w Apologii odůwodněné, w čl. šm. doplněné, w Katechysmích spracowané a we For. Conc. z nowu wyznané a uzawřité, nebyl jen

nějakowý obyčejný časowý a pomíjející zjew, že to nebylo dílo lehkowážně a powrchně učiněné, to se uwidí z následujícího zewrubného wypsání těch okolností, w nichž se Symbola naše založily.

Činíme předkem pozorným laskawého čtenáře na pojednání toto, nebo nemajíce w řeči naší — wyjmauce katechysmů Lutherowých a Augšp. Wyznání, které wšak poslední již welmi řídké jest — Symbolů našich, zajisté ne bez potěšitedlného wzdělání bude pro něho zwěděti obsah a osud jak hlawního, Augšpurského, tak wšech ostatních na něm spočíwajících a z něho plynaucích wýznání církwe naší. Bez známosti dějin Symbolů nemožno pochopiti církew ew. Augšpurského Wyznání. *)

---

*) Přítomná částka spisu tohoto je sepsaná a do tisku daná dáwno před 20. Oktobrem a nese místami — w prwní kapitole a při poznamenáních pod tiskem wtrausených — ráz boje toho hrozného, který sme podstaupiti musili o sewnitřné zřízení církwe naši. Když wypaušstíme na swětlo tento prwý swazek, zůří práwě zase boj o sewnitřní zřízení krajiny a říše naši. Wšude bojowání a wálčení a děje se nám, jako psáno stojí: „žádáte a nemáte: záwidíte a dychtíte a nemůžete dosáhnauti: bojujete a wálčíte a wšak neobdržíwáte, proto že neprosíte. Prosíte a nebéřete, proto že zle prosíte, abyšte na swé libosti wynakládali.“ Jakub 4, 2. 3.

W krajině může býti zřízení sewnitřné jakowékoli, bez sprawedlnosti k národům, nestojí ono nic; w církwi může býti zřízení jakowékoli bez wíry žiwé w Krysta — nic neprospěje. Pokud wýše dwau millionů silný národ slowenský w krajině uherské nenajde jiné sprawedlnosti, jako toho milostiwého weřejného pojmenowání tu „horniakem,“ tam „rolníkem,“ onde „šaryšanem,“ jinde „luptákem,“ a někde práwě „pánem klobučníkem,“ do tedy i to neyliberalnějši zřízení krajinské smrděť mu bude

umrlčinau. Na Baltickém moři 12 millionů zawražděných národně slowanů rozšiřuji tento umrlčí puch wšade, kde se pod jakýmkoli tytulem národnost utláčí a na její místo masné motůzky swobody přes usta přewláčeji slepému lidu.

Podobně se wěc má s církwí, může ona míti také neb jináči sewnitřní zřízení, jestli ona nebude tím, čím býti má dle jejího wlastního pochopu a učení nic jí wšecky saustawy nepomohau. Může ten 32 letý smilník a kartár, jemuž Krystowa krew na Golgata wylétá prazádné ceny jiné nemá, než tu, a takowau, jakowau i krew jiného mučedlníka, může tento wrah sprawedlnosti Boží i neywyšším hodnostárem w církwi a krajině se stat, církwi Boží to nic neprospěje.

Wlast je sladké jméno, když národ žije w ní dle swého pochopu a určení, je matka poctiwá, jejíž dítek prsa přeplněná jsau rozkoší při zpomnění sobě na ni; každé údolí, každá stará wěže, každý potůčík, každý chlum a hora wysoká, každé jméno strané, města, dědiny jsau synům a dcerám jejím milé, sladké, pronikawé zwuky: ale wlast, která nedáwá národům swým wolné rozwinutí národnosti jejich jest smilnice toliko jedněch! A církew křestanská, bez swobodného se přiznání k milosti úplné Boží w Krystu Ježíši, bez otewřeného, hlasného, určitého wyznání, jest pomocnice její. Tímto poznamenáním oswědčujeme swé osobní postawení k trubačům církwe bez wíry w Bohočlowěka, k trubačům wlasti bez swobody a národnosti kmenů národních jako takowých. Nechceme wlasti s řetězemi pro Slowenský národ a masnými motůzkami pro „horniakow,“ „dolniakow,“ „rolníkow,“ „šarišanow,“ „klobučníkow;“ nechceme církwe postawené na základ takowý, na kterém i Muhamed i Confacius pohodlně se postawiti může!

Konec I. Swazku.

Dějepis Symbolů.

Luther započal dílo obnowení a naprawení církwe křeſťanſké káráním bludů, jakowé někteří, zwláſſtě pak mnich Tecel k pohorſſení křeſťanſkého wſſeho citu a wědomí weřejně rozſſiřowali. Jakž známo jeſt, ſtalo ſe to dne 31. oktobra r. 1517, když přiwěſil dle tehdejſſího obyčeje na dwéře chrámu Wittenberſkého 95 článků wztahujících ſe na otázky učení křeſťanſkého ſe týkající a wyzwal učených lidí k hádání ſe o nich. Cíl hlawní při tom kroku měl Luther poraziti Tecela předáwawſſího po trzích a ulicech měſt a dědin odpuſſtění hříchů za peníze. Toho čaſu bylo kněžſtwo náramně pokažené, nepáſlo již wíce ſtádo Boží, krwí Kryſtowu nadobyté po paſtwách zelených Slowa Božího, ale ſtřihalo toliko owečky ſwé a žiwot wedlo do konce ſeſwětſſtělý, tak že již w ſamém národu hýbalo ſe to w ſſ e o b e c n é k n ě z ſt w í k ř e ſ ť a n ſk é, jeſſto cítilo nebezpečenſtwí, do jakowého církew Páně za příkladem toho z l á ſſ t n é h o ř á d u k n ě z ſk é h o poſpíchalo a dlauholeté taužby po naprawení králowſtwí Božího obžiwly pojednau w ſrdcích millionů! „Naprawení na hlawě a údech“ bylo dáwné heſlo pobožných duſſí; po ſmělém wyſtaupení Lutherowém zahřměla ze wſſech končin říſſe německé chwála ſkutku tohoto a powěſt o tom na křídlach holubice přeletěla celau Europu. Luther byl

obklopen muži wýbornými swětského i duchowního stawu, kteří jej posmělowali k dílu jeho, pomáhali jemu, chránili jej hrdly a statky swými a wůdce tento poznaw jednauc powolání swé zmužile kráčel na cestě nastaupené. Čisté učení Ewanjelium horliwě zwěstowal a osoby zastupujíci zastaralé neewanjelické bludy nemilosrdně káral, wyzwaw tímto způsobem, jako se to samo sebau rozumí, náramnau bauři mocných lidí proti sobě. On se nechtěl wíce báti lidí — než Boha, proto mu i Bůh proti lidem pomáhal, z lidu wywoliw jemu spolutowaryše a bojowníky.

Na jedné i na druhé straně stály mocnosti mohutné. Starý swět s jeho mocí a sláwau, wojskem rytířů a theologů, hodnostářů swětských i duchowních stál we swých pewnostech a práwě historickém, w užitku jako se prawí: nowý swět posdwihl se jen s wírau w slowo Boží wšemohaucí a sešikowal rytíře swé jakoby pod holým nebem, pod korauhwí swatau písma swatého a wyznání církwe křesťanské obecní. Mladá síla, duch mohutný poswěcených proroků a cíl wysoce na nebi spasení duší lidských se zaskwiwajíci stály Lutherowi ku boku a on dobře sobě byl powědom w koho uwěřil a či wěc zastupuje; proti němu stála wíra — jako mochem — lidskými nálezky pokrytá, zemdlená, nedělajíci wíce. Zástupowé této opírali zraky jen o práwo a moc, zde na zemi, jimi opanowané se nalezawší a jim ku službě hotowé; Luther wedl zástupy swé k písmům a ponaukal je patřiti wzhůru k Ukřižo-

wanému, tam prostředky, zde cíle poznáwati je uče. Těžce bylo laučiti se synům pohodlí, rozkosse, moci a sláwy, těmto starcům duchowním s náwyky jejich starobylými, nemožno wměstnati se nowému, písmem swatým probuzenému swědomí pokolení nowého, těchto w nowězrozených rytířů Krystowých do nádob starých! Jádro zaseté proroky a aposstoly prolamowalo kůru swau a hned i pausstělo kličky do země swaté, do srdcí wěřících křesťanů. Celá společnost lidská dostala jinau twářnost, známí dříwě stali se cizincami k sobě, cizinci bratřími, příbuzní se odeznali a dalecí w rodinu jednu wessli. Luther byl střediště mladých sil, u jeho nohau sedala wědochtiwá mládež, kterau wěrně wyučowal, kněžstwo odwrátilo očí swých od wyhýralých a wyžitých přednárů a obracela je k Lutherowi, jeho slowa se bojíc, na jeho pokynutí čekajíc, jeho radu přijímajíc; učitelé, básníci, řečníci, malíři k němu se taulili a pod rozkazy jeho se postawowali, bohabojní knížata, wýwodowé, rytíři, páni meče swé propůjčowati chtěli, wůdci swému duchownímu. A ti wssickni stali se kněžími w duchu Ewanjelium pro wykonáwání w srdcých swých wsseho, což přikázal Pán!

Od onnoho prwního wystaupení Lutherowého tři leta trwal boj tento hrozný, strach pojal wsseckn starý swět, tak že newěděl již chopiti se lepssího, než měl w swém žiwotě, i chopil se tedy starého prostředku swého, moci totiž swětské, ale tato se též dokázala býti slabau proti Dawidowi nowého wěku!

Leta 1521 zaujal se toho starého swěta sněm do Wormsu swolaný a wydal rozkaz (edikt) we smyslu bully pápežské, moci kterého měl Luther ze země wypowězen býti, kterýžto los usauzen byl i následowníkům jeho, pakli by jemu wěrní zůstali. Wssecky knihy Lutherowe do toho času wydané měly ku spálení přijíti a wykonání rozkazů těchto pod pokutau wyhnanstwí naloženo bylo stawům řísse německé a wladařům jejich. Ale toho času byli již pánowé swětssti stali se služebníky Ježísse Krysta, prawými kněžími wsseobecnými, jessto za swau powinnost drželi neuhassowati ducha, který mluwil ustami toho zlásstního kněze Doktora Martina, a na wzdor wssem hrozbám císaře, pápeže, sněmu nechali edikt wormský stat na papíře, pak naslécháli, co jim Luther z písem wykládal. Tak si wychowal Luther we wssech wrstwách společnosti lidské mužů bohabojných a odhodlaných ssířiti Ewanjelium, byť by jim i hrdlo a statek přissli na zmatek. Leta 1529 na tolik již zrostla odwaha tato, že shromáždění stawowé we Špaieru kelem mistra swého uzawřeli společně protestowat proti ediktu wormskému, odwoláwajíce se we wěcech wíry na swobodný, wsseobecný církewní sněm. Děj tento dal příležitost k pojmenowání té strany, která naprawení církwe žádala, od r. 1529 totiž, jak se tato protestacia zadala, jmenowali nassich p r o t e s t a n t i. Smysl weliký tedy to mělo wtedy, nebo následkem této protestacie se nejen ukrutné rozkazy wormského sněmu zlomily, ale strana ewanjelická se mocněji zřídila a sesílila. Jmenowat ny-

ni ewanjelika protestantem nemá smyslu, rádi se tak jmenují jen ti, co jiného we wíře newidí, jako wěčnau protestacii.

Spaierská protestacia našjich sama se welmi w krátkém čase ukázala jako nedostatečná; mělo jiné jméno dáno býti tomuto děj welikému, jméno které tak rádi nosíme wšickni! Císař totiž Karel V. wida, e strana protestujících ze dne na den wíce roste a se zmáhá a newěda sám oč wlastně tak hrozný boj jde, umínil sobě učiniti pokus ku pokojenému na sněmě říšském wyrownání těchto rozmíšek a roztržitosti a swolal ke dni 8. dubna 1530. do Augšpurku říšský sněm. We zwacím listu přislíbil, že dobrotiwě a milostiwě wyslyší rozličná domnění stran proti sobě postawených. S tímto wyzwáním na wědomí bylo dáno i protestantům i katolíkům, že mají powědět, čeho se kteří drží a co wyznáwají, aby tak mohlo sblížení se a konečně porownání státi W takémto stawu nebylo již dost žádati nawrácení se rozkazů wormských — ze strany papežských — aneb protestowání toliko proti nim, tu musila wyznáwati hotowé určité wyslowené učení jedna i druhá strana, a wyznání swá podložiti pod saud neywyššího saudce we wěcech wíry, písma swatého. Kdyby nebylo Luthera a jiných theologů, s tím spaierským protestowáním pauhým by nic nebyli pořídili, ale se posměchu weřejnému wystawili. Před tímto pádem retowalo jich toliko wyznání. Stawowé wěděli jen co nechtějí, — protestowáli, Luther, tato duše hýbání tohoto welikého wěděl co chtěl, proto

wždy wyznáwal. Wíra w Ježu Krysta nezáleží tak z protestacie, ze samého totiž zapírání, jako wíce z wyznání jistých, zřetedlných prawd a nauk ku spasení dussnímu a k zachowáwaní církwe Boží na swětě potřebných. Co by také na sněmě Augsspurském byli stawowé říſſe wykonali s pauhau protestacii? Byl by sněm tak se rozessel jako jeho předchůdcowé, wydaw některé nařízení proti Lutheranům, tito pak by byli zase jen protestowali, národ spasení swé s třesením konající by nebyl wěděl ničeho. Císař a celá říſſe ale žádali od nich *wyznání wíry a učení jejího**); a tu se postaupilo o jeden welký krok blíže k prawému cíli, od *protestacie*, se postaupilo ku *wyznání*: Do r. 1530 byl jen odpor, tu proti neřádům, tam proti násilí, od toho roku počíná se žiwot církwe, t. j. dokázání toho, co se na místě neřádů stanowilo, do 1530 se zapíralo, od 1530 *wyznáwalo* a *wyznáwá dosawád.*

Kurfirsst saský Jan neyžiwějssí byl Lutherů posluchač, — tento písáwal sám za Lutherem jeho kázně, aneb wlastňoručně přepisowal, jen aby tím lépe ducha jejich do ducha swého wssal — , a tento knjže také ze *wssech swětských pánů neylépě* wěděl ocenit důležitost a potřebu welikau

*) Prameně k wážení známosti o těchto welikých událostech na poli církewním jsau nassledující: Daw. Chyträus: Hist. der A. C. od r. 1576. Toto dílo wysslo w ssesteru wydání do r. 1600. Geor. Coelestin: Hist. comitiorum Aug. &c. Tom. I, Fol. 116. Bohatý registr literatury sem spadající wiz w „Symbolik etc." Köllnerowé, na str. 150 a nasl.

takowého díla, to jeſt ſloženi do jednoho ſpiſu, wſſech podſtatných punktů, o něž od wíce než 13 let již rokowáno a hádáno bylo proti wſſem, kteří s píſmy ſw. nedrželi; proto pſal neyčelnějſſím theologům, jakožto těm, kteří neylépe znali i ſtarobylau církew křeſťanſkau; i nálezky w odporu s píſmami poſtawené i konečně ſamé píſmo ſw. St. a N. Zákona, jmenowitě Doktorům: Lutherowi, Jónaſſowi, Pomeranſkému (Bugenhagenowi) a Miſtru Melanchthonowi, aby ſe uſilowali co neyſpíſſe ſepſati obſah wſſech naprawení církwe, jmenowitě: aby naznačili články ſporné, w jejichž rozumění a wykládání dělili ſe Naprawitelé od panující církwe římſké! Pamětné jeſt, že kurfirſſt ſaſký poznal hned i ſám potřeby podſtatné tohoto díla, nebo naložil předřečeným mužům, aby určitě učení ſwé wyjádřili jak ohledem základných článků wíry, tak také i ohledem obřadů čili ceremonií církewních; kdo zajiſté w tomto newidí, že již wtenkráte měli mužowé*) na čele naprawení církewního ſtojící jakoby zřetedlné předtuſſení že římſſtí od ſwých wěcí neupuſtí a naprawení církwe nebude wſſeobecné, ale jen čáſtečné a tím ſamým i ta ſtará úřední církew ſe rozpadne. Proto zawčaſu ſe ſtarali, aby w tomto pádu církew bez určitých pochopů a učení i o wěcech menſſího wýznamu nezůſtala. A kdyby ſe i ſſje-

*) Kníže, wolenec Saſký měl w tom čaſe Rádce jednoho wzneſſeného, muže nábožného, který úřad kancléře u něho zaſtáwal a na jehožto radu kníže mnoho držel, byl to Dr. Brück, oſoba důležitá při náprawách ſkrze Luthera činěných.

dnoceni podařilo, aby sobě církew powědomá byla práwa swého, jakowé má na zřízení i těchto nepodstatných wěcí dle písem swatých.

Kníže Wolenec saský tak byl netrpěliwý, že práwě lhůtu uložil Theologům swým, — do 20 Března 1530 — do které ty články wyhotowit a ku společné poradě do Torgawy přinest mají. Lutherowi nebylo třeba dwakráte nakladat, čeho tak welikau potřebu sám uznáwal. Dílo sice bylo náramně welké a přetěžké, a wšak již se od 13 let na něm pracowalo, a Bůh sám swé církwi pomáhal, tak že ač né do času uloženého, a wšak předce dosti zawčasu dílo, složení totiž a snessení wšech těch podstatných článků, — které potom jméno Torgawských článků dostali — dokonáno bylo.

Práce tato dá se nám nasledowně předstawit. Od r. 1517 se náprawa církewních nedostatků, neřádů a bludů na sta a sta místech stáwala; stawení celé bylo zbořeno prwe, než se nowá budowa wystawila, naprawowáno tedy na swau ruku dle hlawních zásad Lutherem zwěstowaných, z čehož snadně se zawírati dá, že jednoty w tom ruchu býti nemohlo. Schůzky, Conwenty, hádky, snessení, wisitacie církewní, nařízení knížat a jejich duchowních rádců, jakowé o tom čase držáwané a wydáwané byly jsau swědectwím toho, jak pracowáno na ujednostejnění se.

Owssem wsse se to dálo po různu, a ačkoli w podstatě swé na wětssím díle jednota smýsslení a wíry panowala, wssak předce společného krátkého hesla nebylo. Proto pracowá-

no na tom w společných poradách; do r. 1530 ustanowilo se mnoho určitých wyznání wíry, které se jmenowali obyčejně učení, sbor učení toho a tohoto a t. d. Mezi znamenitější cílem založení jednoty společné w učení conwenty náleží: Oba Conwenty šwabachské, (r 1528 w Juni a 1529 w Oktobru), schuzka Marburská (r. 1529), weliký sjezd w Rottachu (téhož r.) držený at. d.

Na těchto schůzkách, hádkách a poradách wywařilo se wšestranně učení církewní a wymítilo z něho wše, co se s písmem sw. nesrownáwalo. Bylo pak takowéto jednoty potřebí i z jiných ohledů časowých, tak n. př. Císař Karel V. dal jednau wyslanců ewanjelických jak ze sněmu šli uwěznit, k ochraně tedy wlastní museli se ewanjelici lépe dorozumíwat o podstatných otázkách, aby tím mocněji státi mohli wedlé sebe proti útokům nepřátel jejich, ježto nemohauce odolati důwodům jen přirádi sáhali po násilnických prostředcích Ku wšem těm sněmům a schůzkám, ale neyobzwlášstněji ku Conwentu druhému šwabachskému ke dni 10 Oktobra 1529 do Šwabachu*) swolanému přichystané byly od theologů jisté již dokonale sepsané články co předlohy hotowé ku poradám, opravám a určitejšímu wyslowení a spracowání společnému. Že již tyto předlohy byly dokonále přemyšlené z toho můžeme zawírat, že i ty pošli ze společných hádek a pracowání,

*) Šwabach jest město malé w německé zemi, blíž Norimberku, kde w onom čase panowal markrabě Jiří z Beureuthu a Anspachu, horliwý napomahatel Lutherowých naprawení církwe.

tak powěstná hádka Marburská (dne 3. Okt. 1529) mezi Lutherem a jeho přátely a Zwinglem a tohoto následowníky wedená pohnula Luthera k rozwedení dokonalejšímu swých důwodů, ješto upotřebil proti Sakramentárům, a z této marburské hádky wyšlo z péra Lutherowého mnohé spasitedlné učení, které potom w Šwabachu církewní Otcowé k prácem swým jako náleží upotřebili. Sjezd w Rottachu (w Juni 1529) držený také mocně působil na určité se učení církewního wywaření. Poněwádž jedny města počínaly odpadat od Luthera a klonit se tajně — wíce méně i otewřeně — ku Sakramentarům *) w učení o Wečeři Páně: uzawřeno jest w Rottachu jednoswornně jmenowitě Ulmčany a Štrasburčany nepřijímat do spolku swého. „Děj se již co děj,“ prawili, „ale poněwádž w těchto bojech wšecko jen o wíru se jedná, zjednocení našeho učení nesmí býti žáden jiný základ, než a jedině toliko čistota učení apoštolského,“ a proto powážili ten ohled „jak nebezpečno jest se sakramentary do spojení bližšího wstupowat“ a ustanowili jen se držeti slowa Božího tak zřetedlně znějícího. Jim tedy ani nebezpečenstwí hrozící nic nebylo proti nebezpečenstwím, jakowá hrozila církwi Boží z toho, jako je jmenowali tělesného wyswětlowání a marnomyslného natahowání písma swatého. Jako pak Jiří z Beureuthu a Anspachu tak a mnohem účinliwěji — nebo wětší důwěry ostatních stawů požíwal — i Jan, kníže wo-

**) Takto jmenowali w tenkráte i w potomních časích následowníků Zwinglowých.

lenec saský o tuto čistotu wíry nastojil a Zwinglowo učení pýchy tělesné plné od srdce nenáwiděl, syt jsa nálezků rozumu římského a waruje se upadnutí do nalezků rozumů sswýcarských. A w prawdě zbytečné bylo wyjíti z jedněch nálezků, jestli se mělo i hned lézti do nalezků jiných lidí. **Naprawení církwe Lutherowo bylo nawrácení se ku pramenům wod žiwých, k písmům swatým St. a N. Zákona.**

A tak se přisslo k ustáleným článkům o wíře. Wittenberssti Theologowé je pak takto wypracowané a přepalcrowané poslali do Torgawy ku knížeti. Poslední oprawu článků těchto přewedli jesstě Luther s Melanchthonem. Rozpamětat se ale jesstě slussí, že tyto články nečinily úplně zadosti naložení knížecímu a potřebě skutečné církwe, ant (bylo jich w počtu XVII.) obsahowali jen učení o wíře, o ceremoniech do toho času nebylo snesseno učení naprawených církwí. Zůstala jim tedy práce této druhá částka k wykonání, kterau také s pomocí Boží podnikli a wywedli. Pracowali pak u prostřed neywětssích na nich doléhajících starostí, aniž owssem w tedy komu na mysl přisslo, že to má býti symbol wěčného trwání w církwi Krysta Ježisse. Úplně tak wsse to sslo, jako při symbolách prwotních a těch neystarssích církwe; nemyšleli ani půwodcowé starssích symbolů, že budau wyznání jejich symbola! Nebo symbola nečiní lidé, ale duch swatý skrze nástroje swé. Naprawitelé církwe jen o to

neyswědomitějšší péči měli, kterak by co neyúplněji wyslowili wíru křesťanskau, na zjewných prawdách a wýrocích písem prorockých a apoštolských se zakládající a se wšemi prawowěrnými sněmy a Otci církewními se shodující.

Co dosud sme wyprawili, zjewně nás přeswědčuje o tom, jak mnozí pracowali na těch rozličných předlohách, a wšecko to dosud sebrané, snešené a spracowané, w článcích Šwabachských a Torgawských obsažené, ještě nebylo samo to slawné wyznání. Wšecko to ještě muselo podstaupit saud a přetřes duchů wznešených, wírau nadšených, láskau ku Krystu Ježíši proniknutých, mužů obojího stawu, slowem církwe celé na nowo se pozdwihující. Powrchní lidé mluwíce, že sepsal Melanchthon Augšpurské Wyznání, myslí sobě při tom, že to tak učinil ten Melanchthon, jako činí ti nowomódní reformatarowé, jenž sednauce k stolíku a duchem pýchy wlastního ducha nadmutí jsauce píší wyznání swá a mnohomluwná oswědčení. Na článcích Šwabachských a Torgawských, jako sme wíděli pracowala celá naprawená církew a předewším mistr a učitel její Luther, tyto pak články byly material hlawní, k němuž zase přidala obnowená církew swé neywýtečnější wýtečníky, aby přecídili, přehnali pod tu jedinau míru wšeho, pod písma sw. St. a N. Zákona. A když i tyto dlauhé články, tlusté knihy a swazky w jedno obsažené dílo staženy, wšeho postranního zbaweny a jen jádrem — jako symbol býti má — opatřeny byly, tak ty wšecky práce, na nichž celá církew naprawená praco-

wala Melanchthonowi w Augſſpurku jſaucímu odewzdány byly cílem uwedení jich do pořádku a poſledního ſepſání. Melachthon byl ku práci této od Boha ſeſlaný, tichý, mírný, powažující neſtranně ſwět i ty těžké boje wíry, učený, ſlohem jadrným a dobře zřetedlným wládnaucí a pilností železnau i pamětí a rozſudkem zláſſtním nadaný mohl i uměl neylépe ſebrat díla a práce tolika duchů. Luther, pod břemenem ještě ediktu wormſkého ſtojící, nemohl ſám ku ſněmu augſſpurſkému jíti. Wſſecko tedy doſtatečně wyſwětluje proč uſpořádání díla, které církew celá ſplodila ſwěřeno Melanchthonowi; jeſt M. tedy uſpořádatel wyznání mnohých, článků a ſwědectwí w jedno krátké, jadrné. ſummowní wyznání wíry křeſťanſké. Oko Lutherowo a duch jeho wſſak nebyly daleké ani od tohoto konečného díla, nebo nedaleko Augſſpurku w Koburku a ſice na hradě knížecím Ehrenburgu zůſtáwal tím cílem, aby radau přiſpíwati mohl těm, jeſſto w Augſſpurku tak weliké wěci konali.

Jako na Šwabachſkých a Torgawſkých článcích, jménem ſaſkých naprawených církwí, pracowáno i jménem jiných krajin církwí obnowených na podobným cílem uſpořádaných weřejných wyznáních, nebo wyzwání cíſarowo newztahowalo ſe ku ſaſkým toliko církwím, ale wůbec ku církwím celé říſſe a wſſech jednotliwých krajin německých.

Melanchthon byl dne 11. Máje hotow s oſnowau práce ſobě ſwěřené, tak že ji w ten den oddat mohl knížeti ſaſkému, který i hned ji ſdělil s Lutherem. Pod tím čaſem ſcházeli ſe

i jiní stawowé do Augsspurku, Kníže wolenec saský Jan wtáhl do města dne 1. Máje, dne 12. Landkrabí, 14. wýwoda Lübenburský, 15. wyslancowé Norimberssti, 24. Markrabí Jiří z Brandeburgu a t. d. *) Wssickni přicházeli i se swými čelnějssími Theology, kteřížto poslední nesli se sebau ze strany swých zemských církwí domnění, wyznání a články wztahujicí se k této weliké záležitosti. Radostné, ač ne bez wnitřní úzkosti bylo se shledání wssech, a plod prwní tohoto společného citu byl, že se ujednostajnili na tom, aby nepodáwali osobytně sněmu swá wyznání, ale sjednotili se na jednom spisu a wyznání. Toto pak bylo welmi důležité, ačkoli tomu ještě nemalé překážky se w cestu kládly. Dobrá, swatá nadssená mysl a i jiné přejné okolnosti napomáhaly wssak předůležité zjednocení. Předně Saský kníže wolenec Jan požíwal weliké wážnosti wssech stawů nejen co přední úd řísse, ale co neyzlásstnějssí podporowatel Reformácie, potom celé dílo naprawení církwe w jeho zemi wzalo swůj půwod a tam i Luther, Melachthon a jiní znamenití mužowé posawád působili, k tomu i ostatní země swých církwí naprawení wětssím dílem dle saských církwí náuky prowedli, aspoň zřídka kde bez Lutherowé pořady dílo to před sebe bráno bylo. Toto wsse dopomohlo k tomu, že se shodli wssickni zástupcowé zemí a církwí německých na tom, aby Wyznání to, které se mělo jménem saského knížete a církwí jeho sněmu podat položilo se za

*) Köllner str. 173.

základ wyznání wsseobecného, wssem napraweným cjrkwím společného. Luther schwálil práci od knjžete sobě podanau, jmenowali ji w tenkráte Apologii, čili obranau, nebo tak se zdálo, že cíl jejj jest obraňowati těch, kteří přijali naprawení církewní. Obrana tato tedy jménem saských theologů a knížete psaná byla poznowu předložena wssem společně knížatům a bohoslowcům, ano w odpisech rozposlaná jest i těm městům a církwím wětssím, jessto nemohli o ní známosti míti, aby ony také znaly obsah učení, o kterém hlasowáno býti mělo. W Augsspurku shromážděni knížata, stawowé a bohoslowcowé dnem i noci pracowali, zpytujíce učení, jessto mělo brzi před celau říssi, před swětem celým wyznáno býti, co prawé křesťanské. Norimberssti psali domů o této záležitosti dne 14. Máje: „Saský náwrh (jední i takto Obranu tu nazýwali) přissel od Dra. Luthera zpět, Dor Brück, starý kancléř má ale wždy ješstě od počátku do konce co naprawowati.“

Když tak ze wssech stran prospytowáno bylo nawržení saské, když se nejen w podstatných wěcech, ale i w neymenssích slowích *)

---

*) Příklad této weliké swědomitosti w zpytowání a posuzowání wyznání ewanjelického uwádí Köllner we swé Symbolice na str. 178 w osnowě, a na str. 180 w poznam. 42 we swědectwí Schnepfowě o tom, kterak jediná příslowka „vere,“ t. j. práwě, dala welikau práci přítomným, z čehož widno, že w *Augsspurském wyznání* **ani příslowka** *daremně a lehkowážně wolena neb wynechana nebyla.* Takto w Augsspurku se dálo, a jako činí ti nassi nowomódni Reformátorowé? Oni toto wyznání jen tak ledabylo posuzují

wsse na přísnau wáhu písem swatých bylo wzalo a určil smysl i sloh, wynechán jest wssude tytul saského knížete a saské církwe, a dodán tytul wssech stawů a církwi německé řísse napravení církwe žádajících a jemu skutkem přejných. Tímto krokem se stala Obrana tato jménem již ne wíce Lutherowým, ani ne církwe saské aneb které koli jiné strany neb krajiny, osobitné, ale jménem společným wssech naprawení církwe křesťanské žádajících, Wyznáním a Symbolem církwe té naprawené, která nyní jméno swé přijímala.

Příležitost k sepsání wyznání dal císař, poručiw sepsati sporné články stránek cílem wyrownání se sněmu, materii poskytly rozliné sněmy, hádky, porady w příčině náboženstwa držané, způsob a formu dala učenost, obsah sám Bibli Páně; jen jméno nemohlo nalezeno býti. Luther a Melanchthon tu práci jmenowali neyprwé Apologie, Norimberssti, majíce na mysli ten prwotní cíl, pro který sepsány měly býti články, na jejichž základu by se wyrownání státi mělo se stranau pápežskau, jmenowali spis ten „Saskau náradau,“ aneb též i „náwrhem Saským.“ Čím wíce mysleli Naprawitelé církwe o důležitosti weřejného podání císaři a sněmu celému jménem millionů takowéhoto spisu, tím

a odhazuji a na jeho místo mnohem pohodlněji při hodech a sklenicech a — — at.d. nowé nárady z per swých wyžwachuji. Než Ty Pane Ježissi Kryste odwrať jich od díla jejich a přinawrať owečky zablaudilé do lůna církwe swé tak draze kaupené, za čež tě chwáliti budeme na wěky.

zřetedlněji wssem padala do oči nepřiměřenost jmén dosawád užiwaných. Milowníci pobožní Krystowi nazýwali w citu zbožném wyznání toto „Zřitedlnicí ewanjelickau“ (dle Přísl. 7, 2.); a wšak ani cit, ani důwody z okolnosti časných wážené nemohly býti křstitelmi díla tak welikého. Melanchthon jednau posílaje opět přehlednutý a přesauzený odpis práce této psal Lutherowi: „Posíláme Ti nassi Obranu, Apologii, ačkoli wlastně jest to **Wyznání** (**Confessia**).“

Od tohoto času Confessia, (Wyznání) jmenuje se častěji u spisowatelů církewních ta práce, která tolik jmén dostáwati se zdála, až w brzkém času žáden ji wíce nejmenuje ani náradau, ani apologii, ani zřitedlnicí, ale jméno její jest Wyznání Augsspurské. Po něm pak již se prawí ewanjelíci rádi jmenují Ewanjelíkami dle Augssp Wyznání, čili Lutherány.*) Jméno pěkné lutherán wyznamenáwá toho, který wíru Lutherem naprawenau a w Augsspurském nezměněném wyznání, w Katechysmích jeho, w Článcích ssmalkaldických, w Apologii a Form. Concordie obsaženau w srdci drží, ustami wy-

*) W pozdějssích časích se utajení kalwiny skrýwali pod tímto jménem, proto i rozeznání se určitému rádi se ewanjelíci prawí nezměněného wyznání augsspurského se přidržející lutheranmi nazýwali, jelikož pod jménem tímto zřetedlným nedá se ukrýti žádné pokrytstwí a žáden synkretismus. Tak se i onen kněz w Nitranském seniorátě, co kázal na wzkříssení Páně, že krew Krystowa neočissťuje hřissníků, podpisuje „církwe Ew. A. W. Slow. B. kazatel,“ tak se i pressprnessti tak pořád jmenují, a předce wyznání to zaussťují. Lutheráni tak nečiní.

znáwá a skutkem potwrzowat a rozssiřowat se usiluje.

Sepsané bylo Wyznáni Augsspurské původně a také jako original we dwoji řeči, latinské a německé; latinská řeč byla řeči učenau, ale naprawení církwe prolomilo i národním jazykům cestu do žiwota. Řím někdy železným ramenem wládl nad swětem a potláčel národy a jejich národné jazyky, později jako hlawa církwe nedowolil pozdwihnauti se leda moci násilnau wzdělanosti řeči národních; naprawení církwe učinilo konec z toho ohledu panstwu latinské řeči. W církewním ohledu tedy w reformácii dostala mateřinská řeč již i tím swé práwo, že se do steyné wáhy postawila s řeči nejen učenau latinskau, ale také panujíci w církwi a krajinských wěcech.

Ačkoli oba texty byly úplně rownaké, oba steyného práwa originaly, nic méně předce časem se wětssí wážnosti dostalo osnowě německé *); z obau originalů hned pod augsspurským sněmem mnohé překlady se učinily do cizích řeči. Známé jsau překlady Augsspurského Wyznáni: do slowanských nářeči, česského, polského a

*) Důwody, pro které německé osnowě wětssi wážnost se připisowala jsau následujíci: 1) Poněwádž těch XVII článků sswabachských, jessto byly základem wyznáni půwodně po německy sepsáno bylo; 2) Stawowé ewanjeličti Augsspurkssti německau osnowu weřejně čitali, skausseli, oprawowali a potwrdili; 3) podobně německý exemplár se před Cisařem a sněmem weřejné čital; 4) poněwádž Melanchthon sám, tlumoče a wykládaje prawý smyssl wyznáni toho w článku 2. Apologie na německau osnowu se odwoláwá.

charwatſkého, do řeči francauſké, taliánſké, ſſpanielſké, portugalſké, englické, dánſké, ſſwedſké, maďarſké a jiných.

Jeſſtě napoſledy podotkneme příběhy a obtížnoſti poſlední udawſſí ſe dříwe, než mohlo Wyznání ewanjelíků weřejně přečteno býti. Cíſař přibyl do Augſſpurku dne 15. Junia, a tu ſe počalo hýbání; obě ſtrany byly činné, naſſe, aby čím ſpíš přiſſla ku weřejnému odewzdání wyznání ſwého. Pápežſká pak, aby překazila, tomu a celé to wyznání mezi ſtaré papíry přiſſlo. Kurfirſſt ſaſký ſtál w čele ſtawů ewanjelických a pracowal uſtawičně, ſwědomitě. **) Dne 23. Junia ſhromáždili ſe ſtawowé napoſledy cílem přeſlyſſení jeſſtě jednau a pak podepſání Wyznání a ſice u knížete ſaſkého. Podepſáno bylo wyznání od knížete wolence ſaſkého Jana, Markrabího Brandenburſkého Jiřího, Wýwodu Lüneburſkého Erneſta, Landhraběte Heſſkého Filipa, knížete Anhaltſkého Wolfganga a měſt

**) Jako theologowé neuſtáwali w oprawowání a zdokonalowání wyznání, tak ſwětſſtí ſtawowé neuſtáwali w kleſtění ceſty a odſtraňowání překážek; nebo kněží a ſtawowé katoličtí i ſám cíſař počali nahlédat, jak welikého wýznamu to důjde, když jednau weřejně před celým ſněmem wyznání čteno bude, tím ſamým ſe ſtane, jakoby úwod Naprawené církwe do ſwěta tohoto; proto do poſledního okamžení pod wſſelikými záminkami odkládali weřejné čtení. Saſký kníže wolenec ale neuſtáwal w modlitbě a neuſtáwal w práci, čaſtě rozmlauwal ſe o wěcech ſpaſení s theology ſwými a trwal na modlitbách, tak poſilněn zaſe chodil k cíſaři a wyjednáwal s ním o weřejném práwě, jakowého ſe ewanjelici již domáhali, ku př. o nejití s proceſſí na Boží tělo, o kázání pod čaſem ſněmu lutheranſkých kněží at.d. Držel porady ſe ſtawy a theology at.d.

říšských Norimberku a Reutlingenu. Newi se s jistotau podepsalli také kůrprinc Jan Bedřich ze Saska a Wýwoda František z Lüneburgu; prawdě podobno jest, že i tito wyznání augšpurské podepsali, (Köllner obšírně o důwodích oboji strany píše w Symbolice swé na straně 201 — 210.)

Switnul den sw. Jana. Stawowé se shromáždili do sněmu. Než marná byla jejich naděje; sezení zase započalo s jinými záležitostmi krajinskými, a stawů ewanjelických žádost odewzdání wyznání swého odložena.

Když ale kancler Brück jménem stawů ewanjelických důrazně žádal, aby po odbawených jiných záležitostěch i tato tak pro celau říši důležitá předce hoře wzata byla: wešel Císař w radu se strany katolickými a naposledy se jen to wyslowilo, že na dnes již není možno začíti čtení, ant se připozdiwalo a den se ku swému konci nakloňowal. Poněwádž ale Císař žádá to wyznání znáti a je uwážiti chce, žádáno od stawů, aby wyznání swé sepsané odewzdali Císaři. Ze wšeho co dosawád zkusili ewanjelici patrné bylo, že weřejné čtení Wyznání na wšecek způsob se překaziti chce; nyní práwě žádali od nich odporníci wydání téhož wyznání, owšem ne jiným cílem, než aby ho zahodili mezi staré papiry. Stawy ewanjelické se proti podlostem drželi wážně a statečně, oni se omluwili, že poněwádž wyznání jen w náhlosti psané, zle by se čítalo cizimu, a oni předce že se chtějí ospraweblniti weřejně proti útokům a obwinowáním jich

z newěry od strany odporné: a tak jen pro ili o powolení weřejného čtení. Načež zase Císař se radil se stawy k tolickými, al- zase tu jistau odpornau odpowěd dáti rozkázal s oswědčením ostatně, jak jest Císař stawům ew. nakloněn a žádá, aby to nebrali za důwod nějakowé snad nemilosti. Stawy ewanjelické ale měli tak swé důwody za weřejné čtení, jako stawy katol. proti čtení, a proto prawili prosebně k císaři: „Že zde jde o welké wěci, o dusse jejich, o přísahu a proto pro milosrdenstwí Boží prosili Majestat císařský, aby jejich wyznání přeslyseti račil. Což jestli by neobsáhli, u Jeho Jasnosti, že by museli wěc swau Bohu wěčnému poručit, a wssak že by i tak pro wlastní čest, pro potřebu křesťanstwa a pro čest a slávu Boží při tom, co wyznali zůstali!

Až na tuto přímluwu — poradiw se Císař se stawy katolickými, přiwolil a čtení na zeytři odložil, a wssak ješstě žádati rozkázal, aby wyznání do rukau jeho předkem oddali; než tu zase wymlauwali se stawy na sspatné písmo, na oprawy a wůbec wymlauwali se jak wěděli, takže i Wyznání augsspurské w rukau jejich zůstalo až do přečtení weřejného.

A tak zajasal se ten wěčně pamatný den 25 Junia 1530 roku, w kterém mělo swědectwí wydáno býti prawdě, nekonečně pamětné pro celé křesťanstwí na zemi, pro církew Páně na wýchodu i západu, půlnoci i polední dílo swé konající. Následky tohoto wyznání zajisté cítí celé člowěčenstwí. Historia církewní neznú dru-

hého příkladu podobného. Okolo 4. hodiny popolední, shromáždili se wůkol císaře král Ferdinand, mnohá knížata a wšickni stawowé říše německé w chrámě biskupském, kde Císař swé saukromé služby Boží konáwal. Když již wšickni místa swá zaujali, pozdwihli se stawowé ewanjeličtí, aby přeslyšeli stojačky swé wyznání, na žádost wšak císařowu posedali opět. Tu wystaupili do prostřed paloty oba kancléřowé saššti Dr. Brück a Dr. Christian Bayer majíce w rukách tamten latinskau, tento německau osnowu Wyznání ewanjelického. Ještě naposledy učiněn útok na stálost ewanjelíků, císař totiž žádal, aby se latinská osnowa čítala, patrně proto, aby národ shromážděný nerozuměl o čem se jedná. Ale Saský Kurfiršt Jan pozdwíhl se a prawil: My jsme zde na zemi německé a proto náději máme že Jasnost císařská dowolí, aby w německé řeči powoleno bylo čtení. Tak padl i poslední odpor — a Dr. Brück držel jménem ewanjelické strany kratičkau řeč, po které kancléř Bayer započal čítat Wyznání tak powýšeným a mocným hlasem, že ho dobře bylo rozumět až wen na dwůř, kde nepočetné množstwí národu shromážděno bylo. Úplné 2 hodiny trwalo čtení; w palotě i wenku tichost a pozornost panowala mimořádná, wšickni slyšeli s neywětší nábožností wyznání wíry křesťanské nowého wěku!

Po přečtení dal císař odpowěd stawům, že wše přeslyšel milostiwě, že ale důležitost wěci wymáhá na něm wše pilně uwážiti, a tak že

potom když dokonale uwáží wsse, jim swé rozhodnutí oznámí. Newěděl císař, že již jest rozhodnuto wsse; tímto weřejným wyznáním rozhodnuto jest o bytnosti a žiwotě naprawené církwe křesťanské, owssem sice ne té wsseobecní, ale té zlásstní, která se jmenuje ewanjelickau dle Aug. Wyznání.

Stawowé ewanjeličtí děkowali se zápalem a nadssením císaři a wssem přítomným za trpěliwé přeslyssení wyznání jejich, dokládajíce, kterak oni wěrní chtějí císaři býti a prosíce Jeho Milost, aby i on milostiwým křesťanským císařem se býti dokázal.

Na to chcel Brück čtené německé wyznání spolu s latinskau osnowau Tajemníkowi císařskému odewzdat, a wssak Císař přispíssil se a wzal sám oba exempláry, oddaw německý kursirsstowi Mohučskému a latinský podržew u sebe.*) Uweřejnění zlásstní zapowěděl císař, a wssak uweřejněno bylo již a hned na wzdor zapowědi, nezná se skrze koho wíce wydání tiskem sprostředkowáno.

Takowau práci, tolikým bojem, s tak podiwnými osudy sprowázen jest počátek a wywedení Augsspurského wyznání; nynějssí lehkomyslní potupníci hlawního Symbolum nasseho ani zdání nemají o welikosti díla tohoto. Na tomto místě nemůžeme wyprawowati dalssí osu=

*) Wiz: Köllner=Symbolik, str. 213. Nasse církew tyto oba originaly dosawád hledá, nemohauc je při wssí usilownosti na tuto wěc wynaložené najíti. Bůh wí kde tyto spisy weleslawné zahoděné, anebo snad zůmyslně ukryté zpočíwají. W srdcích wssak millionů obsah jejich hluboce zakořeněn jest.

dy a děje wyznání augſſpurſkého w krátce jen jeſſtě prwe než dějiny jiných ſymbolů nakřeſlíme, obſah A. W. podáme.

Augſſpurſkého wyznání obſah jeſt naſledující:

I.) Prefatio, t. j. předmluwa k ciſaři, w které ſtawy říſſe německé wyprawují důkladně o příčině podání tohoto wyznání, potom o cíli, který doſažen býti chce a pak narážejí ſwobodné, křeſťanſké Concilium.

II.) XXI Článků wíry křeſťanſké, zničhž ſe učíme: I. O Bohu, a ſice dle wyznání apoſſtolſkého, Nicenſkého a Athanaſiowého, kde ſe zřetedlně wſſecka jiná učení, jako kacírſká zawrhují. II. O hříchu dědičném. III. O Kryſtu Synu Božím. IV. O oſprawedlnění V. O úřadu kněžſkém. VI. O nowém poſluſſenſtwí, t. j. o dobrém owoci wíry, čili ſkutcích dobrých. VII. O církwi. VIII. O pokrytcích a zloſtnících, jeſſto ſe w církwi nalezají a o jejich ſlužbě w církwi. IX. O křtu. X. O Wečeři Páně. XI. O zpowědi XII. O pokání. XIII. O požíwání ſwátoſti. XIV. O ſpráwě církewní. XV. O obřadech církewních aneb nálezcích lidſkých. XVI. O wěcech ſpráwy ſwětſké. XVII. O příſſtí Kryſtowu k ſaudu. XVIII. O ſwobodné wůli. XIX. O půwodu hříchu. XX. O dobrých ſkutcích. XXI. O wzýwání ſwatých.

III.) Mezi tuto prwní a naſledující druhau hlawní čáſtkau Aug. Wyznání ſtojí předmluwa, níž ſe prwní čáſtka zawírá a druhá otwárá.

IV.) Tak naſleduje VII článků w nichž ſe wypočítují proměny učiněné w jiſtých doſawá-

dních nadužíwáních, t. j. w nadužíwání a zlém upotřebení slowa Božího při službách Božích. Články tyto nás učí: I. O obojím způsobu swátosti W. P. II. O manželstwí kněžském. III. O mssi. IV. O zpowědi. V. O rozdílu při pokrmích. VI. O slibích klássterních. VII. O moci církwe, čili o moci klíčů.

V.) Jesstě přidan jest Epilog t. j. přímluwa kratičká k císaři, w které se wyznáwatelowé omlauwají, že jen krátce welmi wykládali učení wíry swé nepodotknuwsse wssech rozdílů, jessto w učení jejich se nalezají, které wssak wyswitnau z dalssího jesstě wywinutí se učení jejich, aby zjewno bylo, kterak nic neučí proti písmům a proti prawé církwi obecní křesťanské. A zde jsau i podpisy stawů.

Welmi utěssené obsah tento Aug. Wyznání podáwá píseň w Kancionáli Třanowského na str. 469: „Chraň nás Pane bez přestání, při tom Augsspurském wyznání," kde w 28. werssích prwní a druhý díl A. W. welmi pochopitedlně obsažen jest. Druhá píseň kratssí „Bože buď milostiw na mne" (str. 468.) w čtyrech slokách podáwá tože wyznání. Osudná chyba nowého Zpěwníka jest, že obě tyto písně wynechané a ničím nenahražené jsau. Kdo to zodpowí před církwí? Aneb již snad u potomstwa, na které přejde kniha tato nebude potřebi podání pobožného o welikých dnech Reformacie? O welikých zásadách naprawení církwe?

Takowéto učení owssem nemohli přijati

bez odporu římské církwe se přidržujíci Theologowé, ačkoli znamenitějšší z nich wyznali, že se wyznáni toto z pisem sw. St. a N. zákona podwrátiti nemůže; nicméně předce naložil císař theologům swým sepsati Confutacii, t. j. podwráceni Aug. Wyznáni*).

Katoličti tedy bohoslowci: Dr. Eck, Faber, Wimpina a Cochläus sepsali Confutacii a ačkoli jim císař naložil příkladu ewanjeliků následowati a tak mírně, jako jest Wyznáni psáno psati, oni nicméně tak urážliwě psali, že císař prwni sobě podaný exemplár te Con-

*) Hned na druhý den po slawném přečtěni Wyznáni swolal císař katol. stawy ku společné poradě, co by se činiti mělo. Císař a stawy kat. dokázali šlechetnost a křesťanské smýšleni, když to mírných prostředků chopiti se radili. Usnesli se z počátku oddat Wyznáni mužům statečným, rozumným a neswárliwým k posauzeni, kteři by měli wšecko dobré we Wyznáni tom uznati, ostatni z písma sw. podwrátiti a tak swornost uwésti. Ale rada tato nalezla odpor, nebo jedni knížata a theologowé římšti radili chopiti se moci a násilně potlačiti ewanjeliků a donutiti knížata k zachowáni ediktu Wormského. Císař w přirozené swé dobrotě kolotal mezi dwoma těmato stranama. Naposledy wešel w radu s bratřem swým králem Ferdinandem a radci říšským a ustanowil se na cestě prostředni, a sice, že chce wyzwati theologů katolických k podwráceni Wyznáni, a Ewanjeliků se zeptati chtějli jej za saudce w této wěci uznat? W pádu odporném, jestli by nechtěli jej uznat za rozsudího, že by se záležitost celá odkázala na concilium církewni a do toho času, že by edikt Wormský byl zákonem. Na tom — rozumí se samo sebau — přestali kat. stawy dodawše ještě žádost, aby se onno podwráceni takté weřejně w sněmě čitalo. Ostatně měli se ještě wyzwat Lutheráni, aby po dobrotě přistali ku katolíkům. Probowáno wšelijak, po dobrotě i zlosti, ale na darmo; církew w nowě pokřestěna, nemohla se sama zapříti.

futacie w hněwě roztrhal, i stawowé katoličtí nebyli s takowým způsobem spokojni: Pět kráte muselo přepracowáno býti toto tak řečené podwrácení Aug Wyzn., než smělo weřejně čteno býti. Šest týdnů bylo pracowáno na tom díle, které za hlawního půwodce mělo Fabra. Confutacia tato byla latinský i německý sepsaná a w poslední osnowě skrze cís. Tajemníka Schweissa dne 3 Augusta na tom samém místě, kde wýznání ew. přečtena.

Obsah Confutacie je trojího způsobu; některé články, jako: I, III, VIII, IX, XVI, XVII, XVIII a XIX jsau i od kat. bohoslowců přijaté a schwálené, některé z částky toliko se schwalowali, jako II, X, XI, XII, XIII, XIV a XV., ostatní do konce zawrhowali, jako článek: IV, V, VI, VII, XX a XXI. Odpowěd na druhý díl Aug. Wyznání byla docela odporná, we wšech zajisté těchto článcích urputně smysl římský hájili půwodcowé Confutacie.

Lutheráni žádali dostati odpis této Confutacie, aby mohli důkladně odpowěditi na ní, a wšak báli se odpornici jejich wydati jim učení swé; naposledy cítice sami, že takowéto odepření samo neylépě by swědčilo o tom, že oni samy pochybují o ceně díla swého, když ho na weřejnost pustiti se ostýchají, oznámil dne 5. Aug. císař, že ewanjelikům tuto odpowěd katolických theologů na Wyznání Augšpurské wydati hotow jest pod těmi třemi wýminkámi, 1) jestli se zawáží proti ní nic nepsat, 2) ji neuwěřejnit, 3) jestli se přiznají k učení a domněnkám w té Confutacii

obsaženým. Tyto wýminky tak obrazili ewanjeliků, že slawně se oswědčili, kterak w té Confutacii ani w neymenssím wyznání jejich podwráceno není a wssemožně pečowali o to, kterak by dostali odpis, neb poznamenání obsahu té Confutacie, naložili pak Melanchthonowi sepsati obranu swého wyznání, čili Apologii Císař hrozil ewanjelikům nemilosti pro jejich, jak wíru jejich jmenowal twrdossíjnost; ale oni wěděli, že wíra neznά ustaupiti, ani hrozbě ani prosbě. Melanchthon, který nebyl sám přítomen w sněmě, když se Confutacia četla, přijal od přátel naprawení církwe, zlásstě pak od osobního přítele swého Camerariusa — který i jeho žiwot wypsal — množstwí zapsaných při čtení poznamenání, potom pak i sám nasléchal pilně co protiwníci i ustně nadmítali i písebně žalowali proti wyznání, — Melanchthon takto opatřený wssemi nadmítkami dal se do práce a pilně pracowal na obraně Aug. Wyz. Mezi tím co on pracowal písemně, dohowárali se obojí strany bohoslowci a stawy swětské ustně o smíření, nebylo wssak ze wsseho nic, nebo žádná strana podstatu swého učení opustiti nechtěla. Dne 22 Sept. čítalo se konečné uzawření sněmu, w kterém mírně sice, a wssak předce to domnění se wyslowowalo, jakoby w Confutacii řečené Augssp. Wyznání podwráceno bylo. Proti tomuto powstali hned weřejně Saský kurfirsst Jan a oswědčil, že ewanjelíci neuznáwají Aug. Wyznání za podwrácené, a kancléř saský Dor. Brück odewzdal slawně na potwrzení toho Apologii. Bedřich hrabě z Falce, který wždy jmé-

nem cisaře mluwil přijal Apologili a wssak, potom jakž bratr cisařů král Ferdinand cisaři něco w ussi possepnul, pokynul cisař hraběti z Falce, a ten nawrátil Apologii Brückowi zpět.

Tímto skutkem wssak nic se newykonalo proti Augssp. wyznání, nebo Ewanjelici skrze swých Bohoslowců, jmenowitě Melanchtona dali Apologii jesstě gruntowněji wypracowat, a wydali ji, co druhý weřejný spis we smyslu učeni napraweného a prawidla w Augssp. Wyznáni přijatého wytlačiti. Toto wypracowání bylo o tolik jesstě dokonalejssí, ant při práci této Mel. byl již w majetnosti odpisu Confutacie. Pracowal pak neustále *) až do měsíce Aprila 1531, kde na swětlo wydána a od cirkwe naprawené co dalssí wyswětlení a zauplnění wyznání aug. přijata jest. **) Ewanjelici — kdyby odhodili Apologii, přiznali by se ku Confutaci, a to jen předce snad nechtěji ani nassi lehkomislni Odpornici symbolů.

Apologia byla od Mel. původně latinský sepsaná, tato tedy jest původní osnowa; tého jesstě leta wydán i německý překlad a sice od Dra. Justa Jonassa při spolupůsobení Melanchthonowém. Jestiť pak wypracowána w XIV. článcích, welmi důkladně a obssirně Augss. Wyz. objasňujících, zauplňujících a obraňujících. I. O

*) Na cestě z Augsspurku w příbytku Spalatinowe, w Altenburku práwě w neděli na díle tomto pracuje nawsstiwen byl od Luthera který mu pero z ruky wychytil proto, že ani w Boží den neděle od práce ustati nechce. Srown. literaturu sem spadajici u Köllnera, str. 397.

**) Wiz co w předu na str. 95 z Formule Conc. sme uwedli.

dědičném hříchů důwodně učí dle písem. II. O ospravedlnění, kde odporníků Wyznání Augsſ. zláſſtě článků: IV. o ospravedlnění, V. o úřadu kněžském, VI. o nowém poſluſſenſtwí a XX. o dobrých ſkutcích hoře béře a jejich poznamenání w Confutacii wyſlowené poráží, uče, že hříſſný ospravedlněn jeſt před Bohem z wíry.

III. O milowání a naplnění zákona, w kterémžto článku poráží důwody katolíků o ospravedlnění ze ſkutků zákona a učí, že my bez Kryſta ani dobrých ſkutků činiti nemůžeme. W článku IV. o církwi poráží odporníků učení naſſeho a rozwiňuje obſſírněji učení Aug. Wyz. o církwi. V. O pokání učí dle Ewanjelium, že záleží z litowání hříchů a wíry a ukazuje nebezpečenſtwí, jakowé jde na lidi z učení římſkého o odpuſſtění hříchů. VI. jedná o zpowědi a ospravedlnění, jako dalſſí rozwedení článku předcházejícího. VII. jedná o počtu a užíwání Swátoſti, čině ten rozdíl, že i rozřeſſení (chybně ſe mluwí rozhřeſſení) t. j. rozřeſſení člowěka od hříchů jako ſwátoſt powažuje, a tak tři Swátoſti ſtanowí, což wſſak jen osobní náhled Mel. zůſtal, nebo církew rozřeſſení ſpojuje se Swátoſtí Weč. Páně, tak že bez rozřeſſení není připuſſtěn žáden ku požíwání. VIII. O obřadech církewních, nebo nálezcích lidſkých. IX. O wzýwání Swatých, kde Cofutacii katolíků podwrací. X. O Wečeři Páně pod obojí způſobau, kde nedoſtatečnoſt důwodů protiwníků dokazuje. XI. O manželſtwě kněžském, (které w Confutaci zawrženo jeſt) učí Mel. jak ſe mýlí odporníci a jak proti božſkým i lidſkým práwům bojují ſta-

nowice bezmanželské žiwobytí kněží. XII. O mssi, podwrací zde půwodců Confutacie Mel. jessto oni oběť ne dle písem pochopují, dle písem sw. zajisté jediná a dostatečná oběť za hříchy jest smrt Krystowa. XIII. O slibich klássterních, uwedl Mel. mnohé nadužíwání jessto žiwot klássterní se sebau donesl a důkladně prokazuje, jak marné jest to panující domnění, že by klássterský žiwot něčím dopomáhal k odpusstění hříchů a t. d. XIV. O spráwě církewní; w článku tomto posledním Apologie zlásst důkladně odekrýwá Mel. bludy, na nichž spočíwá učení římské o moci biskupů. Za neywyšssí prawidlo w spráwě církewní wyhlassuje Ewanjelium a činí rozdíl mezi mocí řádu, kázati totiž Ewanjelium a přisluhowati swátosti, která náleží biskupům a mocí prawomocenskau, kterau obmezuje u biskupů toliko na moc wyobcowati z církwe a moc zpět přijati napraweného. Totoť jest obsah Apologie, bez které nemožno Aug. Wyznání dostatečně a úplně rozuměti, aspoň historia církwe nassí při Apologii s neywětssími chwálami a uznáním se pozastawuje a knihu tuto symbolickau wysoce cení. Köllner w uwedeném spisu prawí o knize této: „Byť i některé poboční wěci, některý článek padnul, Apologii náleží cena wěčná, a kdyby i církew dříwe, nebo později nowá Symbola sobě stwořila, základní učení wážiti a přenássetí bude jistotně z této knihy symbolické a zawázána jí bude wěčně swatau wděčností a úctau.“ —

Wizmež již teď, kterak se wěc má s třetím symbolem církwe s „Článkami Smalkaldickými?“

Císař Karel V. zaslíbil hned w Augsspurku we Wyneššení sněmownim, že chce wšeobecní církewní sněm, na němž by se konečně církewní tyto rozepře ukončily a wyrownaly, a dle slibu daného také usilowně a upřímně o to stál u pápeže Pawla III. Tento pápež těžce byl k naklonění k tomu, a wšak předce naposledy rozepsal sněm církewní do Mantowy ke dni 23. Maje 1537, ku kterému jako wůbec wšecky, tak zlášště i stawy ewanjelické pozwal. Stawowé ewanjeličtí, kteří tak často se na swobodný, wšeobecný sněm církewní odwoláwali, upřímně mínili obeslati takowýto nyní rozepsaný sněm, proto kurfiršt saský naložil samému Lutherowi sepsati články, w nichž by se důkladněji ještě do ohledu wzaly ty a takowé tu náuky, tu nadužíwání církwe římské, s jakowými se napravená církew nijak srownati nemůže a jakowé nedostatečně wypsané jsau w dosawádních weřejnau platnost majících spisech (we Wyznání totiž a w Apologii, w kterých spisech se jen aneb prostě wyznáwalo, aneb wyznání takowé obraňowalo); na těchto článcích, jako na základu a wýmince mělo se potom na sněmě církewním dalšší wyjednáwání církwe ewanjelické s katolickau konati. Kurfiršt přikázal Lutherowi w tajnosti na díle tomto pracowati, a když úplně sám hotow bude, potom práci tu s jinými theology sděliti, na nowo společně prohlednauti a posauditi a tak jemu doručiti. Luther se swědomitě ujal díla a pracowal již w Decembri 1536 *)

*) Kurfiršt wyzwal k tomuto dílu Luthera dne 11. Decemb. 1536

po tom swolal neyznamenitějšjch theologů jako: Jonáše, Kreutzigera, Bugenhagena (Pomeranského), Amsdorfa, Agricolu, Spalatina a swého milého Melanchthona a tak s jejich radau a potwrzenim odeslal kurfirštowi články. Na to swolal kurfiršt do města Šmalkaldu sněm církewní, na němž stawowé a bohoslowcowé w hojném počtu shromáždění měli se ještě důkladněji o článcích těchto uraditi a tak je co základ wyjednáwání na wšeobecném sněmě církewním potwrditi a co wyznání církwe naprawené předestříti. Luther posílaje články kurfirštowi psal, že, jestli by se měli stawowé ostýchati články tyto co swé wyznání pod ochranu swau wzíti, aby swobodně wšecku zodpowědnost za učení tam obsažené na nich — na bohoslowců totiž — uwalili, nebo že i tak roztrusují mnozí, „jakoby sme my kněží chtěli Wás knižata i se zeměmi a lidmi Wašimi twrdošíjností naší do nebezpečenstwí uwesti; my nechceme ani Wás ani koho jiného obtížiti, ale necháwáme na wůli každému chceli je tímto učením obtížiti nebo nic.“ To je důkaz weliký, jako Luther jist byl swého učení a kterak w powědomí swé wěci swaté nežádal, aby swětským wplywem podporowáno bylo jinak, než když ho swětští za swé přeswědčení a wíru swau uznají, a jako wíru swau powinně hájiti budau. Ale kurfiršt Jan byl prawý rytíř Krystů; a hodný obrance Lutherů nebo hned — dne 7. Januara 1537 — odwětil kurfiršt odhodlaně Doctorowi Martinowi, (který dne 3. Januara byl onen list po Spalatinowi s článe

kami poslal) „že úplně spokojen jest s článkami těmi a že s nasazením žiwota a s potupením wšech nebezpečenstwí je hájiti chce, co swé wyznání.“ A tak tyto články wzaty byly ku sněmu do Šmalkaldu (w měsíci Februaru r. 1537), aby předložené byly společné poradě. Tato okolnost jim tedy dala jméno, že se potomně až dosawád článkami šmalkaldickými jmenowaly a jmenují: nebo na tom sněmě skutečně předložené, odobřené a potwrzené byly.

Mezi tím cíle toho, který prwotně těmto článkům předložen byl nedošly, ale owšem mnohem důstojnějšího; stawowé totiž a bohoslowci ewanjeličtí neuznali za cíli přiměřené uznati Concilium Mantuanské za saudce nad učením swým a proto také uzawřeli tento sněm církewní neobeslat wyslanci swými. Tento prwotní cíl tedy článků, aby se staly základem wyjednáwání s církwí římskau, zmařen jest; tím wětší ale cena připsati se má jim, že práwě na tomto sněmě články tyto uznané jsau za nowé wyznání čisté wíry ewanjelické dle A. W., ano za potwrzení nowé Wyznání w Augšpurku učiněného. Zwláště nastojil o to kurfiršt saský Jan, aby bohoslowcowé články tyto podepsali, což oni i ochotně učinili s wýminkau Bucera a jeho přátelů, kteří již po Zwinglowi a Kalwinowi se obraceli. Melanchtonů podpis těchto článků je pamětný; on podepsal ty články co „prawé a křesťanské“ a o pápežowi to držel, „že jestli by čistotu ewanjelium připustil, aby mu pro pokoj a společnau jednotu i s těmi křesťany, kteří pod

nim jsau a i budaucně snad budau prawomocenstwí nad bisskupy, které on jináče práwem lidským nad nimi má i od nás ponecháno bylo;“ podpis wssak tento mnoho mrzutestí natropil Melanchthonowi, ač nezaslaužené! *) Práwě podpis zajisté

*) Známo je, že články ssmalk. welmi ostře píssí proti pápežowi a nejen odpírají jemu práwo božské býti hlawau křesťanstwa — proti čemu ani Mel. nic neměl —, ale zapírají i to, že by osožno bylo církwi, aby byl podroben Conciliam a k wůli jednotě jako wywolený wladar — práwem lidským, jako Mel. praví — spráwu a wládu držel nad církwí. Melanchthon se tedy nesrownáwal s tímto náhledem, který byl jen okolnostmi tehdejssími diktowaný, prohlížeje dále do budaucnosti církwe. Mel. chtěl moc církewní swobodnau míti od wplywů swětských, proto žádal swobodné postawení bisskupů, t. j. spráwu církewní samostatnau. To wyswítá z jeho důwěrných listů na Camerariusa; zde některé myssleuky jeho: „Někteří wyslancowé podiwně mi wytýkají, jako bych žádal přinawrácené míti panstwí bisskupů. Wtedy sice — při podpisowání článků ssmalk. — nebylo o tom řeči, teprwe nyní se o tom mluwí, když jest patrné, jakowau moc my popausstíme bisskupům. Na tom se zajisté někteří nemírní lidé urážejí, že my žádáme nawrácené míti práwomocenstwí a spráwu církewní a jmenují to panowáním pápežským! — Ó bych mohl, ó bych mohl! ne sice potwrdit panowání ale obnowit a zpět uwést spráwu bisskupskau. Nebo předwídám, jakowau budeme míti církew, když se spráwa církewní rozklepe a rozwáže. Předwídámť s jistotau, že tyranstwí wětssí wzejde nad církwí, než ho kdy widáno před tím.— „Bojímť se, že přijdau časowé, bauře, kde mnozí odhodí nejen hádky tyto nasse, ale celé náboženstwí.“ „Jesstě ani rozhodnuto není, ani newíme zdáli odporná strana přijme wýminky nasse, a již práwě ti, kteří se nám tolik o přátelstwí swém natárali, blauzní, jako bychom tyran-

ken, ukazuje, že Mel. dále widěl, než wssickni ostatní theologowé, a nebylo to popausstění nějakowé, ale bylo w tom wyslowené powědomí samostatnosti církwe ew. lutheránské, o kterau se báli jiní a mysleli, že swůj swět duchowní oretují, když protiwnému sobě swětu wssecko práwo k žiwotu odeprau.

---

stwí bisskupů byli zpět uwedli. Zdá se jim widěti kolik by to nepohodli uwedlo — kdyby spráwa církwe w rukau bisskupů byla — ačkoli já wždy sem neylepssím úmyslem w tomto punktě popustit radil. Nebo jakým zc práwem budeme směti zrussit spráwu církewní, jestli nám biskupi popustí to, co slussné jest, aby popustili — čistotu učení Ewanjelium —? Bez nebezpečenstwí nesmíme zajisté russit spráwu církewní. Tak wždy smýssel i Luther, kterého jako se mi zdá, mnozí milují ne pro jiné, než že jeho působením zbaweni jsau spráwy biskupské a dosáhli swobodu, která sskodná bude potomstwu. Nebo jakowý los potká potomků w církwích, jestli wssecky starobylé obyčeje zrussené budau a nebude již wíce žádných jistých spráwců a přednostů?"

Ta owéto hle bylo smýsslení Melanchthonowo, a toto je i klíč k porozumění jeho podpisu článků ssmalkaldických! On se bál, že když w církwi chyběti bude samostatná spráwa — neodwislá od swětských záujmů — žiwot církewní, ten žiwot w Krystu Ježíssi ohlussen bude swětskými wěcami a sama církew pohlcena od politiky, což zřejmě jest proti cílům jejím, proti powo á i jí od Krysta Pána wyměřenému. Mistr Mel. žádal čistotu Ewanjelium, docela se gruntuje na swobodné milosti Boží w Krystu Ježíssi a maje za střed náuky swé osprawedlnění skrze wíru, ale spráwu tohoto králowstwí Božího, w kterém tato sprawedlnost panuje a jedině panowati má žádal widěti w rukách neodwislých od swěta tohoto, který we zlém wězí, w rukách tomuto králowstwí poswěcených, on se lekal úzkostliwě tyranstwa swětských w církwi Páně. Jak odůwodněné pak bylo jeho obáwání, to nám potwrzuje třistaleté osudí církwe naprawené. Staw její sewnitrný docela není přiměřený wysoké ceně

Mel. widěl církew ew. w dalſſích ſtoletích a chtěl ji uſſetřit těch náramných bolestí, jakowé podſtaupila náſledkem odwiſloſti ſwé od ſwětſkých interesſů,

Wážnoſt weliká článků ſſmalk. w církwi newiſí od lidí je neuznáwajících a jim nepřejných, ale od církwe ſamé a její neypřednějſſích záſtupců; tito wſſickni, duchowní i ſwětſſtí re-

její wnitřných nauk, těch welebných, žiwotodárných, ſpáſonoſných žiwlů žiwota jejího. Příčina jediná leží w tyranſtwě ſwětſkých tu, w neurčitoſti a zmatku ſpráwy tam, takže tuto překáží wýwin církwe nepřeſtejné kolotání mezi ſauſtawami a wěčný proces potírání ſe ſtran pro ſſkrupinu a ſeſſlapáwání jádra, onde pak ukrutnoſt ſwětſkých interesſů pohlcuje nemiloſrdně i jen čas jeſſtě k cílům církwe tak potřebný, nech ať mlčíme o hoſpodářſtwě tom bezbožných ſwěta ſynů neypobožnějſſích mužů Božích ſtíhajících a pronaſledujících. Tyto okolnoſti také zapříčinily, že naſſe církew od 300 roků nemohla uſtálit ſwůj poměr a wztah ku ſſtátu, ſwé zákonodárſtwí manželſké a jiné předůležité žiwota jejího záležitoſti. Nemá owſſem církew nad ſſtátem panowat, to jeſt hlawní článek naprawení církewního, ale že by měla církew naprawená takowau žebráčkau, ba otrokyní ſſtátu býti, jako w ſkutku jeſt, to také zaſe se žádným článkem jejího základního učení ſe neſrownáwá. Tři ſto roků trpí církew naſſe ſſkodu přenáramnau, kterau jí zaſadil nerozum a ſlepá horliwoſt odporníků Melanchthonowých. Hlas welikého Mel. odzněl, odzněl po něm mnohý wážný hlas, odzníwá i teď mnohý ze ſwatých taužeb pomoci církwi ſſličené pocházející hlas, aby ſe konečně nawrátila ſpráwa rukaum náležitým, ſpráwa církwe aby přiſſla do rukau církewních; ale nawrátit ſpráwu církewn do ruk biſkupſkých — kněžſkých — má ſe pořád jeſſtě za tolik, jako uwéſt panowání pápežſké. Slowa Melanchthonowa ſe wſſelijak překrucowala, připiſowal ſe jim ſmyſl, kterého w ſobě neměla, jakoby pápeži moc nad církwí ew. ſe přiwlaſtňowala; ale Mel. měl před očima budaucí ſtoletí, w nichž obě církwe římſká i lutheránſká pokojně wedle ſebe ſtáti budau; odpornící jeho měli na myſli jen ſtaw tehdejſſí obau církwí, w kterém

presentantowé cirkwe ew. jednomyslně čl. ssm. podepsali a za swé přijali, spisu tomuto, tak wesskrz nejen s Aug. Wyznáním a Apologii se srownáwajicimu, alébrž je doplňujicimu cenu prawau **Symbola** cirkewniho přiwlastniwsse. Články tyto byly hned do wssech zemí ewanjelických uwedené, jako náuka cirkewni, od které nebylo dowoleno učitelům cirkwe se uchylowati,

---

jedna druhau zničit se namáhaly, jedna druhé dobré stránky neuznáwajic; Mel. tedy byl prorokem widaucim budaucnost dalekau, w které ani **cirkew lutheránská římskau**, ani **tato onnau nepohltí**, ale **obě budau se společně swým wěcem wyučowati**. Aneb nemámeliž se dnes my co od římské cirkwe učiti? A nemáliž se čemu římská od nassi učiti? Zajisté jen slepý newidi, že se máme čemu učiti w **organisacii a spráwě cirkewni od římské cirkwe, a také w zákonodářstwě manželském!** W známosti pak **čisté písem mohau bezpečně římssti theologowé u nassich do sskoly choditi**. Historia pak učí, že skutečně tyto dwě cirkwe zlássťni w mnohém jedna druhé posluhowaly. W 16 stoleti w Uhřich žily tyto dwě cirkwe w nenarussenêm pokoji, jak dwě sestry z téhož žiwota cirkwe starobylé possle; římská ponecháwala ew. lutheránské **wymoženosti reformácie**, ew. lutheránská ponecháwala římské jeji **překrásné, dokonalé zřízení biskupské, sama se častě proti baukliwým, neznabožným žiwlům pod křídla jeji mohutné organisacie utikajic**. Skřissená wěda theologická Melanchtonowau knihau „Loci" **pohýbala i řády theologů římských. Katechysmu se počalo hleděti w cirkwi římské pilněji až odkedy Lutherowé Katechysmy na swětlo wyssly**. A wzájemně zase cirkew římská jak blahonosně působila na cirkew ew. lutheránskau **swau saustawau, swým duchem jednoty a stálosti w náuce, zásadámi práwa manželského, smělosti a důstojnosti služeb Božích!** W prawdě, jestli bylo na čase jednauc říkati, že kdyby

naposledy pak, když se wssecka Symbola w jednu knihu sebirala, leta 1580 do knihy swornosti na třetím místě postawené jsau. A tak články ssmalk. jsau uznaná od církwe kniha symbolická.

Obsah těchto článků osprawedlňuje je jako Symbol církewní, nebo co jiným, předcházejícím symbolám chybí, to práwě ony w sobě obsahu-

---

nebylo Luthera, pápežowé by byli seno dáwali lidem ku pokrmu, jest na čase též wyznati prawdu a říci, že kdyby církwe římské nebylo, odporníci Melanchthonowi w otázce spráwy církewní byli by kněžům dáwno již sečku rezali ku pokrmu, oltáře powálali, chrámy na pajty poobracali a samého Ježísse Krysta z trůnu nebeského swrhli, ano Boha Trůjjediného z krajin křesťanských wypowěděli za příkladem francauzů při konci minulého a na počátku přítomného století. Melanchthon nechtěl ew. církew pod pápeže uwésti, ale přál — wida, že jednota nemožná jest, — aby když čistému Ewanjelium wolný průchod dá, práwem lidským cowywolený spráwce církwe římské od církwe ew. lutheranské uznán byl, církew ale naprawená, aby w lůnu swém samostatnau, neodwislau tak od pápeže, jako sstátu spráwu církewní sobě utwořila. W prawdě co Dr. Luther na poli článků wíry, prorok weliký, to samé byl Mistr Melanchthon na poli společenského zřízení církwe, tak též prorok weliký. Šťastnější byl owssem Luther, nebo z jeho oka wypadla církew, která po jeho jménu zaslauženě se jmenuje; Melanchthon neměl zralé jesstě obecenstwo, které by ho bylo wychytilo z lomozu protiwníků, proto byl překřičen hlasem nerozumným: „uwedení spráwy církewní bylo jim tolik, jako uwedení panowání pápežského!" My též widíme, a zwlásstě my w Uhřích kam nás přiwedlo tyranstwí swětských. Od Kriwáně po Pressburk tyranstwí swětských wymetlo doliny a náwrssí a přehnalo milliony lidu lutheránského do církwe římské. Na nás splněno jest po 200 rokoch

ji učice důkladně o neydůležitějssích otázkách záhadných, w nichž se naprawená církew ewanj. nesrownáwá s církwi římskau, a od kterého učeni ona ani dnes tak dobře, jako w Šmalkaldu r. 1537 ustaupiti nemůže, nechceli sama sobě konec učiniti. Jest pak obsah ten nasledujici Předmluwu psal sám Luther, která wssak jen leta nasledujiciho (1538), když články ssm. tisskem wysslly, k nim přidaná byla, oznamuje w ni půwodce, při jakowé přiležitosti a k jakowé potřebě prwotně sepsané byly. Mimo této předmluwy dělí se články ty na 3 částky. Prwni částka

---

na wlas, co předpowěděl Melanchthon těm, kteři křičeli proti němu! „Předwidámť s jistotau, že tyranstwi wětssi wzejde nad cirkwi, než ho kdy widáno před tim!" Milliony potomků lutheranských z cirkwe řimské, mučedlnici Jan a Kasspar Milec, Zubek Trenčanský, Pecnik Wrbowský, Šusska Dwornický (ať mlčim o jiných starssích i nynějssích) z hrobů wolaji: „O zlatoustý Melanchthone ty si widěl útrpeni nasse, tys prorokowal o tyranech a mučitelich nassich." Jistá a nade wssi pochybnost wywýssená jest wěc, že by pod spráwau kněžskau nikdy nebyla se cirkew nasse w Uhřich tak ztenčila, jako se to stalo pod tyranstwim swětských tak určitě skrze Mel. předpowěděným. — Řikaji jesstě odpornici spráwy cirkewni o cirkwi ew. lutheránské, že jest to protimluwa, chtiti biskupssau moc a spráwu a býti ewanjelikmi; ale neyméně! Mel. chtěl cirkew očistiti w náuce, *čistotu Ewanjelium žádaje a tu wssude za wýminku klada*, ale samostatnost cirkwi nechtěl, nemohl, nesměl bráti. Řimu přál pápeže, co wladaře a spráwce biskupů, i to pod wýminkau, jestl idá swobodný průchod Ewanjelium; naprawené cirkwi přál samostatnost proti Řimu i proti swětským žiwlům, která byla k dosaženi jen na cestě přinawráceni spráwy cirkewni do rukau patřičných. A w tom jen předce neni žádné protimluwy. Tolik sme museli promluwit k wyswětleni podpisu Mel. článků ssmalkaldických. Wiz. Köllner w uw. kn. str. 443 násl.

je nadepsaná: „o neywyšssích článcích Božské welebnosti,“ a pojednáwá kratičce we smyslu symbolů neystarssích o Trojici a osobě Krystowé, kde sám Luther oswědčuje, že w učení tomto úplně se srownáwáme s církwí římskau, pročež že také není zapotřebí o něm obssírněji jednat.

Druhá částka je nadepsaná: „o článcích, jessto se dotýkají powolání a díla Ježísse Krysta, čili spasení nassého,“ a pojednáwá o článcích podstatně k wyznání církwe ew. dle Aug. Wyzn. náležejících. Má tato částka IV články. Čl. I. jedná o wykaupení nassem a nabýwání jej jedině skrze wíru, bez zásluh nassích, jako základním učení Ewanjelium; jest zde na nowo potwrzeno a důkladně objasněno učení obsažené w předcházejících symbolách, jmenowitě w A. W. w článcích IV, VI, XX; w Apol. čl. II, III. — Článek II. jedná o Mssi, která jako obeť a zásluha nějakowá zawrhuje se docela. Luther dokazuje zde její půwod pauze lidský a odekrýwá wssecka ta nadužíwání, která se stala w žiwotě církewním; w přídawku k článku tomuto zawrhuje se wzýwání Swatých (na základu A. W. čl. XIII, XXI. Apol. XII.) — Čl. III jedná o opatstwách a klássteřích, o nichž tak saudí Luther, že mohau zůstat jako ústawy wychowací, jinak ale nemají zásluhy (w smyslu A. W. částka II, čl. VI; Apol čl. XIII.). — Článek IV. pojednáwá o Pápeži, jehož docela zawrhuje Luther a učí o něm, že jest jen biskupem římským jedné a téže wážnosti s biskupy ostatními, a proto že není po práwě božském hlawa křesťanstwa. Ano, že by nebylo pro cír=

kew osožne, kdyby i byl podrobený conciliam a k wůli jednotě jako wywolený Wladař správu a wládu držel nad církwi. (Srownej s tímto Poznamenání k podpisu Melanchthonowému.)

Třetí částka je nadepsaná: „o nasledujících článcích můžeme rokowat s učenými a opatrnými muži anebo i společně mezi sebau. Pápež a celé jeho králowstwí nemnoho dbá o ně. Nebo swědomí je u nich za nic, a wšecko jest jim sláwa, peníze, hodnosti a panowání,“ a jedná o článcích wíry w XV článcích. I. O hříchu (dle K. W. II; Ap. I.). II. O zákonu. III. O pokání (K. W. XVII. Ap. V.) s připojením zwláštního pojednání „o neprawém pokání pápežencű.“ IV. O Ewanjelium. V. O křtu (dle K. W. IX, Apol. IV.). VI. O swátosti Oltární (K. W. X; Apol. IV.). VII. O klíčích. VIII. O zpowědi. IX. O wyobcowání (K. W. XI, a část. II. čl. IV; Apol. IV. VI.) X. O poswěcení (kněží) a powolání (K. W. V. XIV. Ap. VII). XI. O manželstwí kněžském (K. W. část. II. čl. II. Apol. XI) XII. O církwi, (K. W. VII. VIII; Apol. IV.). XIII. Kterak se člowěk stáwá sprawedliwým před Bohem a o dobrých skutcích, (K. W. IV. VI. XX; Apol II, III.). XIV. O slibích klášterních (K. W. část. II. čl. VI; Apol. XIII). XV. O lidských ustanoweních aneb podání, (K. W. XV. Apol. VIII.).

Ku článkům sm. přidán jest ještě dodatek obsahující pojednání „o moci a přednostenstwí pápeže,“ i tento článek jest w sněmě šmalkaldickém čten, potwrzen, podepsán a posléze ku článkům sm. co symbol připojen. Půwodce jeho

jest Melanchthon, ant w Šmalkaldě přechořel Luther a nemohl na dalšších poradách podíl brát, naložili tedy knížata již i proto theologům shromažděným sepsat důkladný článek o moci pápeže, ant obeslání Concilia Mantuanského drželi za neprospěšné, museli tedy na tom stát, aby se objasnilo důwodami dostatečnými práwo a powaha pápežstwa, jako též poměr jeho k církwi, aby tak i jejich položení, jakowé ted zaujali proti Concilium do Mantui powoláwanému se ospraweдlnilo. Mel. tedy sepsal w porozumění a při spolůpůsobeni theologů w Šmalkaldě shromážděných *) článek onen po latinský, který pod tímto titulem připojen jest k článkům šm.: „Pojednání o moci a přednostenstwě pápeže, sepsaný od bohoslowců w Šmalkaldě shromážděných r. 1537.“

Mel. w článku tomto dokázal swůj ostrozrak a wýmluwnost průzračnau, tak že wšecko zřetedlně a úplně wywážil, co k předmětu jeho náleželo. Článek tento má dwě částky. Část. I. jedná o pápežowi a dokazuje předně z písma sw. (Luk. 20, 25; Jan 20, 21; Galat. 11, 7 násl., 1. Kor. 3, 6 násl.), potom též z historie církwe (zwlášště z uzawření sněmů církewních a zřejných wýroků otců církewních), že římskému

*) Byli pak w Šmalkaldě a podepsali i čl. šm. i dodatek tento mezi jinými tyto čelnější theologowé: Luther, Melanchthon, Bugenhagen, Urbanus Regius, Amsdorf, Spalatin, Osiander, Agricola, Bucer, Schnepfius, Rhodius, Brentz, Caelius, Otinger, Myconius, Dietrich, Fontanus a mnozi jini. Pod dodatkem neni podepsan Luther, jako i mnozi jini theologowé, tito připomenuti ale jsau wšickni na obau listinách.

biskupowi nenáleží z Božského ustanowení čest býti neywyšším a nad wšeckými ostatními postaweným biskupem; tak přechází k dokazowání, že pápež nemá práwa rozhodowati o politických wěcech krajin a králů a tak potwrzuje tu sadu, že kdyby i měl biskup římský po Božském práwě tu swau domnělau přednost, že předce by se mu poslušnost odepříti měla pro to falešné učení které káže, ty ukrutnosti, které páše a t. d., jest pak zrowna Antikristem jmenowán

Částka II. jedná o moci a práwomocenstwí biskupů, kde dokazuje Mel., že práwa a moc tohoto stawu jsau w Božím přikázaní založené s tím rozdílem, že wšem kněžím jsau wlastní a rownaká; práwo poswicení — kněži — že jim církew udělila, a proto že jí práwo to náleží. Potom ještě dodáwá jak toto práwo pápežští biskupowé zle užíwali, w kterémžto pádu, že sobě sami zasláužili, aby od církwi uznaní nebyli.

Článek tento nalezl jako wyznání wíry ew. w smyslu Wyznání Augšpurského brzi průchod do církwi a wtělen byl spolu s článkami šm. do sbírek náuky církewní, až i naposledy w knize swornosti místo swé nalezl. Že pak symbolem je ew. církwe widí se odtud, že poměry, které wtedy byli, pořád trwají, římské zajisté náuky o pápeži a jeho práwě božském — domněle na Mat. 16, 18, 19 a Jan 20, 15. se zakládající — pořád se drží a wyznáwají! kdo z ewanjelíků zawrhnauti chce symbol tento, nemůže to z jiného důwodu činiti, než že pošel duchem za náukami těmto protipostawenými.

Církew ale pořád drží wyznání swé, a s ním i Symbol tento Šmalkaldický. Podpisy jak čl. ssm. tak dodatku tohoto zřetedlně připomínají nejen Aug. Wyzn. a Apologii, nýbrž i oba tyto spisy co wyznání církwe ew. we wssem s písmem sw. a onnými prwními symbolami se srownáwající. Jednotliwé nepatrné chyby, které podstatu wěci nezapírají jsau chyby časů a okolnosti, tam ostrost we wýrazu, tu neúplné wywedení náuk a t d., prach nic nejsau na ujmu jádra, které to samé pořád w církwi nassí se wyznáwá. Zwlásstě ale když wezmeme do ohledu, že do toho času — února 1537 — nikde se we weřejných wyznáních církwe určitě nenaličuje poměr, w jakowém církew nasse ku pápežstwu stojí, museji tyto dwě listiny welice welikau důležitost míti pro církew ew. lutheránskau. I w tomto smyslu jsau ony w prawém toho slowa smyslu Symbol církewní.

Čtwrtá kniha symbolická jsau oba, wětssí a menssí Katechysmy Dr. M. Luthera. O půwodu katechysmů a jejich důležitosti zde něco pro nasse pospolité obecenstwo podotkneme. Samé slowo pochází z řecké řeči a složeno jest z kata (znamená z, wy, na) a échein (znamená hlásat, učit), jakoby to co z hora zní, hlásá se, wyučuje. To slowo katéchein nalezá se na místech mnohých písma sw. w smyslu: „wyučowán“ (Luk. 1, 4), „naučen cestě Páně“ (Skut. 18, 25.); „naučen z zákona“ (Řím. 2, 18), „abych také jiných poučil“ (1. Kor. 14, 19.), „naučení béře“ (Galat. 6. 6.) a t. d. A tak „Katechysmus“ wždy znamenalo w církwi učiti,

naučiti, wynaučowati hlawním prawdám a článkům wíry křesťanské. To není prawda, že by Katechysmus tolik znamenalo, jako učiti w otázkách a odpowědích, nech by to bylo o čem koli, to se tak tu i tu jen naduživalo. Tento způsob wynaučowání náboženstwu powstal owssem záwčasu, poněwádž to přirozené jest učiti w otázkách a odpowědích. Katechysmus jest kniha, w které se summa náboženstwí křesťanského zawírá. Katechysmu se wyučowalo z prwu jako příprawa ke křstu, nebo jen ten byl křsten, který již přijal některé známosti hlawnějssí o wíře křesťanské. Tito se jmenowali Katechumenowé, ti pak, kteří byli tím úřadem opatřeni wyučowati katechumeny jmenowali se katechétowé. Později ssla péče o rozssjření prawé známosti křesťanské tak daleče, že zlássťní sskoly se zakládaly pro wychowání hodných katechetů a ty se jmenowaly sskoly katechetické. Do 6 století po Kr. toto wyučowání bylo welmi pilné a dobře zřízené. Obsah jeho byl příprawa ku křstu, nebo dospělí z pohanstwa přecházeli na wíru křesťanskau, a tudiž učili se wyznání apoštolské rozumět, ačkoli celý obsah jeho jim jen před samým krstem sdělen byl, w tomto wyučowání zřetel se obracel na pohanské bludy, proti nimž se stawělo swětlo Ewanjelium. Toho času neobsahowalo wyučowánj katechetické hlawní, summowní učení Ewanjelium, jako teď, nebo to — k. p. modlitba Páně, Wěříme, oslawowání Trojice swaté, křest a wečeřa Páně powažowáno bylo za nauku tajemstwí wíry, která jen později sdělowána byla křesťa-

nům. Wyučowání tehdejšší bylo wětšším dílem toliko boj proti pohanům a židům. W 6 století přestalo i toto wyučowání w náboženstwě tu proto, že wždy wíce řédlo přistupowání dospělých a uwedené křestění malých dítek jiné pořádky se sebau přineslo, tu pak proto, že bauřky a wojny těch časů, které tomu na překážce byly. O tomto čase tedy docela nemůže býti řeč o katechysmích w tom smyslu, jako jich našše církew z ruky Dra. Luthera přijala.

Jinak ale se stalo později, w VI a VII století, když se dítky již křestily a tudíž hotowých křesťanů bylo mnoho i bez té neymenšší známosti křesťanstwa, tu sama sebau se objewila potřeba wyučowání lidu w křesťanstwě, a sice jak dítek, tak dospělých. Na místo tedy katechetického wyučowání, které se prwé před křstem, a tak prwé než se stal člowěk křesťanem dálo nastala potřeba — poněwádž tamto přestalo — zawazowati křestných rodičů k wyučowání krsňátek swých w náboženstwí. Aby se toto státi mohlo, museli kmotrowé před knězem oswědčit známost hlawních článků wíry, kam náležela Modlitba Páně a Wyznání wíry apoštolské. Proto i mnohých sněmů církewních uzawření ta změrowala, aby kněži pilně o to stáli, by lid tyto články dobře znal. Tak se potřeba wyučowání lidu we wíře čím dál tím určitěji objewowala, až i nalezli se horliwí křesťanšští kněži, kteří spisy tímto cílem sepsali. To jsau prwní katechysmy w celém slowa toho smyslu, jakowé w 8 a 9 století powstaly. A hned se poznal cíl wyučowání tohoto, nebo

oba prwni katechysmy w německé řeči sepsané byly*), aby je lid ku wzdělání swému užíwati mohl spasitedlně. Katechysmy tyto owssem nebyly jesstě sepsané dle určitého prawidla, proto i obsah jejich býwal rozdilný, w tom wssak nalezli společný základ, že byly srozumitedlně pro lid psané. Katechysmy tyto wice méně cili swému sodpowidawssi střídaly se s okolnostmi sewnitřnými cirkwe; hned mizeli, jak se tyranstwi a slepota zmáhala, hned se objewowaly na nowo, jak se lepssi duch křesťanský zmáhal. W každé bauři časů, we wojnách a přewratech swětských — zanikl Katechysmus, při wýchodu slunka pokoje a swobody i on wystrčil se. Prawda že Katechysmu w tom smyslu a w té dokonalosti, jako jsau Lutherowe nebylo w cirkwi křesťanské až do časů reformacie té, o kterau se pokusili Husowi následownici. W krátkosti tento jest los Katechysmů po Luthera: W 10 a 11 stoleti tělíčko lidské a jeho wssecky chtiče zasedli sobě na panownický stolec, a wykonali co tělo wykonat může, proto také, jako nepotřebowalo ono wůbec wzdělání, tak se i pilně wystříhalo katechysmu; b e z K a t e c h y s m u s e n e y l é p ě h ř e s s i. Z tohoto odseku sskaredého panowáni těla poznačila historia předce některé sslepěje péče o wychowání lidu, zůstal z těch

*) Kero, Swato-Gallenský mnich psal okolo r. 720 německý katechysmus o Wěřime a Modlitbě Páně dáwaje wyswětlení a naučení pro lid. Pamětnějssi jesstě jest Katechysmus Weissenburský od neznámého mnicha w IX. stol. sepsaný, — myssli se že od Otfrieda — který welmi byl rozssířený w cirkwi a dle kterého sám Luther mnoho do wyswětleni Modl. Páně přijal.

časů Katechysmus Notkerů*), w němž se lidu wykládá modlitba Páně, Wěříme a poskytuje některé jiné poučení.

Od 12 do 15 století panowalo umění scholastiků, které theologii a filozofii pozdwihlo na znamenitý stupeň, což wšak bylo jen pro některých málo učených, národu se z toho prach málo dostalo. Katechysmy byly zanedbané a zanedbáním těchto i lid pospolitý w křesťanstwě do konce zůstal newzdělaný. Sami mystici, kteří weliké měli zalíbení w slowě Božím a tak šťastně se zepřeli mudrlantstwu scholastickému, tak docela zapomenuli na lid pospolitý, že i oni katechetické wyučowání docela zanedbali ku náramné škodě duchowní národů. Třídy učených dostáwaly wždy wíce pokrmu spasitedlného, nebo do těchto wěků padají díla znamenitá theologů wýtečných; sem náležejí: Hugo de S. Wictore, († 1140). Petr Abälard, (psal wyswětlení Božích přikázaní, Modlitby Páně a Wyznání Apoštolského), Petrus Lombardus († 1164), Tomáš z Aquino († 1264). Ale pospolitý národ málo měl ze wšech těch trudů učených, nebo zůstalo to jen jměním učených mužů. Církew úřadná pěstowala radši kněžowládu a ceremonie slawnostné, než aby se byla k maličkým snížila a mlékem Ewanjelium je wychowáwala. O tolik pečliwěji stěly o to Albigenšti a Waldenšti **), kteří katechetickým

*) Köllner, na str. 484, pozn. 6, wyratuje pramene o tomto muži jednající.

**) Powstali ke konci 12. století a wedli boj proti kněžowládě řím,

wyučowánim welmi rozššířili známost zjeweného učení, jejichž katechysmy se až na našše časy dochowaly. Wiklef w Anglicku poznal též důležitost katechetického wyučowání a zanechal také katechysmus po sobě. Obzwlášště ale wyniknul w tomto díle náuky křesťanské Mistr Jan Hus. Tento tak pilný byl we wynaučowání, že jeda do Kostnice na hostincoch katechysowal a wida neznámost welikau katechysmu wššude odpisowal jednotliwé částky katechysmu, k. p. Desatero a jiné a zanechávał to hospodským. Šestá prosba wyswětlená Lutherem je úplně dle Husowého wyswětlení spořádaná. Potomci Husowi také neydokonálejšší až po Luthera měli Katechysm, úplně uspořádaný dle hlawních článků wíry, jako potom později Luther swé katechysmy zřídil. I to jméno Katechysmus u Husitů neyprw bylo běžné.

Luther i zde byl mistr a prorok weliký. On prwní poznal, že naprawení církwe bez naprawení lidu není možné; on již 1518 wydal wíce spisů pro lid, on Biblí přeložil, aby lid znal obsah zjewení Božího, on obklíčen jsa mnohými prácemi a boji a nemoha sám přidati ruce ku sepsání katechysmu napomínáním a honěním do práce jiných o to nastogil, aby se pro lid napsal katechysmus. Tak se stalo, že již 1525 Kurfiršt saský Bedřich naložil Lutheranům sepsati Katechysmus, což i skutečně se stalo. Luther psal welmi krásně o potřebě katechysmu r. 1526. „Newím lépě sestawit wy-

ské. Literatura jednající o nich wětšším dílem francauzská poznačená je u Köllnera na str. 484. pozn. 10.

ukowání katechysmu, jako jest již sestawen od počátku křesťanstwa, w ty tři hlawní články, desatero B. přikázaní, wyznání Wiry a Modlitbu Páně. W těchto třech článcích téměř wsse jest obsaženo krátce a jadrně co křesťanowi wěděti náleží. A nechť se žáden nedomniwá, že jest již dost maudrý, než aby potřebowal takowé dětinské učení. Krystus chtěje wychowati lidské pokolení sám člowěkem se státi musil. Chcemeli my dítky wychowáwati, musíme se dítkami sami státi!"*) A opět w předmluwě ku welk. Katechysmu: „Ja si myslím, že sem také Doctor a kněz, ano snad tak učený a skussený jako oni wssickni (ti, co články wíry pokupiti se opowažují), a předce činím pořád tak, jako dítě, které se katechysmu učí, a čítám a říkám od slowa do slowa zrána a kdykoli čas mám desatero, Wíru obecní, Otče náš, Žalmy a. t. d., mimo toho musím každodenně mnoho čítat a sstudowat, a předce nemohu byť bez Katechysmu, a musím byt dítětem a učedlníkem katechysmu, a také oprawdu chcy býti jím!" **) Takto mohl cítiti, psáti, wyznáwati a činiti jeden Luther, nemůžessli i ty nadutý professůrče, knězíku, kupčíku, mudrlantíku z hora dola? Mohlbys, kdybys měl wíru Lutherowu;

*) Díla Lutherowa X, str. 273. 276.

*) Luther wycházel wždy z toho punktu: že Bůh w Slowe B. jen od těch nalezen býwá, kteří jej o to prosí a s úplnau wírau, s tau wírau, které nás Církew učí písma sw. čtau.. W tomto díle ale mocně utwrzowáni býwáme, když častě wyznáwáme sobě samým co wěříme s církwí křesťanskau.

ale to je ten ďábel w srdcích lidských, že oni myslí se býti lepssími, učenějssími, Bohu imlejssími, dokonalejssími než Luther! O slepení lidského!

Lutherowi zawdala příležitost k sepsání Katechysmu wisitacia církwi saských, která se wykonáwala od r. 1527—1529, při které spozorowal náš Doctor jak welmi jest zanedbán lid we wíře a známosti wěcí Božích. Jeho kázně a spisy od 1518 a 1519 kázané a wydané znějící o Modlitbě Páně, o 10 B. přik. o Weč. Páné a. t. d. nenalezli žádaucího rozssíření w lidu, jakož se to snadně pochopí, kdo zajisté čte kázaní a knihy nasse? Nicméně byly to připrawy pro něho samého, nebo při těch příležitostech sám Dr. Luther zmocnil se dobře předmětu swého a poznal sám co je potřebi, aby kněz od lidu pochopen a porozuměn byl úplně a cíli přiměřeně. Wisitacia řečená mu odekryla ale nejen weliký nedostatek lidu, nýbrž i hrubau neznámost samých kněží. Než wssecko toto by nebylo w stawě býwalo k tak weliké dokonalosti wésti Luthera, w jakowé nedostižitedlně se skwějí katechysmy jeho, nebo ty nedostatky by byly jen katechysmus theologický učený wywedli, ale Dr. Luther poznal spusstění a skažení náramné žiwota a tato známost žiwota nadiktowala mu bohatstwj náhledů do hlubin srdce lidského*), duch pak swatý os=

*) Kdo se chce přeswědčit o nedostižitedlné dokonalosti wýkladů Lutherowých sw. Katechysmu, nech jen wezme před sebe wětssí jeho Katechysmus a čitá wýklad na 7=mé Boži přikázaní, nalezne brzi, že cokoli od 300 let o tomto přikázaní popsáno bylo,

witil toho Welikána duchowního, tak že přemožen náramnau potřebau časů odložil wssecko jiné na stranu a na konci r. 1528 pewně si předsewzal sepsat Katechysmus pro lid!

A tu sepsal Dr. Luther wětssí swůj Katechysmus, brzi wssak se přeswědčil, že jest potřebí pro kněži i lid pospolitý a zwlásstě dítky knižky mensso, w které by se podáwalo summowní učení wíry křesťanské, a tak powstal Katechysmus jeho mensso. To se samo sebau rozumí, že jsau hned půwodně w řeči mateřinské německé sepsané. O obsahu jejich nebudeme řeči ssířiti, nebo toto jest jediná ze symbolických nássich kněh, která lidu nassemu známá jest úplně a rozssířená mezi ním dostatečně. Ačkoli musíme wyznat, že bohaprázdnost a spusstění již i na tyto swaté knihy ruce swé wztahowati počíná; dá wssak Bůh, že procítne lid a bezbožníků těch, kteří se opowažují na místo symbolických těchto knih látaniny a sprosté fabrikáty neznabožstwa zmrchawělého podstrkowat dítkám newinným odežene od swatyně swého náboženstwa. *)

---

wssecko w stínu temném leží proti tymto pohledům do žiwota swěta a národů! Tu je hřích krádeže na swětě a žiwotě skutečném dokázaný newyrownanau jasnosti, určitosti a welebau předůstojnau slohu a nadssení, co ohawnost na malých i welikých zlodějích, z konce do konce wssech způsobů krádeže wystawěný. Pro tyto wlastnosti jsau Lutherowy Kathechysmy nedostihnuté a wraždy na církwi i společnosti lidské se dopausstí, kdo Katechysmy tyto ze sskol a chrámů wytewirá.

*) Pěkným příkladem předessel wssecky senioraty Nitranský sen. Conwent ode dne 30. a 31. Aug. 1859, jehožto uzawřeni w punktu protokollu 21. obsažené zde s welikým upokojením ducha a wnitřní

Nu již nyni slowo o tom, jako se Katechysmy tyto symbolem staly. Wssecka ostatni symbola powstala buď z naloženi wssobecných sněmů a předněgssjch zástupitelů Cirkwe, buď pak následkem welikých a pro celau cirkew důleži-

---

radosti podáwáme, wzdáwajice spolu čest a chwálu Welebnému pánu Děkanowi Ladisl. Paulinymu, který prwni odekryl weřejně ohawnosti i w Senioratu tohoto sskolách páchané. Znik ten punkt pak od slowa do slowa následowně: „We spojeni se spráwau tuto (to byla zpráwa o Sobotisstské cirkwi, která zrussila samowolně starobylý obyčej a nepozwala ku skaussce děkana) přednesl pán Děkan (Ladislaw Paulinyi) žalobu, kterak weliký neřád wessel do sskol tim, že cirkewni učeni, jak je Lutherů Katechysmus obsahuje, se zanedbáwá a prawý babylonský zmatek panuje w těch neypodstatnějssich ponětich wiry a náboženstwi drahého; což senioralni Conwent s newoli a litosti slyssel, wzhledem pak na tuto neywyšssi záležitost cirkewni — upominaje také i samé cirkwe i jednotliwých za wiru otců zaujatých Ewanjeliků a Přednějssich mistnich cirkwi, Wýbory s jejich duchownimi pány Předsedniky, aby bditi ráčili nad učenim cirkewnim w sskolách swých — nasledujici uzawřeno jest: Že za cirkewni cirkwe E. A. W. w Senioraiě tomto shromažděné učeni se powažuje jedině a wýlučně sw. Katechysmus — wětssi a menssi — Dra. M. Luthera, který základ učeni w náboženstwě nesmi se nahražowat saukromných spisowatelů náukami a domněnkami; jiné pomocné knihy od nábožných ewanjeliků sepsané, které s učenim cirkewnim w odporu nestojí, maji se jen co dalssi rozwedeni sw. Katechysmu užiwati; Katechysmus ewanj. podle A. W. jest toliko jeden, a ten jest: Katechysmus wětssi a menssi Dra. M. Luthera. Miru známosti w náboženstwě ewanj. A. W. w sskolách elementárnich podáwá známost Katechysmu oznámeného a páni Děkanowé zodpowědnými se timto čini za swědomité těchto zásad při wyučowáni sskolnim zachowáwáni.“ Zřizené cirkwe jsau z tohoto ohledu zabezpečené, nebo Consistoria jejich přisahau zawázané stau ku bdéni nad učenim cirkewnim.

tých událostí sepsána jsau w poradách obecnich; Katechysmy tyto sepsal Dr. M. Luther sám, ze swého wlastního popudu, postawiw prorocký wzhled swůj proti swěta zlostem a hrozně́mu odpadání lidí od Boha a zákona jeho! „K zákonu a swědectwí,“ wolal národ a sám jedině Ducha swatého k pomoci wolaje spracowal tuto „Biblii národní,“ jako církew brzi jeho Katechysmy pojmenowala. Nikdo, žáden kníže se stawy swými, žáden Conwent a sněm církewní newyhlásil tyto Katechysmy za symbol: wlastní wnitřní jejich bohatstwí, síla, dokonalost jakoby jedným sslahnutím ducha swatého pewýssila je na tuto wysokost. A jako je jednau uwéřejnil Luther — tak je církew jeho jmeno nosící nerozepiatedlným objala náručím a se slawným Hosannah uwedla je na přestol swatého symbolum swého. W několika rocích po wydání Katechysmů těchto mohl Matthesius wywolat slowa tato: „Chwála milému Pánu Bohu, že w těchto nassích časích již wysse jednostokrát tisíců wýtisků těchto Katechysmů wydáno a hromady jich do cizích řečí přewedeno, a za hranice přenesseno a do wssech latinských i německých sskol uwedeno jest!“ Od těch časů milliony Wýtisků těchto Katechysmů roznéslo po swětě jméno Lutherowo a s ním nerozlučitedlně spojené učení wíry prawé křesťanské na čistém Ewanjelium ugruntowané. Katechysmy tyto samy se swau čistotau učení a dokonalostí způsobu učení uwedly do církwi a sskol. A wssak mimo tohoto skutku hotowého, jimiž psala církew sama na Katechysmy tyto: totoť jest symbol můj, ne-

schází Katechysmům těmto ani formální a slawnostné uznání jich za symbol, jako sme již na hoře (w článku V., na str. 96.) ukázali uwedsse z Form. Concordie dotyčné prohlássení. Wlastně tímto slawnostným prohlássením jich za symbol přenessený byly Katechysmy tyto z domu a sskoly do chrámu Páně! Ohledem místa, jakowé Katech. L. mezi Symbolami zajímají, musíme podotknaut, že we sbírkách prwotních učení církewního (Corpora doctrinae) stály tyto Katechysmy hned po symbolách starobylých; w knize swornosti wssak dáno jim 4-té místo, to jest po článcích ssmalkaldických umístěny jsau.

Že jsau neauplné žalowáno častě od takowých lidí, kteří mnohem neauplněji spisowali Katechysmy, a Lutherowe odstraňowali; my zato máme, že Katechysmy Lutherowe slussí neypředněji důkladně wywážiti, jim lid i dítky wynučiti a potom owssem na základu jejich dále stawěti a co snad w nich dopowěděno není dopowěditi, ale owssem nezapomíneyme na tu okolnost, že církew nasse a známost zlásstě tak wzdělanějssích tříd jako lidu pospolitého dalece nepřewýssila Luthera a známost wíry w jeho Katechysmoch obsaženau! O dlauho to jesstě potrwá, než ta potřeba a ty nedostatky, které wěřící theologowé nyní již cítí, pocitěna bude od církwe celé. Katechysmy tyto jako symbol wssím práwem zapřisaháwané byt mají. Co onen připomenutý Matthesius (w žiwotop. Luthera) prawí, hodno jest i teď náležitého powssimnutí: „Kdyby Dr. Luther w běhu žiwota

swého nic jiného nebyl učinil a wykonal, než že tyto Katechysmy do domů, ssol a na kancle, a s nimi modlitby před i po jídle, ráno a před na lože jitím opět do domů uwedl, již tak mnoho wykonal, že mu za to celý swět nemůže dosti wděčným býti, aneb jemu to odměniti. *) A w prawdě tak jest, wýrok tento neyspraweďliwějssí o Lutherowých Katechysmoch potwrzuje století za stoletím; církew obnowená na žádném symbolum nemá tolik podpory zlásst u lidu pospolitého, jako na Katechysmich těchto, mámiwé a kolotawé náuky bohoslowců byly by již roztrhaly na drobničky tisícerake církew, kdyby Katechysmy tyto nebyly národy pospolité chránily před nákazau, z kterých opět a opět powstáwali i theologowé, jenž do těch wrstew pokažených lepssího ducha, ducha wíry naléwali. Náš slowenský lid aspoň má co děkowat Katechysmům swým, že těch sta a sta z Německa přicházewssích rationalistů na konci minulého a během tohoto století wíru jeho mu newzalo. Modlmež se, aby Pán Ježíš tuto biblii národní i dále w lůnu národu nassého mocně ochraňowati ráčil. **)

Naposledy nám přichází promluwit o páté knize sněmowní, o Formuli Concordie, o té

*) U Köllnera str. 522, poznam. 6.

**) Nesskodilo by jesstě promluwit o odpornicích těchto Katechysmů, a wssak kapitole tato již urostla přílissně; proto jen w krátce budiž připomenuto, že neywíce odporu nabyly Katechysmy Lutherowy na straně římských a kalwinských theologů. U nás se wyznačil pán professor Šimko s náradau, moci které žádal odstránit na prosto ze ssol a chrámů Katechysmy Lutherowy.

knize symbolické, na kterau se jako na neymladšši, ano jako na korunu wšsech symbolů swalilo wšsecko zlořečenstwí nepřátelů z dola i z hora, z prawa i z lewa; wšsickni nepřátelé církwe Lutherem naprawené, jednomyslně udeřili, a ba dosawád bijí na F. Conc., jakoby cítili na sobě, že w ní jest ukryto nebezpečenstwí jejich žiwota. Tato kniha sněmowní i co do půwodu, i co do obsahu swého nerozlučitedlně jest spojena se wšsemi ji předcházejícími symbolami. To je taký poměr, jako Apologie k Aug. Wyz., jako Lutherowa wětšsího Katechysmu ku menšsímu, jako článků šsmalkaldických k církwi osamostatniwšsí se ewanjelické a jako samé Formule Concordie částky prwní ku druhé! Nebo jako Apologia obraňuje a dále wyswětluje A. W., jako Katechysmus wětšsí Luth. wyswětluje a dokonaleji rozwádí učení w menšsím obsažené, jako články šsm. to zřetedlně wyslowují, co se do toho času — r. 1537 — církew ew. wyslowit ostýchala, myslíc na smíření se s římskau církwi, co tedy ani w A. W., ani w Ap, ani w Katechysmích se neřeklo, jako prawím čl. šsm. jen dopowěděli, co wšse církew našse smýšsli o bludech římských a zwlášsťě o pápežowi: tak Form. Concordie sebrala wšsecky bludy do hromady, nejen římských ale i w reformacii powstalých bludných theologů a sestawila je w řadu jednu, aby proti této řadě na základě dosawádních symbolů wystawila čisté učení Ewanjelium. Form. C. zawírá a obsahuje w sobě wšsecky symbola; byla by pak zbytečná, kdyby i pro sebe nebyla měla co podržet k wystawe-

ni, ale tomu neni tak, w běhu dost krátkém asi 30 let po smrti Lutherowe tolik bludařských učeni powstalo, která wssecka jmenem a tytulem ewanjelickým se wychlaubala, na oko Augssp. Wyznáni předstirajic w gruntu ale swém jemu se protiwic, že „potřeba byla swrchowaná, aby wssecky ty bludné články ze slowa Božiho a spisů cirkewnich weřejně uznaných se wywrátili, aby tak wssičkni pobožni rozeznat mohli, která strana w těch půtkách se slowem Božim a Augsspurským wyznánim prawowěrným se srownáwá, a která pismům těmto hodnowěrným odporuje a dobři a pobožni lidé, jimžto prawda na srdci leži tomu zkaženi a těm bludům w nowě powstalým ujiti a jich znikuauti mohli. *)

Kdo wezme do ruky sbornik náš symbolický, který pod jmenem „Kniha swornosti“ r. 1580 od cirkwe ew. lutheránské wydán jest a s wěrným srdcem, plným lásky k Bohu a Spasiteli drahému Ježissi Krystu přichyti se ku čteni, nemůže jinak sauditi na konci jsa, než že to jedno srdce, jeden duch, jedno pero psalo! Jako uleté arcidilo umělecké, tak symbola wssecky k sobě stoji; Form. Conc. chtiti trhati od symbolů ostatnich by značilo arcidilu tomuto cirkewniho ducha hlawu utrhnauti.

Aby sme se o tomto jako náleži přeswědčili, wizme již historii Formule Concordie. **)

*) Wiz předmluwu k II, částce F. C. (Hase str. 631.)

**) Mimo pramenů nassich dosawád citowaných, oznamujeme zde spis jeden wýtečný, který zasluhuje, aby w každého kněze ew. luth. knižnici w zlatořezu se skwěl; Doctor práw K. Fr. Gö-

Jesstě za žiwobytí Luthera, jako sme již widěli, dwíhala hlawu newěra a staré sekty protikřesťanské nalezly swých zástupců, tím wíce ony ale pozdwihly hlaw swých po smrti tohoto welikého proroka. Mimo těchto odporů wznikaly otázky jednotliwé, které čekaly na rozřessení, anť wyznání prwotní jen we wsseobecnosti obsahowala náuku křesťanskau pozůstawice místa dost k rozkládání se jednotliwých náhledů a náuk theologických. Nu již ale práwě tyto náuky, které wyssly z díla naprawení církwe a nebyly z něho, nesměrowaly k prawému obnowení církwe, zawdaly příležitost k nowotnému wyznáwání, a poněwádž každé wyznání církewní spojeno bylo s předcházejícím weřejným wyznáním a jen potom, když oswědčilo pokrewenstwí swé a tuhé přátelstwí, nýbrž jednotu a jednomyslnost s prawými, wsseobecnými wyznáními wyzdwihlo a powolalo na saud swůj nowý nowé. w času a bauři žiwota powstalé a žiwotu dosawádnímu w církwi wzdorující okolnosti, bludné náuky a osoby učitelů jejich, i Form. Conc. po této cestě postaupila a sauzwučně s patnáctestoletým užitkem a způsobem w církwi zachowáwaným w jádře sopětowala wssecka dosawádní prawowěrná wyznání křesťanská a sslapnula na hlawu zrowna těm bludům, které od r. 1530 — 1580 se powstat opowážily. A jeli který Symbol dokonalý a předmět swůj swatý,

---

schel, wydal r. 1858 w Lipsku u Dörfflinga a Frankeho zlásstní spis o této knize symbolické pod názwem: „Die Concordien-Formel, nach ihrer Geschichte, Lehre und kirchlichen Bedeutung, a t. d. 8., stran 275.

který mu čas a swět z jedné, Duch swatý z druhé strany k wywedení uložil wywažujicí, tak jistě Form. Con. stkwí se jako jasná dennice na nebi w neocenitedlné saumĕrnosti, kráse a dokonalosti. Nu již wizme ty bludy, které se we wěku tom tak mohutnými byt objewily, že potřeba byla swrchowaná na nowo swědčiti cirkewně proti nim. Bludy tedy zapřičiniwssí F. Conc. jsau: *)

I. O hřichu dědičném. Matyáš Flacius, ačkoli blud swůj před swau smrtí elitowal a odwolal (zemř. we Frankobrodě 1575), dal se w ohni dissputacie s Wiktorinem Strigelem náružiwosti swé zwést k tomu wypowědění, že hřich přirozený jest podstatný, k podstatě lidské přirozenosti náležejicí a tudiž od Boha pocházejicí a stwořený; ačkoli prawím odwolal před smrtí Flacius blud tento, wssak nalezl blud sám mnohomluwných zastáwatelů, jako: Spangenberga, Irenäa, Wolfa, Schneidra a mnoho jiných, kteří weliké pohorssení w mladé cirkwi Lutherem obnowené způsobili.

II. O swobodné wůli. W článku tomto odstupowat počali mnozí theologowé lutheránssti od Wyzn. Augss. a jiných symbolů tak čistě učení swé z písma sw. wážiwssích. Prwní byl Melanchthon sám, který w proměněném sebau — bez přiwolení cirkwe — Wyznání w 18. článku užil wýrazů některých učicích, že by i lidská wůle něco depomáhala k obrácení se hřissníka. Jeho nasledowali a již welmi mnoho

*) Uwedeme neyprw bludy, potom rozwineme welebné swětlo náuk Form. Concordie.

lidské wůli připisowali: Major, Eber, Crell, Pfeffinger, a neyobzwlásstněji zpomenutý Wikt. Strigel s Jény. Zmužilí a wýmluwní odpornikowé těchto byli: Heshusius, J. Wigand, Mik. Amsdorf a celá společnost theologů Mansfeldanských. Wssecko toto bludné učení odwodilo se od neprozřetedlné wýpowědi Mel.: „že dobré skutky jsau ku spasení potřebné!“ Tato strana dostala jméno Synergistů (Nápomocníků), jelikož učili, že obrácení swé k Bohu člowěk napomáhá a sílu swau potřebně k Boží moci připojuje.

III. O osprawedlnění z wíry před Bohem. Powstala otázka theologická: dle kterého přirození jest Krystus nasse sprawedlnost? A tu odpowídali jedni za wůdcem swým Osiandrem *), že Krystus jedině podle Božstwí swého jest nasse sprawedlnost, když skrze wíru w nás přebýwá; jiní za wůdcem Stancarusem **) twrdili odporné domnění, že Krystus

*) Ondr. Osiander byl prwní luth. kněz w Norimberku, ale poněwádž z'opowěstnau knihu Interim (slátaninu odpoli ew. odpoli katol., která měla slaužiti jen k oklamání obojí sice strony, a wssak neywíce ewanjelické, pročež ji jmenowali ne interim, ale — s přehozením liter — mentiri, t. j, lhát) podepsat nechtěl, byl wypowěděn ze země a utekl se do Prus, kde w Králowci (Königsberg) knězem a professorem se stal, roku 1549. Přátelé a následowníci jeho byli: Funccius, Scirius, Isender, Ephinus, Aurifabrowci dwá, Artopöus, Culman a jiní. Zemřel roku 1554.

**) Frant. Stancarus byl wlach, z Mantui, učil žid. jazyku w Králowci 1551. namáhal se marně zjednat přiwrženců učení swému, stal se později Calwinistem, a wypowězen z Králowce, nawrátil se do Polska, odkud byl powolán, kde 1574. zemř.

Ježiš jest Prostředník náš jedině wedle swého člowěčenstwí.

IV. O dobrých skutcích. I tu na zlé cesty přišli theologowé lutheranští. Wznikla záhadná otázka: O užitku neb škodě? dobrých skutků při hledání spasení. A dwojí se dáwala odpowěď: Major *) se stranau swau odpowídal, že dobré skutky jsa upotřebné ku spasení a bez nich, že nikdo nebyl, aniž může spasen býti; Amsdorff **) se swými učil, odporuje předešlému, že dobré skutky jsau práwě spasení škodliwé.

V. O zákoně a ewanjelium. Záhadná otázka strhla se zde o to, jakowý by byl rozdíl mezi zákonem a ewanjelium? A pak jakowý je poměr obau ku pokání? Dálší otázky pak, zdali jest Ewanjelium jen zwěstowání milosti, které toliko odpuštění hříchů zwěstuje, aneb jest také kázeň a kárání, ješto newěru stíhá a tresce, která w zákoně — w 10 přikázaní — není trestána? Tyto otázky jsau welmi důležité, jako pro kněžů, tak pro posluchačů. Anli-

*) Jiří Major, professor Wittenberský (nar. 1502) dal se k té náuce zwést bez pochyby přilišnau láskau k pokoji, jakowý pokoj kniha Interim swým popauštěním a od prawdy -- zwlášstě zřetedlné ewanjelické — odstupowáním swětu nawrátit se domýšlela. Roku 1548 na poradě církewní mišenských theologů, práwě knihau Interim zapříčiněné welmi se sada tato co prostřednická wysdihowala a schwalowala. Než jinak uložil w radě swé Bůh. Major zemřel r. 1574.

**) Mikuláš Amsdorff, narozen roku 1483 zastáwal rozličné hodnosti byl knězem w Dewině (Magdeburku) a wydal wíce knih w příčině hádek tehdejších theologických. Zemřel w Eisenachu roku 1565.

nomisté *) tu odpowídali, že zákon a desatero Boží přikázaní přináleží na obecný neb městský dům, a ne do církwe! —

VI. O potřebě zákona znowuzrozeným, čili o třetím způsobu užíwání zákona. Nebo s otázkami předešlými spojena byla úzce otázka tato: K čemu slauží zákon? A odpowěd zněla o trojím užíwání zákona, a sice: 1) Má slaužit k sewnitrní kázni a napomáhání šlechetnosti proti lidem rozpustilým a nepoddaným, jichžto má škrocowat; 2) má (zákon) wést lidi k wyznání jejich hříchů, a 3) poněwádž i znowuzrozeni mnoho tělesného ještě na sobě mají má jim slaužiti za prawidlo a wůdce, dle něhož by žiwot swůj zřizowat mohli a měli. **) Tento třetí punkt nalezl odpor a nawržena byla otázka sporná: Máli zákon užíwán býti i na proti křesťanům znowuzrozeným — obráceným — ? Proto kapitoli tuto pojmenowali: O třetím způsobu užíwání zákona (De tertio usu Legis). Jako z předešlého článku wyswitá zawrhowali hrubí Antinomisté (Protizákonníci) wůbec užíwání zákona ***), než nebyli jednomyslní předce wšickni, jední —

---

*) T. j. Protizákonníci. Půwodce jejich byl powrchní a toliko na slunci přízně lidské odchowaný Jan Agricola, (Mistr Eisleben jmenowaný); mnoho úřadů zastáwal, naposledy byl w Berlině dworským kazatelem a zemř. r. 1556.

**) Wiz: Hase str. 594.

***) Komu nejde z nás na mysl skušení mnohonásobné posledních časů, ješto sme přežili w tom boji církewním přehrozném? Ještě jen i ten zwuk „antinomisté" upamatuje nás na autonomistů. Nebo ač slowa ta mají smysl docela sobě odporný, nicméně předce nosičowé obau těch jmén jedno dokázali skutkem,

mírněgšší — připauštěli užíwání zákona w těch dwau prwních pádech, ale zapírali toliko ten třetí způsob užíwání zákona, totiž proti znowuzrozeným.

VII. **O welebné Swátosti Wečeře Páně.** O které punkty zde šlo z předešlé kapitole se widí, jen připomeneme, že utajení kalwinisté se potajně i do řadů theologů lutheránských, ano až ku samému kurfiršstowi saskému neyupřímněgššímu zástupci Wyzn. Augšpurského wetřít uměli a wšude proti náuce církewní bauřili. Pozdě sice, ale předce kurfiršt saský August přišel na jejich neupřímné kličky a wprawdě twrdě je štrestal. W jiných krajích Německa činili to zjewně, co w Sasku skrytě, proto swrchowaná byla potřeba wyznáwati poznowu wyznání o prawé přítomnosti těla a krwe Páně we Swátosti Oltární.

VIII. **O osobě Krysta Pána.** Widěli sme již w předešlé kapitoli, že učení o osobě Krysta Pána Zwinglowo a Kalwínowo docela

nechtíce šije sklonit pod zákon. Našši antinomisté jen o tolik horšší byli od oněch, že ani Ewanjelium nezachowáwali, kdyžto tamti staří antinomisté buď jen zákon zawrhowali buď pak i ten we dwau pádech přijímali, a jen pro obrácených jej za zbytečný měli, jinak Ewanjelium celé přijímajíce a tomuto celau úlohu při díle spasení lidské o připisujíce. Naššiť lidský zákon zawrhli docela, nebo ho oni sami sobě nedali, Božský zákon i Ewanjelium dle tlumočení wlastního sobě přistřihnůwšše. Tu již potom šli deputacie do církwi, kněží i swětšští baučili lid proti kněžím, lid sekerám swěřowal při swau a owečky trhaly pastýře! O slawné tyto dny antinomie zapamětá sobě historia. Blahoslawení wšickni, kteří snášeli útrpení pro Pána. Byli časowé prawé antinomie a né „antonomie."

bylo protiwné písmům a Augsſp. Wyznání, a naſtínili již tam boj Lutherů w těchto otázkách. Ukrytý Calwinismus (kryptocalwinismus) pomezi lutheránſkými theology pozdwihl hlawu w pozdějſſích časích, a sporná otázka tato zmýtala celau církwí: mají=li ta dwoje přirození božſké a lidſké a těchto wlaſtnoſti pro osobní jejich ſpojení w osobě Kryſta Pána ſkutečně, t. j. oprawdowě a wěcnatě obapolné nějakowé ſpojení a jak dalece tato obapolnoſt ſahá? Aneb zřetedlněji mluwíce: Zdali to osobní ſpojení Božſtwa a člowěčenſtwa w Kryſtu tak ſe proniká, že wlaſtnoſti jednoho (bez ujmy ſwé wlaſtní ſamoſtatnoſti) na druhé (Božſtwa na člowěčenſtwo a naopak) přecházejí?

Boj byl tak weliký, že ſe až do lidu doſtal a na př. w Králowci ſe již i poſpolití lidé dělili na Konkretních a Abſtraktních. *) I zbytečnému a neužitečnému ſtrannictwu w lidu i bludům ſkutečně welikým w tomto punktě w odpor ſe poſtawila Form. Conc

IX. O wſtaupení do pekel Kryſtowém: W kterém čaſu a jak sſtaupil do pekel? Zdali před — či po ſmrti? Zdali wedle duſſe toliko, aneb wedle Božſtwa ſwého toliko, aneb s duſſí i s tělem ſpolu a pak jako ſe to ſtalo, duchowněli, či tělesně? Hádalo ſe i o to mnoho, kam tento článek wíry křeſťanſké náleží, k utrpeníli, čili k oſláwení Kryſtowému? A jako ſe ſamo ſebau rozumí wymýſſleno mnoho fantaſtického a neprawého. **)

---

*) Wiz: Göſchel w uw. kn. ſtr. 106.

**) Hamburſký theolog Aepin s náſledowníky ſwými twrdili, že Kr.

X. O ceremoniách církewních, které se wůbec adiaphora, čili wěci prostředni a obojetné jmenují. Strhla se hádka mezi theology ew. a postawila se otázka: Majíli se ty ceremonie, které w slowě Božím nejsau ani přikázané, ani zakázané, od pápežských ale s wýhružkami a uprostřed pronásledowání zpět se uwáději zase přijati? Příčinu zawdala k těmto otázkám kniha Interim, kterau zepsali na rozkaz císařů w Augsspurku r. 1548, Julius Phlugius, bisskup naumburský, člowěk polowičatý we wíře, Michal Sidonius, twrdý pápeženec a Mistr Eisleben Agricola berlinský kněz lutheránský, we wěcech náboženstwa lachtikár a syncretista. Tu se pojednali tito tři pánowé a jeden druhému popustili, myslíce, že i církew to tak lehkomyslně přijme. Pod tím plássťěm, že jest něco obojetné wytírali jedno, nadstawowali druhé. Ale jak se počali ceremonie některé už zapomenuté zpět uwázet, jiné pobožnost ewanjelickau napomáhající wynechávat, strhla se bauře.

Tyto bauře, swáry a ty při těch příležitostech wzbuzené, utwrzené a čaště welmi rozssířené bludy w lůnu církwě lutheránské *) za-

---

Pán tím cílem wstaupil do pekel, aby i tam za hříchy lidské trpěl, co tedy podstatně ku zadostičinění, které on Boží sprawedlnosti poskytnauti musil náleželo. Flacius držel s ním; Hamburssti ostatní theologowé hádali se proti němu. Jiní záse theologowé jiná zastáwali domněni.

*) Mimo těchto ted wypsaných příčin, w lůnu církwe ewanj. luth. powstalých, které nutily církew k opětowanému wyznání wíry, byly jesstě dwě okolnosti wně církwe Lutherem naprawené ležící, které museli wyswětlené býti w nowém Wyznání, a to bylo

přičinili Form. Concordie: každý, kdo upřimně s církwí a jejím učením čistým a se slowem Božím úplně se srownáwajícím smýšli a swědomitau o to péči wede, aby toto učení lidskými nálezky nesprzněné a s bludy fantazie lidské nesmíšsané přenešseno bylo na potomstwo, každý widí, že musila církew proti tolikým ní zmítajícím otázkám ze swého wlastního pokladu známosti wážiti a proti swětu otázky nad otázky wymyšslejícímu swědčiti a wyznáwati.

O tom se snadně přeswědčíme následkem náležitého uwážení tam těch wypočtených nowých otázek, které hrozily již zahynutím a rozcapartěním církwi ew. lutheránské. Jen si pomyslíme, jak witané byly tyto rozepře katolíkům! těm jmenowitě z nich, kterým nešslo o smíření se s ewanjelíky a o sprostředkowání rozdílů w náuce obojí církwe, ale toliko a jedině o wykořenění celé naprawené církwe! Jak s radostí wykřikowali: cyhle kacirů zmýtaných wětřem neustawičnosti lidské! Tyto hádky odstrašsowali pak samých upřimných křesťanů katolických, kteří srdečně chwálili prawá naprawení náuk církewních w Aug. Wyznaní způsobených a přáli sobě smíření: kdože by byl chtěl býti údem církwe, která tolikým nepokojem zmítaná byla? A jako se mohla církew obnowená sesilowat sama w sobě, jak mohla zřetele swého obracet na zrůstání mrawní w toho, který jest

---

bludné učení o Praedestinacii kalwinů, a potom musela Církew také určiti swé postawení a poměr swůj proti bludarům a fanatikům jiným, kteří se nikdy k A. W. nepřiznáwali, tak powstalo XII. článků Form. Conc.

hlawa wssech nás, když různění a strannictwa bez konce hltala wsselikau wyšší činnost duchowní dussi lidských? A co teprwe řekneme o těch kryptokalwinistech w lůnu církwe lutheránské se nalezajících? Těmto byla na neywýš witaná nešťastná příležitost tato k hausnému se připojowání w otázkách těch ku kalwinům, a tito zbírali odpadající hnilé ratolesti ze stromu naprawené Lutherem církwe, a ssikowně i čiperně uměli rozprostírati sítě swé a metati wrssi swé do moře zmautěné církwe lutheránské. *) Powrchní synowé swěta, údowé církwe lutheránské nedali sobě záležet na hlubssím — jak otcowé jejich činíwali spytowání písem a possli mnozí, mezi nimi i mnohá knížata a stawowé swětssti za Kalwínem, opustiwsse lonauci — na oko — lodičku církwe Lutherem tolikau prácí očisstěné, obnowené, naprawené!

Tu w těchto nebezpečenstwích církwe widíme wystupowati welebné dwě postawy rytířů Krystowých, prawého jednoho kněze wsseobecného, prawého druhého kněze zwlásstního, postawa jedna jest představena rytířem mohutným, stawem neypřednějssím řísse sw. římské, swětským Pánem, Wolencem a knížetem panujícím saským Augustem, druhá pokorným, bohabojným, ale přehorliwým a nad možnost téměř činným a pracowitým, odhodlaným a nepře-

*) Podobné tomuto přisslo pokussení na církew nassi neynowějssí w Uhřích. — Jako se toto sázelo držeti na Myjawě Conwent někteří páni — s nimiž dwa kněži drželi, a ustanowili hanbiti se za Luthera a nejmenowati se wíce ewanjelíky lutheránskými! Widíme kam utěkáte.

možitedlným knězem Drem. Jak. Andrä-em. *) Tento poſlední wywolil ſobě úlohu uweſt mezi theologů lutheránſkých jednomyſlnoſt, a proti ſſiřícímu ſe kalwiniſmu wyznat na nowo wíru obecní křeſťanſkau a nepromněněné wyznání její w Augſſpurku učiněné. Cíl wýſoký, téměř nedoſažitedlný w onen čas, nebo rozmetanoſt u wnitř církwe byla náramná a pole otewřeno ſſiroké werbowání na jednu i druhau — Pápežſkau i Kalwino - Zwinglího — ſtranu: a předce pomohl Pán. Duſſe pokuſů k jednotě byl Andrä, podporowatel díla welikomyſlný, ſſtědrý, horliwý kurfirſſt Auguſt.

Mnoho bylo pokuſů učiněno k jednotě s římſkými theology, ale i neylepſſí pokroky wždy byly zmařeny, tu winau jedné, tu druhé ſtra-

*) Byl proboſſtem, profeſſorem theologie a kanclérem wyſokých ſſkol Tubingſkých. Powěſtného Brenza učedlník, přítel a Collega ſtal ſe zaſlaužilým o církew ew. A. W. wíce než dopuſtiti chtěli nepřátelé jeho. Po ſmrti Luthera, on byl jako odbleſk ducha Lutherowého. W těch tiſícerých hádkách a náružiwých bojech on jako ſkála ſtál mocně založený na Lutherowém učení, jako ſkála nejen co do wěrnoſti ſtálé, ale i co do ducha ſebewědomoſti pokojné, tak že newyſtaupil nikdy z mezi ſwých. Wytýkali mu odporníci welikau ctižádoſt; měl ctižádoſt owſſem w ſrdci ſſlechetném, ſtáti ſe ſlaupem rozſápané církwe Boží, ale toli jeſt zlé? Óby wětſſího zlého nebylo na ſwětě! Bez takowé ctižádoſti byli owſſem ti, kteří rozklepati chtěli církew Boží na marné drobky lidſkých nálezků, ti necítili w ſobě taužbu zjednotit na základu píſem ſw. a Aug. Wyznání rozdrobenau církew, aniž w tom uſilowání pokládali čeſt, ale co wywedli? Pomohli roztřiſkat a rozdrobit ſtawení církewní. Andrä pomohl církwi ſebrat a ſhromaždit ſíly ſwé neylepſſí k zahnání nepřítele neyauhlawnějſſího, on, to můžeme říci retowal učení Lutherowo a církwi těžce wybojowal příležitoſt moci zawříti

ny; r. 1557 nawrhli stawy ew. spolu s katol. jesstě jednu rozmluwu theologů oboji strany. Ewanjelici se předkem sessli we Frankfurtě (w Juni), aby jednotu mezi sebe uwedli a tak obeslaná byla schůzka nawrhnutá. Dwanáctě katolických, a tolikéž lutheránských theologů se sesslo we Wormsu 1557 w měsici sept, aby dilo wsseobecného srozuměni křestanského dokonali. Z nassich tam byli: Melanchthon, Brenz, Pistorius, Schnepf, Andreä, Flacius, Chemnitz, Marbach a j., z katolických: Pflugius, Sidonius, Canisius, Latomus, Staphilus, a j. Počátek dohowáráni wzájemných byl učiněn nadějný, wssecko ukazowalo na sstastný wýsledek, když tu na jednau utajená různice wysslehla mezi theology ewangelickými! Lutheráni wěrni žádali od těch, kteři přiliš powolowali w učeni Zwinglowi, aby se předkem oswědčili, že spolu s nimi a jednomyslně zawrhuji bludy Zwinglowské, Osianderské, Majoristů a Adiaphoristů, (porownej s tim co sme wýsse o nich řekli), což když druhá strana učiniti nechtěla, tamti zadali protestacii jménem cirkwe té, která nezměněné wyznáni augsspurské neporussené drži, a odessli z Wormsu. Katolická strana pak s pozůstalými wyjednáwat nechcela jakožto jen s jednau částkau strany celé tak nesworné. Načež rozmyslewsse se osamotěli takto theologowé lu-

ro půlstoletém boji boj welewážný a wsadili na swatá symbola boje a žiwota tohoto korunu skwauci z krysstalů a karbunkulů zjeweného, čistého učeni, Formulu Concordie! Přehojnau literaturu o celém dile F. C. a tudiž i o působeni Andrácho wiz u Köllnera, str. 523. nasl.

theranſſti, ſepſali oſwědčeni, w kterém důrazně ſe přiznáwaji k A. Wyzn a zatracuji bludy Zwingliho. Ale wyjednáwáni nic méně dalſſimu byl konec. Toto ſſkormucowalo náramně zwláſſtě knižata a ſtawy ſwětſké, jenž pořád jeſſtě naději měli wyrownáni ſe s katolickau ſtranau, proto wſſemožně pečowali o jednotu mezi ſebau. Tu ſe tedy počali pokuſy o wyrownáni neypředněji mezi ſebau, rozdilů w učeni. Již tedy i proto nutné bylo nowé wyznáni, aby widěla i cirkew katolická, že náſtupnici reformátorů neodſtaupili od A. W. Horliwý ewanjelik, Wýwoda Julius Brunſſwický pečliwoſt ſwau o čiſtotu w učeni dokázal hned při naſtaupeni wlády ſwé tim, že dal wiſitowat cirkwe držáni ſwého ſſkrze Andreä-ho a Chemnitze, r. 1568. Andreä ſepſal cilem napomoženi jednoty w učeni cirkewnim 5. článků jednajicich o oſprawedlněni, o dobrých ſſkutcich, o ſwobodné wůli, o wěcech obojetných a o W. Páně we ſmyſlu Aug. Wyznáni. S welikau chwálau jedni theologowé i knižata, s pohaněnim jini přijali dilo toto. Po ſſkončené Wiſitacii, při které Wýwoda Andräho wzneſſeného ducha poznal uſrozuměl ſe s Landgrafem Heſsenſkým Wilhelmem a uſtanowil, poſlati Andreäho ku kurfirſſtowi ſaſſkému tim cilem, aby jej ku ſpolučinnoſti na jednotě cirkewni wyzwal, ku kterému dilu Poſlance ſwého za neyzpůſobněJſſiho býti uznali a jemu ho odporučili. Kniže Auguſt přigal Andräho miloſtiwě a zamilowal jej ſobě a zýſſkán byl od něho celý dilu ſwornoſti ewangelické. Od té

chwíle byl August anjel strážce díla tohoto. Hned jej poslal do Wittenberku k theologům swým, kteří ale byli se již spustili cest, po nichž Otec jejich a mistr Luther chodíwal, naložiw jim, aby se s Andräem důkladně poradili, kterak by neylépě žádaucí jednota do učení církewního zpět uwedena býti mohla. Wittenberští přijali Andrächo přátelský — na oko — i wešli w radu s ním, i twářili se jako wěrní následowníci Luthera před ním, takže Andreä docela spokojen byl a wydal o nich swědectwí krásné. Ale po odchodu jeho wyjímáli se mu. A dílo swornosti ani za mačný mak nepostaupilo k předu. Andreä se nedal tímto nezdařením zmýliti, ale pracowal na tom u připomenutých knížat a stawů, aby se cílem ustálení učení církewního swolal walný sněm církewní. Wykonal pak že se r. 1570 do Zerbstu skutečně walný sněm swolal, na kterém aspoň na tolik přiwedl wěc, že se určily spisy weřejné, dle kterých učeno má býti w církwi, a sice písmo sw. jediný základ, w smyslu tří hlawních symbolů, A. W. Apologie a spisů Lutherowých. Ale Wittenberští klamali Andräho, ustami se přiznáwajíce ku A. W., skutkem ale kalwinisujíce na wysokých školách Wittenberských a we spisech wydáwaných. Tímto se nejednota jen wíce množila k žalosti Andräho a knížat swětských. Wýwoda Julius poslal swého wěhlasného theologa Selnekkera ke kurfirštowi, aby zakročil proti Wittenberským, tento poslal jej k nim cílem wyšetření wěci, ale Wittenberští zase i Selnekkera oklamali pěknými řečmi, takže w upřímnosti swé wydal

i tento dobré swědectwi o učeni jejich. W Octobri r. 1571, potom jakž ze strany Wittenberských mnoho kryptokalwinistických spysů bylo wydáno, které pohorssenj působili w cirkwi lutheránské swolal Kurfirsst do Drážďan theologů Wittenberských, Lipských a kněžů předněj ssich krajiny swé naložiw jim, aby se z žalob osprawedlnili a slawně wyznali wiru swau. Tu wzalo půwod wyznáni drażďanské (Consensus Dresdensis), w kterém zase usty wyznáwali co srdcem neweřili. Kurfirsst začal poznáwat, že ho jeho theologowé klamau, ale nechtěl pokračowat ostře, proto jen je napominal ku wěrnosti w učeni Lutherowém a warowal před Kalwinismem; než oni wždy wyznáwali, že wssak se Luthera a Aug. Wyznáni wěrně přidržeji, wždy ale wice méně Kalwinism předce ssiřili. Na samém dwoře Augustowém měl Kalwinism zástupce, a to tak trwalo do r. 1574, w kterém Kryptokalwinism wylezl ze swé diry a oswědčil se w „Exegesi“ knize zlopowěstné zjewně proti těm neyzákladněgssim cirkwe ew. A. W. naukám, proti wiře tolikrát od nich samých ustami wyznané. To již pobauřilo nejen pobožného a jednoty w cirkwi milowného Kurfirssta, ale i ostatni knižata a stawy wiry swé milowné. Proto jednomyslně uzawřeli neweřit wice těm oswědčowáním, že se drži Luthera, že Aug Wyzn. wyznáwaji at. d. ale poručili prawowěrným a nepochybným theologům sepsat wyznáni tolikráte opětowáné a naložili wssem wěřejný úřad w cirkwi a sskole zastáwajicim theologům — tedy i kryptokalwinistickym — wyz-

náni to podepsat. Kdo nepodepsal byl z úřadu propusstěn, jedni ze země wypowězeni a ti, jessto se wíce prowinili do wězení dáni. Toto násilné potlačení kalwinismu potaji se plazícího w Sasku nebylo wssak jeho přemožení; Andreä jinak smýssel, bár i wssecko zlé se mu zapodil dostalo od Kryptokalwinistů, on jesstě před tím násilným potláčením bludů těch smýssel o pokojném zbraní duchowní potření nepřitele wíry lutheránské, a wydal tiskem r. 1573 ssest kázní o roztržitostech w církwi ewanjelické. Ale i toto bylo — na prwý pohled — bez prospěchu, wlastně ale připrawilo cestu k dalssímu kázání jednoty. Hned na to sepsal stručný spis, w kterém 11 článků přiswědčujících a 11 čl. zapirajících, wztahujících se na hore wýsse připomenuté zcestilosti a bludy. Kniha tato schytěna byla se zápalem, a ačkoli odporowáno z jedné strany — té známé — wssak wěrné zbory a jejich kněži a učitelé chwálili ji. M. Chemnitz, a D. Chyträus spracowali, oprawili a poznowu wydali Andräo toto dílo pod jménem: Schwäbisch-Sächsische Concordienformel. W tomto rauchu jesstě wíce se zalíbilo učení Andräho, tak že kniha tato co wýraz wsseobecný církwe powažowat se začala, na Conwentech se čítala, podpisowali ji a proukazowali náukam w ní složeným welikau úctu. A také spis tento byl základem potomní Form. Concordie. Nebo jesstě nebylo z díla welikého wíce wywedeno — jako prwní počátek.

Kurfirsst August ujal se byl s takowau wraucností díla swornosti a jednoty, že dnem

a noci ſmýſſlel u proſtřed wzdychání a modliteb pokorných o pomoc Boží na proſtředcích k dílu tak welice církwi Boží potřebnému. Ke konci r. 1575 chopil ſe ſám na nowo, — nezmýlený tolika zmařenými prácemi Andrä'ho, Selnekera a celých conwentů theologických — do práce a pamětné wlaſtnoruční dwa připiſy (dne 21. Nowembra 1575) wydal ku ſwým tajným radcům; w prwním připiſu wyjewuje, jak žaloſti nad nejednotau theologů w učení církewním, oſwědčuje při tom, jak těžká jeſt wěc pro ſwětſkau wládu mezi zmatené myſli theologů ſe ſtrkati; a wſſak poněwádž nemáme pápeže, a že žádné ſtrany od ſwětſkých wrchnoſti pomoc nepřichází, že za ſluſſné a pro dobro budaucích potomků proſpěſſné drží, aby ſám díla toho ſe ujal a napomáhal k tomu, aby ſe jednota učení církewního a theologů doſáhla a utwrdila! Tímto cílem, že dlauho a pečliwě myſlel o způſobích k doſažení cíle tohoto a co namyſlel, že obſahuje připis pamětný druhý, k jehož poſauzení a k udělení mu zdrawé rady jich (tajných radců) wyzýwá. Obſah památného pak připiſu jeſt: nawržení proſtředků k doſažení jednoty w učení a mezi theology. Poněwádž pak hlawní překážku jednomyſlnoſti nalezal w těch mnohých „Sbornících učení,“ (Corpora doctrinae) jakowé ſkoro každá krajina jiné a jiné měla, dle nichž učení církewní ſpořadowala, narázel kurfirſſt, aby wſſickni knížata, jeſſto ſe ku A. W. přiznáwají, wyſlali ſwých neyſlowutnějſſích theologů ſe ſwými ſborníky učení církewního ku

společné poradě a tu aby se se wšech sborníků jeden sborník učení wšude platného snesl, dle A. W. wěrně uspořádal, wšude uwedl a kněži a professoři dle něho učiti zawázali. Oboje tato psaní *) jsau důkaz weliký pobožnosti a neyswětějších úmyslů knižete Augusta. Rádcowé knížecí schwálili úplně úmysly Pána swého (w přednešení ode dne 26 N. 1575) a radili k předběžné poradě we weřejném Conwentě, na které by se ustanowilo, které spisy weřejné by do nowého sborníka přijíti měly. Kurfiršt sdělil úmysly swé s knížaty jinými a theology jejich a s jásanim byla nárada přijata. Toť druhý stupeň na který se namáhání Andrăho powýšilo. Připrawný Conwent swolán byl w Unoru 1576 do Lichtenburgu (w prawdě do „Hradu swětla“); zde theologowé prwni kráte, wyučeni prutem neswornosti šťastně dílo swé dokonali, přijawše nasledujici zásady, na nichž jednota a swornost wystawena býti měla: 1.) Aby se různice dosawádni docela odstranily a spisy w příčině této wydané w zapomenutí uwrhli, 2) za prawidlo nauky církewní, aby se ne Melachthonů „sborník učení círk.“, ale mimo písma sw. 3 symbola prwotni, nepromĕněné A. W., Apol., oba katech Lutherowé, Články Šmalkaldické a Lutherů wýklad listu sw Pawla ku Galatským ustanowily, a 3) aby se od pokoje milowných theologů sepsal seznam a wyswětlení záhadných náuk a otázek dle prawidla Aug. Wyznání.

*) Otištěna jsau úplně u Köllnera na straně 542.

Kurfirsst saský August chtěje co neywíce stran slysseti, nezameskal při každé příležitosti záležitost swornosti ewanjelické do porady bráti, tak jednauc na polowce učinil zmínku před knížetem Jiřím Ernestem, hrabětem z Henneberku jakby dobře bylo, kdyby i on pobídl swých theologů k nawrženi formule nějakowé směřující ku jednotě w učení a swornosti theologů ew. A. W. se přidržejících. Würtemberským tedy theologům Luk. Osiandrowi a Balthasarowi Bidembachowi stalo se naložení toto skrze knížete Jiřího Ernesta, kteří také dostáli úloze na sebe wložené, použiwsse tu hoře připomenutau „Schwäbisch = Sächsische Concordienformel" — dílo Andrähe skrze Chemnitze a Chyträa rozssířené — wsseckо ale jen krátce a obsažně podawsse. Tato práce sdělena byla theologům w Maulbrunnském klássteři shromážděným a od nich posauzena a potwrzena. Dostala pak jméno Formule Maulbrunnské. Toto je druhý základ budaucí konečné Formule swornosti. I tato i tamta formule z rukau knížete Augusta ssla hned ku Andrämu, cílem porownání a posauzení jich. Adrämu obě formule nebyly učinily zadost, nebo — ačkoli sám byl wlastně mistrem a původcem jejich, kdyžto Chemnitz a Chyträus jeho dílo jen rozssířili, Osiander pak a Bidembach to samé skrátili — zdálo se mu, že Formula Concordie Sasko = Šwabská je příliš dlauhá a nehodí se za knihu wyznání, formule pak Maulbrunnská zase byla mu neauplná, příliš krátká, tamta že by pro dlauhost swau nemohla byt užiwaná, tato by neposkytowala dost

swětla a snadně by následkem jeji krátkosti nowé wzniknauti mohly otázky a pochybnosti. Proto narázel spracowati z obau formuli stručnau, a wšak co možná krátkau a jadrnau. Kurfiršt byl srozumen s náradau Andrähо, a aby co možná neyjistěji kráčet mohli theologowé dle A. W. wynaložil wšecku starost na to, aby když ne original — který odwlekli katolici — tedy aspoň hodnowěrný odpis Augšp. Wyzn. nepromĕněného dostal; což se mu také podařilo, aspoň Mohučský odpis A. W. za takowý se držel, který potom do knihy swornosti přijat byl. Tak swědomité byly připrawy ku konečnému určeni a uzawřiti náuky swornosti a jednoty w učeni, jakowá na nás přenešená jest we Form. Concordie.

Tak swolal kurfiršt do Torgawy ke konci Máje r. 1576 dwadcet neyznamenitejšších theologů, z nichž nasledujicich 18 se sešlo: Mörlin, Crell, Selnekker, Harder, Greser, Mirus, Lysthen, Jageteufel, Cornicälius, Schütz, Glaser, Musculus, Cornerus, Andreä, Chyträus, Chemnitz, Heyderich a Zanger. Tito wzali do powahy wšecky důležité sborniky učeni, a zwlášstě předpráce w tomto směru wykonané, Formuli totiž Sasko-Šwabskau a Maulbrunnskau. Jednomyslně se pak po dlauhém uwažowáni wšeho na náhledu Andrähо, wýš o těchto formulách udaném, uznesli a z těchto dwau formuli spracowali jednu. W pořádku upustili od obau a hleděli wše wice dle pořádku w A. W. zachowaném spořádati, přidawše článek o wstaupeni Krystowu do pekel dle pisem sw. A tak

powstal spis nowý jednotu uwáděk pomáhající pod jménem: kniha Torgawská. Ohledem na spisy, jimž by se symbolická platnost přiznat měla sjednotili se na náradě Lichtenburské s tím rozdílem, že wýklad Lutherů listu ku Galatským wynecháli z řadu symbolů. Předmluwu ku formuli Maulbrunnské přidanau přijali celau a wyslowili se o článcích sporných pořádkem a we smyslu nezměněného A. W. Několi wssickni swědomitě a pilně pracowali na weledůležité knize této, w tom wssickni swědkowé se srownáwají, že zlásstní zásluhu při tom má Andreä a Chemnitz. Takto dokonané dílo pod jménem „Torgisch Bedenken, at.d." dne 7. Juni 1576 odewzdali kurfirsstowi, prawice w připisu swém na knížete, potom jakž byli uznali i čistotu w slowě Božím založeného učení obau základních formuli, i téměř doslowné a tak jednosworné jejich wyznáwání o wssech článcích wíry w A. Wyzn. obsažené, mezi jiným toto: „Oba spisy (Saská i Maulbrunnská formule) sme snesli do jednoho, tak že co w jednom jest užitečného a w jiném to schází, z onoho wložili sme do tohoto a swoje domnění při každém článku sme wyjewili a w jednu knihu wsse uwedli, jako se to spatřuje w připojeném nassem spisu. A ačkoli sme pilně a swědomitě pracowali, předce wssak nechceme wtiskat církwi Ew. A. W. nasse domnění, ale prosíme W. kníž. Jasnost, aby dílo nasse knížatům wssem a theologům jejich předestříti a domnění jejich i stwrzení wyžádati ráčila. Myslíme ostatně a daufáme we wssemohaucího Boha, že Učitelé čistého učení

w Církwi, kterých láska k prawdě Boží obžiwuje nemnoho míti budau k wystawení na díle tomto, tak že milostí Boží opět uweden bude milý a stálý pokoj do církwe a jednota mezi theologů!“

Kníže August od nynějška již neměl snažnější práce a péče, než uwest dílo přewýborné w známost církwi celé a získat jemu uznání weřejné, ale aby i zde odstráněno bylo podezření, že se domněnky jedněch natískají jiným, aniž by to učení bylo wseobecné a prawé, církewní, netoliko sám kníže pilně sedal a spytowal písma tolikéž, to i swým radcům zpytowat dal, ale rozeslal Torgawskau knihu na wsecka knížata a stawy a církwe w držaních jejich, potažně theologů wyzwati dal, aby o díle tom jeden každý swé domnění pronesl. A tak se stalo: kniha Torgawská byla we wsech zemích čtena, w společnostech a Conwentech weřejných posuzowána a wětsím dílem se zápalem a radostí pochwalowána, poznamenání nepatrná k ní přidáwána, a tak dílo swornosti zrůstalo ze dne na den wíce a k cíli swému se blížilo. Když se sessly hlasy wsecky ku kurfirsstowy, hned naložil třem neyznamenitějssím theologům, kteří neywětssí podíl měli na díle, totiž: Andrämu, Chemnitzowi a Selnekkerowi, aby společně se chopili práce a přehledli wsecka poznamenání a prosaudili hlasy přisslé, pak dle toho spracowali knihu Torgawskau, a wssak naložil dle jednomyslného uznání wssech ewanjelíků Aug. Wyz. w podstatě již ničeho wíce neměniti. Trojlist tento swatých mužů Božích swo-

lil sobě za místo k poradám a prácem těmto klášter Bergen, blíž Děwina (Magdeburgu) kde s powolením Administratora země té Markhraběte Joachyma Bedřicha a při pohostinstwí milém opata téhož kláštera Petra Ulnera přehlednuté nowé knihy Torgawské a upotřebeni saudu o ni se sešlých se stalo. Důležité jest zde zwěděti, že, poněwádž se wšech cirkwí, theologů a stawů saudy na tom sjednocowali, že jest Torgawská kniha přídlauhá a obšírná: stahli Rewisorowé wšecky články do summowného přehledu, a pod jménem „Epitome," to jest summowni wýtah předložili tu práci jako I. částku částce II, kterau pojmenowali: Solida, plana ac perspicua repetitio et declaratio quorundam articulorum Augastanae Confessionis, at.d. t. j. Důkladné, přímé a zřetedlné zopětowani některých článků Aug. Wyznání, o kterých dost dlauho mezi theology téhož wyznání hádka stála obsahujici w sobě těchže rozmišek dle prawidla slowa Božího rozsauzeni a upokojeni, našeho pak učeni způsob a summowni obsah."

To bylo w Březnu, po druhé se sešli theologowé zpomenuti w Bergen w měsíci Dubnu, naposledy w Máji po třetí k zakončeni pilných studii a práci swých. Aby dílo co možná neydokonalejší učiněno a ani neymenši chyby, pokud to u lidí možno pozůstaweno nebylo, wedena skrze Augusta Saského o to péče, aby co neyznamenitějšími theology toho wěku zastaupeno bylo toto weledůležité dílo, tak že následujících ještě k oněm třem pozwal theologů (mimo totiž Andräho, Selnekkera a Chemnitze):

Musculuse, Cornera a Chyträa, tamtěch z Frankobrodu nad Oddrau, tohoto z Roztoku w Meklenburku. Tato poslední práce trwala od 19—28 Máje, w kterémžto posledním dni podepsali zprávu na kursirssta o dokonání díla swého; od tedy se již wíce nezměnil ani tytlík na díle tomto, tak dlauho, od tak mnohých s tak swědomitau pilností pracowaného, ačkoli úplné tři roky jesstě stálo před a pod saudem celé církwe ew. a její wýtečných zástupců. *)

Jakkoli tak dalece již pokročilo dílo, že nebylo již co ani měnit na něm, ani dodáwat k němu, wssak předce nebylo jesstě úplné, nebo nebylo jesstě od církewních zpráwců ani zástupců swětských potwrzené a za wýraz wůle a wíry jejích wyhlássené, a pak nebylo ani slawnostně w službu swau a platnost weřejnau uwedené. K dokonalé platnosti nowého Symbola tohoto, tak, jako každého jiného zajisté to čtwrté se wyhledáwalo: a) aby byly určeny symbola předcházející, jessto měly nowý Sborník učení

*) Andreä prawí o tom (w knize Dr. J. Andreä Predigt vom Großen Abendmal gethan zu Wittenberg uff den ersten Sonntag Trinitatis, gedr. zu Magdeb, 1579.): „Že se kniha tato, potomní Form. Conc„ tak dlauho newydala stalo se proto, že jest to dílo wéledůležité, aby tedy měl jedenkaždý času dost w těchto wěcech se rozmyslet a rozhledět, aby se nemohl potom stěžowat, že byl překwapen. Wždyť za tři leta každý již mohl rozsaudit, při čem a na čem přestáwat a zůstáwat žádá. Takto dozrátá kniha tato swornosti nemá již déle zůstáwat w temnosti, ale má spatřit swětlo weřejnosti. Nebo ay, neníť ona nic jiného, než Lutherů katechysmus, a již jsau i pořádky porobené, aby byla brzi tiskem wydána a slaužila za prawidlo dle něhož w církwích se učiti má.“

církewního působiti, a jako prawidlo w církwi lutheránské weřejnau a zawazující platnost míti, b) aby bylo wyznání nowé sepsáno, wztahující se na naprawení a rozsauzení práwě těch sporných punktů, jesstо wznikly následkem symbolů dříwějssích *), c) aby bylo nowé symbolum toto od spráwců církwe, jako zástupců wůle a wíry její uznáno a slawně potwrzeno, a d) aby bylo také slawně jako prawidlo učení weřejného od knížat a stawů swětských, jako ochranců jeho časných w platnost weřejnau uwedeno (insstallowáno) **).

Knížata péči také měli, aby i těmto požádawkům co neyspísse zadost se učinilo, a sice neyprwe kurfirsstowé saský a brandenburský uweřejnili nowý sborník, pod jménem: Kniha swornosti w zemích a farách swých, potom wyzwali i jiná knížata a tu haufně krajina za krajinau podpisowaly skrze swých duchowních i swětských zástupců knihu swornosti, obsahující pořádkem symbola starobylá, Aug. Wyznání, Apol., Čl. Šmalk., oba katech. Lutherowe a Formuli Concordie. Že wssak byli i odpornici díla tohoto, wyzwali i knížata a theology odporující, poslawsse jim nowý sborník a prosiwsse jich, aby přehledli symbola tato, porownali je s A. W. přeswědčili se o sworné jednomy-

---

*) Jako patrno z dosawádního wypsání oběma těmto punktům do 28 Máje 1577 zadost učiněno bylo wíce než dostatečně.

**) Symbolikowé nassi takto určují wlastnosti, které se od konečného tohoto Symbola sprawedliwě požadowali. Wiz: J. Nik. Anton: Geschichte der Concordienformel der Ew.=luth. Kirche. 1779. I, 214. Köllner, str. 551.

slnosti w učení symbolů wssech, a přistaupili ku swaté swornosti. Tím cílem bylo také wíce weřejných schůzek, z nichž wssak málo která k žádanému wedla cíli: kde zajisté nebylo wíry Lutherowy a Andräho, tam těžké bylo podepsání wssech symbolů a neytěžssí Form. Concordie, jelikož tato neyurčitěji ze wssech wyznáwala a wyznání wíry prawé spojowala i se zawrhowáním odporného učení a nedowolowala proklauznaut lidem podobným, jako byli Wittenberssti, jessto sobě nedělali hřichu z toho, když ustami se přiznáwali k Aug. Wyzn. skutkem ale proti němu učili, nedržíce se žádného prawidla, ale jen swé domněnky zwěstujíce *) Když takto tedy kdo měl odpadnaut, odpadl a kdo měl wěrný zůstat, zůstal při wíře a církwi w Augsspurku l. 1530 naprawené, přistaupili knížata a stawowé krajinssti ku poslednímu punktu, k potwrzení slawnostnému i ze swé strany swaté Concordie a swolán jest wssebecný sněm wěrných lutheránů do Jüterbokku na počátku roku

*) Kdo sobě ty zmatky náležitě předstawiti chce, nech sobě uwede w paměť, co i my líčíce na wíce místech spisu tohoto staw náš přítomný w cerkwi prawíme; píssí se i u nás mnozí dle A. W., ale pohledníme do jejich spisů, tam ani chýru, ani sslepěje není po Lutherowi a Aug. Wyzn. Toto chowání se jest we Form. Conc. jistými jmény pojmenowáno a potomstwo warují předkowé před takowými bludary. Proto tito na F. C. harussí a zlořečí, že jich ona obnažuje před církwí, kdežto A. W. neumí křičet, jelikož za jeho časů nebylo Synkretistů a Kryptokalwinistů. *Zdali kdo upřimně A. W. drží widí se a poznáwá potom, jestli drží a wyznáwá Formuli Concordie!* **Kde toto není, tam tamto do konce není.**

1579, kde naloženo oněm ssesti dokonáwatelům díla Concordie sepsati jménem stawů ew. A. W. se wěrně přídržejících předmluwu, což oni i učinili; a wssak podepsání se jesstě nestalo, tak že poznowu se sessli Andreä s ostatními zase w Bergenském klássteři a přepracowali předmluwu, a když se zase wsselico nasslo, co někteří knížata wytýkat muset mysleli, naposledy se sessli ti sami w Jüterbokku opět a to sice w Juni 1579 a wtenkráte již k úplné spokojnosti wssech knížat i theologů předmluwa dohotowena a schwálena byla, a podpisowání stawů ze wssech stran se započalo. A tu jesstě wyzwáni byli stawowé odporného smýsslení, aby, chtějili, podepsali dílo tak spasitedlné; než wsse nadarmo. Tak se to tahalo do leta 1580, kdy stawowé ukončili podpisy a s nimi dílo swornosti, práwě w den 25 Juni 1580, w ten samý den, w kterém před půl stoletím počatečný symbol oswědčil naprawení církwe na sněmě augsspurském. Že se potom rozpálil wztek a bauře wznikla, jak z kalwinské strany, tak i ze strany lutheránů, zwlásstě těch, coby rádi byli lutheráni býwali bez Lutherowy wíry, to se již z dosawád řečeného dá widěti, že hřessено a zlořečeno na Andrähо a Kurfirssta Augusta, zwlássť potom, jak namáhání strany odporné překazit podpisowání *) w paru a dým wysslo,

*) Jan Kazimír, hrabě z Pfalzu weliký přítel z strany Zwinglo-Kalwinské držel zlásstní Conwent tím cílem, kterak by dílo Concordie co neydůrazněji pokaženo býti mohlo. Bylo to r. 1577 we Frankfurtě, kde i z jiných zemí wyslancowé kalwinssti se dostawili, radíce se, aby zniknaut mohli odsauzení toho,

kéž se samo sebau rozumí; mezi tím dílo bylo slawně dokonáno, kurfiršty, knížaty, hrabaty, rytíry, městami říšskými, kněžími, doktory a professory wýše 8000 služebníky Páně — podepsáno a jako Sborník obsahující w sobě učení jedině weřejnau platnost w církwi mající uweřejněno. Brzi se dostala Form. Conc. i za hranice říše německé zwlášště a neyrychleji do Korutanska, Krainska, Štýrska, Uhorska, později do Dánska, Holšštýnska, Šwédska a jinam. Wážnost „knihy swornosti“ zůstala a šířila se, ačkoli se zapříti nedá, že mohutných měla a má dosawád odpůrců. Odpor Kalwinům se wšak nemůže za hřích pokládati, nebo we For. Conc. se jim dokazuje, že od Augšp. Wyzn. odpadli, wzdor tomu, že pořád usty se k němu přiznáwají *), a ze jména se mnohé jejich bludy wytýkají a zatracují; že ale lutheráni, Augšš. Wyzn. wěrně držící, aspoň za takowých se sami oswědčující proti For. C. zlořečí, toť jest již hřích proti církwi jejich wlastní: nebo F. C. jest docela Aug. Wyznání upřímně pochopené, zřetedlně bez utajení myšlenek wyswětle-

jakowé se jejich učení zapodil dostalo we Form. Con. Králowná anglická Alžběta tím cílem i w. Frankfurtě i na dwoře kurfiršta Augusta měla swých wyslanců, kteří wšelijak se namáhali překaziti dílo toto.

*) Nejen Kalwín sám, ale i stawowé wyšší pořád oswědčowali že Aug. Wyznání — to proměněné skrze Mel. — a Apologii drží a proti mohutnému wtedy Katolictwu římskému co A. Wyzn. následowníci se wyznáwali, psali a pod korauhwí tuto bojowali. Ale pro Ewanjelium žiwé jest ještě i jiný boj, nežli ten proti Římu, a tento boj obrácen musil býti i proti náukam nebezpečným Zwingla a Kalwína.

né, jest jako Andreä prawí katechysmus Lutherů, co tolik chce říci, jako, že wěrně přednášší učení weřejnau platnost w církwi ew. Lutherem obnowené od jakžiwa mající.

Nu tak již jest čas, abychom se přihlédli k samému dílu, které tolika stálo namáhání duchů a widěli jeho plnost a krásu, jak wnitrní, náukowau, tak sewnitrní, způsobu totiž a složení celého se týkající. Máme před sebau knihy Symbolické Haseho, Kollnerowu Symboliku a Monografii o Formuli Concordie Gröschlowu; prawda, že neylépe mluwí za sebe samé to arcidílo tato koruna knih symbolických w prawdě swatá Form. Concordie! Dle wyprawení historie powstání tohoto Symbola jest zřízeno celé sewnitrní ustrojení teto Formule, t. j. Způsobu swornosti. *) Počátek činí připomenutá před-

*) F. C. nic jiného, co do slowa, neznamená, nežli způsob swornosti. Prawdali je, že když si ruky podáwáme k pokoji s tím, s nímž sme se swadili, řekneme si po předku, co žádáme jeden od druhého? Tak se stalo ze strany Lutheranů, oni řekli we F. C. pod jakau wýminkau chtějí swornost a wyznali wíru na nowo, tu samu, kterau učinili Mistrowé a Otcowé jejich w Augsspurku, kterau wyznáwala půl století církew naprawená obsahnůwšši ji w témž wyzn. A., w Apol., w Čl. Šm. a w katech. Lutherowých,! A poněwádž se mezi tím a z příležitosti těchto wšseobecných wyznání a symbolů strhly hádky o zwláštní články, musela o nich církew swůj určitý saud wyslowiti a je aneb přijati aneb zawrhnauti. Toto wšsecko je způsob ku swornosti, tento způsob je udán we wyznání tomto záwěrném. Ona chce pokoj, ale newywoláwá „pokoj" tam, kde honění, prawí Göschel, t. j. F. C. prawí jen které jsau dwéře jimiž se wchází do owčince a ukazuje i okna jimiž z wenku se chtějí mnozí wrútiti do něho; dáwá pokoj jiným ale zdi swé obraňuje, Má zdi i brány, Zjew 3, 8; 21, 12.

mluwa stawů w Jüterbokku shromážděných, která wssak není předmluwa jen ku Form. Con. nýbrž k celé knize swornosti, tedy ku celému Sborníku symbolů; w ní se dáwá zpráwa o příčinách a příležitostech, pro které snessena jsau wssecka symbola w jednu knihu a uzawřitá Formulí Concordie (způsobem, swornost do církwe a mezi theologů uwáděјícím). Tu obdiwují církewní tito otcowé „nesmírné wssemohaucího Boha dobrodiní, které Milost jeho w těchto posledních časích swěta pominutedlného z milosrdenstwí swého a lásky k lidem člowěčenstwí celému proukázala, wywedauc swětlo Ewanjelium a slowa jeho samospasitedlného na wrch ze tmy a mrákoty bludů a předsudků w národu a wlasti germanské.“ (Hase CXXXI). W milé a zbožné upřimnosti wyprawují sanwěkým i nám jejich dítkám a potomkům u wíře wssecky události na poli církwe a zwlásstě při díle swornosti se stawssí a wíce než jedenkrát se zanícením a radostí přiznáwají se úplně a nedwojitě „k nepromĕněnému A. W. a k wysoceoswícenému a blahoslawenému muži Dru. M. Lutherowi;“ dokazují, že jediný prameň, z něhož učení swé wážili jest písmo swaté, a že symbola připomenutá proto za swá a církwe swé wyznání drží, poněwádž ona úplně z písma sw. wybraná a na jeho základ položena jsau. Mimo toho dokazují, jak nutno a newyhnutedlno bylo k odstránění od církwe sw. bludného učení připojiti wýslowně, určitě a jmenowitě i odsauzení nepobožných bludů a zlowolných rauhání proti nebeskému učení prawdy křestanské.

Oswědčujíc se pak slawně, „že není úmysl jejich těch lidí, a tím méně ty církwe kíšse římské, neb kdebykoli jinde byly odsuzowat, ješsto z jisté mdloby duchowní, neb prostoty srdce blaudí, aniž při tom zaumyslně se náuce nebeské písem sw. rauhají: ale owšsem že jen proti těm směřuje odsauzení jejich bludů, ješsto zjewně a wztekle rauhawá učení proti zjewenému slowu Božímu roztrušsují; aniž jest naděje, že by se kdy se slowem Božím smířiti dali, tyto a takowéhoto způsobu bludy, že owšsem pod nižádnau záminkau w Církwich a šskolách trpené býti nesmějí! (Hase: str. CXXXIX) Celá předmluwa ku sborníku symbolů našsich jest hodná záwirka té předmlawy i toho díla, které se před půl stoletím w Augšspurku (1530, d. 25. Juni) bylo započalo.

Poněwádž tato předmluwa, toto zopětowání wšseho co se za 50 let w církwi konalo jest dílo reformacie do 1580 pokračowalo a z příležitosti F. C. sestaweno jest, předkládají ji někteří samé té Formuli, jiní na čelo wšsech symbolů, stawí s nimiž wšsemi tak úzce spojena jest. Hase ji před wšsecky symbola stawí. Ona jest sice částka Form. Conc.; ale tím samým práwem i nerozlučitedlná částka celého Sborníka symbolického církwe ew. lutheranské.

Částky F. C. jako z wywiňowání se jejího historického wyswítá hlawní jsau dwě, obsah jejich jest: poučení o článcích wíry ewanjelické A W. o nichž se w lůnu církwe ew. lutheránské opětowaně pochybnosti a hádky byly strhly, a sice poučení upřímné ze slowa Božího

a podle Wyznání Augsspurského wážené. Jedna každá částka má XII článků steyného jména, a steyného obsahu, s tím už připomenutým rozdílem, že w I. částce Epitome nazwané, (tento jest w předkladu celý název I. částky: „Summowní wýtah článků, o nichž hádky wznikly mezi theology A. W. a ješstě w následujícím oswědčení dle předpisu slowa Božího pobožně wyswětlené a porownané jsau,“) wšsecko jest jen summowně a krátce přednessseno; kdežto w částce II-hé Solida, plana ac perspicua doclaratio, a t. d., t. j. Důkladné, přímé a zřetedlné zopětowání některých článků A. W. (celý název sme udali tam wýšse) ty samé předměty obšsírněji se wyswětlují a co církew o těch hádkách držj se wykládá. Každý článek (wiz tam wýšse ty články od I. až do X. wypočtené) jest následujícím způsobem wypracowaný: neyprwé se w kratičkém úwodu připomíná otázka sporná, bez udání jmen bludných učitelů, (my sme udali hned i jména těch učitelů pro wětšsí zřetedlnost a historické pochopení toho, oč se jedná); potom se přednášsí „upřímné učení, wíra a wyznání s písmem sw. se srownáwající,“ aneb „upřímné učení pobožných církwí připomenutému bludu protipostawené,“ t. j. učení církwe ewanj. A. W., o článku který jest udaný na wrchu; a tak na posledy zawírá se článek ten wyrátáním wšsech bludů, toho času ohledem na článek ten panowawšsích, které se jménem církwe zatracují. Částka II-há taktéž pokračuje, jen že w jednom tahu — bez dělení podobného hlawních těchto punktů každého článku — udáwá

obssírněji příležitost při níž se hádka o ten jistý článek strhla, wyswětluje a wyznáwá učení církewní o něm a wyratuje bludná domnění falessných učitelů pak zatracuje je. Jesstě připomeneme, že každá částka má swau částeční předmluwu jednající o summowném obsažném učení, jako prawidle a míře, dle které wssecko učení posuzowáno, wzniklé bludy wyswětlowané a o nich rozhodowáno býti má.

Předmluwy tyto obě jsau mocné zdi Izraele proti těm, kteří obwiňují církewního učení přátelů, jakoby chtěli symbolami, co učením lidským zastíniti písmo swaté, anebo práwě — jako neswědomitějssí obwiňowatelé sobě to dowolili, — jakoby na místo písma sw. lidská učení tato stanowili: nebo w předmluwách těchto se půwodcowé Form. Conc. proti této útržce dostatečně ohradili wyznáwajíce, že písmo sw. jest jediné prawidlo a míra wíry, jest průbirský kamen (Lapis lydius) wsseliké náuky, na němž cena její poznána a posauzena býti může a má. Na proti tomu Wyznání církwe starobylé a knihy wyznání církwe naprawené skrze Luthera uznané jsau za wěrný wýtah písma sw., za wěrný, summowný wýklad Biblí Páně, jako summa a wzor učení jednomyslného křesťanského, „z nichž a podle nichž, poněwádž jsau z písma sw. wzaté, mají wssecka jiná písma na tolik přijímána býti, nakolik se s nimi srownáwají, t. j. w církwi se nemá wyznáwat a jako církewní jiné učení wíry přednásset, než toliko to a takowé, které a jakowé s těmito weřejnými spisy

církewními se shodují. Wssecky spisy i podání církewní — jen nakolik se shodují s písmem sw. mají cenu a platnost; Symbola mají ale cenu poněwádž se shodují s písmem. Ba ony jsau woda čerstwá ze studnice Izraele, onyť jsau ta struha z řeky a jako žlábkowé, po nichž se woda wede do zahrady nassí wýborné a záhon náš sprawedliwý swlažuje, jako Sirach prawí (24, 33. 34.). Jinak jesstě předstawují wztah tento theologowé nassí: Písmo sw. jest prawidlo uprawující, a symbola jsau prawidla uprawené. (norma normans a norma normata) *). Potom se pořádkem, jako sme již častěji připomenuli ze jména udáwají Symbola církwe ew. A. W.

Než již wizme kratičký obsah F. C.; prosíme při každém punktě, či článku přečítati onen bludný náhled, který zawdal příležitost k wyznáwání tomuto nowému, jako je F. C. podáwá, abychom nemuseli opětowat to, co již po-

*) My se domníwáme," prawí Göschel, „že we smyslu For. Con. prawíme, když dodáwáme, že neywyšssí saudní dwůr církwe jest a zůstane slowo Boží, jakož jest napsané w osnowě půwodní ale prostřední saudní insstancia zůstáwá až posud Wyznání cikwe weřejné, proti kterému powolená je apelláta, s tím toliko rozdílem, že apellant nesmí býti i sám proměnitelem, aneb naprawitelem wýroku, aneb alespoň musí připustiti k řeči appellata, t. j. Církew rozsuzující a t. d. (str. 42.). A uwádí na swědectwí tohoto porownání swého starssích theologů luth. podobenstwí podobné, kteří pochopowali Písma sw. jako neywyšssího saudce, Církew, ohledně úřad duchowní, jako saudce nižssího, jemuž weřejná wážnost náleží, (judex principalis, j. ministerialis s. inferior), proti tomu saud saukromný ponecháwali jednotliwcowi (judicum privatum) když jen neupadl do swewole (t. j. bez wíry saudě).

wěděno jest. Zde tedy jen tytul článku podáme a summowně učení církewní připomeneme, Tedy:

I. O hříchu dědičném. Náuka církewní takto se určuje: Nesmírný jest rozdíl mezi přirozenosti lidskau — i w její pokaženosti, — a mezi hříchem dědičným, tak weliký rozdíl práwě, jako jest mezi dílem Božím a dílem ďáblowým. Ďábel může pokazit, ale stwořit nemůže. Hřích dědičný jest sice to neyhlubšší skažení přirození lidského, ale ku podstatě — kterau stwořil Bůh — přirozenosti lidské nepatří. Hřích dědičný jen přistaupil k přirození lidskému a může odjat býti od něho, milostí totiž skrze dílo Jezukrystowo. — Potom se zatracují bludná učení jak Flaciowo, tak Pelagianů, tamto se plazilo w církwi lutheránské, toto w katolické.

Že pak i po pádu lidském Bůh jest stwořitelem člowěka, dodáwá jemu duši i tělo, to dokazují místa násl.: Deut. 32, 6; Iza. 45, 11. 12; 54, 5; O. 4. 8; Skut. 17, 25; Zjew. 4, 11; Job. 10, 8 — 12; Žalm 139, 14 — 16; Kazat. 12, 7.

II. O swobodné wůli učí F. C.: že člowěk přirozený sám ze sebe k poznání božských wěcí přijíti nemůže, ale skrze slowo Boží působí Bůh w něm chtění i činění, láme zlau wůli a otwírá srdce (Skut. 10 44 — 48; 26, 14, 15). Obrácení a pokání se nezrozenému znowu — skrze wíru w J. Kr., slowo Boží a swátosti — docela odpírá, a jen Duchu sw. se onno přiwlastňuje. Odsuzují se pak ti, ješto člowěku přirozenému přiwlastňují tu duchowní

ſilu — k obrácení ſe a pokání — potřebnau, jako byli: Stoikowé a Manichäowé, Pelagiani a Půl-pelagiani, Synergiſtowé a m. j. Článek tento přeplňuje ſwědectwími píſem, otců církewních a obzwláſſtě Lutherowými wýklady píſem ſw. zwláſſt 1 Mojž. 26 kapitole, aby wyſwitlo jaſně, že člowěk přirozený we wěcech duchowních jeſt ſlepý a twrdého ſrdce a potřebuje, aby mu Bůh pomáhal a obracel jej. Ezech. 36, 26; 11, 19; Izai. 48, 4; Jerem. 5, 3; Luk. 24 45; Skut. 16, 14; Efez. 2 5; 2 Kor. 3, 5. at.d. at.d.

III. O oſprawedlnění z wíry před B., učí: že jeſt „Kryſtus celý," dle obojího přirození naſſe ſprawedlnoſt, nebo ſkrze wíru w něho oſprawedlnění ſme před Bohem, a opírá ſe o Řím. 5, 19; 4, 5, 6; Gal. 5, 6; 1. Jan, 1, 7; Abakuk 2, 4; Tit. 3, 5. a t. d.; a na konec zawrhuje jmenowitě ty bludy, kterých ſe Oſiander, Stancarus a j. dopuſtili.

IV. O dobrých ſkutcích, učí, že muſejí z prawé wíry wytekat, ale prawě zato nejſau ani potřebné, ani ſſkodné k ſpaſení, které jedině z wíry pochází a od této záwiſí. Potom píſmami odůwodněné toto učení zawírá wypočítání bludů, jakowé trauſili Major, Amsdorff a jiní.

V. O zákoně a ewanjelium, odpowídá na ty rozličné otázky matauci ſmyſl píſem ſw., že Ewanjelium w ſſirſſím ſmyſlu jeſt celé křeſťanſtwí, tedy zákon i Ewanjelium ſpolu, jakož i pokání a obrácení, jako i ſw. Pawel zřetedlně učení ſwé jmenuje Ewajelium a obſah

jeho udáwá w těch dwau článcích „o Pokání totiž k Bohu a o wíře w Pána našseho Ježíšse Krysta“ (Skut. 20, 21). I neywětšší dobrodění Boží, jichž zwěstowání se děje w Ewanjelium mohau se státi kázní kárající. Rozkošsná jest píseň o sto let později od Jana Hermana složená, a wýborně zákon i Ewanjelium rozeznáwající, a wšsak je i spojowat znající, na př.; „Jezu twé hluboké rány, Horké twé umučení, Mé dušsi každé hodiny dodáwá potěšsení: Pakli padne co zlého W mysl mau i hřísšného, Pomním na twé umučení, Tok zažene zlé myšslení.“ (Kancional 153). Ale Ewanjelium w užšsím smyslu jest owšsem jen zwěstowání odpušstění hříchů a ospraweдlnění člowěka skrze Jezukrysta. Summau: w zákoně není útěchy, ale jest sestrašsení pro množstwí hříchů, ale Ewanjelium přinášsí radost a pokoj, a není wlastní kázeň kárající. Zákon zatracuje, Ewanjelium skrze wíru w Ježíšse ospraweдlňuje.

VI. O potřebě zákona znowuzrozeným, čili o třetím způsobu užíwání zákona. Tuk učí, že sprawedliwému owšsem není uložen zákon (1. Timot. 1, 9.); ale to znamená toliko, že zákon není dán jim k zatracení a ku kletbě: naproti tomu wšsak, poněwádž i oni slabostem poddáni jsau a zůstanau potřebují i oni zákona, kterýž napsán jest na srdcích jejich (Žid. 8, 8—13; 10 10), jako i sw. Pawel skusil sám na sobě (Řím. 7, 18; Galat. 5, 17). Za falešsné a nebezpečné se ale wyhlašsuje učení to, že by pobožným a práwě wěřícím nebylo potřebí zákona Božího.

VII. O w. swátosti W. Páně. Okolo tohoto článku se wlastně točí celý swět křesťanský, okolo něho se točila celá reformácia, okolo něho hlawně otáčí se i záwěrné Symbolum církwe ew. A. W. Bludy ohledem článku tohoto powstalé hlawně zapříčinily potřebu nowého wyznáwání, a proto i F. C. obšírně a důkladně zwlášště w částce II, solida D. rozwiňuje učení ewanj. tak docela w písmě sw. založené a rozhoduje určitě a nepodwratitedlně celau otázku wedle následujících punktů: 1) Že tělo a krew Páně při swátosti Wečeře jeho práwě a podstatně přítomny jsau; 2), že oboje, tělo a krew pod způsobem chleba a wína rozdáwané a ústy přijímané býwají, a sice po 3) ode wšech, hodných i nehodných. Samo sebau se pak rozumí, že na základě tak zřetedlných wýroků písma sw. a A. W. zapřisahaného ode wšech, nemohlo se wyznání záwěrné klátit neurčitě mezi katolíky a kalwiny, aneb jednoho neb druhého se držet, ale obojích učení odhazuje a za bludné wyhlašuje.

VIII. O osobě Krysta Pána — učí a wyznáwá F. C. wedle písem a wyznání církwe, že jest Krystus jedna osoba, w které dwojí přirození, božské a lidské nepomíšsaná sice ale spolu nerozlučitedlně na tolik spojena jsau, že jednokaždé swé wlastní wlastnosti zadržuje, ale také wšecky wlastnosti jednoho přirození sdělují se druhému. Následkem tohoto sdělowání se wlastnosti božských na lidské, a lidských na božské (Communicatio idiomatum), — které podobenstwí naleza na rozpáleném železe a spojení

dusse lidské s tělem — přecházeji božské wlastnosti na lidské, bez toho, že by byly lidskými, a naopak lidské přecházeji na božské, bez toho, že by swau lidskost utratily. Takowéto hle jest to spojeni osobni. Proto wěřime, učime a wyznáwáme, že Syn Boži w Panně Marii počatý a z ni narozený jest, že pro nás ne jako pauhý, čistý člowěk trpěl, umřel, pochowán jest, wstal z mrtwých a wstaupil na nebesa, nebo jeho božské přirozeni běře podil na wssech jeho lidských wlastnostech. A práwě taktéž wěřime, učime a wyznáwáme, že Syn člowěka powýssen jest na prawici welebnosti a moci Božské a sice práwě a skutečně i wedle swého přirozeni lidského, s nimž welebnost Božská od počátku sdělena jest, takže i w stawu jeho poniženi w něm ukrytá byla. Toto sdělowáni se wlastnosti jesstě i tak wyslowené jest, že oboje toto přirozeni nesmi do jednoho přirozeni missáno býti, ale se má tak powažowati, že jest w jednu osobu nerozlučitedlně spojeno, tak jako dusse a tělo w člowěku. Učeni toto nic neni jiného we swém mluweni lidském, jako onna zřetedlná a krásná swědectwi pisem sw. na něž se opirá, a která Synu Božimu lidské, a Synu člowěka božské wlastnosti připisuji. Čtemež: Řim. 1, 3, (Syn Boži splozený ze semene Dawidowa); 1, Petr, 3, 18; 4, 1; Kolos. 2, 9; 1, Kor. 2, 8; 1, Jan 1, 7. Na konec připojeno jest XX punktů bludných, které wssecky cirkew nasse na základě stojic pisma sw. zatracuje. Zde některé: „Odwrhujeme a zatracujeme nasledujici bludy, které slowu Božimu a upřimné wiře nassi kře-

sťanské odporují, učíce: I, že Bůh a člowěk w Krystu nepůsobí jednu osobu, ale že jiný jest Syn Boží a jiný Syn člowěka, jako blauznil Nestorius; II, že božské a lidské přirození do jednoho smísseně jsau, takže lidské se stalo docela božským, jako Eutyches bláznivě prawil; III, že Krystus není prawý, přirozený, wěčný Bůh, jako Arius se rauhal; V, že Krystus neměl oprawdowé, tělem a dussí opatřené přirození, jako Marcion wymýsslel at.d. at.d.

IX. O Krystowém wstaupení do pekel, krátce, zřetedlně a w prawdě dostatečně pro křesťana učí F. C., že o tomto článku nemá hádáno ale upřímně jemu wěřeno býti, co písmo o něm prawí. Proto wěříme, že osoba celá Krystowa, Bůhčlowěk, po pohřebu wstaupil do pekel, ďábla přemohl, moc pekla rozbořil a ďáblowi wssecku moc wzal. Jak se to stalo, zwíme s mnohými jinými tajemstwími, jimž sme zde upřímně wěřili we wěku budaucím; neypředněji se držíme toho, co nám jest k potěssení zjeweno. (Efez. 4, 8—10; 1, Petr. 3, 18—20.) W článku tomto se F. C. odwoláwá na přewýbornau kázeň Lutherowu, kterau w Torgawě r. 1533 o wstaupení Krysta do pekel držel. *) Zawrhuje se wssecko wssetečné a z wíry nepocházející hlaubání a pátrání.

X. O ceremoniach církewních, které se wůbec adiophora, čili wěci prostřední a obojetné jmenují. Wýrok církwe w této záležitosti zněl: Obyčeje jessto ne-

*) Lutherowe díla, Erlangské wydání XX, 127. 165 nasl.

gjsau slowem Božím poručené ani zabráněné, anižto jsau časť prawé služby Boží, jsau ty adiaphora (wěci obojetné), o těchto zní slowo Krystowo u Mat. 15, 9: Nadarmo mne ctí, učíce učení přikázaní lidských. Když bez pohorssení církwe — wěřících jejích údů — se to státi může, mohau se tyto ceremonie umenssowat, neb rozmnožowat, jak každého času kázeň církewní ku wzdělání a sláwě církwe požadowati a jako užitečné a prospěssné raditi bude; ale neméně určitě ohražuje se F. C. proti lehkomyslnému proměňowání ceremonií, anebo práwě proti takowému proměňowání, kde nejde wlastně o jednu neb druhau ceremonii, ale o wyznění prawé wíry. F. C. se wždy odwoláwá na písmo, které jest nejen w neywětssích, ale i w neymenssích wěcech Saudce jediný a neywyšssí. Proto powoluje swobodu w malých a obojetných wěcech, jako máme swědectwí zřetedlná následující: 1, Kor. 7, 18; Skut 16, 3; Řím. 14, 1—7. 15; Kolos. 2, 16. 17; 1, Kor. 9, 19—23. Ale neméně určitě brojí Wyznání nasse we F. C. složené proti těm, kteří pod plássťem swobody táhnau proti wíře nassí, obracujíce wsseckу službu Boží na maličkost, takže potom i samé Wyznání se stane maličkost, z kterého stupně již jen jeden krok jest k tomu, aby se sama Biblí swatá wyhlásila za maličkost. Tu čte Wyznání nasse wýroky zřetedlné písem sw., w nichž se zabraňuje ustupowání. N. p. Galat. 2, 4. 5. 14; nebo, tak prawí F. C. „w takowém zajisté stawu wěci nejedná se wíce o wěci obojetné, ale o prawdu Ewanje=

lium a o ſwobodu křeſtanſkau, která má byt neporuſſeně zachowaná." (Haſe ſtr. 615.). Sw. Pawel tu učí jaſně 1, Kor. 10, 27. 28. Toto neni nic jiného, jako to, co wyznání naſſe prawí, že ani w obojetných wěcech nemáme protiwníkům uſtupowati, když oni to od nás žádají, jako důkaz pro ſebe. Wſſak jſauli obřady a wěci některé obojetné, proč je nenechají w pokoji? *) Proč mají nutit nás abychom je opuſtili jím k wůli? Majíli je ſami za důležité, proč nám nadiſſputowat chtějí, že jſau wěci obojetné?

XI. Tak naſleduje článek: **O předzřízení k žiwotu wěčnému a ſwolení Božím**, o kterém nebylo rozepře w církwi lutheránſké; poněwádž ale článek tento prawě a dobře wyſwětlený mnohá potěſſení pobožným duſſem přináſſí, uznáno za potřebné w tomto ſpiſu (t. j. Form. Conc.) učení církewní o něm předneſt. (Haſe 617, w úwodu k článku tomuto.) My ſme o tomto učení dle této knihy Symb. již jednali w kapitoli V-té, pročež zde dále o tom řeči ſſiřit nebudeme.

XII-tý Článek jedná: **o jiných kacírſtwích a ſektách, které ſe nikdy k A.**

*) Tak widíme na preſſpurſkých kam to popauſſtění w obojetných wěcech ſměřuje. Komže — wěci jiſtě obojetné — ſhodili neyprw; upřímní někteří lutheráni jich náſledowali. Ale na tom nebylo doſt, preſſpurſſti bez komži jſauce myſleli, že je wěc obojetná, když i náuku o ſwátoſtech lutheranſkau tak odhodí, jako ty komže. Komu není komža na tolik po wůli, že ji odhodit hotow jeſt, tomu nebude po wůli ani ſwatý Katechyſmus. Je to tuze ſpojeno.

W. nepřiznáwali, mezi které počituji se: Bludy anabaptistů, kterých jest rozličné množstwí, ani anabaptisté sami jedni wíce, jiní méně bludy tyto wyznáwají. F. Conc. dělí tyto bludy na takowé, které buď s církwí křesťanskau, buď se stawem politickým, buď pak se stawem hospodářským národu křesťanského se srownati nedají a tak trpené býti nemohau. A tu 9 punktů wypočetla, které se w křesťanské cirkwi trpěti nemohau (jako I, že Krystus tělo a krew nepřijal z Marie, ale z nebe přinesl, II, že Krystus není Bůh, ale jen prwní swatý, III, že nasse sprawedlnost před Bohem není sám Krystus, ale spolu i nasse zásluha, IV, že hřichu dědičného není a proto že dítek netřeba křstít, V, že jen dospělí mají pokřstěni býti, když sami wíru wyznati mohau, a t. d.); 5 punktů jest wypočteno, které nemohau býti trpené w krajinském zřízeni, (jako: že wrchnost není we smyslu nowého zákona, a Bohu se nelíbí, že prawý křesťan, s dobrým swědomím nemůže zastáwat úřad swětský, ani že nemá o pomoc žádat wrchnost, ani jestli jest w úřadě zakračowat proti zlým, že nemá přísahu skládat na wěrnost ku Panowníkowi, aneb dožádaný o to od wrchnosti, ani že nesmí křesťanská wláda proti zločincům mečem zakračowat); 3 články pak wyrauje, jessto se nedají srownat se stawem hospodářským (jako: že pobožný křesťan nemá nic wlastního držet, ale wsse co mají, že má byt obecné, — že nemůže bez porussení swědomí prowozowat kupectwo, byt kramarem, zbrojířem, a t. d., pak že manželům swobodno pro

různost náboženstwa rozsobassowat se a do manželstwa wstupowat s takowau osobau, která jest steyného náboženstwí.

Ohledem těchto bludů nejmenuji se we K. C půwodcowé (jako byli: Tomáš Münzer, Mikuláš Štorch a jiní). Jiní bludáři se ze jména udáwají, jako Schwenkfeldisté, Nowi-ariáni, Protitrinitaři, wsse pak to proto učiněno tak zřetedlně a slawnostně, aby widěla církew křesťanská, a zwlásstě odpornici Ewanjeliků, že naprawená církew nic nemá wlastního a společného s těmito bludy, z nichž i jí z mnohých stran obwiňowali nepřátelé její, a pak také aby domácí wíry bludy ty poznali a jich se warowat a wystříhat uměli. To míwali polowičáci od jakžiwa za zlé této knize Symbolické, že ona obnažila bludy a bludarů, ale po nepráwě to wytýkali, nebo Církew jen plnila swau powinnost wystříhajíc dítky swé před falessnými proroky. Pokračowala w tom docela dle napomenutí písem sw. k. p. Ezechiel w 13 kapitoli; 1, Tim. 4, 1—3; 2, Tim. 3, 1—17; 4, 3—6; Tyt. 3, 10; 1, Kor. 15, 33 a t. d. Prosím zlásstě úctiwě přečítat wssecka tato místa hned, aby se widělo, jak i z toho ohledu, že nás waruje před bludy a bludary K. C. celkem dle písma sw. pokračuje! Summau: ona wíce a určitěji, než wssecka jiná Symbola nám se sw Pawlem přiwoláwá: „Učením rozličným a cizým nedeyte se točiti!“ (Žid. 13, 9.). Ona pak nám i ukazuje i řeč a slowa toho cizýho učení, i osoby falessných proroků. A zajisté žáden jesstě se neurážel na ni, kdo nesedël srdcem

a duchem swým we společnosti těchže bludarů; aspoň wlásek musel cítit na sobě tu z Arianstwa nowého, tu z Pelagianismu, tu ze Schwenkfeldianismu, tu z Anabaptismu, tu z Protitrinitarstwa at.d. at.d. a ten wytrháwaný skrze toto Symbolum b o l e l h o! Ale darmo je — w církwi se musí čistota křesťanská držet, z církwe musí byt wymítáno každé bludné učení, byť by jináče jak sladké bylo hřissníkowi.

Ostatně ty odpory proti náukam Form. Conc. jsau nepatrné proti těm žulowým památníkům wíry a stonásobného weřejného wyznáwání, jakowé w písních nassich duchowních činíme doma i na cestě, na hodech i w chrámě. Náš úcty hodný Kancional wssím práwem po boku jedném Biblie stáwá, ant po druhém Katechysmus otewřitý leží. Formula Conc. s její skwělými náukami křesťanskými příjemně se nám usmíwá z následujících písní: „Radujtež se, ó křesťané a plesejme společně!“ (str. 557), o této písni Lutherowe se může říci, že jest prorokowání F. Conc. Nebo tak je w ní wssecko obsažené co F. C. w sobě má, že by člowěk myslil, že ji pobožný Andreä skládal. Tato píseň obsahuje w jádře celau knihu swornosti a zlasstě Form. Conc. Poslední werš téže písně obsahuje w sobě jádro předmluwy ku knize swornosti, znějící o Písmě sw. a Církwi. Jak sladce to zní, když tam Ježiš wstupující na nebe mluwí k tobě: „Co já učil sem i činil, Uč též a čiň to stále; Aby s církwi dobře mínil, Množe ji Bohu k chwále; A wzdal se lidských rozkazů, W nichž poklad můj béře zkázu: Toť na od=

chodné prawim.“ Tak též myšlenku té předmluwy o slowě Božím a Církwi přewýborně tlumočenau máme w písni Lutherowé: „Zachowej nás při swém slowu“ (str. 403); téhož píseň: „O Bože twé slowo swaté, Dlauho bylo w temnosti“ (str. 478). O Augšš. Wyznání a wšech jeho článcích sme už připomenuli písně naše. A wšecky články F. C. nalezneš při pilnějším pozorowání w Kancionali, k. p. na článek I.: „Skrz Adamů pád přetěžký“ (strana 559), na čl. III.: „O Beránku newinný“ — str. 173 —; „Jezu Kryste milostiwý“ — str. 1053 —; „Hlawo plná bolestí“ — str 158 —; a t d., na čl. IV a V, čítej a zazpíwej sobě milý čtenáři wyswětlení w písni: „Přišlo k nám padlým spasení,“ na str. 555, tam máš Form. Conc. o dobrých skutcích a o rozdílu Zákona a Ewanjelium, — a tak celé Concordii zpíwá chwálu Kancional! Nu a to jest myslíme dost swědectwa proti těm některým kněžíkům, co k wůli newěřícím swětákům tak směle počínali zlořečit na Form. Concordie! Každý wěk, každá nowá škola mudrců lidských měl a má takowýchto mudráčků na kancli i kathedře, w Conwentě i literatůře, co swůj rozum na rozumu Concordie braušiti chtějí, ale i církew měla, má a míti bude na wěky kněžů a učitelů, zástupců swětských i spisowatelů, co knihu swornosti, jako sborník čistého učení ewanjelického, w církwi ew. luth. jedině weřejnau platnost majícího obraňowali, ctili, její náuky šířili, wyznáwali, — obraňují, ctí, ji šíří a wyznáwají, obraňowati, ctíti, šířiti a wyznáwati

budau! K čemuž uděliž Hospodin požehnání ze Siona!

*

* *

Abychom již protrhnutau kapitoli tuto nadpřádli, po wypraweni dějin a obsahu Symbolů nasſich nemůžeme nepřiſlaužiti ſprawedlnoſt odpornikům Symbolů, kteři jinak powažuji tyto wěci. Z nasſeho wyprawowáni to wyſwitá nad bilý den jasněji, že z piſem ſwatých wážená wira ewanjelicko-lutheránſká obſažená jeſt w knihách ſněmownich, čili ſymbolických cirkwe Ew. A. W., jako je obſahuje Sbornik ſymbolický „Liber Concordiae," nebo krátce jen „Concordia," t. j. Swornoſt nazwaný. Poněwádž tedy w těchto knihách má cirkew ſwau náuku ſloženau, ti, kterých cirkew powoláwá za zwěſtowatelů, učitelů, wykonáwatelů, oſprawedlňowatelů, rozſſirowatelů na potomſtwo této náuky wiry, tohoto náboženſtwa, muſeji ſe přiſahau zawazowati k wěrnému dle tohoto uſpořádaného již prawidla učeni, kázani, přiſluhowáni ſlowa Božiho a Swátoſti. Nicméně wyſwitá z nasſeho pátráni i to, že ku práwám ſpráwy cirkewni ſewnitrné náleži to ſwrchowané práwo žádati takowau přiſahu, a zruſſeni jeji treſtati cirkewně. *) Co proti tomu z piſem uwáději odpornici jeſt žiwá nedoſtatečnoſt Oni prawi s 1. Teſ. 5, 19: ducha neuhaſſuj-

*) Srown. Hollaze: Examen theol. ſtr. 50. Tam také odwoláni ſe děje na piſma ſw. St. Z., kde pod formuli zákona knižata i lid zawazuji ſe k naſſedowani přikázani. Wiz: Deut. 31, 10 a naſl.; Joſua 24, 25. Joziaſſe w 2 král. 23, 3.

le, a wyhlassují — jazykem a na oko — písmo sw. za jediné prawidlo, jakoby toto učení oni byli wystawili proti Symbolům, a neměli ho sami práwě z těch Symbolů! Wssak práwě tá jest přednost nassích Symbolů, že písmo sw. i samy nesau do domů nassích i zawazují nau wssech učitelů církwe a wěřících. Kteří přísahau na Symbola se zawazují, na tuto neywyšssí zásadu se zawazují; kteří přísahu onnu russí, činí to jen proto, aby tím snaze i písmům sw. se wyhnauli, anebo s ním dle swé libowůle nakládati mohli.

Ale, říkají dále, nač zawazowat přísahau na Symbola, když tato nic jiného neobsahují, jako wíru z písem sw. nawáženau? Dost jest zapřísaháwat na Biblí Páně učitelů, kněží a doktorů theologie, když i tak ne Symbola, ale písmo sw. jest prawidlo wíry. Owssem, toť i my učíme, že symbola nejsau prawidlo wíry, které jest jediné písmo sw., — ale jsau ony prawidlo učení w církwi (F. C. str. 570—2, (čísl. 2—8)), *poněwádž a na kolik* (quia et quatenus) *s písmem sw. se srownáwají**)

*) Hollaz, str. 56, o rozdílu Písem sw. a knih Symb. praví: 1) Písmo sw. jest bezprostředně od Boha wdechnuté swatým mužům Božím: kn. Sym. jsau spisy swaté, sepsané od mužů prawowěrných prostředně — t. j. skrze písma sw. — od Ducha sw. oswícených. 2) Písmo sw. jest samowěrné, wíry a půwodu swého, z něhož se proukazuje hodné: kn. Symb. jsau wíry hodné proto, že se slowem Božím zjeweným w písmích se srownáwají. 3) Písmo swaté má wážnost kanonickau, Božskau, dle kterýžto wýroků neomylných prawé wíry články od falessných se rozeznáwají: kn. Symb. mají wážnost církewní a jmenují se potažně prawidlem (norma), w potahu totiž na sewnitrné wyznáwání wíry, kterým jednomyslnost w učení wíry

Na samu Bibli přisahat nemá pro nás wýznamu, nebo pod tu přisahu podpisat se může i katolik, ano sami kaciři se na Bibli P. odwoláwaji. Bez Symbolů můžeme wěřit, ale w cirkwi učit bez Symbolů konečně nemůžeme. *) Duch tehdy (t. j. duch sw. Pawla 1. Tes. 5, 19) neuhassuje se užiwánim darů, které cirkew Páně podáwá, ale owssem se udussuje nadužiwánim anebo práwě potupowánim jich; oboje i nadužiwáni i potupowáni cirkewnich pokladů a darů překáži se wěrným wyznáwanim Symbolů a swědomtým jich zapřisaháwánim.

Ale obyčejně nám nadmitaji swobodu swědomi, řikajice, že se tato swoboda swědomi obmezuje přisahau na Symbola, než jak marná

Cirkwe nassi doswědčujeme. 4) Pismo sw. úplně w sobě obsahuje wssecko, co wěřit a činiti máme: žádná z kněh Symbolických neobsahuje wssecko to, co wěřit a činit se má, žádná z kněh Symb. neobsahuje wssecky a jedenkaždý článek wiry a mrawnich přikázani.

*) Kdoby samé Bibli přiwlastňowal práwo zprawowat slowo Boži a wytewiral by wyznáni a swědectwi lidská, nesmělby sám nic mluwit, ale by musel jen čitat Bibli Páně, i to ne w překladu, ale w řečech půwodnich, musel by odstránit úřad knězský, wssecka wyznáwajici Cirkwe slowa a řeči jako jsau: Formule wyznáni, Pisně, Modlitby a t. d., nebo wssecko toto neni bezprostředni slowo Boži, ale jest slowo wěřici a wyznáwajici cirkwe. Tak by byla Bibli Činitel — bez skutku, swětlo bez swětla, přičina bez následku, prawda bez wiry. W takowémto pádu by bylo zawazowáni na Bibli zawazowáni na mrtwau, umrtwujici literu, která neni w stawu obžiwit a neni w stawě jistau, určitě wyslowenau wiru powzbudit a ze srdce wywést. Takto na Bibli přisahat — kdo může žádat? kdo to chce — ai srowná nasse přisahání na Bibli s takowauto přisahau!

jest ta námitka, patrno odtud, že k této přísaze newolá se swědomí muhamedána, žida, katolíka, kalwina, tamti dwa nemohau byť nuceni k přísaze takowé, nebo nejsau křesťané a swědomí jejich není probuzené wírau w Jezukrysta, tito dwá nemohau byť nuceni k přísaze té nebo nejsau údowé církwe, wyznáwající wíru křesť. dle Aug. Wyznání. Ale wolají se k přísaze takowé toliko údowé církwe žiwí, nadto **údowé takowí, kteří mají sami weřejně učiti, ewanjelium Páně kázati, Swátosti přisluhowati w Církwi Ew. A. W.** Církew má práwo od těchto údů swých žádati, aby ne **sebe** a swé učení, **ale učení její weřejné přednásseli** a dle přijatého pochopu pijem sw. církew Boží pásli na tráwnicích zelených písma swatého. Přissel-li kdo na cestách žiwota swého k jiné wíře, a swědomí swé ewanjelicko-lutheránské přetwořil na jakowékoli jiné, a w tom nachází uspokojení: ten nemůže nalézati rozkoš duchowní w kázaní Ew. dle A. W. a w přisluhowání Swátostí, a proto ten také nemůže připusstěn býti k úřadu weřejnému Učitelele Církwe a Přisluhowatele Swátostí. „My," prawí Hollaz (str. 59), „přísahau swau na Symbola sewnitrně wyznáwáme, co wnitrně wěříme a čeho dobrowolné powědomí a wědemí máme!" A tak kdo cítí při wstupowaní do úřadu weřejného w církwi Ew. Augss. Wyznání, že swědomí jeho obtíženo bude přísahau na symbola, nechať se zawčasu sám

wzdá úřadu takowého a swolí sobě takowý způsob žiwota, kde swobodno bude žit w powolání necírkewním, jda za wyžiwením jináče poctiwým. Jestli ale předce chlebu k wůli, odewzdá se za kazatele weřejného církwe ewanjelické Augšpurského Wyzn. bez wěrnosti k ní, tok jest nepoctiwé, tím přibije sám sobě na čelo pečeť neypotupnějšší na swětě, pečeť neynicemnějšší podlosti. Že se ale takowýchto podláků nepoctiwých množstwí naležá na swětě, důwod je to páliwý, pro který církew ew. A. W. zdesatnásobiti musí ostražitost swau a bez přísného skaušení náuky i žiwota, konečně pak při udělowání práwa k weřejnému učení w církwi bez složení přísahy na Symbola nepřipaušštěti žádného do weřejného úřadu církewního. Symbola jsau normae normatae, t. j. prawidla uprawidlená a museji přijatá a zapřisahaná býti, poněwádž a nakolik (quia et quatenus) srownáwají se s prawidlem uprawidlujícím (cum norma normante conveniunt), to jest s Písmem swatým. *) Námitku pak jakobychom stotožňowali knihy Symb. s Písmem swatým ani nebudeme zde rozbírati, dílem proto, že sme jen tu wýšše w poznamenání jednom rozdíl, jakowý u nás panuje mezi knihami symbolickými a písmem wystawili, dílem pak proto, že samy našše knihy symb. dostatečná jsau hráze

*) Srownej Hutterus rediv, str. 124. A toto je důwod že našše snažení zachowat wážnost Symbolů w Církwi neodporuje pokroku na cestě dogmatického se wywinutí církwe. My bojujeme jen proti pokroku neznabožstwí.

proti této ničemné pomluwě. *) Již ale my, kteři přisaháme na Symbola, nemůžeme býti w podezřeni, jako bychom nesmýšleli upřimně o neywyšším prawidle wíry a náboženstwa. My, jako máme slowo Boži za nepohnutedlný základ wiry, za prawdu jedině neklamnau: tak Symbola powažujeme za swědků a swědectwi prawdy té, jimiž předkowé a otcowé naprawené cirkwe dokázali jasně, že w čistém učeni Ewanjelium stáli a nepohnuti zůstáwali a čisté Ewanjelium k wyznáni na nás poručili. Neywyšši opowážliwost a zpupná osobowačnost by byla, kdyby učitel nebo kněz ewanjelický Aug. W. opowažowal se taužiti wice po hodnosti saudcowské — nad cirkwi —, než po cti upřimného wyznáwatele wiry swé, w cirkwi té, která jej k tomuto cili powolala, wychowala a chowá! Jaká ohawnost, spuštěni a ničemná podlost by to byla, pomyslet sobě může každý, kdo swědomitě u sebe rozwáži, že ani knihy naše sněmowni, ješto, jako sme widěli od neywznešenějšich wyznawatelů a neywěrnějšich synů cirkwe křestanské — theologů a knižat, měst a krajin — w společných sněmich po dlauholetém boji a bádáni sepsané jsau, neosobuji sobě wice wážnosti, jako že jsau swědkowé prawdy Ewanjelium. A nyni již předstawme si těch našich jednotliwých kněžů a professorů, kteři nechtěji býti spoluswědkowé, spoluwyznáwa-

*) Srown. Hase str. 636. I w tomto spisu wýtahů jest dost z kněh Symb. z nichž se laskawý Čtenář přeswědčit může, že naše Cirkew a my s ni za neywyšši prawidlo wiry Bibli Páně uznáwáme.

telé, ale saudcowé těchto sněmů církwe naprawené, těchto welebných postaw Reformátorů, — titwořice se we swé pidimužické maličkosti co obrowé jesstě i nad nebesa jasná písem sw. se wynássejíci! Oni nechtěji býti kněži a zwěstowatelé přijaté k opatrowání církewní náuky, ale jedenkaždý twůrcem chce býti nowého stawení, nowé církwe. Kdyby toto i dále powolowati se mělo, a nezasáhla by církew mocně ku pramenům swým, neopřela se o stlaupy swé welebné, ji podané od starssích, rozkausskowanau by byla záhy na drobničky a omrwinky malicherné, na nichž by jistě jen znaky a sslepěje lže, nikoliw ale stopy Ducha swatého patrny byly. Prawý kněz lutheránský newěří na Symbola, ale s nimi wěří na prawdu Ewanjelium.*) A w tomto duchu je swazek dědů s wňukami, stužka milosti plná pokolení s pokolením, zbory se zbory swazující, w tomto duchu je i náuky weřejné i wyznání saukromého jádro, dussí roztratěných swětem heslo a korauhew! Swět jde po swých wěcech, údowé církwe nassí w něm stratění jsau a tonau we wlnách proměnliwých žiwota událostí a losů, ale we wyznáních nassích je ta skála neproměnitedlná, wssude widěná, od jednohokaždého nedaleká, na níž nejedna roztřísstěná loď wysadila plawce swé, aniž w tonutí zapomněli sobě naní. Bez

*) Wiz: Ueber die Nothw. u. Verbindlichk. der kirchl. Bek., von Dr. Ernst Sartorius. Stuttg. 1845.

pewného základu symbolického — není možná církew, co společnost sewnitrná. Pro tuto společnost sewnitrnau sám Ježiš Krystus ustanowil řád jistý dada „některé Apoštoly, pak proroky, jiné pak Ewanjelisty, jiné pak Pastýře a Učitele, pro spořádání Swatých, k dílu služebnosti, pro wzdělání těla Krystowa, (t. j. církwe): ažbychom se sběhli wšickni w jednotu wíry a známosti Syna Božího, w muže dokonalého: w míru postawy plného wěku Krystowa Abychom již wíce nebyli děti zmítající se a točící každým wětrem učení w neustawičnosti lidské, w chytrosti k oklamání lstiwému, at.d. (Efez. 4, 11—16).

Abychom pak w církwi takowýto řád míti mohli a jako sw Pawel Ap. 1, Kor. 14, 40 prawí, aby w církwi „wšecko slušně a podle řádu se dálo,“ tu neprospěje jiné než aby naši Apoštolé, Proroci, Ewanjelistowé, Pastýři a Učitelé prwní přisahal, že tento swatý, církwí jejich weřejně přijatý a dle písem sw. uspořádaný řád zachowáwati a dle něho žiwot i učení swé spořadowati budau Nebo kdože by chtěl w takowé církwi dílo spasení swého konati, w které by každý učitel a kněz swé wlastní Ewanjelium kázal a zwěstowal? Nebylaliž by tato kněžowláda (hierarchie) tisícnásobně ukrutnější a nebezpečnější, než onna, která koruny a trůny z hlawy na hlawu přenášela? Cítili tuto potřebu sami ti nowomódní nepřátelé Symbolů dosawádních a wyslowili se ti swědomitější z nich jednomyslně za Symbola nowá. Neystarší odporník symbolů Semler, wida kam ohawný

Bahrdt směruje utekl se pod přístřeſſí Augſſ. Wyznání *); z nowějſſích jſau: Cölln, Schulz, Bretſchneider, Röhr **) a jiní, kteří nechtice na posměch wyſtawiti církew, w které by každý kněz — čaſtě i ten neyhlaupějſſí — jiné a jiné učení wyſtawowat směl, wyſlowili ſe welmi určitě za Symbola, ten poſlednějſſí ſe práwě odwážil we ſwé wyſoké maudrosti a oſwícenoſti rozumu ſám napſat knihu ſymbolickau pro církew ewanjelickau! ***) Ale — na kolik známe, ani jedna církew jeho ſymbol nepřijala, je to také Interim, pod které může podepſat ſwé jméno Muhamedán, Žid, a každá ſekta Ježiſſe Kryſta poznowu zapírající a křižující: a práwě proto žáden z kacírů ani pohanů ji nepřijal, nebo mu není doſt kacírſká a pohanſká, ani žádná ſekta páně Röhrowu maudroſt newyznáwá, majíc každá ſwau wlaſtní maudroſt! Že ji Katolíci, Kalwíni, Lutheráni, Anglikáni rowněž nepřijali ſamo ſebau ſe rozumí! Kdo ji tedy přijal? Někteří ubozí kněží hudlují podlé ní a tajně, podlaudnickým způſobem pod tytulem

*) Wiz: Die Sache der luth. Kirche, ſtr. 52, tam prawí Semler proti Bahrdtowi: „Naſſe powolání to se ſebau donáſſí, nejen rozſſiřowání ſe nepobožných náuk zaſtawowati, ale také bdíti nad učením, jeſſto ſe w píſmích ſw. a po těchto w Augſſpurſkém wyznání zawírají!“ Proſíme nech laſkawý čtenář otewře ſobě Církewních Nowin od 1860, čiſlo 7, na ſtraně 59 nalezne poznamenání o tomto Bahrdtowi, kde ſem upozornil w článku „Základy“ na tohoto druhu oſwěcowatelů lidſkých a na jejich náuku i žiwot bezbožný prſtem poukázal.

**) Köllner ſtr. 138.

***) Název této Röhrowſké knihy ſymbolické jeſt: „Versuch ein neues symbolisches Buch für die ewang. Kirche aufzustellen.

slowa B. kazatelstwi dle A. W. jeji maudrost na mistě učeni cirkewniho zwěstuji. Toto je owssem nepoctiwost, zrada, laupež a swatokrádež, které se dopustit může jen nepoctiwý lhář. Žeby jednodruhé zrničko prawdy w této Röhrowe knize se nenalezalo, to nezapiráme, wssak i w samém koraně mnoho jest krásného, a kdo chce miti krásnějssi, praktickau morálku jako ji uči nasse starobylé slowanské pohanstwi? A samé knihy nasse symb. i cituji jednu druhau prawdu z pohanských spisowatelů reckých. Jako wssak toto wsse pro swé jednotliwé prawdy, tak ani Röhrowa Symbolika nemůže býti za náuku cirkwe sw. A. W. powožowána. Potřeba nowých Symbolů se dokáže w tom pádu, jestli smysl zjeweni Božiho cirkew sama, wsseobecně, duchem a wýjewy zlásstnimi, historickými, jednotliwě pak formulowánim wyznáni dokonalejssich než dosawád objewi a dokáže. Symbola nespisuji lidé, ale je twoři Duch sw. skrze lidi. Röhrowy symbola nepodáwaji formulowáni smyslu zjeweného učeni lépě, ba ani tak, jako Symbola nasse dosawádni: a proto Röhrowy a jeho přátel pokusy dokázaly se jako marná nadutost mudráků swětských. Theologia prawowěrná — ne marných mudráků sskoly osobowačné — musi jesstě mnoho roků pracowat, pisma wěřicim srdcem zpytowat a náuku dosawád wystawenau w cirkwi, w duchu i žiwotě strawuwat, než se najde formula zúplňujici a k wyšssi dokolosti nasse Symbola přiwádějici. Tento pokrok žádáme wssickni spolu s cirkwi swau; pokrok mimo pisem sw., pokrok bez strávených

ſybolů předcházejících, pokrok ſmyſl zjewení B. w Bibli P. obſaženého obcházející a naň ohled neberauci wůbec nemáme za pokrok, ale za zpátečnictwí neyohawnějſſí, jeſſto nás zpět uwrhuje do blata bludů pohanſkých neb kacirſkých.

Wěk náš nezdá ſe nám byti tak ſpořádaný, aby w ſtawě byl něco naprawiti we formulowání ſmyſlu zjewenėho w Bibli P. učení, aniž wětſſí díl těch, jeſſto ſymbolů naſſich ſmyſl zawrhují, zawrhuje práwě ſamé zjewení, tak z Biblie, jako z koranu neb které jiné knihy ſwětſké ſlowa, ſady a jednotliwé mrawní wýpowědi wydrapujíce a do kokardy ſwé politické je ſtrkajíce. -- Jeſſtě nám ale ſluſſí připomenauti jednu neſrownalost záſadnau, která panuje mezi nami a nepřátely Symbolů naſſich. „O neywyšſſí záſadě proteſtantiſmu,“ býwá čaſtě řeč w knižečkách, ba práwě kázničkách odporníků naſſich *), tak že zmatky pochopů neydůležitějſſích práwě do ſamého poſpolitého obecenſtwa, které o těchto wěcech práwě ſauditi w ſtawu není ſe uwádějí. Muſíme tedy i my o této neywyšſſí záſadě obnowené církwe křeſťanſké krátce a pochopitedlně promluwiti. Odporníkowé naſſi prawí, že neywyšſſí záſada

*) Zde některé pojmenujeme: Nábožné kázaní (wlaſtně kázeň o uwedení Zpěwníka) od Jm W Šimku. 1842. O duchowní ſwobodě proteſtantſkých křeſťanů od Matěje Haubnera, z maďar. přel. Bedřich M. Salay. Wydal Hrabě Karel Zay 1843. Památka ſmrti Dr M. Luthera, od Jm. W. Šimku. 1846. Nawržení podwýboru Unie a t. d. 184[illegible]. Nepředpojaté náhledy o Unii od hr. Kar. Zayho. 1846 Odpoweď na Odpoweď, pod tímto názwem wyſſli proti mne dwe knižky, jedna od J. Klſáka, druhá od K. Adamiſſe, w Preſſpurku 1847.

protestantismu jest: zpytowání písem swatých! Ale to již wen koncem nestojí nebo zpytowání písem sw. stwořilo nesmírné množstwí těch neyohawnějssích kacířstwí. a mimo toho písma sw. zpytowat ani není každý způsobný, jelikož kdo chce oprawdowě zpytowat písma, musí přemnohými připrawnými známostmi a wědomostmi opatřen býti, k čemu jen málo kdo má dostatečnau příležitost, a i z těchto ne wssickni mají potřebné dary, mezi těmito pak málo kterých oswěcuje na tolik Duch sw. aby jejich náhledy na písmo sw mohly za totožné s učením církewním uznané býti. Z této zásady kdyby za neywyšssí uznána byla w církwi obnowené ewanjelické wětssí díl národu by wyssel prázdný, to jest nebylo by mu náboženstwí ewanjelické cestau ku spasení, ale cestau k zahynutí časnému i wěčnému. Ano sami kněži, bez určité náuky církewní, nomohli by náležitě westi lid ku Krystu; nebo musíme sobě to powážiti, že ani mezi kněžími, nejsau wssickni tak nadaní, aby ze swého wlastního rozumu a ducha mohli přijíti k tomu, co jest cíl prawé, wsseobecní církwe Krystowy. Aby kněži a učitelé spasitedlně účinkowat mohli na winnici Páně potřebí jest předewssím, aby oni jednomyslni a jednoswornі byli w učení wíry křesťansko=ewanjelické. Zpytowání písem může owssem za neywyšssí zásadu wědy theologické wyhlásseno a přijato býti, anť církew nasse nejen dopaussti, ale práwě p o r a u č í pilné doptáwání se na písma a zpytowání w nich, aniž by wssak powolowala swewoli jednotliwců to z písem sw. činiti, co

se líbí rozumu jejich. Když je wssak řeč o neywyšssí zásadě obnowené cirkwe, tu docela jiné nám ukazuje historia sama, co neywyšssí zásadu ewanjelictwa. To je zásada celkem rozdílná, kterau pohl se swět starý z pantů swých! Luther owssem následkem zpytowání písem přissel k nalezení té neywyšssí zásady, ale proto wsseckо nikde w jeho spisích, a o tolik méně w knihách sněmownich cirkwe nassí nemluwí se, že by zpytowání písem sw. neywyšssí zásada bylo ewanjelictwa. Osprawedlnění člowěka hřissného před Bohem skrze Ježísse Krysta, toť jest ta neywyšssí zásada, z které počala a w které se i dokonala reformacie cirkwe. „Totoť jest prwní a neypodstatnějssí článek: že Ježíš Krystus Bůh a Pán náš umřel za hříchy nasse a wstal z mrtwých pro osprawedlnění nasse Řím. 4, 24. Od tohoto článku upustiti, anebo proti němu něco popausstět nemůže žáden pobožný křesťan a byťby nebe i země i wssecko se zřítilo,“ prawí článek ssmalk. w částce II. (str. 304 — 305). A w tento smysl mluwí a tuto zásadu za neywyšssí wyhlassují wssecka nasse Symbola. Již ale to uznají snad i odpornikowé, že tomu, co je neywyšssí zásada reformacie, nebudeme se učit od jiného, než od reformátorů samých. Byť by pak swěta nynějssího synowé jinau zásadu podstrčiti chtěli tomu swému nowomódnímu „protestantismu,“ my wěrní kněží a národowé ewanjeličtí zůstaneme jen při tom, že Krystus jest nasse sprawedlnost před

Bohem, a byťby kdo co mluwil, ano byt by nebe i země i wšecko se zřitilo. Na tom základu stojí Luther, Augšš. Wyz. a wšecka ostatní Symbola, ani Form. Conc. newyjímajíc (str. 683). Církew napravená z té zásady wyšla, tu za střed weškeré swé náuky postawila, okolo ospravedlnění člowěka z milosti nabudowaná jsau weškera stawení nádherných Symbolů našich: *) a tak chtějíce naši odporníci otewříti neobmezené swéwoli dwéře tím, že za neywyšší zásadu protestatismu **zpytowání písem** **wyhlašují**, **staví se mimo církwe ewanjelické** Augšš. Wyzn. Jejich zpytowání odwádí od Ježíše Krysta, naše nás jen pořád hlauběji wyprowází k základu i neywyšší špici chrámu církwe naší! Základ jest Krystus, ospravedlnění naše, a špice neywyšší kříž jeho; základ chrámu našeho i špice jeho jest tedy ospravedlnění z milosti. Wůkol této zásady točí se nebe skwělých náuk lutheránsko-ewanjelických. Neyprudší hádky, které kdy zmítaly církwí ew. A. W. dají se ze stanowiště této zásady nepodwratitedlně rozluštiti a k úplné spokojnosti wěřících křesťanů z odpowěditi, kdežto bez teto zásady nic určitého se ani pomysliti nedá. Kdo tuto zásadu nedrží a s písmem sw. newyznáwá, newí nic určitého o slowu Božím, o osobě Krystowé, o jeho díle wykaupení, o církwi, o Swátostech, o žiwotu wěčném. Církew ew. A. W. ani se pomysliti nemůže bez ospra-

*) Srownej: Das Bekenntniß der ew. luth. Kirche in der Consequenz seines Prinzips, von Dr. Thomasius rc. Nünberg. 1848

wedlnění člowěka z pauhé milosti. Táto zásada, jako jest střed wsseho zjewení w Bibli Páně člowěčenstwu učiněného, tak jest středem nassích Symbolů, a její wyslowení a nalezení w písmich neywyšssí zásluha a okrasa církwe naprawené, tato takowáto zásada pochopená, každého přeswědčení o ní majícího neodolatelně do táboru nasseho přitáhnauti musí. Církew na ní položená má wěčné trwání: nebo jest ona pauhé čisté slowo Boží a skussenost, jakowau každé srdce učiniti musí w čase swého zdejssího blaudění, musí je k přístawu tomuto bezpečnému přiwesti a do ohrad jeho pokojných sprowoditi.

Zepteyme se wssech nowějssích theologů církwe nassí, kde by bylo ku hledání středisstě a žiwé centrum náuky nassí na Ewanjelium založené a wssickni se Symbolami nassími wolají: osprawedlnění člowěka před Bohem z pauhé milosti Ježísse Pána! Tu nalezneme celý rad skwělých jmén: Rudelbach, Kliefoth, Philippi, Twesten, Guericke, Märkensen, Thomasius, Detitzsch, Harnack, Sartorius, Kahnis, Luthardt, Brückner, Harlefs, Hahn, Stahl, Becker, Leonhardi, Zimmerman, Ahlfeld a sta jiných. A wssickni tito proto jen se Symbolami zásadu tuto drží a wyznáwají, poněwadž zpytují wěřícím srdcem písma a nic jiného w summě nenalezají w nich, jako ospravedlnění člowěka hřissného před Bohem z milosti a zásluh Ježísse Pána.

VIII.

Nu již přehledníme krátce, kterak se církew sama chowala k Symbolam swým, jaké posta-

weni zaujimala ku swým wnitrným žiwlům ta sewnitrná společnost: nebo to nám wždy ukazují, to na oči nadhazují, že wždy byl odpor proti Symbolam. To sice nezapirame, že byl a jest pořád odpor proti knihám sněmownim a náukam jejich; ale to zase nám nemohau odpornici odepřít, že církew nikdy nepřissla sama se sebau do odporu, nikdy se newzdala určení a powolání swého, které sama sobě tak zřetedlně naznačila w Symbolach swých. My nezapiráme, že neprawně mnohý již wrah wztahl ruku na přísahu, níž se zawazují weřejní učitelé w církwi, ale to nám zas nezapře žáden, když powíme, že to wssadě bylo násilnictwi neprawné a tudiž nezákonné, že to byla swatokrádež na církwi spáchaná, zlodějstwi neyohawnějssí, nebo násilnému tomu skutku scházelo plnomocenstwí! Již či to učinil král, či kníže, či částečný nějakowý Conweut, wssecko jedno, swatokrádež to byla wždy: Symbola dáwá, Symbola doplňuje, nad Symbolami stráž držì sama wsseobecní církew křesťansko-ewanjelická a zde jmenowitě Ew. dle A. W. čili lutheránská. Ukažte pak — odpornikowé Symbolů — kde máte pro swé táraniny tak přemohutné wsseobecné pohnutí církwe ew luth, jako sme je widěli při zakládání a twoření Symbolů nassích od 1517 — 1580? Za dwadcet let bude úplných 300 roků od doby té, w které se zawřel Sbornik symbolů nassich, ale, — ač baužil mnoho satan w myslech lidských — nenalezáme nikde ani jen zdaleka něco podobného k utwoření či nowého symbolum, či k podstatné-

mu naprawenj starých, jako sme to widěli w kratičkém nastíněnj počátků a dějin Symbolů nassich. A to jen předce nebudau ani nejzarytějssí odpornikowé Symbolů twrditi, že to, co na př. Bedřich Wylem III, král pruský l. 1817 w Prusích učinil se založenim Unie lutheránů s kalwiny *), byl skutek církwe ewanjelické; to

*) Ačkoli i sám tento skutek naopak tlumočen býwal. I příklad tohoto přewráceného tlumočeni i wywráceni jeho následujici řádky poskytnau. R. 1822 dne 19 Augusta obrátil se w připisu swém nějaký Diakonus Michler — w Briegu — na krále Bedřicha Wylema III, žádaje ho, jako zakladatele Unie lutheranů s kalwiny, aby rozkázal, aby se od toho času nepřisahalo na Symbola, ale toliko na Písmo swaté. Bedřich Wylem citil se we swém wěrném srdci urazeným nad timto podkládanim jemu úmyslů, jakowé on neměl, při zakládáni Unie, a pod dnem 16. Sept. 1822 odpowěděti račil nasledowně: „Wassi žádost ode dne 19. Augusta sem milostiwě přijal, třebas se i dokonce s náradau Wassi nesrownáwám. Owssem jest Písmo sw. studnice ewanjelického wyznáni wiry, ono wssak jest i studnici wyznáni římské i řecké a mnoha jiných trpených sekt. W čem by se ewanjelické wyznáni wiry od těchto oddělowalo, to nám ukazuje Augsspurské Wyznáni a ostatni w církwi ew. wssecbecně přijaté knihy symbolické, a již i proto je potřeba kněžům církwe této za powinnost ukládati při wyučowáni a kázanich žádné jiné náuky nezwěstowati, než ty a takowé, které w písmě swatém a dle něho w symbolických knihách obsažené jsau a tomuto wyznáni sodpowidaji. Wykládani písem sw. je zwlásstni haluz učenosti a wědy theologické; kdyby zajisté každému kněži dowoleno bylo články wiry pewné a nepromĕnitedlné dle jeho wlastni wůle a způsobnosti wyswětlowati a skrze učeni a kázáni jeho w církwi wykládati, jako to Bohužel na mnoha mistech se již stalo, tu by nemožná byla jednota w obsahu wiry ewanjelické mezi swětskými údy církwe této. Wssech sekt půwod je jen w této swéwoli u wykládáni článků wiry k hledáni, a již i proto je potřebi, aby skrze zawazowáni kněži přísahau na wěrné dle

bylo jen zasahowání neprávní, nenáležité moci swětské do církewních záležitostí, které i tak jen to potwrdilo, že církew lutheránská může násilím potlačená, ale zákonně od swého základu, — Symbolů swých — oderwaná býti nijak nemůže. Máme toho důkazy welmi mnohé, že církew ew. luth. w Prusku je ustawičná, a wždy mocnější a mohutnější protestacia proti násilí tomu, jakowé se jí stalo w zemi této, kdyžto Akademie její, kostely a jiné ústawy proměněny jsau na cosi třetího, to jest, co není ani lutheránstwí, ani

Ewanjelium a Symbolických knih, jakožto třistaletých w církwi wážnost majících swědků učení, wšecko swewolné jednotliwců wykládání písem sw. — na kolik o jeho rozšírowání skrze učení a kázaní w církwi řeč jest — obmezeno a ohraničeno bylo." (Srownej: Dr. Heinr. v. Mühler: Geschichte der ew. Kirchenverfassung in der Mark Brandenburg. Weimar, 1846. str. 349 a nasl.) Bedřich Wylem III, když chtěl r. 1817 třistaleté jubileum reformácie swětit spojením lutheránů s kalwiny nechtěl to, co neznabohowé z toho učiniti se snažili, „nechtěl setřit Symbola církwe ani lutheránské ani kalwinské; ale w powrchnosti swé theologické myslel, že se mu podaří zblížit obě církwe k sobě. To ale možné není do toho času, než se uznalost a sprawedlnost přislauží článkům wíry Ew. A. W.; nebo tyto články jsau dočista na písmě sw. založené. Než se ale toto stane — mnoho ještě okowů wody dolu korytem Dunaje uplyne. Násilenstwí, anebo theologické, neweřící sprostředkowání zde nic nepomáhají. Žime tedy geden wedle druhého w pokoji a cwičme se wšelijak w pobožnosti té, které slowo kříže není ani pohoršení (jako židům) ani bláznowstwí (jako pohanským Rekům 1, Kor. 1, 23), až pokud neoswíti Duch swatý wšech prawau známostí Syna Božího. Nebo jen w něm možná je Unia! Každá Unia mimo Syna Božího a Syna člowěka je toliko puntowání se satanowo proti Biblii Páně.

kalwinstwí. Tyto a podobné anomalie — pokworné a pochopu církewnímu docela nezodpowídající wýjewy w církwi ew. — nebudeme zde opisowati, odkazujíce na konec článku tohoto, kde owoce swéwole teto nakreslíme; pozřeme raději jediným jakoby wzhledem na církew Ew. A. W. abychom ji spatřili, jako wěrnau ochranitelkyni sděděného učení církewního.

Již r. 1533 zawazowali se přísahau na Symbola starší a Augsš. Wyznání doktorowé theologie na Wysokách školách Wittenberských;*) tehož r. na synodě štrasburské předepsalo se potwrzení A. W. **); r. 1535 wydaný sborník učení círk. pomorský předpisuje přísahu na A. W. ***) podobně Sborník od Urbana Regia r. 1536 nakladá to samé ****); r. 1540 Sborník Brandeburský poraučí zapřisáhawat A. W. katechysmy Lutherowy a jiné jeho spisy *****); r. 1542 Sborník Liegnický ******); r. 1543 Schweinfurtský; r. 1545 Melachthon, Luther, Bugenhagen, Cruciger a Major za dobré uznali sněmu Wormskému předložiti domnění swé, následkem kterého za potřebí drželi přísně o to nastojiti, aby se wěrně drželi weřejní spráwcowé církewní učení toho, které je w starších symbolách, pak w A. W. a katechysmích Lutherowých obsažené, ješto toto jest prawé wyznání církwe obecní křestanské. A takto obnowená církew až do r. 1580 pokračowala, w kte=

*) Wiz: Die Anfänge des Symbolzwangs ꝛc. v, J. C. G. Johannsen. Leipzig. 1847 str. 4 **) Das Bekenntniß ꝛc. v. Dr. A. Hahn, str. 128. ***) Hahn, str. 130. ****) Tamže. *****) Tamže. ******) Tamže 138.

rémžto roku jako sme widěli sebrán byl Sborník wsseobecný náuky církewní. Tento Sborník, Concordia, častěji nami zpominaný zapřisahan byl wýsse než 8000 učitely, doktory a kněžimi, mnohými knižaty, wýwodami a městami a byl w církwi prawidlo učeni kázani slowa Božího a přisluhowáni Swátosti. Jednotliwá odstupowáni od něho zwlásstě kryptokalwinistů nic nedokazuji proti církwi ewanj. lutheránské, která wěrná zůstáwala a zůstáwá až do dnes Symbolam w Concordii obsaženým a tyto jediné powažuje za učeni swé církewni weřejnau platnost i pro ni samu, ku wzděláni jejimu i na wenek a proti swětu i církwim jiným majici. Že tyto boje, w kterých církew uměla obhájiti wyznáni swé byly ukrutné, sotwy nám je potřebi podotknaut; wyprawowat o bojech těch ale již nemůžeme. Německá krajina byla diwadlo — ne nečasto i welmi smutné — bojů těchto.

Nesmíme wssak zapomenauti na wlast nassi milau Uherskau. Zde se také zawčasu ano můžeme řici saučasně s Wittenberskými Reformátory naprawení církwe započalo. O zawazowáni skrze přísahu na Augss. Wyznáni nebylo z počátku řeči, nebo nebylo toho potřebí, ant wssickni A. W. stawěli a wyznáwali proti církwi římské. Až okolo r. 1543 započal Matěj Déwaj odpadat od A. W. a započal trúsit bludy sakramentárů w hornim Slowensku, žak že se Pressowssti a okolnich krajů kněži bolestně na něho u samého Luthera ponosowali, na čež Luther také jich utwrdil we wiře a oswědčil: že Déwaj nemá od něho a Melachthona náuku sa-

kramentárů, proti které oni we Wittenberku ſtále bojují. *) Tento prwní a po něm mnozí zapřičinili to podezření, do jakowého upadli kněží ohledem náuky weřejné, proto určowali ſe články wiry a jejich wyznání, i dle nich učení žádalo ſe od kněží a učitelů. Tak na ſynodě erdöödſké w ſatmarſké ſtolici r. 1545 uſtanowilo ſe 12 článků dle Aug. Wyzn. a zawázali wſſickni kněží dle toho učiti a kázati. Téhož r. w Mediaſſi w Sedmohradſku A. W. ſlawně zapřiſaháno. R 1549 oſwědčilo ſe 5 králowſkých měſt, (Koſſice, Preſſow, Bardiow, Lewoča a Sabinow) weřejně w Confesſi pět měſt Leonh. Stöcklem wypracowané, že ſe učení Lutherowého přidržejí. XX. článků téže Confesſi nic není jiného, než zopětowání A. Wyznaní; tento ſpis je odewzdán králi Ferdinandowi. **) R 1552 w Hermanſſtadtě ſedmihradſkém boj wypukl jeſſtě zřetedlnejſſí; nebo tam ſe Zwinglianiſm, Anabaptiſtwo a Protitrojičnictwo (antitrinitárſtwo) jeſſtě ſilněji než na horních ſtranách Uherſka ſſířiti počalo, a proto uzawřeno na ſynodě této určitě přijat do ſborníka učení Aug. Wyzn., Apol., články Šmalk. a Lutherowe katechyſmy! Na tento ſborník náuky církewní muſil každý před naſtaupením weřejného úřadu w církwi přiſahat.

---

*) Wiz Ribini I, ſtr. 60. 61.

**) Die wichtigſten Schickſale der Ew. Kirche A. Bekennkiſſes in Ungarn. Leipzig 1828. §. 1. ſtr. 8. Stlaup prawý Lutheránſtwa toho wěku w ſtranách ſlowenſkých byl Leonhard Stöckl, učedlník Lutherů a za 20 let profesſor a ſpráwce ſſkol Bardiowſkých.

Mimo Matěje Déwaja, druhý Matěj ještě nepokojil strany horní, jmenowitě Slowenska, byl to Matěj Lauterwald, který proti K. W. náukam za příkladem Jiřího Majora bludy roztrušowal; o němž Melanchthon dne 3. Okt. 1554 Prešowčanům psal: „Jestli Matěj Lauterwald neuposlechne saudu pobožných, waši bude swataus powinností odstránit jej od úřadu!" *) Uwádíme to proto, poněwádž nepřestáwají křičet odporníci naši proti zawazowání na náuku církewní, co na potlačowání swědomí a náuk mrawní; odkudž zajisté dostatečně se widí potřeba zawazowání takowého. Kdyby — aspoň u nás na Slowensku — nebylo prwních Dewajowců a Lauterwaldowců býwalo, ani by nebylo žádnému napadlo ustanowowat zwláštní ještě články a wyznání wíry a dolehat na to, aby se zawazowali na Symbola kněží, nebo naprawená církew tak čistotně a wšeobecně uwedená byla do celých Uher a Sedmihradska; ale poněwádž powstali sektýři, musela církew smýšlet na to, jakoby se ohradila proti nim. Odtud wyznání zwláštní, odtud i porád zawazowání na Symbola, což o tolik potřebnější bylo, an nepřátelé naprawené církwe nepřestáwali Lutheránů obwiňowat z newěry a protikřesťanských kacířstwí.

Pronikawý příklad péče o bezpečnost a stálost církewního učení církwe naprawené jest Wyznání sedem baňských měst: Šťáwnice, Kremnice, Baňské-Bistrice, Lubietowé, Bělé, Pu-

*) Ribini str. 103.

kance a Nowé-Baně, které ze společné porady podaly města tato Arcibiskupowi Oláhowi a králi Ferdinandowi I., kdybychom obsah tohoto Wyznání podati chtěli, opètowat bychom museli wsseckо, co sme dosud ze Symbolů nassich uwedli. Wyznání toto sepsáno jest na Conwentě weřejném w Kremnici r. 1558 a r. 1559 dne 6. Decembra uweřejněno a záhy nato oddáno bylo. *)

Byloli těchto weřejných wyznání a tlumočení i potwrzowání A. W. a ostatních weřejných knih církewních, byloli potřebí zawazowání na ně proti Dewajowské a Lauterwaldowské sskole w horních stranách, o tolik wíce takowéhoto pokračowání bylo zapotřebí w církwi sromážděné na dolních stranách krajiny a w Sedmihradsku, kde se Arianstwí ohawné zapelessilo. Swědectwí o tomto podáwá dějepis synody Wáradinské, r. 1569 odbýwané, kde s neywětssím wztekem Antitrinitáři bojowali proti celé církwi křesťanské; uherssti theologowé zmužile wyznáwali a obraňowali náuku A W. o Trojici. Sedmihradssti Antitrinitáři ale nawracowali se ze synody té domů jako witězowé, tím pak wíce, ant kníže jejich Jan, sám Arianstwu oddaný byl. Lutheráni ze synody teto wydali knihu, w které církewní učení swé obraňují. **) Sami sedmihradssti Lutheráni uzawřeli r. 1573 na synodě w Mediassi odbýwané A. Wyzn. a ostatní Symbola kněžům swým zapři-

*) Ribini, str. 133 nasl.

**) Tentýž, str. 209 nasl.

sahávati. *) A tak to šlo pořád, zvlášť po r. 1580, v kterém dokonán a zavřen byl sborník symbolický. U nás na synodě v Prešově r. 1593, v Levoči r. 1597 byla kniha svornosti uznaná a zapřisahaná. Synoda Žilinská r. 1610 potvrdila Concordii a Superintendentové přisahali na ní sami a zavazovali při posvícaní kněží na ní. Zde příklad, kterak Samuel Bartašovič správce Gymnasia Priewidzkého a potomní kněz B. Bystrický dne 12. Máje r. 1624 podpisoval Symbola: „A protož slibuji věčnému Bohu Otci, Synu i Duchu sv., že budu s pomocí Boží věrně slaužiti církvi vyučováním slovu Božímu beze všech bludných náuk a obraňovati stále Symbola, Apoštolské, Nicenské a Athanasiovo, zůstávaje ve všem při jednosvorném smyslu náuky obsažené v A. V. podaném r. 1530 císaři Karlovi V., a rozšířeném i vysvětleném v Apologii, Článcích Šm., katechysmích Lutherových a ve Formuli Concordie r. 1580 uveřejněné, kteréžto knihy všecky rukau mau i srdcem podpisujem. Tak mi Bůh pomáhey. Psáno v Bojnici, dne 12. Mája 1624.“**) Z pozdějších časů upamatujmež se na Synodu pešťanskau r. 1791 držanau, kde tak veliká

*) Johannsen, str. 274.

**) Jest to výpis z Matriky posvěcených kněží skrze M. Isaaka Abrahamidesa, Mikuláše Fidicinis, Ondreje Diošsyho, Vasula Fabryho, Mik. Martinyho, Daniele Dubraviuse, M. Mart. Tarnócyho Superintententů slovenských v Prešpurské, Nitranské a Tekovské stolici, od Synody Žilinské (1610) až do r. 1670 úřadovavších. Rukopis teže Matriky nachází se v odpisu u mně.

bauře se strhla proti symbolám, že nic méně nechceli nepřátelé Symbolů, jako w zákoně synodálnim weřejně pochybenstwi o tèchto knihách wyslowiti! Ale silných zástupců nalezla cirkew prawá, kteři žádali, aby aneb takowý ničemný a pohoršliwý zákon docela se wynechal ze zákonnika cirkewniho, aneb aby se nasledujici § přijal o tèchto knihách: „Poněwádž ta otázka, které knihy snèmowni cirkwe ew. by w Uhřich platnost symbolickau miti měly stoletým užitkem rozhodnuta jest a práwě proto nemůže býti předmètem rokowáni této synody, a tak zbytečno jest o tom i zminku činiti, uzawřeno jest, že tyto knihy symbolické i budaucně maji býti prawidlo učeni a jednáni ohledem článků wiry, s wywarowánim se tèch tam se nalezajicich jednotliwých wýrazů, které snášenliwosti náboženské odporuji.“ Na tento zmužilý odpor zhákla se strana nepřátelská a přistala konečně k tomu, aby se o Symbolách ani zminky nestalo, a tak stoletý cirkewno-zákonný užitek ohledem wážnosti jejich na mistě nedotknutý ponechal. *)

*) Jména wděčné památky wšech wěrných Ewanjeliků A. W. hodna těchto swědků prawdy ewanjelické jsau nasledujici: Mich. Sinovic, kněz Bystrický a Superintèndent banského okoli, Sam. Hrabovsky, Superint. Dan. Perlaky, senior, Adam Kárász, senior, Peter Kiš, senior, Mich. Sepeši, Nitranský wyslanec, senior, Sam. Horváth, farář, Pav. Matkovič, dišt. Inšpektor, Ant. Karčay, wysl. zadunajský, Štef. Solyom, wyslanec Rábsko-Mošonský, Štef. Okoličány, wysl. Nowohradský, Lad Serdahelyi, Těkowský wysl., Jan Jesenovsky, wysl. Torontálský, Sam. Szontag, nám. Superint. Tiské Super. Bedřich Koroni, senior Gemerský, Pav. Walasky, wysl. Gem. Sam.

Přibližme se pak k našemu století aspoň w jednom příkladu. R. 1801 dán jest Superintendentowi předdunajského okolí Danieli Crudymu mezi jinými tento náwod: „Co se týče

Kuzmány, wyšl. Malo- a W. Hontský, Sam. Nikolai, wyšl. měst Potiského okolí, Sam. Schmal, Dan. Cerva, wyšl. Mich Torkoš, Super. Ondř. Schwardtner, Pavel Ježovič, wyšl. Nitranský, Mich. Inštitoris-Mossotzy, wyšl. Pressburský, Pav. Šramko, Senior, wyšl. z Liptowa a Orawy. Car. Fejérváry, wyšl. Šárysský, Pav. Gömöry, wyšl. Gemerský, Gabr. Korponay, inšp. Henian. Senioratu, Štef. Silvay, Imr. Pongrácz, wyšl. z Liptowa a Orawy, Jiří Lehocký, wyšl. stolice Pressburské, Pav. Pettko, wyšl. Nitranský, Jan Bogády, wyšl. Trenčanský, Karel Neuhold, wyšl. Šopronský, Dan Mesterházy, wyšl. zadunajského okolí, Jozef Zúbek, farář Trenčanský a wyšl. senioratu téhož jména. Wssech spolů 36 Representantů okolí a Seniorátů.

Proti Symbolám zůřili: Ondřej Plachy, Mart. Hamaliar (tito dwa kněži pak Agendy ew. wydali — a toto je znak, jaké to Agendy byt mohau!!) Gregor Berzewiczy (swětský, tento pak spisal: zřizeni cirkwe Boži!!) J. E. Zimmermann, Schwardtner, Ondř. Sztehlo, Mich. Gotthardt, Mich. Baloghy, Sam Toeplor a jiní, z Magnássů pak: Baron Jos. Podmanitzky, Bar. Gabriel Pronay, Bar. Alex. Hellenbach, zemský páni: Jan Radwanský, Jiří Justh at.d. Wssech spolů 28 rozličných tu wysslanců, tu patronů. Ani w tom zajisté neměla Synoda tato pořádku, zemssti páni byli tam jako takowi, a tito chceli míti wětssí práwo rozhodowat o wěcech wejřejných než zástupcowé tisíců ewanjelíků. Mezi přátely Symbolů není ani jednoho, jessto by nebyl Representantem, proto hlas těchto jest i wětssí i wážnějssí. Mezi odporníky Symbolů je mnoho takowých, co jen swau wlastní osobu representowali. Jako tito lidé nic ze lži, podwodu a klamu sobě nedělali swědectwím nám jest jejich oswědčení, které proti Symbolám našsím a jmenowitě proti té koruně wssech Symbolů, proti F. Concordie dne 8. Okt. r. 1791 podepsali. W tomto oswědčení nestyděli se nasledující lež powědět: „Formula Concordie byla

pak těch, kteří by se uchylowali od učení církewního, za takowýchto ti mají považowáni býti, kteřiby se opowážili proti přijatému učení w Aug. Wyzn. a ostatních kn. symbolických některé náuky učit a přednášset. Jestli by takowýto bludař na swědomí swé se odwoláwal, říkaje: že mu ono nedopausstí přijaté w církwi učení wyznáwat, takowého má Superintendent napomenaut mocně, aby dobrowolně úřad církewní opustil. Ostatně má se Superintendent wystříhat, aby samowolně ostřejssí saud o newěřícnosti bratří bez Conwentu superintendenciálného newynášsel; ale w pádu twrdohlawosti přísně záležitost celau wyssetřit dal a wyssetřowání wýsledky Conwentu superintendenciálnímu předložil, wůbec pak za prawidlo rozsauzení rozepří má se powažowati Písmo sw. a knihy Symbolické církwe Ew. A. W." Tato

od 5 Uherských měst, w jejich weřejné Confessí, podobněž w Synodě 7 králowských měst, jako studnice mnohých různic zawržena!" My wíme, že Confessia 5. Horňo-uhorských měst (Pentapolitana jmenowaná,) byla od těch měst — tam wýsse ze jména udaných, r. 1549 sepsaná i oddaná, we weřejném pak Conwentě w Bardiowě r. 1564 dne 8 Junia na nowo přehlednutá a podepsaná, teda 16 do 31 let před wydáním Form. Concordie! Překrásné pak, čistolutheráuské wyznání 7 králowských (banských) měst, — o nichž rowněž již na hoře ze jména zmínka učiněna — sepsáno jest r. 1558 a uweřejněno i oddáno r. 1559, a tak 21—22 let před Form. Conc. Jako tedy tato wyznání mohla zawrhowat Formulu Conc.? — Ale jako nyní jen lžemi se bojuje, tak i wtedy. Práwě tato Confessí, jako i onna Stöckelowská — neb pentapolitana — jsau neywětšsí důwod za Form. Conc.: aniž náuky této jsau jen zopětowání čistých náuk Symbolů ew. lutheránských, proti nimž jednotliwí odpadelci powstáwali.

inſſtrukcie w platnoſti byla až do neynowěgſſích čaſů Že pán Stromſký při naſtaupení úřadu ſwého ſe oſwědčil proti Symbolám, známo jeſt; zdáli k tomu zwláſſtní inſſtrukcií ſplnomocněn byl newíme. Jakkoli wſſak, či byl ſplnomocněn, či nebyl; ani ſám, ani conwent diſſtriktualní toho práwa neměli Symbolům jejich třiſtaletau platnoſt w církwi Ew A W. upírat a odnímat.

Mimo tedy wſſech důwodů, které dokazují potřebu ſtálau platnoſti Symbolů w církwi Ew. A. W. i tento poſlední důwod tradicionální to wymáhá na nás, abychom tento ſwazek, jímžto ſwázaní ſme s celau minuloſtí ewanjelickau ſwewolně netrhali, ale přijatau, ſděděnau náuku církewní na potomſtwo ſwé přenáſſeli, a tak wěrní Aug. Wyznání Ewanjelíci býti ſe dokazowali. To ale nemožno jinak, leč když o to wſſí ſílau naſtojiti budeme, aby ten, kdo chce této církwe a její náuk učitelem, kněžem, ſſafářem duchowním její tajemſtwí býti, církewní učení w Symbolách obſažené zapřiſahá-wal a příſahu ſwau do konce úřadowání ſwého w církwi nenaruſſenau, nezlomenau zachowal. Wíry ew. A. W jiné nikde není čiſté, prawé a zřetedlné, než w lůnu církwe té, která ſe jmenuje Ew. A. W, a tato církew wíru tuto a ſwědectwí o ní má ſložené w knihách ſwých ſněmowních.

Nu již na konec wizme hrozné náſledky poſſlé ze zawrhowání Symbolů; o prawdiwoſti náſledů naſledujících ručí nám jména ſpiſowatelů, z nichž jedni ſami náleželi k odporníkům Symbolů, a tak ſami proti ſwým záſadám ſwěd-

či, jiní k upřímným wyznáwatelům wíry křesťanské se Symbolami, a ti jsau swědectwím a potwrzením toho, jak swrchowaná jest potřeba jednotu církewního učení skrze přísahu na Symbola w Církwi naššj udržowat.

Dr. W. L. M. de Wette, w spisu: „Der Protestant," 1828. Díl 2, swazek 3, prawí: „Protestantismus, kterého církewní swazek množstwím wyznání a sekt, stwořiwšších se w Reformácii a po ní se narušil, ano roztrhal, nepředstawuje nám jednotu podobnau církwi římské, ale různobarewnau rozmanitost." (Kde Symbola w úctě zůstala tam není tohoto protestantismu strakatého.)

„Die Christliche Kirche in der Idee." Časopis, wydáwaný od P. M. Kempfa a C. G. Ullricha we Fuldě, 1835. díl 1, sw. 2, str. 55: „Wyzneyme," prawí, „upřímně: církew naše, jako jest sewnitřně na nepočetné částice rozklepaná, tak i wnitrně we wlastních její zásadách náboženských a domněnkách nemá jednoty a rozpadnutá jest sama w sobě." (Owšem kde swewole rozůmků Symbola odhazuje, tam ale zase není řeči o církwi ewanj., takowá společnost může tím samým práwem i „náboženstwím z měsíce" pojmenowaná býti, bez Symbolů není jednoty a není církwe Ew. A. W)

Prof. Lehmann, w knize: „Ansicht und Gefahr des Protestantismus 1810," prawí: „Protestantismus widíme, ale církwe protestantské newidíme." (My církwe protestantské ani nechceme widět, nebo spasení swé konáme w církwi Ew. A. W., a tato je wšadě, kde Sym-

bola se wyznáwají w Písni, w Čtení, w Modlitbě, w Katechysmích, we wyučowání dle A. Wyznání.)

Dr. G. J. Plank, 1816 (Ueb. d. gegenw. Lage der kathol. und protest Partei. 1816.) prawí: „My nemáme církew, ale církwe." (Owšsem, tací lidé, co nedrží wíru Otců w Symbolách složenau, ti ne církew, ale ani církwe nemají, ale mají Synagogy, w kterých každý rewe jak se mu líbí; církew ew. lutheránská je jedna, ta kde se Ewanj. čisté zwěstuje a Swátosti přisluhují dle Aug. Wyzn.)

Fröreisen: Rede bei Uebernahme des Rectorats in Straßburg, 1743: „Církew lutheránská se w ohledu její jednotliwých zborů a toho jejich práwa duchowního podobá čerwíku, který na drobné kausky posekaný je, z kterých každý kausek tak dlauho se hýbe, jak dlauho ješstě něco síly w sobě má, ale na posledy wyhasne žiwot předce a i hýbání se zastawí." (Toho se není co báti tam, kde Symbola jsau společný swazek duchowní wšech; lutheránstwí zmizelo jen tam, kde se upustilo od Symbolů. Našše lutheránské panstwo je swědectwím tohoto, pokud přisahalo na Symbola, wládlo krajinau uherskau; swěřilo se ale rozumu swému a zawrhlo Symbola — a přemohl ho jeden kalwinský togat, který se pokatoličil. Upustíme od Symbolů swých i my, a za 20 roků nebude po nás chyru, jako po čerwíku rozsekaném.)

Dr. F. V. Reinhard, w powěstné řeči na slawnost reformacie r. 1800 držené, řekl: „Kdyby Luther z hrobu wstal, tedy by nepo-

znal těch učitelů, kteří se w nasſi církwi za jeho následowníků wydáwají, a neuznal jich za údů církwe sebau naprawené!“ (Bohužel mnoho je takých, ale ti, kteří přísahu na Symbola skládají a drží weselým srdcem by jej uwítali a on jim požehnání dal.)

Dr. Claus Harms, muž Boží, obrance nadſſený wíry Otců takto se stěžuje na město Kiel, kde theologowé sami osmělili se byli roztrhat swazek swatý Symbolů, (w knize: Leitfaden in der Vorbereitung meiner Confirmanden. 1820): „Tak dalece to již přiſſlo w Kielu, že jinau wíru přednáſſí wysoké ſſkoly, jinau seminař ſſkolský, jinau učení Kielſſtí, jinau ſſkola měſſťanská, jinau obě ſſkoly poboční, 30 — 40 saukromných ústawů opět jedenkaždý jinak wynaučuje wíře; tak že se často, přečasto natrefuje, že dítky a rodiče, bratři a sestry, manželé a manželky, přednějſſí a obecní, učení a neučení tak proti sobě stojí we wíře, tak rozličné mají domněnky, jakoby z rozličných církwí pocházeli, a předce wſſickni jsau údowé církwe ew. lutheránské.“ (Od Harmsowých časů se mnoho proměnilo, kde hlas jeho pronikl a Symbola se wítězně zpět uwedla; i u nás by málem již toto zlé bylo wtrhlo do církwe kdyby lid byl tak ochotný býwal následowati, kam jej wolali mnozí, bohužel přemnozí wysoce učení páni kazatelé slowa Božího a professorowé: ale na zdrawém ořechu lidu nasſeho wylámali se zuby nejednoho nepřítele swátých knih sněmownich. Srownej s tímto onno, co prawím na str. 49.)

Gener. Superint. J. L. Ewald, (w knize: Die Relig. lehre d. Bibel. 1814,) prawí: „Dábel je wěřícejssí, než mnohý z nassich wyswětlowatelů písem, a Muhamed byl mnohem wěřícejssí.“

J. Bedř de Marées: „Hrozné to, ale prawda předce, že mezi Turky nesmí se Mojžíš, Abrahám, Krystus a Prorokowé tak bez trestu urážeti, jako se to bohužel děje mezi nami ewanjelickými křesťany w slowu i spisech.“ (Nowé listy k obraně wíry.)

Dr. Hase, (w knize: Gnosis der ewang. Glaubenslehre a t. d. 1820, díl 3. str. 405.) pisse: „Kdyby sme dostali Zákon: že nesmí se nic psát proti církwi, tedy by téměř celá nowějssí theologická literatura, s wýminkami některých pojednání musela zahozena býti.“

Farař Dietz, w kázni 1830 wydané: „Již téměř wssecky sskolské kathedry a kancle chrámowé obsazené jsau samými newěřícími Nájemníky a Břichopasníky, anebo se psy němými.“

Než dost již wssech těchto žalob: ony jsau prawdiwé wssude tam až dosawád, kde se Symbola zapowrhují, ale církew nasse ew. lutheránská na Slowensku, w které knihy sněmowní w úctě a wážnosti jsau, chwála budiž Otci nassemu nebeskému za ten dar newí posud o tomto ponížení a o tomto odrození se sobě samé ničeho. Ti jednotliwí příkladowé kněžů a professorů tratí se w dawu půlmillionowém ewanjelických Slowáků, zpíwajících: My wssickni wěříme a Bůh náš wssemohauci wstal z mrtwých žádauci!

A proto zawirajíce kapitoli tuto wýpiskami, nemůžeme ji lépe zawříti, než když tu postawíme to, co slowutný theolog Ammon (w knize: Handbuch der christl. Sittenlehre, II, str. 106.) prawí, řka: „Církew ew. nemůže ohledu brat na těch, kteří říkají, že se přísaha na Symbolické knihy s jejich wírau, s jejich přeswědčením a tak tedy i s jejich swědomím srownati nedá. Jeden prawí: „já newěřím na Božskost Biblie, nebo sem naturalista;“ jiný: „já zapírám dědičnost hřícha dle Pelagia;“ jiný: „já zawrhujem božské důstojenstwí při Krystu, a mám jej toliko za řečníka Božího, mluwícího k zaslepenému pokolení lidskému.“ Než proč to ty tak wěříš? A odkud máš to práwo žádati od církwe ewanjelické, aby ona tobě k wůli swé wyznání proměnila? Či tě nutí někdo wstaupiti do její služby, ku které wlastně — pro ty twé náhledy — ani způsobnosti ani powolání nemáš?“ Toť prawdy a wýčitky wšeho powážení hodné.

VIII.

Toto hle jest církew naše ewanjelická A. W., takowito jsau její wnitrní žiwlowé, tyto o ně boje kruté na swětě! Za takowau chce ona od swých dítek powažowána, od cizích lidí posuzowána, od státu uznána býti. W bojích na swětě tomto církewních bohužel přečasto takowí lidé býwají za církew naši powažowáni, ješto docela církew nepředstawují; odtud jde, že poněwádž takowí lidé očiwidně blaudí, naše cír-

kew od protiwníků swých za bludnau wyhlassowána býwá. Ohledem wětssiny lidstwa, zwlássť jinowěrců stojí ale wždy to prawidlo, že přisahají lidé rádi na slowa mistra swého, a tudiž není diw, že i církew ewanjelicko-lutheránská nepřízniwě posuzowána býwá dle toho, jako učení protiwníci saudy swé o ní roztrubují u obecenstwa swého. Mezi sebau též ewanjelici sami přečasté makau církew s jednotliwci, a nejednau se již přihodilo w dějinách ewanjelických, že když se tak sesslo několik samopassných pánů, nenalezsse pak smělých wyznawačů na straně ospalých strážců Siona, paustanowowali o církwi swaté náuk a dekretů — až to hanba bylo. Synoda pesstanská od r. 1791 je takowý jeden příklad bláznìwosti, jakowý urozenstwo swěta tohoto wywesti chtělo; že se nepodařila tato malowka, a že církew i tak dosť ponížená nebyla dokonce zničena jest nám důwodem, že i w neyhorssím, neyneostráženějssím času jest jeden strážce, který nespí a nedříme, ale mocně přiwoláwá k nadutým synům lidským: já sem sobě postawil slawnau církew, nemající posskwrny, ani wrássky a tuto církew nezastupuje před mým trůnem pokolení smilné nemající wíry we mne! Tento strážce Siona swého — je wyznáwaný církwi ewanjelicko-lutheránskau Ježíš Krystus. Proto wždy jen tam jest církew Krystowa, ta jmenowitě, kteráž známá jest pod jménem ewanjelické A. W., kde jest čisté a swobodné wyznání Ježísse Krysta, toho Ukřižowaného. Tato církew se nedá setřít ani de-

kretami Conwentů a Synod, ani kázničkami a knižečkami saukromníků, ani ortely a nařízeními wlád swětských, ani wětssinami hlasujících wsseho stawu a powolání hřissníků. Tato církew nepřemožitedlná celým stawením swým náukowým a bohoslužebným spočíwá na mohutných základech ze samých zafírů a korbunkulů slowa Božího pozůstáwajících; důwodem toho jsau nasse knihy Symbolické. Tyto samé pak jsau i důwodem toho, že nám písma swatá nejsau ta kniha, w níž každá hlauposť, neb střesstěnosť swé základy hledá, a důwody nalezá, ale dokazují každým řádkem a slowíčkem i ten smysl, jakowý pro nás má Biblí Páně. Ohledem zřízení swého sewnitrního owssem nemá ustálených pochopů a řádu skwělým swým náukám přiměřeného: a wssak i zde nic by nebylo snadnějssího, jako mezeru tuto wyplnit, kdyby se symbolů nassích duch na poradu wzal, a zřízení sewnitrné dle něho uspořádalo. Proto pohledneme jesstě na konec, co by církew ewauj. byla dle symbolů — ohledem některých otázek praktických.

Církew jest shromáždění lidí swatých, wěřících, w kterémžto shromáždění Ewanjelium upřímně a práwě se učí a rozhlassuje, též práwě posluhuje se welebnými Swátostmi, spojeno pak jest shromáždění toto wnitrně obcowáním wěřícím a Duchem sw., jessto i sewnitrně poznáwáno býwá kázáním čistým Ewanjelium a prawým posluhowáním Swátostmi. *) Proto údami

*) Pro slowenské obecenstwo nasse zde připomínáme, že ohledem na Augsspurské wyznání připojíme citacie z wýborného překladu,

této církwe wssickni jsau, jessto wýminkám tam wyslowenným zadost činí, nech by kdekoli žiwí byli, [1]) jest pak církew tato swatá, jelikož jest tělo a králowstwí Krystowo [2]) Podle zewnitrných záwážků a znamení, totiž wyznání a požíwání Swátostí mohau se k ní sice přiměssowat i pokrytci a lidé zlí, ale tito jsau údami jejími jen dle jména. [3]) Jest pak církew nepominutedlná, nebo w ní zůstáwá Duch swatý [4]) a proto jen jedna, [5]) k jejížto wssak jednoty zachowání dosti jest jednoswornè smýssleti o učení ewanjelickém a posluhowání welebných Swátostí [6]) a není potřebí, aby wssude jednaké byly ceremonie, jakožto ustanowení lidská; jest pak tato církew ta pra=

---

o němž sme se teprwe při dokončowání spisu nasseho dozwěděli, Dwojictihodného pána Dan. Bohumila Molnara, církwe ew. A. W. faráře w Krucemburku. Na kteréžto wydání upozorňujeme welectěné obecenstwo slowenské. Wysslo pak Augssp. Wyznání wíry w Praze 1857 a jest i u nás po 16 kr. r. č. k dostání. Odporaučíme co nejsnažněji knižku tuto wěrně přeloženau a bez wsselikého zkracowání uweřejněnau. Jiné knihy Symbolické budeme citowat dosawádním spůsobem, t. j. Wydání Haseho latinské. K onnomu místu, wiz: Augssp. Wyzn. Molnarem wydané, str. 12 Apol. str. 144—146 a 148—149. Catech. Major (wětssí kat.) 499. Čl. Šm. III. 12 a t. d. str. 335.

1) Srown. Apol. 146—149.
2) Cat. Mj. 499. Čl. Šm. 335. Apol. 145. 150.
3) Sr. A. W. Moln. Článek VIII, str. 12. Apol. 144—146. 150. Form Conc. str. 827
4) A. W. VII, str. 12. Apol. 145. Cat. Mj. 500.
5) Wiz: Symb. Nycenské. A. W. VII, str. 12. Apol. 151.
6) A. W VII, str. 12 a XV, str. 16. Apol. 144. 152. Form. Conc. 616. 791.

wá, obecní (katolická, znamená obecní, kterau we Wyznání aposstolském i my srdečně wyznáwáme) církew stojící pod jednau hlawau Krystem, w které nemožné jest wsseliké rozdwojení, ona jest slaup prawý prawdy křesťanské. *)

Podle toho mimo církwe této prawé křesťanské obecní není jinde spasení, důsledně tedy pohané, turci, židé a pokrytci mezi křesťany nemohau dojít žiwota wěčného, t. j. odpusstění hříchů a spasení dussního. Toto ponětí máme úplně s církwí katolickau totožné a sice důsledně s náukami nassimi na písmě sw. založenými se srownáwající. **)

Ohledem zřízení a řádu sewnitrného církwe podstatně se lissíme od církwe římské, nebo my za hlawu máme Krysta a za Náměstníka jeho máme napsané a nám zanechané Ewanjelium, ***) proto církew není Monarchia, to jest způsob nějakého zemského králowstwí s widitedlným králem, tím pak méně hierarchia (kněžowláda, panowání kněžů) s neywyšssím panowníkem kněžským, jako to widíme na římském pápeži, jelikož neywyšssí saudce we wěcech wíry a žiwota jest jedině písmo swaté, ****)

*) Cat. Mj. 499. Apol. 146. 148. 150.

**) Widí se to z učení nassého církewního o prostředcích milosti Boží. Zřetedlně pak se to wyučuje na následujících místech kněh symb.: Cat. Mj. 498—500. 503. Apol. 156. Form Conc. 667.

***) To se widí z wážnosti té, kterau knihy symb. písmu sw. připisují. Srown pak zřetedlná místa w Cat. Mj 499. Čl. Sm. 312, 314—315. Srownej kap. V, str. 85. a nasl. přítomného spisu.

****) Wiz: Apol. 144. 146. 149. Cat. Maj. 460. Čl. Sm. 310 312. 313. 316. 367.

wessskera tedy wláda její leží w ní samé t. j. w celku její Údů. Wýrostky zlé, které na této weliké zásadě wyrůstají nic nedokazují proti původnímu a základnímu pochopu jejímu, jsauce toliko nemoci nemocných, kolek na čelách těch co nejsau prawí, ale jen dle jména údowé církwe prawé obecní, w čistotě wíry w Ježu Krysta, w slyssení prawém Ewanjelium a w požíwání prawém Swátostí záležející. Wýrostky ty se zjewily zwlásst na církwi ew. A. W. slowenské, kde každý „urozený pán" měl se za pána církwe, až tito urození páni na tolik přiwedli wěc, že již i každý neurozený sedlák a služebný dráb powažowal se za pána církwe, o čemž wssak jesstě na konci přijde slowo k promluwení.

Celek údů církwe má u sebe wládu dle nassích kněh symbolických, tato wláda wztahuje se jen na cíl ten, který má církew předložený, ten jest pak: **Dosažení žiwota wěčného.** Pořádek, jímž tento cíl w církwi dosahowán býwá jest ustanowen od Boha, na tomto pořádku žáden člowěk a žádná společnost nic měniti nesmí, ku tomuto pořádku zawázán jest každý, práwo k hledání a dosahowání téhož cíle má každý **rowné.** Historia dokazuje, že tento pořádek nebyl nikdy obmezen na wykonáwání jednoho církewního wladaře; tak na př. poswěcowání kněží, udělowání bisskupstwí a moci bisskupské nezáwiselo ani w neystarssích, ani w středního wěku časích, když pápežstwí neywyšssího wrchu moci swé na swětě bylo dosáhlo

wýhradně od pápeže. *) We wěcech, jessto se pořádku onnoho spasení lidského netýkají má církew sama jediná práwo a moc rozhodowati a proměny čili onnomu neywyšssímu přiměřené zawáděti Jak reformátorowé wysoce stawěli církew Páně widí se z Čl. Šmalkaldických (X. O powoláwání a poswěcowání kněží), kde prawí: „Kdyby biskupowé (římssti) powolání swé jako náleží wykonáwali a o církew Páně a Ewanjelium péči měli, mohlo by se pro lásku a pokoj — nikoliw z potřeby — dopustiti, aby nás a nassich kazatelů poswěcowali a potwrzowali; .... Poněwádž ale — jako wěci stojí — oni nejsau, aniž býti chtějí prawí biskupowé, ale raději swětssti pánowé a knížata, jessto ani nekáží slowo Boží, ani newyučují, ani nekřstí, ani Wečeře Páně nepřisluhují, aniž jakowé dílo a powinnost církwi wykonáwají, nýbrž raději těch, kteří w tomto powolání stojí pronásledují a odsuzují: zajisté nemá příčinau jejich církew opusstěna a o kněžů připrawowána býti.“ (str. 334). Že w těch časích u wyšssího kněžstwa římského náramná musela wládnauti pokaženost, doswědčuje toto místo knihy nassí symbolické třetí Časy se owssem změnily a reformácie mnoho — přemnoho naprawila i w církwi římské; a wssak i církew Ew. A. W. tak samostatně se rozwinula, že již dnes o tom řeči býti nemůže, že by římssti biskupowé mohli poswěcowat kněžů ewanjelických! A wssak i to wždy stojí, že kdyby který Superintedent, neb

*) Čl. Šm. se na dějepis církewní samy odwoláwají; wiz str. 345.

Conwent neb Synoda proti smyslu Ewanjelium a způsobu swátosti od církwe naššj weřejně přijatého se uchylowati chtěli, tam je žáden ewanjelik wěrně symbola držící uposlechnauti nemá! „Nemá zajisté příčinau jejich církew opuštěna a o kněžů (a náuku swau prawau) připrawowána býti!“

Když tedy Symbola našše biskupům římským proto wzala práwo poswícení kněží, že se jim zdáli nepokračowati we smyslu apoštolském: o kolik wíce církew našše nemůže swau moc a wládu popustiti na jiné seswětštělé, nebo swětské žiwly! Neywyšší wláda jest u církwe, to jest u sauboru prawých údů její, bez ohledu na wětšinu neb menšinu křiklaunů Táto wláda záleží w tom práwě ustanowowat wšecko, co k dosažení cíle jejího, t. j. k dosažení žiwota wěčného skrze čisté učení a prawé přisluhowání Swátosti potřebné jest. A do této ohrady nesmí se weřítí swětský wplyw a interesy politické, nebo žiwot wěčný se naprosto nedosahuje nižádnau inštitucí politickau. I neyctnostnější politici, i neyšťastnější ohledem swětských wěcí občané, jsau hříšníci welice potřební spasení wěčného. Že býwá církew naduživaná ku swětským cílům a za nástroj znižowaná swětských pletich, kdož to newí? Ale jest to usurpacia, proti které církew Boží hlasně protestowati musí. A toto musí činit na základě písma sw. i Symbolů. *)

*) Srown. Apol. ke konci článku VII, str. 204 Wyz. A. VI, str. 31. Čl. Sm. 352.

Práwo má tedy tato církew takto na určitých základech písma sw. a weřejném wyznání postawená Učitelůw swého wyznání a Kněžů přisluhowání Swátostí a kázaní čistého Ewanjelium powoláwat a jich mocně — přísahau — zawazowat ku wěrnému církewnímu smyslu zachowáwání. Určitě práwo toto, takto poswěcowat kňězstwí swé pozdržuje sebě církew w knihách symbolických. *) Conwenty a Synody dle Slowa Božího rozhodowati musejí o rozepřích a nařizowati, co by ještě nebylo ze Slowa Božího k dosažení cíle onnoho (spasení dušší lidských) nařízeno. **) Ustanowená wšak ze Slowa Božího nařízení, nesmí ani Synoda, ani Conwent žáden, tím méně nějakowý Superintendent a neyméně ještě swětská wláda zrušiti Kdeby se pak to surowau mocí swětskau, anebo podwodem zrádných kněží konalo, tam máme rozkaz wíce poslauchati Boha, než lidí. Tuto wládu swau swěřila nástroji swému, powolanému a od Boha ku stráži Siona tohoto zřízenému kněžstwu totiž, které wládu swau wykonáwá dle práwa Božího; jednotliwý kněz pak, nakolik od církwe, od sauboru údů její powolán a poswěcen jest wykonáwá tu wládu po práwu lidském. Náhled tento gruntujeme na A. W. čl. V, jenž zní: „K dosažení takowé wíry nařízená jest služebnost učení Ewanjelium swatého a posluhowání welebných Swátostí; nebo skrze slowo

*) A. W. XIV, str. 16. Čl. Šm. 334. 345. 353.

**) A. W. Předmluwa, a Čl. 28. str. 56 a násl. Čl. Šm. 350. 351. Apol. 295. F. C. 791.

Boží a Swátosti jako skrze nějaké nástroje Duch sw. se daruje atd." (Molnár str. 10. 11.). Článek pak XIV. zní: „O řádu neb stawu duchownim učí, že žádný w církwi nemá zjewně učiti neb Swátostmi posluhowati, jediné ten, kterýž by řádně byl k tomu powolán!" (Dle písem: Skut. 6, 4; 13, 1 –4, 14, 23; 1. Tim. 4, 14; Tit. 1, 5; Jak; 3, 1). Ap. na str. 201: „Kněžstwí slowa Božího má plnomocenstwí Boží a wznessená zaslibení" (dle Řím. 1, 16; Izai. 55, 11; a t. d.); má nám býti pak kněžstwí neywzáctnějssím darem, jelikož wíme, že Bůh je potwrdil, a zůstáwá při něm. Jest nám užitečné, co neywice možné ctíti sobě kněžstwí a chrániti je proti wssého druhu tresstencům, jenž blauzní, že by Duch sw. ne ze Slowa Božího, ale pro jejich jakowési připrawowáni přicházel, když leniwě sedí a mlčí na místech temných a t. d. (strana 202). Tak též učí Články Šmalk. (strana 334. 345. 352.). Augss. pak Wyzn. (str. 56.) takto zní: „Při otázce o moci práwa bisskupů (t. j. kněží) jimž swěřená jest služba slowa Božího a Swátosti, (těmto), nepřináleží žádná jiná moc, než hříchy odpausstěti, učení rozeznáwati, co se od Ewanjelium uchyluje, to zawrci a hřissníky, jejichž bezbožnost patrná jest, ze spolku církewního wyobcowati, awssak ne násilně, ale samým toliko slowem Božím. A w tom jim Církwe musejí newyhnutedlně poslussny býti,

dle onoho (Krystowého powědění): „Kdož wás slyssí, mne slyssí.“ (Luk. 10 16).

Nassi neznabožní rozumowěrci, kteří dáwno Luthera a s Lutherem Apossstolů, a s těmito Proroků zawrhli, podiwí se čtauce o kněžstwě ewanjelickém; jelikož oni neuznáwají kněžstwí mimo to wsseobecné, jakowého údem každý člowěk jest: těmto aby nemyssleli, že to jen moje smýsslení jest, uwedu zde místo neyznamenitějssího Symbolika Köllnera, dle kterého sestawili sme i my přehled tento, prawí on o této wěci: „Církew ewanjelicko-lutheránská má kněžstwí (Priesterstand), důsledně s učením swým ustanowené, owssem w smyslu útlejssím a ne tak smysedlném, jako církew římská, co od Reformátorů w jejich odporu proti naduživáním moci kněžské schwálně wysloweno nebylo, a co jejich následowníci pro tenže odpor z částky uznat neweděli, z částky pak ku welikéé sskodě hodnosti stawu kněžského ani dosawád uznati nechtějí.“ *) Kněžstwí jest ustanowení Boží w Církwi Krystowě a obnowená církew práwě w tom zakládá sláwu swau a prawost křesťanskau, že nic nezrussila, co Bůh ustanowil a předepsal k zachowání! Ona tedy nezrussila ani Kněžstwí

Dle knih symbolických, w církwi nassí jedinau weřejnau platnost majících má určitě wy-

---

* Wiz: Köllnerowu Symbolik: str. 682.

měřená práwa a uložené powinnosti staw kněžský, on má moc klíčů, t. j. plnomocenstwí k přisluhowání prostředků Milosti Boží, (A. W čl. V. str. 10 11. XVIII. str. 56 násl; Apol. 294. Čl Šmalk. 353 314 352.); ale ne jen wšeobecně, než i zwlášťně má moc prawomocenstwa (Apol 294), to jest w užším smyslu práwo wykonáwat onno plnomocenstwí k moci klíčů, jenž pozůstáwá w moci odpuštění a zadržení hříchů (Čl. Šm 330. 345. Apol. 199. Srownej též: A. W. IV. Apol. 158 násl. 159. 163 167. 172 181. Cat. min. 373. F. C. 808.) Podlé Čl. Šmalkaldických má míti kněžstwo práwo wyobcowat z církwe zjewných a twrdošíjných hříšníků, t. j. nepřijímat jich ku swátosti a obcowání církewnímu až do skutečného jejich se naprawení (Čl. Šm. 333 352. 354). Toto wyobcowání wšak nemá se másti s onným wyobcowáním pápežským tak řečeným welkým, které jest pokuta swětská, měšťanská, na kterau církew práwa míti nemá, jako králowstwí Boží, které jen slowem Božím a Swátostmi šířeno býti má na swětě.

Dle kněh. symb. jsau sice wšecky sewnitrné wěci w církwi, wšecky ceremonie adiophora, t. j. wěci obojetné, a wšak dle těchže weřejných wyznání nic nesmí ani při těchto býti, co by se s písmem sw. nesrownáwalo, anebo proti němu čelilo. *) Národní řeč jest w církwi Ew. A. W. symbolicky předepsaná a poswěcená. **)

Ačkoliw jest neslýchaný zjew, žeby staw

*) A. W. čl. XV. str. 16. Apol. 151. F. C. 616. 791.

**) Wiz: Apol. Článek XII. str. 250.

jeden proti sobě samému baušil a do swých ledwin se wztekal, w ewanjelické Církwi A. W. nicméně předce se to stáwá, zlásstě w těchto nassich čassich posledních w Uherské krajině, kde se práwě kněží mnozí nalezli, jessto pro ohledy zemské staw swůj opowrhli, církew potupili a chabě sebe samých za oras fanatiků politických tak wesskrz protináboženských snížili. Kněží se nalezli, kteří půjčili rozum a pomoc swau těm, jenž neuznáwají staw kněžstwa ewanjelického, jako takowý, ačkoli knihy symbolické *) a s nimi celá církew s wýminkami slowenských neznabohů a rozumowěrců staw práwě kněžský hlásá, má, wyznáwá a jim sobě přisluhuje; jenž péra a hodnost swau zaprodali těm, kteří nedůwěrau, posměchem, hanau a potupau přikrýwají nejen staw tento duchowní, ale wsse co při něm, jako na základě Božského práwa ustaweno jest, ačkoli knihy symb. a celá církew

---

*) Porownej laskawý Čtenáři A. W. V. VIII. XIV. Apol. 201. 204. Čl. Sm. 334. 345. 352. Mimo toho wsseho určitého rozkazu a nařízení církwe nassí, ohledni se jesstě po žiwotě, kolik obrácených hřissníků lituje každodenně, swé wěkem bludným oslepené mládí, swé ukrutné boje proti zákonu Božímu a služebníkům jeho wedené! kolik sswiháckých rozpustilců na ohawných nemoci strassné stonání — nemá jedinké útěchy, an tak spurně Bohu se posmíwali, tělu slaužiwsse! A kolik z nich — naposledy předce berau útočisstě ku kněži! Ačkoli těchto obrácených není počet příliš weliký w této třídě; wssak předce i jeden jediný důkaz nesstiastného takowéhoto člowěka obrácení wíce dokazuje, než sta hynaucích bez wíry J symbola i žiwot potwrzují kněžstwí co staw zlássti od Boha k dobrému lidskému ustanowený; za který slussně Bohu děkowati máme.

wěřici tento staw ctíti, chwáliti a jej práwě přede wšemi jinými stawy we wážnosti míti poraučí. *)

Církew ew. luth. naznačila w Symbolách swých poměr swůj ku králowstwí zemskému welmi určitě, ačkoli i zde nedostatek náležitého šetření církewní náuky mnohé rány zapříčinil církwi naší a wětší ještě, než zasloužila církew žaloby sdwíhány proti ní ze strany odporníků. Protestantismus se má wůbec za rewolutionářstwí, ačkoli když se pod protestantismem rozuměti má i církew ewanj. lutheránská na swětě bezdůwodnější pomluwy býti nemůže, než tato. Rewolutionářů wíce jest w katolických zemích, než w ewanjelicko-lutheránských, proto wšak

**) Wiz: Apol. 202, na hoře citowané místo: „Jest nám užitečné co neywíce možné ctíti kněžstwí at.d." Katech. wětší při wýkladu IV. Bož. přikázaní (str. 444) takto učí: „Otcowé naši duchowní jsau, ješto nás slowem Božím krmí, zprawují a učí, pak předstawení jsauce stádu wěrně jemu slauží. Tímto jménem chlubí se sw. Pawel, píše 1. Kor. 4, 15: „W Krystu Ježíši skrze Ewanjelium já sem wás zplodil." Poněwadž tedy zřejmé jest, že oni jsau Otcowé duchowní, má se jim přede wšemi jinými ta čest uděloswati at.d. Menší pak Katech. Lutherů w domowní tabuli taktéž určitě učí, jako se mají chowati posluchači ku „Zpráwcům duší swých." Na tato napomínání sice pokazují swětští na kněžů rozličné mdloby a často wýstupky ohawné, jako jest korhelstwí, smilstwo, kartorstwí; než i tyto wýstupky rozhojnily se jen tam, kde symbolické kněžstwí za swětské a rozumářské kněžstwí zaměněno jest. Co ale přichází z naší strany odpowěditi na to, jest: Wíce jest pronásledowaných kněží pro wíru lutheránskau, než pronásledowaných kartarů, smilníků a zřejmých odpůrců církwe a jejího učení. Toto swědčiti bude proti Wám.

nenapadá nám obwiňowati katolicism z rewolutionárstwa. Čim méně platí o církwi naššj naňknutí toto, o církwi, která následowně určuje poměr swůj ku sstátu: „I z powinnosti křesťanské mají lidé poddaní poslauchati wrchností swých, jim i práwům we wssem poddáni býti. Toliko w té přičině, jestliby weleli hřessiti, tedy wice mají Pána Boha, než lidských rozkazů poslauchati, jakož w Skutc Ap w kap. 5. w. 29 se nachází.“ (Augss. Wyzn. XVI. str. 17. 18. Apol. 156. Kat. m. a t. d.) Wládě swětské přiznáwají nasse Symbola moc meče, církwi pak moc klíčů králowstwí nebeského, a zabraňuje se tyto pochopy másť do hromady. (Určitě o tom učí: A. W. XXVIII. O moci církewní, str. 53. 54 a t. d. Cl. Šm. 346 a t. d.) Rebellie nižádná neměla podpory na církwi ew. lutheránské. Lutheráni i nedáwno shrozili se nad tím krokem jednoho zeswětsstělého kněze, když w předu stál těch a posmělowal oněch, co daň dáwati císaři wáhali, sám narážeje odepříti daň Císaři. Tento krok kněze lutheránského, jakoby byl ospravedlněn byl politikau swěta a praudem „samých ewanjelických pánů patronů,“ s písmem swatým a symbolami sjednotiti se nedá a Kněze pokud se přiznáwá k církwi Ew. A. W docela nehodný jest.

Mně tèssí saud lidu nasseho jednohlasný — na kolik sem příležitost měl slysseti — o tomto kroku kněze onoho powěstného, wice pro

maďarónstwí — než pro wíru ew. A. W. zaujatého nebo wýznam, že by mne nic tak nebolelo, jako kdyby prawí údowé církwe ewanj. lutheranské přiznáwat se měli pro jakowaukoli záminku k tomu teď běžnému učení, že daň se dáwati nemá.

Nasse — t. j. kněžů ew. A. W. — wěc to není wywest boj tento o daně: blážen každý kněz, kdož uráží zákon Boží k wůli libůstkám swětských, zákonem Božím se nespravujících lidí! Blážen jmenowitě každý kněz, který prawí, že daň se dáwati nemá; nebo záhy bude museť kázat: „dáwejte což jest Císorowo Císaři, a co Božího Bohu!" Jeli poctiwý kněz, toto prawidlo nesmí mu swau cenu stratiti pod nižádnau záminkau, nebo toto prawidlo wydal nám Bůh náš, Spasitel Ježíš Krystus, bez ohledu na nějakowé zwlásstní připadnosti, a tak jistě bezewsseho ohledu i na okolnosti, w nichž onen pán ewanjelický kazazatel Sl. B. žiw jest.

Takto drže w rukau Bibli a Symbola nasse hodím jesstě jeden kratičký pohled na Církew nassí ew. Slowenskau.

Nastáwajícího roku 1863. bude tomu tisíc let, co sme se my Slowáci staly křesťany; nebo i náš národ byl pohanem a chodil w stínu smrti a w mrákotách nočních wěčného zatracení, neznaje náwěssti onoho o příssti Spasitele jeho, jakowé dal Izraeli Izaiáš (w 65, 1): „Hledán jsem od těch, kteříž se na mne neptáwali, nalezen sem od těch, kteříž mne nehledali: a národu, kterýž se nenazýwal jménem mým řekl sem: teď jsem,

teď jsem!" W tom roku pro nás wěčně pamatném 863. totiž wyslal Rastislaw, panownik Slowáků *) poslů do Carihradu k cisaři řeckému Michalowi s prosbau, aby poslal ku Slowákům kněze křesťanské, kteři by národ jeho důkladně poučiti o tom, co jest křest, jemuž římsko-němečti mnissi a kněži nijak neuměli přizeň wzbuditi u Slowáků. Toho byla přičina, že ti páni apossstolowé tak neznali slowenský, jako jisti páni Superintedentowé ewanjelički mezy Slowáky w nowějssím tomto wěku, a proto také ani prach málo nerozssiřili prawau známost Slowa Božiho. Nebo třebas i přicházeli němečti missionáři s plnomocenstwámi — oni předce u Slowáků nebyli wděčně přijimáni, kteři jim nerozuměli. Rastislaw tedy žádal pro Slowáků slowanské Apossstoly kteři by Krysta znat učili Slowáků jazykem jejich srozumitedlným. Cisař Michal porozuměl žádosti a prosbě této a poslal Konsstantina (Cyrilla) a Methoda bratři rodné s několika pomocniky duchowními do Nitry, kde wtenkráte sidlo wlády slowenské bylo. Oba tito Apossstolé hlawni slowanů byli aneb rodili slowané z města Soluni (Thessaloniky) alebo alespoň původu řeckého jsauce jazyka nassého dokonale wědomi byli. Soluň (Thessalonika) bylo město missané obywatelstwo, řecké a slowanské majici. Oba bratři tito byly za mládi swého stawu duchownimu se poswětili. Cyrill byl knězem,

*) Slowáci byli wtedy zjednoceni a řisse jejich wolala se Weliká Morawa; wtedy jesstě nebylo na swětě těch ďábelských učitelů — co nás wyučili Morawanů, Hanáků a Čechů potupowat!

Method wstaupil do řádu mnišského, tedy rowněž církwi Krystowě se poswětil. Zřetel jejich zawčasu obrácen byl ku Slowanům císařstwí řecké obýwawším; tito byli sice již pokřestěni, a wšak wzdělanosti řeckau ohlušeni — nemohli národně se posdwihnauti. Cyrill byl w tomto ohledu jejich Wzkřísitelem z mrtwých, nebo jim uspořádal Abecedu, t. j. řeč jejich slowanskau uwedl w písmo, w litery, tak aby mohli řeči swé i písebně se učiti. Kdo ze slowanů tuto abecedu barbarskau jmenuje, ne jen jest sám barbarem, ale dokazuje se býti i nemilostným odpůrcem wzdělanosti slowanské. W této Abecedě leží kolebka nejen wzdělanosti wůbec slowanského, ale žiwota wěčného národu našeho. Bez této abecedy bychom my Slowané byli se stali aneb kořistí cizích národů, aneb dlauho zanedbanými pohany nemajícími žiwota wěčného. Cyrill na základu řecké abecedy sformowal znaky welmi příhodně, jimiž se dokonále wšecky zwuky jazyka slowanského wyjadrují; abeceda tato a celé písmo z ní se skládající jmenuje se po půwodci jejím hlawním Cyrillica. Pomocí této abecedy přiwedl Cyrill s bratřem swým Methodem zdarně a požehnaně předky naše pohany do lůna církwe Krystowy. Prwní práce jeho byla překládání jedných částí písma sw., jako Ewanjelií, Epištol, Žaltáře a t. d. do řeči slowenské wtenkráte wšem slowanům společné, kterážto řeč zachowáwá se dosud při službách Božích w církwi slowanské wýchodní, jináče prawoslawné jmenowané a u Srbů, Bulharů a Rusů panující. 863. roku přibyli Cyrill a Method do Nitry a při=

dali se k dílu obrácení pohanů slowenských na wíru Krystowu. Měli arci i oni odpory, ne tak od pohanských předků nasšich, kteří slyšsíce we swém mateřinském jazyku wyprawowati weliké diwy Boží, wysoce jsau plesali a hromadně se dáwali křstit zwelebujíce Pána Jezu Krysta a modly rukau udělané wálajíce, jako raději od římských mnichů a kněží jim připrawowané; *) a wšsak pomáhal jim Pán a dílu jejich bohatě požehnáwal. Pápež římský Jan VIII. dlauho falešsnými upodezříwači mýlen a námen, naposledy předce Methodem samým přeswědčen byl o tom, jak newyhnutedlně potřebno jest, aby w mateřském jazyku služba Boží se konala, a oba Apošstolé tito uznalosti došsli, tak že Konsštantin na biskupstwí Morawy a Pannonie, Method pak za arcibiskupa powýšseni byli. **)

*) Jakowým okem hleděli na požehnané, práwě apošstolské působení toto římšstí upodezříwači, to wyswitá neylépe z listu, který pápež Jan VIII, Methodowi psal wyzýwaje ho ku osprawedlnění se. „Slyšseli sme, píšse teutýž pápež, že spíwáš mšsi jazykem barbarským, totiž slowanským; protož sme již listem swým, skrze Pawla arcibiskupa Akonitského odeslaným, tobě zapowěděli, bys neslaužil slawnosti mšse swaté jazykem tím, nýbrž latinským aneb řeckým, jakož církew swatá, po wešskerém okrešslku zemském rozložená a we wšsech národech rozšsířená slauží."

**) Slowa Pápeže Jana VIII, jimiž celau službu Boží slowanským jazykem odbawowat powoluje jsau tato: „Nic to neodporuje zdrawé wíře a náuce, jazykem slowanským mšsi zpíwati (t. j. swětiti Wečeři Páně) †), swaté ewanjelium a božské čtení dobře přeložené a wyložené čísti, i wšsecky jiné služby

†) Pápež tento z počátku dowolowal poboční služby slowanský odbawowati, ale Wečeři P. swětiti nikoli; ustaupil wšsak i od té přísnosti a powolil celau službu B. slowanský wykonáwati.

Konſſtantin ſice pro chůrawoſt nepřijal to wyznačeni, ale pod jménem Cyrilla wſtaupil do kláſſtera, Method pak nawrátiw ſe do Nitry a na Welehrad králowſký kázal Ewanjelium Páně a ſſiřil ſlužbu Boži ſlowanſkau.

Národ náš zanechal ceſty ſlepoty a zatraceni a poznal — že w žádném jiném neni ſpaſeni, než toliko w Kryſtu Ježiſſi; poznal ceſty ſwé bludné, wſtaupil do ſebe ſám a rozmyſſlowal ſnažně o tom: „že člowěk od přirozeni ſwého docela zlý a nezpůſobný jeſt k čineni dobrého a oſprawedlněn býwá wirau w Ježiſſe Kryſta, který úplně učinil zadoſt zákonu a ſdělil ſprawedlnoſt ſwau wſſem, kteři wěři w něho." Řim. 2, 3. 4. 5. K tomuto učeni wybihá Zákon i Prorocké piſmo, Ewanjelium i Apoſſtolů piſma ſwatá! A toto ſe hláſá u Slowáků již tiſic let. Služba Boži w jazyku mateřinſkém u Slowáků byla ſice přetrhnutá doſt za dlauhý čas; nebo po ſmrti Methodowé, která ho wychwátila z rukau krwežižniwých jeho nepřátel na Welehradě r 885 — ſlužba Boži ſlowanſká mnohonáſobně byla pronaſledowaná. Swatopluk a zwláſſtě jeho ſwárliwi a lehkomyſlni ſynowé naſtaupili ceſtu pauze ſwět-

hodi né (officia horarnm) odbýwati; poněwádž kdo učinil tři předni jazyky, hebrejſký, řecký a latinſký, učinil i wſſecky oſtatni k chwále a ſláwě ſwé." Tak pſal pápež Swatoplukowi, wida, že odporem ſwým nic by wykonati nemohl. W temž liſtu ale nakladal, aby ſe latinſký neypředněji čitalo Ewanjelium; z toho potom poſſlo to — že při dané přiležitoſti ſlowanſké čtěni odpadlo a zůſtalo jen latinſké až do čaſů Huſitſkých a Reformácie!

ských starosti a žiwota, nemajice péče o pěstowáni náboženstwa Cyrillem a Methodem w národu naššem ššepowaného. Následek toho byl, že se slowenčina čím dál, tím wice utiskala a z chrámů wytiskala; tohoto převráceni owoce bylo smrtedlné pro národ, nebo cizinstwo jakowaukoli cestau do národu wprowedené odcuzuje znenáhla národ sobě samému. Sama pak wira čistá w Syna Božiho utrpěla tím náramně, kdyžto nejsauci rozuměna i služba Bohu cizým jazykem wzdáwaná nemohla křisiti žiwot u národu. K tomu přišli nešťastné wojny domáci, w nichž dědičowé trůnu Swatoplukowého wztekali se mezi sebau, wolajice na pomoc jeden proti druhému národy sobě nepřejné. Podryta Weliko-Morawská řiše zatraceni hodnau domáci neswornosti, střasena byla Němcami a Maďarmi tím snadněji, aby pak leta 907 do kořene wywrácena byla. Hrobaři této řiše slowanské byli Němci a Maďaři, kteři wykonali jen trest Bohem uložený Slowákům proto, že odpadli od Boha a zneuctili prach prwých Proroků a Apoštolů swých.

Maďari se w pozdnějšich časich obrátili pomoci Slowanů ku wiře křestanské a tím samým, že římskými obřady znenáhla wprowedenými řeč latinská již panstwi swé na cirkwním poli byla pojistila, snadně bylo Štefanowi, prwnímu králi uherskému i do swětského řízeni uwést řeč tuto. Slowanská služba Boži wymizela až na některé ostatky sem a tam zachowané.

Pamět wšak národa nehasne tak, jako pamět lidi jednotliwých; u národu slowenského,

nemohla ani těmi hroznými wěky surowé rozpustilosti, jakowé zawládali nad krajinau uherskau pod krály z domu Arpádowského a z domů rozličných wyhassena býti památka řeči Bohoslužebné slowenské! Ano ani přehrozná porážka celého obywatelstwa uhorského na Moháči od Turků l. 1526 utrpená nebyla w stawě wykořeniti taužbu po milých zwucích řeči mateřinské.

Jako zajisté rozbité do wssech končin swěta ostatky hrdinů českých za práwa církwe národní s otewřeným náručím přijaté byly od Slowáků, tak po ohlássení se Lutherowém we Wittenberku za práwa národní w církwi křesťanské přilnuli k církwi obnowené a jazykem národním oznamowali chwály Bohu! My aspoň newíme sobě jinak wyswětliti ten zjew přepodiwný w historii, že w tak krátkém čase celé Slowensko se stalo ewanjelicko-lutheránským, než že nowé toto učení we swětě západním nic nebylo jiného, jako obnowená pamět prwotního, skrze Cyrilla a Methoda na Slowensku uwedeného křesťanstwa. Slowenská řeč w službě Boží, kněžstwí w manželstwě žijící, Wečera Páně pod obojím způsobem přisluhowaná, písma swatá w řeči mateřinské čtená a wykládaná — slowem wssecken zjew Církwe Boží časný úplně totožný a ten samý jak w onen den, když předkowé jí poznáwat se učili ze swatých úst Cyrilla a Methoda a nástupců jejich. Reformácie zajisté Lutherowa nikde, ani w samém Německu tak ražné kroky neučinila jako na Slowensku. Nebo ačkoli r. 1523 wydán byl dietálny zákon (čl. 54.), jimžto

nařizeno bylo. „aby se wssickni lutheráni z krajiny wyhnali, kteří pak nalezeni budau w zemi pozůstali, ti aby swětskými i duchowními wrchnostmi ku smrti plamene odsauzeni a statky jejich zhabané byly;“ nicméně předce církew lutheránská tak mocně se ssířila, že již r. 1559 téměř ani nestáwalo církwe římské; nebo wětssina obywatelstwa králowstwa uhorského již byla přessla k Lutherowi, samé zemské panstwo až na 3 welmožů opustilo bylo Řím. Na Slowensku pak již se ani rozdílu nečinilo mezi církwema těmato obnowenau a římskau, tak že, sami ewanjelici uznáwali římsko-katolických archidiakonů za rozsudich w rozepřích mezi sebau.

Ale ranu jednu nechala církew ew. luth. na Slowensku otewřenau na swém těle, z které wyplynulo tisíce bíd a swízelů až do dnes, rana ta otewřená byla ta sama, kterau sme již tolikráte připomenuli, wydání totiž wlády Církewní do rukau swětských. Proroctwí Melanchtonowo opětujmež sobě stále. *) Zemské panstwo jako opustilo Řím bez hlubssích důwodů wíry, tak opustilo zase i ewanjelium bez důwodů, pauze na sliby a za zysky časné. Tito páni pak jsauce neobmezení pánowé poddaných swých i těchto donutili mocí swětskau k odstaupení od církwe ew. lutheránské. Příklad ducha panského pozůstawen nám jest ze XII. století w té žalobě Jana Pilece, kněze

*) Wiz poznamenání Melanchthonowo při podpisu článků Šmalkaldických, str. 203.

slowenſko=ewanjelického, jenž ſe naſledowně ſtěžuje: „Opravdu moji zemané a patróni ſwého kočiſſe wíce ſobě ctějí a wážj, nežli mne paſtýře duſſí a ſlužebníka církwe. O Bože, jakowe ſi čaſy na nás dopuſtil!“ Náſledek toho, že kněžſtwu wzata byla wſſecka jemu po práwu Božím náležející moc byl ten, že i církew tato kleſla tak přenáramně. Bídy nad bídy ſe množily w Církwi této, baurky ſi baurkám ruce podáwaly, až ſe Bůh ſám ſmilowal nad Sionem ewanjelickým, když nakloníl k ní ſrdce ſſlechetnomyſlného Císaře Jozefa II, který wydáním patentu tolerančního na tolik aſpoň ulewil bídy tyto, že lutheráni nebyli wíce jako pták w powětří Ještě jiſtěji a bezpečněji utwrzena byla práwa naſſe ale od Leopolda II, který wida, že ſtawy a kněžſtwo na ſněmě uherſkém r. 1790—1 ſhromáždění, nijak ſe dorozumět nechtějí o zákoně náboženſkém, wydal ſám zákon a na ſněmě uherſkém ho do zákonů zemſkých wneſti poručil Totoť jeſt onen přepamatný článek 26 od roku 1790—1.

Tento zákon mohl ſe ſtat Ewanjelikům základem welikého rozkwětu a ſſtěſtí, a předce neſtal ſe. Panſtwo ewanjelické w církwi ſwé nehledalo králowſtwí Boží, nehledalo žiwot wěčný, ale panowalo nad kněžſtwem i lidem Žalowalli Jan Pilec, žalowali tiſíckrát wíce potomkowé a náſledníkowé jeho w ſtawě kněžſkém Hrozné wěci dály ſe w církwi Ew. A W w národu ſlowenſkém. Nepřipomeneme jen jediný příklad ſſlechetného kněze Šuſſky, jejž zemſſtí

páni palicemi dali bit! Conwenty církewni bez wýminky byli již jen mučírnami a pranýry posměchů a hanby swětské pro kněžstwo. Národ slowenský neměl na nich žádného podílu, nebo wsse se konalo řeči cizi, neznámau, římskau!

Synoda w Pessti r. 1791. nejen nepodwihla nowý žiwot národa, ale samý církewný žiwot udusit pomáhat welmi se namáhala. Znakem toho je onen nanichodný boj, který proti knihám symbolickým pozdwihla. Ta epocha — oddíl wěku jednoho — latinská byla smutná, nebo wyjmauce chrámu a té nižssí, elementárni sskoly ostatně wssecko sslo latinský, řeči to cizí, kterau mluwili jen jedni wzdělanějssí lidé. Než nebylo to jesstě neyhorssí, horssí mělo přijit.

Přissly doby — w nichž latinské panstwo wzalo swůj konec, a započalo panowat maďaromanstwo; bylli národ slowenský w církwi ew. pod latinským panowáním wyobcowán z Conwentů a jeho řeč ze správy církewní, hrozilo mu pod panstwím maďaromanie nebezpečenstwí přijíti i o swatau řeč w církwi. Nebo stressěnci maďaromanssti již se nespokojowali s tím, že na místě latinské řeči maďarčina nastaupila, ale wyhladiti chtěli slowenčinu i z posledního útočisslě jejího w církwi ew. jí od Boha wyznačeného z kostela a sskoly národní. Prwní mučedlníci z času tohoto nowého tyranstwa byli r. 1827 na deressi trýzněni we Wesprimské stolici; obywatelé totiž Lajoš — komárňanssti, proto, že nechteli dopustiti, aby ze služeb Božích slowenská swatá, bohoslužebná řeč wytisknuta a maďarská uwedena byla, byli žalářem a pali=

cemi biti. *) Na Sarwaſſi r. 1840 notarius Hellebrand rozkázal kněžowi ew. Šimonowi, aby když lid ſlowenſký 4 krát do roka maďarſkau kázeň ſlyſſet nawykl, nyni již každý měſic jednauc ſe po maďarſký kázalo. Když lid reptal — hrozilo ſe mu náſilím. Náſilenſtwím ſtoličných pánů, zapřičiněným ewanjelickými zemſkými pány do národnich ſſkol a chrámů maďarčina zawedena w Niredhaze, w Čalomii (w Hontě), w Malém Kéreſſi (w Peſſt. ſt.) w Jáždě (we Weſpr. ſt.), w Černé (za čaſu kněze Križana), w Sapáře a kdo by wſſecka ta náſili a kde ſe ſtala wypiſati mohl! Nebylo téměř cirkwe ew. A. W. na Slowenſku w níž zemſký pán bydlel, aby ſe prudčejſſi, neb mirnějſſí kroky nebyly zawedly k pomaďarčeni národa ſlowenſkého w cirkwi ewanjelické. Dereſſe, palice, žaláře byly ty proſtředky, jimiž ſe tento barbarſký cil doſahnauti měl. Kněžſtwo bylo zeſtraſſeno, lid polekán, jednotliwí ale zmužilí hrdinowé wiry neſſklonili hlaw ſwých pod jármo toto a hlaſitě křičeli w literatuře a po Conwentech cirkewnich. Na ten křik wſſak wycházely odpowědě hrozné — drakonſké totiž zákony; diety z roků 1836. (čl. III.); 1840. (čl. VI.); 1844 (čl. II.) jſau ſwědectwím přehrozným ukrutnoſti této proti národu ſlowenſkému.

Zákonů těchto náſledky byly w žiwotě ſmutné, třeſſtěnſtwo ſe ze dne na den wice zmáhalo. Školſká mládež cirkwi odcizowala ſe wice, než

---

*) Martin Bartoš 64. palicemi a žálářem Jiři Junaček 50. kyjmi, Pawel Rus 40. a stařičký Štěpan Wrabec 24. ranami trýzněni byli. Wiz: Zrcadlo Slowenſka ſtr. 109 naſl.

aby byla se rozhojňowala we wíře, Ewanjelikem dobrým mezi Slowáky býti znamenalo mezi pány a adwokáty tolik, jako býti maďaronem. Hrabě Zay roztraubil nowau wíru w Tarssalkodowě: „Nebuďme ani židé, ani křesťané, ani katolíci, ani starowěrci, ani protestanti, ale buďme maďaři.“ Kdo chcel býti dobrým slowenským ewanjelikem A. W. — ten byl w očích jejich zrádcem krále a krajiny, matkobijakem!

Ani tomuto strassnému Goliássowi filisstynských hrozeb wssak nepoddali se nassi lutheránssti Dawidowé — a r. 1840–1844 ku trůnu chodili, tam žaloby swé skládajíce a proti násilí a ukrutnostem w církwi nassí páchaným protestujíce. Prwní, kteří žaloby tyto do Wídně jménem stotisíců ew. slowáků nesli, byli blahoslawené paměti Důst. Dr. Paw. Jozeffy superintendent a Weleb. Senior Ferienčik, pak oba posud žiwí Důstojní páni Chalupka a Hodža; žaloby ty později obnowili u trůnu jiní dwa kněži slowensstí. Odplata prwním se stala na prwním Conwentě generálním ta, že oba Superintendentowé slowensstí Jozeffy a Seberiny — onen že se opowážil w osobě jíti ku trůnu, tento, že žaloby podepsal — pohaněni a nelidsky uráženi byli, jim ssibenicemi hroženo a t. d.

Než ani toto jesstě nebylo to neyhorssí. Rok 1848 zrussil nadwládu zemanstwa, a na její místo ustanowil nadwládu maďarstwa. Tím se rozmnožilo jen tyranstwo; nebo, an dříwe jen zemský pán panowal na Sioně ewanjelickém, stalo se, že w 1848 roku každý již se měl za

přirozeného pána církwe Boží a národu ſlowen=ſkého, kdo ſe odrodil národnoſti ſwé, odpadel od jazyka národního a pomaďarčil ſe. Tu značný počet kněžů a učitelů, těchto přirozených záſtupců církwe ewanjelické a její řeči bohoſlužebné, wi=dauce w marnoſti ſwé wětſſí proſpěch na této ſtraně opuſtili církew a národ a onnu k wůli maďariſmu kalwinčit, tento pánům panujícím k wůli maďarčit ſe jali. Pod takowýmto Goli=áſſem pohanſkým — ſtál ſlowenſký Izrael; ale neſehnul ſſíji — a mučedlnická krew tekla! Wy=tažen ale jednau meč neſchowal ſe dříwe až ſe učinilo zadoſt lidſké ſprawedlnoſti. Sprawedlnoſt ale ſaudů Božích jeſſtě pořád očekáwáme; mo=dlmež ſe pak, aby Bůh netreſtal množſtwí pře=ſtaupení těch, kteří ſe ſlowu Miloſti jeho proti=wí, ale raději, aby obrátil wſſech aby žiwot wěčný obdrželi.

Od roku 1849—1859 ſe církew ew. lu=theránſká na Slowenſku wnitrně zotawila, ma=triky, protokolly, rokowání konwentů a t. d. hnedle ſe ſlowenſký weſt započaly a wedau ſe doſawád w řeči této, w církwi Ew. A. W. jedinau weřejnau platnoſt mající. O jiných před=noſtech tohoto deſetletí pſali ſme w I. kapitoli.

Dne 1. Sept. 1859 zaſwitl den nowý cír=kwi ew. obojího wyznání; ale bylo to ſlunce zawčas rána wyſkočiwſſí, hned na to z lůna církwe ſamé pozdwihly ſe mraky a padl lija=wec na kněžſtwo, na ſlowo Boží, na lid wěřící. Odhozeno na bok wſſecko ſwědomí wirau probuzené a politické náružiwoſti opanowaly lid. Zřízená církew na základu práwě apoſſtol=

ském — sklesla na několik mírnějssích zborů, kteří oblibiwsse sobě pořádek zawedený jím se zprawují, mezi tím co jiné zbory čekají wyswobození ze zmatků odtedy nastaupiwssích. Dosud tyto zbory zprawuje Důstojný pán Karel Kuzmány, Superintendent welikau wětssinau církwí pressspurské superintendencie zwolený. *)

Wěrmež, že swět i s jeho náružiwostmi pomine, ale slowo Boha nasseho zůstane na wěky, a pak nyní nic nezbýwá mi, než abych modlitbau swau, níž se modliwám za národ náš ssaužený a církew Krystowu u prostřed něho zbědowanau zakončil dílko swé a los jeho Bohu poručil, žaluje a modle se w Pánu takto: (Žalm 44,.10 nasl.)

„— — Ale nyní si nás zahnal (Hospodine!) a zahanbil á newychážíš s wojsky nassími. Obrátil si nás nazpět před nepřítelem a ti, kteříž nás nenáwidí, rozchwátali mezi sebau jmění nasse. Oddal si nás jako owce k snědění, i mezi pohany rozptýlil si nás. Prodal si lid swůj bez peněz, a nenadsadil si mzdy jejich. Wydal si nás k utrhání sausedům nassím, ku posměchu a ku potupě těm, kteříž jsau wůkol nás. Uwedl si nás w přísloví mezi národy a mezi lidmi, aby nad námi hlawau zmítáno bylo. Na každý den sty-

*) Historii toho „odpadáwání od Superintendenta sebau zwoleného“ církwí nassích slowenských spísse nám záhy lid sám, když mírnějssí doba nastane a on nám wyprawowati bude sám, jak ho mámili a podwáděli ďábli z horaucího pekla wyslaní.

děti se musím, a hanba twáři mé při- krýwá mne, a to z příčiny řeči utrha- jícího a hanějícího, z příčiny nepří- tele a wymstiwajícího se. Wssecko to přissło na nás, a wssak sme se nezapo- menuli na tě, aniž sme zrussili smlau- wy twé. Neobrátilo se nazpět srdce na- sse, aniž se uchýlil krok náš od stezky twé; ačkoli si nás byl potřel na místě draků, a přikryl si nás stínem smr- ti. Kdybychom se byli zapomenuli na jméno Boha swého, a pozdwihli rukau swých k Bohu cizímu; zdaližby toho Bůh byl newyhledáwal? nebo on zná skrytosti srdce. Anobrž pro tebe mor- dowáni býwáme každého dne; jmíni sme jako owce k zabití oddané. Pro- cítiž, proč spíš ó Pane? Probudiž se a nezaháněj nás na wěky! J pročež twář swau skrýwáš, a zapomínáš se na trápení a ssauženi nasse? Neboť se již sklonila až k prachu dusse nasse, přilnul k zemi žiwot náš. Powstaniž k nassemu spomožení a wykup nás pro swé milosrdenstwí." Amen.

Halleluiah!

Jmenoslow řečí, wěcí a jmen.

(Římské číslo značí stranu předmluwy, arabské stranu textu.)

Abälard Peter 217.
Abeceda 323.
Abrahamides Izák, 7, 297.
Abstraktní a konkretní, 234.
Adamiš 25, 284.
Adiaphora 235, 239, 268, 269, 317.
Administrátoři 11.
Aepin 234.
Agricola 135, 201, 211, 232, 235.
Ahlfeld XIX, 288.
Alberus 132.
Albigenských katechysmus 217.
Alenin 143.
Alexander Alexandrinský 54, 60.
Alex. konstantinopolitanský 61, 63.
Alloosis 103, 104—108 110.
Alžběta anglická 255.
Ambrosius 33.
Ammon 306
Amsdorf 201, 211, 230, 231, 239.
Anabaptisté 117, 119, 270, 272, 294.
Andradius 40.
Andrae 69, 79, 233, 238—241, 243, 244—249, 251, 254, 256, 272.
Anhaltský Wolfgang 187.
Anselm 37.
Antinomisté 232, 263.
Antisyngramma 143.
Antitrinitáři 271, 272, 294, 296.
Apologia 7, 32, 82, 86, 88, 93. 95, 114, 165, 196—199, 213, 226 183, 185, 186, 199.
Aposstolské symbolum 51, 52, 71, 72, 76, 82, 94, 107, 165, 214, 215.
Aquilejský sněm 61.
Aquinský Tomáš 36, 217.
Arelatenský „ 57.
Ariani nowí 271, 272.
Arianstwí 54, 57, 71, 76. 296.
Arius 33, 54, 60—63, 68, 103, 267.
Artopöus 230.
Athanasii sermo 59.
Athanasiowo symbolum 61, 63, 71, 72 82, 94, 107, 165.
Athanasius 33, 53, 59, 63.
Augsspurské wyznání 21, 32, 72, 80, 82, 87, 88, 92, 94—96, 114, 119, 123, 136, 165, 166, 180, 185, 186, 191, 213, 226, 249, 287.
Augsspurský sněm 41, 137, 173, 174, 181.
Augustin 27, 28, 52, 68, 92, 117, 119, 126.
August saský 233, 237, 238, 240, 241—246, 249, 250, 254.
Aurifaber 230.
Bach IX, XVII.
Bahrdt 282.

Balogh 299.
Baltické moře 167.
Baňa=Nowá 296.
Barbar 323.
Barbiow 294, 300.
Baronius 79.
Bartassowič 297.
Bartoš mučedlník 331.
Barruel 79.
Basilea 99.
Basilius weliký 56.
Baworský Wilhelm 41.
Bayer 190.
Becker 55, 64, 108, 143, 147, 153, 288.
Bedenken, Torgisch 248.
Bedřich falcský 196.
Bedřich Wilhelm III. 290.
Belá 295.
Belgické wyznání 146.
Bellarmin 79, 85, 90.
Bergen, klášter 250—252.
Bernard klarewallenský 35.
Berzewiczy 299.
Beureuthský Jiří 177, 178.
Biblia 9, 58, 74. 138, 275, 276.
„ národní, wiz katech. Lutherů.
Bibliotheca maxima patr. 35.
Bidembach 246.
Billikanus 133.
Biskupstwí 315.
Bogády 299.
Bohu známý XIX.
Bolemann 58.
Brandeburský Jiří 182, 187.
„ Sborník 292.
Bredenbachius 40.
Brenz 132, 135, 211, 233, 239.
Brettschneider 282.
Březowá 17.
Brigitta sw. 39.
Brunšwický Julius 240.
Brück 175, 183, 188, 190, 191, 196.
Brückner 288.
Bucer 131, 133, 135, 202, 211.
Bugenhagen 132, 133, 175, 201, 292.
Bulhaři 323.
Bystřice=Banská 295.
Caelius 211.
Cajetanus kardinal 39.
Camerarius 196.
Canisius 239.
Cappadocia 68.
Carihrad 54, 322.
Censura Coloniensis 89.
Centralisacia X, XII.
Cerwa 299.
Církew 10, 50, 82—87, 111.
Ciwilisacia XV, XVI.
Clamengis Mikul. 35.
Claudius 35.
Clingius 40, 89.
Coelestin 174.
Cochlaeus 194.
Cölln 282.
Communicatio idiomatum 265, 286.
Concilium mantuánské 200, 202, 211.
Concilium tridentinské 78, 80, 85, 86, 90, 91.
Concordia, wiz: Liber Conc.
Confessia 185.
Confessio tetrapolitana 121.
Confirmandi 8.
Cofucius 167.
Confutatio 194—198.

Conrad Michal 17.
Consensus Dresdensis 242.
Constantin, wiz Cyrill.
Constantin welký, wiz Kosstantin.
Convent Kremnický 296.
„ Myjawský 237.
„ w Lichtenburku 245, 248.
Conventy 314, 330, 331.
„ Šwabachské 177.
Cornerus 69, 247, 251.
Cornicaelius 247.
Corpora doctrinæ 224, 244.
Costerus 40, 90.
Crell 230, 247.
Cruciger 292.
Crudi 299.
Culmar 230.
Cyprian 34, 60.
Cyrill 322—327.
Curich 99.
Čalomia 331.
Černá 331.
Článek 26 r. 1790. 329.
Články Šmalkaldické 72, 82, 86, 89, 95, 119, 166, 185, 199, 202. 205, 206, 226, 286.
Články sswabachské 180, 181.
„ Torgawské 176, 180, 181.
„ Wittemberské 169.
Dalmatinský Jeronym, wiz Jeronym.
Damascenus Jan 103.
Damasus 56.
Daně 320, 321.
Dannhawer 98.
Decentralisacia XII.
Declaratio solida 250, 259, 265.
Decretum horribile 154.
„ Tridentinum 82.
Delitzsch 69, 283.
De tertio usu legis 232.
Déway Matěj 293, 295.
De-Wette 129, 302.
Dietrich 211.
Dietz 306.
Dióssy 297.
Drakonské zákony 328, 331.
Dubrawius 297.
Eber 230.
Eck Dr. 41, 194.
Edikt wormský 172, 181, 194.
Egyházi lap 25.
Ehrenberg 181.
Epitome 93, 250, 259.
Eplinus 230.
Erasmus 38.
Ernest lüneburský 182, 187.
Eutyches 55, 62, 105, 267.
Ewald 305.
Ewanjelická zřitelnice 185.
Exegesis 242.
Ex opere operato 125.
Ezop 90.
Faber 194.
Fabry XIX.
Fabry Wasul 297.
Fajnor 17.
Falcský Jan Kazimir 254.
Fejérwáry 299.
Ferdinand 190, 194, 197, 294, 296.
Ferienčik, senior 332.
Feuerbach 26.
Fides nicæna 59.
Fidicinis Mik. 297.
Filip Heský 133, 136, 187.
Fischerus Jan 39, 89.
Flacius 229, 235, 239, 242.

Fontanus 211.
Formula Concordiæ 1, 30, 32, 33, 56, 72, 80, 82, 86, 93, 96, 104, 105, 137, 140, 156. 161, 166, 185, 224 — 226, 228, 229, 243, 247, 255, 256, 257, 287.
Formula maulbrunská 246, 247, 248.
František lüneburský 188.
Fröreisen 303.
Funccius 230.
Geduly 22.
Gerhardt XX, 69.
Gerzon 38.
Gideon 127.
Glaser 247.
Golgatha 116, 154.
Gotthardt 299.
Gömöry 299.
Göschel 227, 234, 255, 261.
Gratian 34, 61, 62.
Gregor Nazianzenský 68.
Gregor z Walencie 90.
Greser 247.
Guericke 288.
Günther XIX.
Hádka marburská 178.
„ řeznanská 40.
Hahn 57, 69, 288, 292, 297.
Hamaliar 299.
Harder 247.
Harleß 69, 288.
Harms 304.
Harnack 288.
Hase 2, 30, 73, 86, 92, 104, 110, 117, 140, 156, 162, 227, 237, 255, 257, 269, 279, 305.
Haubner 58, 284.
Hedio 135.
Hellebrand na Sarwaßl 331.
Hellenbach 299.
Helwitské wyznáni 117, 121, 122, 146.
Henneberský Jiři Ernest 246.
Hermann Jan 264.
Hermannstadt 294.
Herwäus 37.
Heßhusius 230.
Heský Filipp 187.
„ Wilhelm 240.
Heuchlin 7.
Heyderich 247.
Hodža 332.
Hollaz 67, 69, 73, 274, 275, 277.
Horwát 298.
Höhne XIX.
Hrabowský 298.
Hugo de S. Victore 217.
Hunnius 115.
Hutterus redivivus 278.
Hus 216, 218.
Chalupka Jan 332.
Chemnitz 69, 79, 239, 243.
Chorwáti XVII.
Chorwatsko 16.
Chytræus 69, 79, 174, 243, 246, 251.
Jageteufel 247.
Jan Bedřich 188, 218.
Jan, kurfirst saský 174, 179, 182, 187, 190, 196, 200—202.
Jan VIII. pápež 324.
Jan Picus 38.
Jan Sedmihradský 296.
Jan Tritemius 38.
Jan Zlatoustý 31.
Iba 62.

Jeronym dalmatinský 32, 36.
Jesenowský 298.
Jezuitowé 40.
Ježowič 299.
Ignea columna 29, 38.
Institoris - Mosótzy 299.
Institutiones symbolicæ 78.
Interim 230, 231, 235, 282.
Joachim Bedřich 250.
Johannsen 292, 297.
Jonas Jusstus 135, 175, 197, 201.
Jozef II. 4, 329.
Jozeffy Dr. 332.
Irenaeus 68, 229.
Isander 230.
Junaček mučedlník 331.
Junia měsíce 25-tý den 189.
Justh 299.
Jüterbok 253, 257.
Kahnis XIX, 54, 68, 69, 112, 114, 127, 129, 134, 136, 139, 288.
Kalwin 76, 99, 108, 116, 120—123, 141, 145, 147, 150, 154, 202.
Kalvinismus 3—5, 10, 14, 17, 18, 185, 239, 255.
Kancional Tranowského 107, 193, 272, 375.
Kapito 131.
Kárász 298.
Karlsstadt Dr. 76, 128, 129, 131, 144, 145, 164.
Karčay 298.
Karel V. 41, 95, 136, 137, 173, 177, 200.
Katechetické sskoly 214.
Katechetowé 214.
Katechumeni 214.
Katechysmus Husůw 217.
„ Lutherů 7, 9, 72, 82, 96, 119, 137, 165, 166, 185, 206, 213 násl., 226, 292.
Katechysmus Notkerů 216.
„ Otfriedůw 216.
„ Pressburský 8, 9.
„ Římský 80, 82.
„ Waldenských 217.
„ Weissenburský 216.
„ Wikleffů 217.
Kempf 306.
Kero 216.
Kéreš malý 331.
Kišš 298.
Kliefoth 288.
Klšák Jan 17, 25, 58, 284.
Kněžstwí 315—319, 329—333.
Konsstantýn weliký 53, 61, 63.
Konsstantinopolitanský sněm 53, 57, 62.
Koroni 298.
Korponay 299.
Kossice 294.
Kossuth XVII.
Kowáč Jan XX.
Köllner Dr. 53, 59, 182, 183, 188, 191, 197, 199, 217, 225, 239, 245, 255, 282.
Křesťanstwo IV, V, VI, X, XII—XVIII.
Kreuziger 201.
Kryptokalvinismus 185, 233, 234, 237, 242, 243, 253, 293.
Kuzmány Karel 15, 334.
„ Samuel 299.
Kürty 7.
Lány Dan. 29, 60, 62, 68, 85, 90.

Lány Eliáš 7.
Lapis lydius 260.
Latomus 239.
Lauterwald 295.
Lehmann 302.
Lehocký 299.
Lechler Dr. XIX.
Leonhardi 288.
Leopold II, 4, 329.
Lew witězici V.
Lewoča 297.
Liber concordiæ 6, 8, 10, 72, 74, 207, 227, 274, 293.
Liturgie sw. Jakuba 143.
Lombardus 36, 217.
Lubietowa 295.
Lucianus 56.
Lucilius 151.
Luthardt 69, 288.
Luther 7, 10, 36, 52, 69, 94, 97, 99—106, 108, 120, 124—132, 134—137, 139, 142—144, 147, 169—176, 178—184, 200—201, 207—209, 211, 218, 221—223, 287, 292.
Lutheráni 3, 4, 6, 10, 185, 295, 296, 320, 328, 329.
Lysthen 247.
Macedoniani 62, 103.
Maďaři 326.
Maďarismus 5, 14, 17, 330 násl.
Maier Jan XXII.
Major 230, 231, 239, 263, 292, 295.
Mamachy 79.
Mandelik 19.
Manichäowé 263.
Marbach 239.
Marburg 135, 147.
Marburská hádka 135, 178.
„ schůzka 177.
Marcion 55, 267.
Marcionité 55, 56.
Marées 305.
Marheinecke 78, 85, 90, 91.
Martiny 297,
Masnik 93.
Mathesius 233, 234.
Matkowič 298.
Maulbrunská formula 246—248.
Märkische Confession 146.
Märtensen 2?8.
Mediáš 296.
Melanchthon 7, 32, 69, 79, 135, 137, 147, 175, 179, 180—186, 196—19?, 201, 204, 207, 211, 229, 239, 292, 295.
Melfelder Mart. XX.
Melik Samuel 7.
Memorabilia Ribiniho 7, 294—296.
Menssina IV.
Mesterházy 299.
Method 322—327.
Metternich XVII.
Michler 290.
Milec Jan 208.
Milec Kasspar 208.
Ministerialni náwrh 13.
Mirus 247.
Missionáři 322.
Moc kličů 317, 320.
Modlitba přiměřená 334.
Moháč 327.
Mohučský odpis A. W. 247.
Molnár Dan. 315.
Monothelete 62.
Mopsesthen 62.

Moralka 283.
Mörlin 247.
Mučedlnici slowensstí 330.
Muhamed 83, 167.
Musculus 69, 247, 251.
Müller 291.
Münzer 271.
Myconius 211.
Myjawa 17, 237.
Mystici 217.
Naprawení církwe 17, 179, 180, 184, 186, 191, 196, 200, 237.
Národní řeč 317, 327.
Náwrh, nárada sasská 183, 184.
Nestorianstwí 57, 76, 103.
Nestorius 54, 62, 267.
Neběra 71.
Neuhold 299.
Nicenské wyznání 53, 59, 63, 71, 72, 82, 94, 107, 165.
Nicenský sněm 53, 61, 63.
Nikolai 299.
Nyredház 331.
Nitra 322, 323.
Nitranský seniorat 12 násl.
Noe 127.
Norma normans 261, 278.
Nottker 217.
Nowí ariáni 271.
Nowé Město 17.
Oecolampadius 99, 101, 102, 117, 120, 121, 132, 133, 135, 145.
Okoličány 298.
Oláh 296.
Olympiodor 34.
Onus ecclesiæ 39.
Orange-anský sněm 57.
Orsi 79.
Osiander 135, 211, 230, 246, 263.
Osnowa latinská Apologie 197.
Osnowa německá A. W. 186, 190, 191.
Ospravedlnění z wíry 263, 287.
Otcowé církewní 7, 31—40, 178 a t. d.
Otfried 216.
Otinger 211.
Palladius 61.
Pallawicini 79.
Pamelius 34.
Paměť národa slow. 326.
Pantheismus 151.
Pápežstwí o Augss. Wyzn. 41.
Patent 14, 15, 18, 20.
Patroni 15, 329.
Pauliny Ladisl. 222.
Pawel III, pápež 200.
Pecnik 208.
Pelagiani 32, 48, 123, 262, 263, 272.
Pelagius 76.
Perlaky 298.
Pesst 33, 297.
Petri 69.
Petrus Lombardus 217.
Pettko 299.
Pfeffinger 230.
Philippi 69, 288.
Phlugius 235, 239.
Picus Jan 38.
Piglius 85.
Pilec 328.
Pirkheimer 133.
Pistorius 40, 239.
Plachy 299.
Plank 303.
Podhradský 15.

Podmanický 299.
Podpis článků Šmalk. 203 násl.
Podpis knihy swornosti 255.
Pohanstwo XV, XVII.
Polykarp 55.
Pongrácz 299.
Prædestinacie 99, 147, 269.
Předmluwa ku knize swornosti 257.
Priewidza 297.
Pressowská synoda 297.
Presspurek 8, 9, 33.
Přísaha na symbola 5, 277, 279, 292—295, 301, 314.
Pronay 19, 299.
Protestácie 172, 173, 174.
Protestanti 172.
Protestantismus 284, 319.
Protitrinitáři 271, 294, 296.
Prubířský kamen 260.
Půlpelagiáni 263.
Radwaň 33.
Radwanský IX, 38, 299.
Rastislaw 322.
Rebellie 320.
Reformacie 71.
Regius Urbanus 211, 292.
Řehoř welký 143.
Reinhardt 303.
Reutlingen 188.
Řeznanská hádka 40.
Rewolutionářstwi 319.
Rhodius 211.
Ribini 7, 249—296.
Řimská církew 77, 82, 98.
Řimské wyznáni 80, 82, 91.
Řimssti mnissi 324.
Romani (Rumuni) XVII, 6.
Ronge 26.
Rottachský sjezd 177. 178.
Rozumowěrci 316.
Rósza Sándor 26.
Röhr 282, 283.
Rudelbach 36, 37, 47, 69, 151—153, 288.
Rus Pawel mučedlňík 331.
Rusi 323.
Sabinus 61.
Sakramentáři 141, násl. 178, 293.
Samowrahowé XV.
Sartorins 69, 280, 288.
Sarwaš 331.
Sbornik Brandeburski 292.
„ Liegnický 292.
„ Sweinfurtský 292.
„ Urbana Regia 292.
Scirius 230.
Selnekker 69, 79, 241, 244, 247—249.
Semler 281.
Seneca 151.
Senica 17.
Seniorat Nitranský 12, 13, 16, 17, 221.
Sermo Athanasii 59.
Schůzka marburská 177.
Sidonius 235, 239.
Silway Štef. 299.
Sjezd w Rottachu 177, 178.
Skalica 17.
Slawonsko 16.
Slowenská církew 321, 331, 333.
Slowensko 16.
Sněm aquilejský 61.
„ arelatenský 57.
„ augsspurský, wiz Augssp.
„ efezský 57, 62.
„ chalcedonský 55, 57, 62.
„ orangeanský 57.

Sněm ſſpaierſký 172.
„ toledanſký 57.
„ třidentinſký, wiz, Concil.
„ wormſký 172, 292.
Sobotiſſtě 17.
Solyom 298.
Solida declaratio 250, 259, 265.
Soluň 322.
Spalatin 201, 211.
Srbi XVII, 323.
Stancarus 230, 263.
Staphilus 239.
Starý ſwět 170.
Stehlo 299.
Stoici 151, 263.
Strombſky 4, 5, 7, 22, 58, 301.
Swatopluk 325.
Swátoſti 111, 118.
Sw. Brigitta 39.
Symbol 57, 71, 74 náſl., 104, 163 náſl., 179, 184, 191, 213, 222, 245, 252, 255, 275, 278, 279, 282, 283, 286, 289.
Symbolické knihy 4, 6, 7, 8, 21, 22, 80, 121.
Synergiſté 230, 263.
Syngramma 101, 133.
Synkretiſmus 98.
Synoda erdödſká 294.
„ lewočſká 297.
„ mediašſká 296.
„ peſſtanſká 4, 297, 330.
„ preſſowſká 297.
„ ſtraſsburſká 292.
„ waradinſká 296.
„ w Hermanſſtadtě 294.
„ žilinſká 7, 297.
Szeberiny mladſſi 15.
Szeberiny ſuperintendent 332.
Székács 7, 58.
Sepessy 298.
Szerdahelyi 298.
Szinovicz 298.
Szontagh 298.
Schmal 299.
Schneider 229.
Schnepf 211, 239.
Scholaſtici 217.
Schulz 282.
Schwäbiſch-ſächſiſche Concordien-formel 243. 246, 247.
Schwardtner Ondr. 299.
Schweinfurtſký ſborník 292.
Schweiſs 195.
Schwenkfeldiani 271, 272.
Schroer 69.
Šimko 10, 22, 25, 58, 207, 225, 284.
Šimon kněz 331.
Škotſké wyznání 121, 146.
Šmalkaldické, wiz články.
Šobry 26.
Špaierſký, wiz: ſněm.
Špannenberg 229.
Šramko 299.
Štahl 288.
Štefan král 326.
Štiawnica 295.
Štorch 271.
Štěckel 294,
Štraus 26.
Štrigel 229, 230.
Šuſſka 208, 329.
Šwabachſké články 180, 181.
Šwabachſký konwent 177.
Tárnoci 297.
Tecel 169.
Tertullian 46, 68.
Teſák 17, 19, 58.

Testament 127.
Tetrapelitana 121.
Theodoret 62.
Theodosius 61, 62, 68.
Thessalonika, wiz: Soluň.
Thomasius 69, 287, 288.
Thurzo Jiři 6, 7.
Tisícileté křestanstwí nassc. 229.
Toledanský sněm 57.
Tomáš Aqninský 39, 217.
Torgawská Form. Conc. 250.
Torgawské články, wiz: články.
Torkoš 299.
Töpler 299.
Tradicie 89, 91, 301.
Tranoscius, wiz: Kancional.
Třeti způsob užiwání zákona 232.
Tritemius Jan 38.
Trojice swatá 93.
Twesten 288.
Tyranstwí swětských 203, 207, 332.
Ulmssti 178.
Ullrich 302.
Ulner Petr 250.
Unia 10, 97, 99, 290, 291.
Urbanus Regius 211, 292.
Utajený Kalwinismus, wiz: Kryptokalwinismus.
Walassky 298.
Waldenských katech. 217.
Waldenssti 35.
Waletinian 61, 62.
Walch 126, 127.
Wartburg 144.
Way 19.
Welehrad 325.
Weliká Morawa 326.
de Vette 129, 302.
Wigand 230.
Wikleff 218.
Wilhelm Baworský 41.
Wilhelm Hesský 240.
Willibald 133.
Wimpina 194.
Wittemberské články 169.
Wittembersstí theologowé 179, 241, 242, 253, 292.
Wlast 167.
Wolf 229.
Wolfgang anhaltský 187.
Woltair 30, 162.
Wormský edikt 172, 181, 194.
„ sjezd 239.
Wrabec Štef. mučedlník 331.
Wrhowce 17.
Wrbowé. 17.
Wrchnosti 320.
Wyobcowání 317.
Wyznání Apoſstolské, Athanaziowé, Augſspurské, Belgické, Helwitské, Nicenské, Římské, Škotské, wiz pod těmito jmeny.
Wyznání Englické 146.
Zachariáš 79.
Zákon a Ewanjelium 263.
Zanger 247.
Zay Karel 5, 14, 19, 25, 36, 107, 284, 332.
Zelenay 17, 58.
Zigmund 146.
Zimmermann 288, 299.
Zlatoaustý Jan 31.
Zpytowání písem 285.
Zřitedlnice ewanj. 185.
Zbek 208, 209.
Zwingel 76, 99, 100, 101, 103, 104—106, 108, 110, 115—117, 120, 121, 128—130, 132—139, 145, 147, 150—153, 178, 202, 239, 240, 255.
Žilinská synoda 7, 297.
Žediny 19.

Značnějſſí chyby tiſku:

Strana:	Rádek z hora:	z dola:	Stoji:	Má ſtát:
2.	—	19	zawře	zawřel.
7.	—	5	Bož=	Boží.
"	—	6	ſloi	ſlo=
31.	3	—	oni	o ni.
33.	—	3	odſuznje	odſuzuje.
48.	—	7	ka dem	každém.
49.	9	—	plnodrkotném	plánodrkotném.
53.	—	8	ſtatnan	ſtátní.
54.	11	—	ſprawu zemſkau	ſpráwa zemſká.
58.	—	13	áš	náš.
62.	12 13	—	Eutychenowi	Eutycheſowi.
63.	—	2	přikadu	příkladu.
82.	—	3	nſe	neſe.
90.	—	12	Jk	Jak.
94.	—	7	blahoſlawení	blahoſlawené.
103.	—	11	tak e	tak že.
109.	—	5	jemn	jemu.
110.	5	—	Totož	Tatož.
112.	—	1	279	271.
"	—	11	mohly	měly.
127.	—	8	o tolik	o kolik.
132.	12	—	Reutingſkého	Reutlingſkého.
"	—	12	proroků	prorocích.
134.	—	10 11	doſtatečně	doſtatečné.
139.	—	4	Transſubſtancil	Transſubſtanciacii.
140.	4	—	procitil	pocitil.
"	7	—	a ty	a ti
143.	—	9	keeſtanſké	křeſtanſké.
146.	—	3	kozdý	každý.
157.	7	—	potuwali	potupowali.
167.	17	—	ſtraně	ſtráně.
"	—	2	Confacius	Confucius.
171.	—	16	obracela	obracelo.

Strana:	Řádek z hora:	z dola:	Stojí:	Má státi:
172.	—	7	cirwe	cirkwe.
173.	8	—	e	že.
173.	11	—	pokojenému	pokojnému.
177.	3	—	ſbor	zborník.
182.	3	—	Lübenburſký	Lünebnrſký.
188.	17	—	ſtrany	ſtawy.
204.	—	10	powoái	powolání.
216.	číſlo ſtrany		116	216.
222.	—	9	daſſi	dalſſí.
231.	8	—	jſa upotřebné	jſau potřebné.
232.	—	3	„aniinomiſté	„antinomiſté".
237.	8	—	odpadající	odpadáwawſſí.
250.	5	—	přehlednuté	přehlednutí.
251.	—	16	čtwrté	čtweré.
255.	11	—	Gröſchlowu	Göſchlowu.
"	—	5	honění	ho není.
261.	—	2	judicum	judicium.
263.	4	—	preplňuje	přeplněn je.
280.	—	3	zapomněli|	zpomněli.
288.	—	12	Mätrenſen	Märtenſen.
290.	—	17	římſké a řecké	římſkého a řeckého.
314.	6	—	cirkewnimn	cirkewního.
"	8	—	pozdržuje	podržuje.
320.	—	9	oſpraweblněn	oſpraweblňowán.
321.	2	—	wýznam	wýznám.
322.	6	—	poučiti	poučili.
325.	—	8	hodi né	hodinné.
328.	—	3	XII	XVI.
329.	6	—	wzato	wzata.
"	7	—	bylo	byla.
"	—	1	jehož	jejž.

Oſtatní chyby jſau ſnadně k oprawení, které teď laſkawý Čtenáři ſám oprawiti ráčiž.

U Wydawatele této knihy

jsau k dostání po snížené ceně následující spisy:

1. **Slowenské Pohlady** na wedy, umenia a literaturu Díl I. swazky 2. 3. 4. 5. Díl II. sw. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Díl III. čísl. 1—26. Díl IV. čísl. 1—9. Tak že celé Pohlady co kdy wydané byli, wyjmauce 1. swazku Díla I. jessto 13 zl. 90 kr. r. č. stály w čas wycházení swého, nyní za 4 zl. r. č. se dostati mohau franko kam koli w říssi rakúské.
2. **Nitra.** Dar drahým krajanom slowenským. Od Wydawatele. Ročník II. za polowičnau cenu, totiž za 50 kr. r. č.
3. **Nitra.** Ročník IV. za 50 kr. r. č.
4. „ „ V. za 60 kr. r. č. Prwní a třetí ročník jsau rozebrány.
5. **Historia powstania slowenského z roku 1848.** Písau Mikuláš Dohnány. Swaz. 1. za 50 kr. r. č.
6. **Náuka Náboženstwí křesťanského** at.d. Od Wydawatele za sníženau cenu 25 kr. r. č.
7. **De Kirchenparteien und die Kirche.** Rowěž od Wydawatele, za 60 kr. r. č.

Kdo kteraukoli z těchto knih odebere s Pohlady a peníze w hotowosti franko doposslе, dostane balík franko kam poručí; jednotliwé wssak spisy řečené po ceně udané můžeme tliko tak franko posílat, jestliby za 4 zl. r. č. neyméně jich sobě kdo objednal. Jinak posslaužíme též, ale na útraty pána žádatele.

8. **Církew ew. lutheránská,** prwni i druhý swazek prodáwá se do konce měsíce Julia za 60 kr. r. č. a sice: u Wydawatele w Hlubokém, při posstě Senica, u Redakcie Círk. Ew. Nowin w Pessti, Kerepesská cesta 53, w Čechách pak u Dcth. pána Dan. Boh. Molnáře, faráře w Krucemburku u possty Chotěboř. Pozděgi bude kniha do knihkupectwí dána a cena jeji pro knihkupeckau odmenu zwýssena.

☞ Kdo přineyméně 20 wýtisků odebere dostane je franko.

Cílem napomožení laciného wydání knihy této obstaráno jest i několik set wýtisků welínowých, které se po 1 zl. 20 kr. r. č. prodáwají.

☞ Knižnicám mládeže slowanské ze wssech spisů sme hotowí zdarma poslat pod těmito wýminkami: **a)** když nám knižničár udá, w bezplatném listu: který ze spisů knižnice sobě žádá, nemajíc takowého, **b)** když se uwolí k zaplacení útrat dowozu.

Hurban, Jozef Miloslav
Cirkew ewanjelicko-lutheranska

